

Tajemství Tibetu 2

Tibetská kniha
mrtvých

KVĚTOSLAV
MINAŘÍK

Květoslav Minařík

TAJEMSTVÍ TIBETU II

TIBETSKÁ KNIHA MRTVÝCH

(BARDO THÖDOL)

Psychologická, mravní a mystická studie

s použitím knihy

Tibetská kniha mrtvých

od W. Y. Evans-Wentze

CANOPUS

Praha 1996

Obsah

PŘEDMLUVA	9
ÚVOD — STEZKA DOBRÝCH PŘÁNÍ	21
I. Vzývání buddhů a bódhisattvů	21
II. Stezka dobrých přání pro vyváznutí z nebezpečného úzkého průchodu bardem	25
III. Základní verše šesti bard	32
IV. Stezka dobrých přání chránící před strachem v bardu	37

DÍL PRVNÍ

ČHIKHÄ A ČHÖŇI BARDO

VZÝVÁNÍ	45
ÚVOD	45
Přenos principu vědomí	46
Čtení thödolu	49
Praktické použití thödolu	52
ČÁST PRVNÍ: BARDO OKAMŽIKŮ SMRTI	53
Poučení o příznacích smrti nebo první stadium čikhä barda: čiré světlo spatřované v okamžicích smrti	53
Poučení o druhém stadiu čikhä barda: podružné čiré světlo spatřované ihned po smrti	67
ČÁST DRUHÁ: BARDO PROŽÍVÁNÍ SKUTEČNOSTI	76
Úvodní poučení o prožívání skutečnosti ve třetím stadiu barda, zvaného čhöňi bardo, v němž se zjevují karmické přízraky	76
Svítání pokojných božstev od prvního do sedmého dne	86
Předmluva komentátora	86
Předmluva W. Y. Evans-Wentze	87
První den	87
Druhý den	92
Třetí den	96
Čtvrtý den	101
Pátý den	104

Šestý den	107
Sedmý den	118
Svítání hněvivých božstev od osmého do čtrnáctého dne . . .	125
Úvod	125
Osmý den	139
Devátý den	141
Desátý den	142
Jedenáctý den	143
Dvanáctý den	143
Třináctý den	145
Čtrnáctý den	148
Závěr, kterým se vysvětluje základní význam nauky o bardu .	156
Základní poučení komentátora	159

DÍL DRUHÝ

SIPĀ BARDO

VZÝVÁNÍ A ÚVOD	161
ČÁST PRVNÍ: POSMRTNÝ SVĚT	161
Bardické tělo: jeho zrození a nadnormální schopnosti	162
Znaky existence v přechodném stavu	175
Soud	184
Všeurčující vliv myšlenky	193
Svítání šesti lók	201
ČÁST DRUHÁ: POSTUP ZNOVUZROZENÍ	206
Uzavírání brány lůna	206
Metoda k zabránění vstupu do lůna	207
První metoda k uzavření brány lůna	209
Druhá metoda k uzavření brány lůna	211
Třetí metoda k uzavření brány lůna	212
Čtvrtá metoda k uzavření brány lůna	218
Pátá metoda k uzavření brány lůna	219
Volba brány lůna	222
Výstražné vize místa znovuzrození	223
Ochrana před mučícími furiemi	225
Dvojí možnost volby: nadnormální zrození nebo zrození z lůna	228
Nadnormální zrození přemístěním do ráje	229

Zrození z lůna: návrat do lidského světa	231
Všeobecný závěr	233
KOLOFON	241
DOSLOV KOMENTÁTORA	241

PŘÍLOHY

TABULKA DHJÁNIBUDDHŮ	246
MANDALA POKOJNÝCH BOŽSTEV	248
MANDALA HNĚVIVÝCH BOŽSTEV	249
VYSVĚTLIVKY	250

PŘEDMLUVA

Tibetská kniha mrtvých — Bardo thödol — je kniha, která pojednává o východiskách psychického napětí od okamžiku smrti člověka do okamžiku nové objektivace tohoto napětí jako člověka samého. Tento problém řeší se školskou důkladností pouze severní buddhismus (mahájána). V našich zemích prostě neexistuje. Pokud jsme ateisté, jsme přesvědčeni, že okamžikem úmrtí člověka jsou vyřešeny všechny problémy života se týkající, kdežto jsme-li teisté, pak všechno záleží na našem rozumu a náboženském založení.

Problém barda je však problém filozofický a psychologický. Nejde v něm o bytost jako typ, nýbrž o bytost jakožto napětí a duševní výboje. Řekl bych, že se nauka o bardu nezabývá řešením subjektu jako výrazu jáství, ale ukazuje přirozená východiska mechanicky činného napětí, jímž člověk jakožto činné individuum vlastně je.

Pokud člověk v životě uplatňuje svou vůli inspirovanou chtěním, je on sám ve skutečnosti jen souhrnem napětí a stavů, jež se bez přestání velmi rychle mění (nepřihlížíme-li ovšem k jeho povaze, v níž se též uplatňují jednou dobré a příznivé, podruhé zlé a nepříznivé vzněty a ideje). Když tedy člověk uvažuje o sobě, může uvažovat především o těchto stavech a napětích, ale o sobě jakožto o já nebo o těle uvažuje jen druhotně — snad jen v souvislosti s tělesnými chorobami a některými fyzickými znaky. Z toho hlediska je tedy člověk existencí nefyzickou, i když se mnohdy skrývá za své tělo, když o sobě uvažuje.

Z hlediska mystického nebo nábožensko-filozofického není třeba, abychom uvažovali o člověku jako o fyzické bytosti. Fyzická bytost je z hlediska osudu tak chudá, že kromě smyslových vjemů, jež abstraktnímu já zprostředkují dojmy, mění její cestu pouze choroby. Uvažujme spíš o psychické přirozenosti, jejíž stavy jsou ovlivňovány neznámými činiteli.

Pozorujeme-li svou vlastní psychickou přirozenost, můžeme zjišťovat, že její základní stav je jakoby založen na ničem a odůvodňuje-li se fyziologicky, jsou to pouze závěry z nouze. Mohli bychom stejně říci, že fyziologické podmínky jsou závislé na pod-

mínkách psychických, neboť pozorovatel, jenž nevystupňoval pozorovací schopnost do té míry, aby její pomocí mohl pronikat tvářností věcí, nedokáže pravé příčiny odhalit. Pro takového člověka může být nezodpověditelnou otázkou i to, zda kreténi jsou tělem postiženi na duchu nebo duchem na těle. A právě touto otázkou se dostáváme na hranici dosud nevyřešené problematiky smyslově postřehnutelné přírody.

Zvídavý lidský duch není spokojen se zdánlivě přirozeným omezením, jaké mu ukládají jeho smysly. Chce poznávací schopností pronikat hlouběji, a proto vznikly všechny ty nauky, jež jsou tu více, tu zase méně bludné a výjimečně uspokojivě osvěcující.

Pokud mne se týká, uznávám za dobrou každou nauku, která vede ke zvýšení a prohloubení postřehovací síly. Vím však, že bez ohledu na zevní pomůcky je vždycky rozhodující analytické soustředění, které nemusí mít tradiční mystické průvodní znaky. Může být vybudováno i na logickém vědeckém zkoumání problému, pokud ovšem nadměrně neodvádí pozornost ke tvarům a mechanickým procesům, nýbrž ke skladbě materiálu. Za těchto okolností pronikne člověk pomocí vůle a vědomí do této skladby, jejíž struktura a stavební kameny jsou milníky pravdy.

Tibetská mystika učíním o analytickém soustředění za jistých příznivých zevních podmínek, jako je poloha těla a fyzický klid, a usměrněním tohoto soustředění ke struktuře vlastní bytosti umožňuje každému člověku, aby pronikl za mez úvah a pochybností o primárním činiteli ve vztahu k tělu a psychické přirozenosti. A hned za touto mezí nachází to, co se nazývá karma, tj. zachovaná energie, obsažená v napětí, jež může být jednou pouze duševním stavem, jindy myšlenkou, jindy chtěním a opět jindy vůlí k činu. Všechny tyto projevy jsou příčinné stavy bytí a dění a tibetská mystika je nechce ztratit ze zřetele do okamžiku jejich definitivního zpětného vybití.

Nic takového se ovšem nedaří naší psychologii. Vidí tyto příčinné stavy jako bezprostřední faktory předcházející čin a buď nedovede, nebo nechce tyto stavy dál stopovat tam, kde se již stávají latentním napětím podněcujícím člověka z hloubky jeho bytosti k dalším myšlenkám, chtěním a vůli k činům. Snad proto, že se toto napětí stává příliš nezřetelným, tak nezřetelným, že se s ním

nepočítá jako s významnou psychickou podmínkou k projevům. Ale člověk má nápady, které jsou modifikací vzpomínek. Vzhledem k nim je duševní život buď emanací niterného založení, nebo transformací bezprostředního vjemu. V každém případě je tedy duševní život závislý na jemnějších příčinách, než jsou bezprostřední vjemy a z nich pocházející podněty. Proto nezbyvá, než aby se každý člověk snažil dovršit cestu analytického soustředění, jak nás je učí znát tibetská mystika.

Budeme-li sledovat cestu správného analytického soustředění, zaměřeného na strukturu naší vlastní bytnosti, přestane se nám tato bytnost jevit jako typ a projeví se jako stavy, síly a napětí. Zaměříme-li analytickou pozornost k nim, zjistíme, že bytnostná struktura způsobuje, že je vnímáme jako prožitky. Prožitky ve vztahu k vědomí člověka jsou faktory budící žízeň po životě a tato žízeň člověka psychologicky jasně usměrňuje k upoutávání se na formy lidské nebo jiné v přesném poměru k podmínkám splňujícím nejlépe prožívání, které považuje za žádoucí.

Tím je nejlépe rozřešen problém upoutání životní energie bytostí na formy a objektivace; přitom je zřejmé, že jde o mechanické vztahy, jejichž obětí je osobité vědomí. Vzhledem k tomu je možno říci, že nekompromisní žádostivost je dynamickým činitelem strhujícím bytnost jakožto sílu, stavy a napětí „na cesty“, jejichž účelem je, aby se člověk psychicky upoutal na objektivaci, která by vyhovovala prožitkovým podmínkám, jaké jsou pro něho žádoucí. O osobním vědomí se zde neuvažuje, neboť analytickým pozorováním se stává zřejmým, že toto vědomí vyšlehně (zpřítomní se) vždy tam, kde se vyskytne objektivace vybavená fyziologickou a psychickou přirozeností.

Na těchto podmínkách je založena reinkarnace bytostí, které neuvědomělý pud žene od věci k věci ve sféře smyslů. Tibetští mystikové to vědí, proto se snaží zasahovat do reinkarnačního zákona podle učení Bardo thödolu. Snaží se umírajícímu a zemřelému člověku poradit při proměnách stavů jeho vědomí, jimiž prochází při smrti a bezprostředně po smrti. Pronikli analytickým pozorováním tak hluboko, že mohou snadno zjišťovat, že vědomí člověka při smrti náhle nehasne, ale doznívá ve stavech a vizích, které jsou výsledkem jeho žití, myšlení, cítění atd. V tu dobu, kdy člověk fyzicky

umírá, je jeho bezbranné vědomí (intelekt) vystaveno vizím, poně-
vadž vůle, která je jindy potlačuje, zaniká s fyzickou bezmocností
pocházející z umírání. I když však je vědomí bezbranné, není oproš-
těno od vnímání a ve zpětném sledu prožívá osudy svého minulého
života. Jejich vliv slábnoucí vědomí tísni a tlačí do podmínek před-
určených bývalým způsobem života.

Tu právě se snaží tibetští mystikové zasáhnout do přirozeného
běhu věcí poučováním a radami a předpokládají, že zastaví-li po-
kračování proměn vědomí u zemřelého člověka, bude jeho karmické
vyústění šťastnější, než když bude dále a stále vystaven vizím ze
zpětného sledu svého právě skončeného života.

Ve shodě s učením Bardo thödolu je mi na základě vlastního
prožívání známo, že okamžiky umírání jsou provázeny nejvyššími
stavy vědomí, v nichž se odráží nediferencované transcendentální
jsoucno. Ale toto jsoucno člověku uniká snad proto, že si jeho pro-
jevů po celý život nevšímal, hromadě světským životem na vědomí
spousty, které jeho náplň hluboce změnily. Snad právě pod tíhou
těchto spoust je jeho osobní vědomí zničeno, aby opět na chvíli
dalo zazářit nejvyššímu aspektu vědomí samému o sobě, symboli-
zovanému stavem dharmakája.

Tento stav je však světskému člověku neznámý, a proto jej pře-
chází bez povšimnutí. Kdežto ti, kdo pomocí jógy a zříkání zažili
tento aspekt uvědomění, poznají jej jako žádoucí, takže se na něj
upoutají a tím předejdou bardu. Kdo jej však přejdou bez po-
všimnutí, ti podle bardo thödolu projdou ještě stavem podružného
čirého světla, totiž stavem čistoty, neoproštěné již zcela od tužeb.
Když i tento stav přejdou bez povšimnutí, zažijí další proměny vě-
domí, jež jim staví před oči bohy a démony a konečně stavy bytí,
k nimž již jistě přilnou.

Vzhledem k tomu, co jsem právě řekl, můžeme smrtné procesy
přirovnat k fyzikálnímu odpařování, a to nejprve látek nejlehčích
a postupně těžších a těžších, až nakonec je odpařeno celé tělo. Pro-
tože je intelekt upoután na tělo a díky tomu je stabilnější, má toto
odpařování značnou akceleraci a může se proto tomuto intelektu
jevit jako vjemy a tím ovšem též jako prožitky a pocity.

To vše poznává jogín empiricky, neboť mystický vývoj symbo-
lizuje opačný postup, než jaký se děje smrtným fyzikálním odpa-

řováním. Jógická kázeň se totiž zakládá především na askezi, jejíž pomocí se rozruší struktura fyzické soustavy, která reprezentuje konečnou fázi na úrovni sipä barda (barda vznikání).

Rozrušením fyzické struktury je bytí přetvořeno v proces, přičemž si psychická soustava zachovává charakter svazků; to všechno se představuje jako čhöni bardo (barda prapodstaty). A dokud nejsou roztaveny psychické svazky, reprezentující animální projevy a sklony, představují se jogínovi hérukové (hněvivá božstva); po jejich roztavení a při roztavování vyšších psychických svazků, reprezentujících uvědomění samo o sobě, čiré myšlení atd., představují se jogínovi dhjániové (laskavá božstva).

Když posléze jogín rozruší i psychické svazky, začne se jeho vědomí projevovat na úrovni kvalit nejvyšších, které označujeme slovy čhikhä bardo (barda hodiny smrti), dharmakája, kosmické Vědomí aj.

Po přenosu vědomí do této sféry, již je možno označit za sféru nediferencovaných esencí, může jogín zaměřit svůj průzkum opačným směrem a tak se seznámit s bardickými procesy, jichž je intelekt zemřelého člověka pouhou obětí.

Jelikož zemřelý člověk bývá obětí bardických procesů, dostane se zpravidla proměnami vědomí až ke stavům bytí (sipä bardo), neboť se nestaral o to, aby se duševně povznesl do transcendentna, nýbrž setrval v prostředí smyslových jevů. To téměř zaručuje, že nikdo nedosáhne nadsvětské objektivace, nýbrž jen objektivace světské, a to ještě podle kvalit vlastní karmy více či méně zatížené utrpením. Jednak proto, že smyslové sféry nejsou prosty utrpení, jednak proto, že obvyklý egocentrismus nepřipouští život bez utrpení. Jenom mravnost, vyjádřená dokonalou nesobeckostí, by mohla vytvořit podmínky života prostého utrpení, pokud ovšem to umožňuje existence ve tvarech. A tak jakmile člověk v proměnách vědomí sestoupí až do oblasti tvorů, jež známe pod jménem lidé, zvířata a duchové, nikdy se nevyhne určitému utrpení. Sama existence těchto tvorů je jím zatížena.

Tak tedy jenom úsilí o vniknutí vědomí do transcendentální oblasti ještě za života zaručuje, že se umírající člověk uvědomí ještě dříve, než dospěje proměnami svého vědomí ke stavům bytí; leda by měl spolehlivého mistra, znajícího zásahy do bardických procesů.

Pokud znám mystiky, s nimiž se můžeme setkat na našem kontinentu, není mezi nimi snad nikoho s těmito znalostmi a mocí. Proto měj každý na zřeteli úsilí o realizaci transcendentna, ba snaž se, abys poznal nediferencované jsoučno a abys vytvořil podmínky pro jeho realizaci. Pak unikneš bardu a tím i sansáru (koloběhu smrtí a zrození), oněm existencím, v nichž cestu životem neurčuje vůle a přání, nýbrž bytostné hnací síly.

Zkušenost smrti, již musíme nezbytně předpokládat u toho, kdo mluví o bardu jako o věci mu známé, mystik, pronikající k centru vlastní bytosti — k centru, které je spíše kosmické než bytostné — jistě získá. Neboť zatím co proniká k centru své bytosti, zanechává za sebou složky, jež jsou bytostnému centru vzdáleny; odpoutání od složek, na nichž přirozeně lpíme, je podobno smrti. Vzhledem k tomu je vlastně umíráním i nekompromisní zachovávání morálních zásad jógy, neboť ničící osobnost. Je to smrt mystická, ale je shodná se smrtí fyzickou. V tom i onom případě zaniká osobnost, nejdůležitější část bytí. Při jejím zanikání dochází k proměnám vědomí, které končí v tom okamžiku, kdy se člověk svým vědomím nalezne ve stavech určených mu jeho uzralými sklony, chtíči a touhami. Tak poznává zákon vyústění podmíněného napětím jeho vlastní bytosti a může je aplikovat na vyústění poslední stejně jako na vyústění empirické, jež závisí na mystickém úsilí.

Pokud jde o intelekt, o němž se mluví v textu v souvislosti s bardickým kaleidoskopem, považujeme za něj bytostný princip, jenž zrcadlí dění. Tento princip totiž odráží všechny smyslové vjemy, jimž teprve denní vědomí jakožto povzbuzující činitel vtiskuje vzruchový a tím prožitkový charakter.

Denní vědomí je však faktor, jenž zaniká v okamžicích smrti. Následkem toho je intelekt zcela pasivně vystaven bardickým asociacím, neboť postrádá oporu evidujícího činitele (vědomí) i činitele mnohé psychické podněty tlumícího, totiž vůle. Vzhledem k tomu by mohla být klinická smrt smrtí skutečnou. Přesto však jí není, neboť po vyzáření denního vědomí se k intelektu přidruží vědomí hloubkové, které lze označit za vědomí subliminální nebo též primitivní. Tím jsou konečně vytvořeny podmínky pro bardický kaleidoskop, jenž vlastně vzniká bouřlivým procesem rozpadu a rozkladu psychických svazků bytí. Tento proces uvádí skupenství,

jímž je intelekt a primitivní vědomí, do pasivního stavu; následkem toho intelekt tento proces zrcadelně obrazí a primitivní vědomí jej akceptuje jako dění působivé.

Když rozpad a rozklad psychických svazků bytí ustane, přijmou intelekt a primitivní vědomí tvar následkem vyšlehnutí ideje jáství. Tento tvar již jako gravitační činitel na sebe upoutá tu část aury – nebo, chcete-li, tak část záření fyziologické soustavy — která není upoutána na hmotu těla pevnými svazky, jež se vyjadřují nepokročilým stavem sublimace této hmoty. To je již základna nebo podstata bardického bytí nebo těla.

Bardické tělo se vzhledem k vlastním kvalitám a ideji volnosti do značné míry od hmotného těla odpoutává. To je příčinou, že tlící již fyzické tělo může fluorescenčním pochodem vydat ze sebe dalšího dvojníka, kterého okultisté označují jako dvojníka astrálního; je to však dvojník lunární, jež Indové označují výrazem májavirúpa, čili tělo klamu.

Tento dvojník postrádá i evidující primitivní vědomí, takže se mu upírá tzv. boží jiskra. Výraz boží jiskra symbolizuje svazek denního vědomí a vůle, jež ve spolupůsobení umožňují rozhodovat se pro něco nezávisle na neuvědomělých pocitových vztazích.

Tím buď řečeno, že „tělo klamu“ je ožíváno pouze neuvědomělými pocitovými vztahy. A tu je zajímavé, že Bardo thödol nesleduje rozpad bytosti až do tohoto stupně. Tuto skutečnost můžeme přijmout jako důkaz, že jeho tvůrci — snad dokonce v souvislosti s duchovní vyspělostí tehdejšího lidstva — viděli projevy života jen ku stavu, v němž ještě byla možná evidence, registrace a rozhodování.

Dnešní lidstvo má mnohem vřelejší poměr k lemurovitém tvarům lunárních dvojníků. Mnozí lidé totiž zastávají názor, že zažití lze považovat i bezpodmínečné podrobování se neuvědomělým pocitovým vztahům.

Nebudeme však vysvětlovat, jak hrozný úpadek spočívá v tomto názoru, a všimneme si raději schematického pochodu rozpadu, k němuž dochází smrtí podle Bardo thödolu.

Klinická smrt znamená únik nebo též zánik denního vědomí. V té době svítají intelektu, jenž se právě odpoutává od denního vědomí, oblasti nediferencované. To je postup, který je ve shodě

s přirozeným pochodem žití, jenž také ukazuje na to, že emanace životní síly pro spontánní psychické zábrany nemohou přijmout tvar a vytvářet tím mentální asociace, které by se mohly stát zdánlivě životnými a autoritativně působivými momenty. Díky tomu ti, kdo znají tuto oblast nediferencovaného prostoru nebo světla, mohou být vysvobozeni ze sansára do dharmakáji tím, že se na ni upnou nebo k ní přilnou. To proto, že denní vědomí jako kvalita dosud nezhaslo, ale ocitlo se na rozhraní svého zániku a existence.

Zhasne-li denní vědomí a k zrcadlicímu principu vnímání (intelektu) se přidruží vědomí subliminální, tu ten, kdo dovolil sebeuvědomování, aby se posunulo do diferencujícího uvědomování, bude musit být svědkem rozpadu psychických svazků bytí a v pocitovém odlesku je prožívat jako čhōni bardo. Bude musit být svědkem bouřlivého přeskupování psychických svazků a zůstat vystaven jejich formování v dhjánibuddhy a hěruky, pokud ovšem na základě vnitřních tendencí nepřilne dodatečně k nediferencovanému stavu, jenž souvisí s kvalitou denního vědomí. Přilne-li k tomuto stavu, pak se jeho již „intelekt primitivní vědomí“ — nikoli vědomí denní — propracuje bouřlivým procesem psychické smrti k absolutnu s atributy, jež jsou symbolisovány stavem sambhógakája („božské tělo dokonalé krásy“, stav na zemi nežijících milosrdných světců).

Nedokáže-li však přilnout k nediferencovanému stavu, jenž souvisí s kvalitou denního vědomí, protože tu vznikly sanskary ze setrávání denního vědomí a uvědomování pouze na úrovni smyslových tvarů, pak projde celou bouří přeskupování a rozpadu psychických svazků, na jejímž konci se uvědomí; sebeuvědoměním pak utvoří bardické tělo.

Bude-li mít člověk na tomto stupni zásluhy velkých asketů a světců, budou ho moci tyto zásluhy jako tendence bytí vrátet k nediferencovanému světu (absolutnu) a tím unikne sansáru prostřednictvím stavu nirmánakája (inkarnované božské tělo, lidský buddha).

Nebude-li však mít tyto zásluhy, bude stržen do sansára, v němž již bude musit přijmout nějakou objektivaci podle zásluh, vznikajících z karmy skutků. A to ostatně bývá osudem všech nevýjimečných povah a typů. Téměř každý člověk myslí a uvědomuje si pouze v určitých pojmech, opřených o smyslové vjemy, a tím

mu hrozí bardo a stavy nejnižší a nejposlednější. A jelikož Bardo thödol vnáší do problematiky mechanických pochodů smrti jasné vysvětlení, je skutečně srdečním semenem lásky těch, kdo dosáhli stavu dharmakája, resp. nirvány.

Nyní ještě zbývá otázka, zda bardický kaleidoskop, vztahující se k zanikání vědomí při smrti a po smrti člověka, odpovídá vždy popisu Bardo thödolu, nebo mu jsou vystaveni jen ti lidé, kteří jsou příslušníky náboženských sekt, vyznávajících polyteismus. Na základě svých vlastních zkušeností mohu tvrdit, že bardo zanikajícího vědomí platí všeobecně. Setkal jsem se s jeho jevy již v době, kdy jsem tibetskou mystiku vůbec neznal a kdy můj názor, provázející mé mystické úsilí, obsahoval mnoho z ateistické výchovy doma a z nadsmyslových postřehů z dětství. A pokud jsem viděl lidi umírající a zemřelé, mohl jsem jen konstatovat, že byly-li některé z popisovaných bardických jevů pro ně nezřetelné, bylo to způsobeno tím, že v tom směru neměli rozvinuté vědomí. Mohl jsem konstatovat, že bardické pochody byly vždy poněkud ovlivněny teistickým nebo ateistickým názorem umírajícího nebo zemřelého člověka. Formální zbožnost však nemohla zabránit tomu, aby např. žena dosud umírající nebyla již pronásledována mučícími furiemi. . .

V každém případě se bardické jevy ukázaly jako vize bezmocného intelektu; vize, které pocházely z transformací životní síly vyzařující z těla, jehož soudržnost byla porušena pochody klinického umírání, jež učinilo vědomí bezmocným. Viděl jsem a zažil náhlý zánik osobního denního vědomí, jež podle Bardo thödolu souvisí se zasvitnutím dharmakáji, pak retrospektivní jeho pochod, odpovídající výronům paměti, což podle Bardo thödolu souvisí se zažehnutím podružného čirého světla a dále se zanikáním živlových opor, jež bezmocnému vědomí kouzlilo to, co Bardo thödol popisuje jako čhöñi a sipä bardo.

Mám však zkušenost — a přesvědčil jsem se o tom i přímým postřehem — že není téměř lidské bytosti, která se okamžitě uvědomí při náhlém zániku osobního denního vědomí. Častěji se již vyskytuje retrospektivní pochod, který v nadpomyslitelně prudkém sledu dává člověku prožít celý jeho minulý život. Ale lidé se přitom chovají naprosto pasivně, místo aby v nich vzešlo náhlé

poznání bezcennosti toho, co bylo jejich minulým žitím. Proto konečně neosvobození skutečně zemřou, aby se ve stavu bezvědomí dočkali bardického defilé, jež je jakožto latentní vědomí tísní a tlačí do nové objektivace, odpovídající relativně převládající karmě.

Vidí-li člověk, ocitnuvší se v této situaci, emanace životních sil ze svého rozkládajícího se těla jako hěruky nebo jako jiné hrozivé personifikace, na tom opravdu mnoho nezáleží. Skutečností zůstává, že jakmile se jeho jáství nepovzneslo k transcendentním výšinám při zániku prvního a druhého stupně osobního vědomí, nýbrž počkalo na místě bytostného zániku až do okamžiku plného vyzařování životních sil jako kvintesencí živlů, je vystaveno jejich transformacím v jevy, které jsou zpočátku čisté a dobré, ale později budí strach.

Je-li člověk zatížen zlou karmou, pocházející z nižších zřetelů, je při bezbrannosti svého vědomí ustrašen před dobrými personifikacemi vlastní životní síly, protože s nimi vnitřně nesympatizuje, a před personifikacemi zle vyhlížejícími pro jejich vzezření. Tak tísněn zůstává na místě katastrofy až do doby, kdy se emanují těžší prvky, z nichž je vytvořeno toto astrální tělo, totiž psychický dvojník. Pak se konečně cítí sebou samým (jáství), což ho na okamžik obdařuje vše přemáhající silou. Ale opravdu jen na okamžik. Neboť hned na to vnímá to, co jako člověk nevnímal, totiž stínové obrazy duševního světa, jejichž nesčetné formace jsou tu méně, tu více nepodobné formám jemu známým. Z toho vzniká strach, který je počátkem vidin pronásledujících ho tentokrát již sipä bardem do lůna, z něhož se znovu zrodí jako bytost.

Mluvím o posmrtných asociacích, dotýkajících se vědomí zemřelého člověka. Co mu za života znemožňuje, aby poznal pochody smrti, jsou nespočetné zábrany, jichž se chápe svým vědomím. Žije totiž stále v něčem a něčím. Tu plní vědomí smyslovými věcmi, tu zase myšlenkami a vzpomínkami, tu plánováním činnosti apod. Teprve když se tímto neustálým zaměstnáváním vyčerpá, upadá do pasivity, z níž mu mnoho dobrého nevzchází, protože je náznakem barda. Každý člověk odkládá řešení toho, co se nazývá východiskem vědomí, až do okamžiku přirozené smrti. Upoutává se na smyslovou skutečnost a tak si připravuje karmu, která bývá jeho neštěstím.

Shrneme-li vše, co bylo řečeno o bardu, musíme předpokládat, že jeho kaleidoskop je všeobecně platný. Malé odchylky, jež vznikají z toho, že uváděné personifikace nemáme v Evropě identifikované jako v Tibetě, nemají na celkový průběh věcí žádný vliv. Když zanikne denní vědomí a začne se probouzet vědomí subliminální (primitivní, živočišné), dostavují se jevy, označené v Bardo thödolu za bohy řádu dhjány, později jevy označené za bohy zvané héruka a potom ty, které náležejí do sipä barda. Na konci celého procesu se subliminální vědomí upoutá na jistou materii, která mu opatří tělo. A tak se monada vleče existencemi, dokud nepochopí svůj sansarický běh a nezastaví se uskutečněním stavu dharmakája.

Zbývá ještě doložit: brání-li se dnešní lidstvo bardickým jevům nihilismem, ubrání se jim pouze v procesu živého vnímání, ale po smrti i zde zůstává průběh stejný. Vše probíhá ve stavu vědomí, které se vyznačuje tupou rezignací; v takovém případě je jisté, že se člověk zastaví až na posledních stupních barda ve stavu bezprostředně předcházejícím jeho novému vtělení. Proto po duchovním probuzení vidí člověk, hledě ke své minulosti, všechny své minulé inkarnace; vidí i ty, které pro jejich vlastní nerozvinuté denní vědomí byly zcela nevýrazné. Jeho paměť zaznamenává i proměny, jež se odrážejí v hlubokém podvědomí.

Duchovně probuzený člověk tak na sebe vzpomíná ve všech dřívějších okolnostech, aby se poučil, že pobyt v říši diferenciací je marnost a že když přebývá v této říši, nemůže zastavit otáčející se kolo bytí, leda tím, že přilne k nejvyššímu stavu, k dharmakáji, která je pro člověka koncem putování existencemi.

★ ★ ★

Poznámka: překlad textu W. Y. Evans-Wentze je tištěn kurzivou.

Jako první je v tomto svazku uvedena Stezka dobrých přání, která obsahuje kladné rituální zásahy do osudu umírajícího člověka. Neuvádí tedy zákonité vizuální pochody v době zanikání osobního vědomí, nýbrž jen subtilní děje a pochody, které mají být Stezkou dobrých přání obráceny k dobru. Protože Tibeťané věří

v potenciální životnost mrtvých lidí, Stezka dobrých přání se mrtvým předčítá. Obsahuje nádherný text plný síly, takže ten, kdo jej bude recitovat, může duchovně pomoci sobě i jiným lidem.

ÚVOD

ježž ti, kdo předčítají Bardo thödol, znají většinou z paměti a který se jmenuje

STEZKA DOBRÝCH PŘÁNÍ

I. Vyzývání buddhů a bódhisattvů

Pokyny pro toho, kdo koná obřad: vyzývání buddhů a bódhisattvů na pomoc umírajícímu se provádí takto:

Obětuj Trojici vše, co je jí možno přinést jako obětní dar od umírajícího nebo od jeho rodiny spolu s obětními dary získanými duchovně. S vonným kadidlem v ruce opakuj vroucně:

Ó buddhové a bódhisattvové, kteří sídlíte v deseti směrech a jste nadáni velkým milosrdenstvím, prozřetelností, božským okem a láskou; vy, kteří ochraňujete všechny žijící bytosti, přijďte z velikého milosrdenství sem. Laskavě přijměte zde rozprostřené skutečné i duchovně získané obětní dary. (1)

Ó vy milosrdní, nadaní moudrým porozuměním, milosrdnou láskou mocí dobrých skutků, ochránci každé bytosti v nadpomyslitelné míře. Milosrdní, N. N. (jméno) odchází z tohoto světa na onen. Opouští tento svět. Činí velký skok. Nemá přátel. Jeho bolest je veliká. Nemá zastánce, je bez ochránce, bez síly bojovat a věrných přátel. Světlo světa mu zašlo. Odchází jinam. Vchází do husté tmy. Klesá do příkré propasti. Vchází do samoty džungle. Pronásledují ho karmické mocnosti. Vchází do nekonečného ticha. Je unášen velkým oceánem. Žene jej vítr karmy. Ubírá se místy, kde není nic pevného. Je napadán velkým rozporem. Je posedán velkým zatemňujícím duchem. Děsí se a leká poslu smrti. Nastrádaná karma jej přenáší do nové existence. Nemá sil. Nadešel čas, kdy musí putovat sám. (2)

*Ó vy milosrdní, ujměte se N.N., který nemá zastání!
Ochraňujte ho, je bez ochrany! Budte jeho bojovými silami
a jeho věrnými přáteli! Chraňte ho před velkou temnotou
barda! Odvráťte od něho rudý víchr karmy! Odvráťte od
něho hrůzu a děs z bohů smrti. Vysvobodte ho z dlouhého,
úzkého průchodu bardem. (3)*

*Ó vy milosrdní, necht' neochabne síla vašeho milosr-
denství! Přispějte mu ku pomoci! Nedopusťte, aby upadl
do běd! Nezapomeňte na své dřívější sliby, nenechte ochab-
nout sílu svého milosrdenství!*

*Ó buddhové a bódhisattvové, nenechte k němu ochab-
nout moc metody svého milosrdenství. Zachyťte jej udi-
cí své milosti! Nenechte tuto bytost padnout do moci
zlé karmy. (4)*

Ó Trojice, ochraňuj jej před strastmi barda.

*Opakuj to ve velké pokoře a víře sám a nech to též
tříkrát opakovat všem přítomným. (5)*

(1) Obětování zevních věcí Trojici, totiž Buddhovi, Nauce a du-
chovní obci je symbolický důkaz, že se mrtvý člověk zříká světa; to
je nezbytný předpoklad k získání náklonnosti bohů. Pokud někdo
lpí na světě a světských věcech, projevuje tak skutkem vůli setrvat
v sansarickém světě. Tím se ovšem stává bytostí bohům naprosto
cizí, protože božské existence nemohou vzniknout jinak než právě
zřeknutím se světa.

Obětováním zevních věcí za zemřelého je tedy dodatečně pro-
kázáno nelpění, a proto záleží na víře a pochopení smyslu oběti,
aby oběť přinesla žádoucí dobrý výsledek. Jejím pravým účelem je
obrátit tendence duševního napětí — které je živoucím projevem
zemřelého — do nadsvětských oblastí.

Ze zkušenosti vím, že to lze učinit jen tehdy, když ten, kdo ko-
ná záslužnou oběť za zemřelého, zná tato napětí a jejich projevy.
Zemřelý mu především nesmí být mrtvým člověkem, nýbrž živým,
alespoň ve smyslu zákonitého rozkladu, který se dotýká jeho sub-
liminálního vědomí — z psychologického hlediska jeho karmických
dluhů a vin. Musí pro něho představovat bytost, která sice je zevně

v klidu, ale vnitřně ještě stále setrvává v pulsaci dožívání své dosavadní existence. A nemůže-li se mrtvý člověk pro svůj momentální stav bránit doléhajícím napětím mocí vůle, pak právě to je okamžik vhodný pro účinné zásahy pomocí modliteb a zaklínání.

Obětní dary získané duchovně mohou být vědění a síly pocházející z mystického úsilí. Tyto výsledky mystického úsilí bývají často používány k získání zevních výhod tam, kde je mystické úsilí založeno na tradici, a proto není vždy zaměřeno ryze na transcendentální oblast. Z nepochopení pravého účelu mystické snahy pocházejí viny a ty mohou být smazány, když jsou všechny mystické výsledky toho, kdo vykonává obřad, nabídnuty Trojici. To se pokládá za ještě působivější než oběti zevní. Např. kdo získal moudrost a mystické síly a neponechal si je tím, že si je vědom, že tyto síly má, ale nabídl vše Bohu, bude jistě osvobozen.

Budete-li se zcela dokonale zříkat světa, dosáhnete tím pouze absolutní bytostné svobody. Když však budete pracovat mysticky a nabízet bohům (Trojici) to, co jste již získali, i to, co získáte v budoucnosti, stanete se také bohy. Takovými, kteří mají moc a podmínky ke skončení svého života v nirváně, když se osvobodili od chtíčů. Proto je lépe zříkat se světa i sebe sama. Zříkajíce se světa, zřekněte se i sebe samých v sebeoběti předložené Bohu. Pak můžete poznat, že jste již v okamžiku skutečného zřeknutí dosáhli transcendentální oblasti.

(2) Pokud člověk žije, vzdoruje mnohým strhujícím tendencím pramenícím z duševního napětí, jaké např. šílence vyvádí z míry. V okamžiku umírání však jsou zrušeny všechny psychické zábrany. Lidský intelekt se tak stává pasivním, proto podléhá všem dojmům, jež v podobě niterných stavů nebo rozličných vizí uskutečňují jeho bardo. On sám jako zosobněná schopnost vnímat je vystaven působení vizí, pod jejichž mocí zaniká v určitém stavu a potom kdesi v témž stavu jako příčinném momentu znovu povstane a pokračuje v žití a bytí.

Smrt ničí psychické zábrany vůči určitým stavům; proto o nové objektivaci zemřelé bytosti rozhoduje víc než stavy, jimiž procházela za svého života. Proto můžeme říci, že smrtí přecházíme ze života vědomého do života elementárního, jehož cesta je určena

výslednými silami a napětími; ty samy usměřují vědomí samo o sobě tam, kam je kvalita těchto sil a napětí předurčila. A jelikož člověk obecně svými zájmy netíhne k věcem a stavům nadsvětským, hrozí mu téměř vždy cesta nepříjemným bardem.

(3) Ochranu božských sil je možno získat odevzdaností projevovanou vírou v Boha. Dále vírou, již posiluje tím, že potlačuje rozličné vzruchy a osobité vztahy ke světu a světským věcem, nebo též vzýváním bohů pro vlastní ochranu. První způsob není rituální, protože se projevuje duševními stavy nebo osobitým postojem. K druhému je třeba, aby si člověk byl vědom toho, co dělá a chce. Za nejlepší se pokládá, když si je vědom toho, že není „prost hříchu“, a proto se nabízí bohům jako bytost, která potřebuje jejich ochranu. Když si přitom bude vědom, že ho bohové ochrání, stane se tak.

Ale jak rozumět pojmu ochrana bohů? Není to ochrana, jako poskytuje jedna bytost druhé, ale zachycení se jistých kvalit, jež člověka povznášejí nad vrozené živočišné tendence.

Lidská přirozenost je svými projevy spíš živočišná než nadsvětská. Tyto sklony jsou pravým projevem fyzické struktury lidského těla. Když se jim člověk poddává, je stále víc zahalován živočišnými sklony. Logickým následkem je — připustíme-li, že se životní síly pro energické lnutí ke světu musí znovu a znovu objektivovat — niterná degenerace a tím sestup od vědomého a rozumného bytí k bytí nevědomému a elementárnímu.

Někteří lidé nevěří, že po smrti lidských bytostí dochází k jejich dalším objektivacím ve zvířecích tělech. Kdyby to byla pravda, musel by se po čase stát lidský rod stádem živočichů. Stále se totiž poddává živočišným sklonům, ačkoli rozvoj jasu lidského vědomí a rozumu závisí na tom, jak zachovávají celkovou zdrženlivost. Proto je při smrti dobré volat bohy, dovolávat se jejich ochrany. Tak do vědomí lidské bytosti, která právě umírá, mohou vnikat vyšší kvality a tím i světlo vyššího uvědomění a intelektu.

Rudý víchř karmy je následek skutků založených na žádostivosti. Právě nekompromisním lpěním vyvolává člověk v psychickém světě bouři, jejíž reakce nemůže být mírná a konejšivá, nýbrž tvrdá a prudká. Nekompromisní chtíč, jenž v individuální vizuální sféře modeluje emanace životní síly v různé jevy, duševní tlaky

a personifikace, mu opatří tolik nepřátelsky vyhlížejících jevů, že v okamžiku, kdy se člověk stává psychicky bezbranným, může být všemožně pronásledován a štván. A nekompromisní žádost mu v okamžiku jeho bezbrannosti zobrazí zhroucení všeho, co mu prostřednictvím naděje dávalo nové síly do života. V době niterné bezbrannosti se žádosti a naděje personifikují v mocné strážce, jež člověk musí chápat jako bohy smrti. Tyto personifikace nad ním budou vynášet soud, jako to za jeho života činilo jeho svědomí.

Duševní pasivita je nejvhodnější prostředí pro personifikaci snů, záměrů atd. Člověk, který je likvidován smrtí, je vždycky duševně pasivní, jestliže nemá právě příležitost pozvednout ducha (vědomí) jako ten, kdo umírá při vroucí modlitbě, kterou se nabízí Bohu.

(4) Stav bódhisattvy je založen na užití moci metody milosrdenství a na dodržování slibu neopustit cestu nesobecké dobrotivosti. Tohoto slibu se člověk dovolává, aby ještě více pohnul ochranné síly k jejich pravé funkci.

(5) To, co čteme, má na nás vždy určitý vliv. Je-li člověk založen nábožensky a záleží mu na tom, co mu smrt staví před oči jako záhadu, může v něm toto vzývání vzbudit ochrannou sílu. Ta vždy bude pomáhat tomu, na něhož ji vrhne svým zájmem. Vzývání buddhů a bódhisattvů je modlitbou, jejíž dosah je sice duchovní, ale mocný. Tím mocnější, čím větší je víra v účinnost této akce.

O dosahu modliteb je možné se přesvědčit i ve vnějším životě. Kdo např. modlitbou naladí své nitro, aby jenom jedno přání usměrnilo jeho duševní síly, může tímto způsobem opravdu pomoci druhým lidem. Modlitba je totiž vibrace, kdežto přání je tlak; obojí upravuje bytost tak, že se stane účinnou magickou silou, která přivodí žádoucí magický účinek všude, kde se bude moci projevit.

II. Stezka dobrých přání pro vyvážnutí z nebezpečného úzkého průchodu bardem

- 1. Ó vy v deseti směrech dlící vítězové a vaši synové,
ó vy oceánu podobné shluky předobrych vítězů pokoj-
ných i hněvivých,*

*ó vy guruové, dévové, vy dákiní věrné,
pro svou velikou lásku a milosrdenství nám nyní pro-
půjčete svůj sluch.*

*Sláva vám, shromáždění guruové a dákiní,
pro svou velkou lásku k bytostem nás vedte po Stez-
ce. (6)*

2. *Když zpětně působící silou klamu putujeme sansárem,
kéž nás vedou guruové osvícené linie
jasnou světelnou Stezkou soustředěného slyšení, přemí-
tání a soustředění.
Kéž zástupy matek jsou naší ochranou,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bar-
dem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (7)*
3. *Když zpětně působící silou prudkého hněvu putujeme
sansárem,
kéž nás vede vznešený Vadžrasattva
jasnou světelnou stezkou zrcadelné moudrosti.
Kéž matka Mámakí je naší ochranou,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bar-
dem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (8)*
4. *Když zpětně působící silou velké pýchy putujeme
sansárem,
kéž nás vede vznešený Ratnasambhava
jasnou světelnou Stezkou moudrosti — rovnosti.
Kéž je naší ochranou Matka s Buddhovým okem,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bar-
dem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (9)*
5. *Když zpětně působící silou připoutanosti putujeme
sansárem,
kéž nás vede vznešený Amitábha
jasnou světelnou Stezkou rozlišující moudrosti.
Kéž je naší ochranou Matka s bílou uzdou,*

- abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bardem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (10)*
6. *Když zpětně působící silou velké žárlivosti putujeme
sansárem,
kéž nás vede vznešený Amóghasiddhi
jasnou světelnou Stezkou všezpůsobující moudrosti.
Kéž je naší ochranou matka věrná Tára,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bardem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (11)*
7. *Když zpětně působící silou velké netečnosti putujeme
sansárem,
kéž nás vede vznešený Vairóčana
jasnou světelnou Stezkou moudrosti — skutečnosti.
Kéž je naší ochranou Matka velkého prostoru,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bardem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (12)*
8. *Když zpětně působící silou velkého klamu putujeme
sansárem,
kéž nás vedou zástupy hněvivých vznešených,
jasnou světelnou stezkou odvracení se od domnělého
strachu, hrůzy a úleku,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bardem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (13)*
9. *Když zpětně působící silou velkých sklonů putujeme
sansárem,
kéž nás vedou hrdinní držitelé vědění
jasnou světelnou Stezkou současně zrozené moudrosti.
Kéž jsou naší ochranou zástupy matek dákiní,
abychom vyvázli z hrůzyplného úzkého průchodu bardem
a byli uvedeni do stavu dokonalého buddhovství. (14)*

*10. Kéž éterické elementy nepovstanou jako nepřátelé, ale
ať spatříme říši modrého buddhy!*

*Kéž vodní elementy nepovstanou jako nepřátelé,
ale ať spatříme říši bílého buddhy!*

*Kéž zemní elementy nepovstanou jako nepřátelé,
ale ať spatříme říši žlutého buddhy!*

*Kéž ohnivé elementy nepovstanou jako nepřátelé,
ale ať spatříme říši rudého buddhy!*

*Kéž vzdušné elementy nepovstanou jako nepřátelé,
ale ať spatříme říši zeleného buddhy!*

*Kéž elementy duhových barev nepovstanou jako ne-
přátelé,*

ale ať spatříme všechny říše buddhů!

*Kéž poznáme všechny zvuky (barda) jako svoje vlastní,
kéž poznáme všechna záření jako svoje vlastní!*

Kéž v bardu dosáhneme trikáji! (15)

(6) Vítězové jsou ti, kdo ovládli sama sebe ve sféře citových a pudových podnětů. Pokojní a hněviví bohové jsou personifikace vyšších živlových kvintesencí. Tyto personifikace postřehujeme proto, že nazíráme na věci z hlediska fyzického, citového, pudového nebo emocionálního.

Vztah k těmto personifikacím je určen chtíči přesně zaměřenými na uspokojení fyzické a citové nebo na uspokojení chtivosti samé, je však též určen vzruchy. Existují-li za těmito chtíči vyšší snahy, mají personifikace podobu a povahu božskou; nižší zaměření způsobí, že se zjeví elementálové démoničtí.

V tibetské mystice se předpokládá živá polyteistická víra, proto se počítá s výraznou úlohou personifikací v podobě dhjánibuddhů a héruků. Dhjánibuddhové jsou „pokojní bohové“, kdežto hérukové jsou „hněviví bohové“. Oba typy těchto božských živlových personifikací se pokládají za mocně působivé v životě člověka, alespoň za jistých okolností, neboť celý jeho život a všechno konání má právě živlový charakter. Kromě toho si nelze životní pochody odmyslit od živlových reakcí, což jsou chemické pochody týkající se země, vody, tepla a vzdušných jevů. Izolace a vyvrcholení

působnosti těchto principů vedou k postřehům jejich personifikací. Bude se o tom ještě mluvit.

Guruové a dákiní se pokládají za strážce nauky, jejíž uskutečňování je stezkou vedoucí k osvobození čili ke spáse.

(7) Klam pochází ze subjektivního nazírání na svět: člověk má ke světu kladný osobní poměr vyplývající z neuvědomělých pudových podnětů. Tento klam jej trýzní tím, že mu předkládá skutečnosti jinak, než jaké jsou. Místo jejich bezcennosti a nicotnosti v poměru k základnímu stavu vědomí je chápe jako významné. Z toho pochází jeho vnitřní zmatek, který jej napadá v nejdůležitějším okamžiku života: tehdy, když se blíží smrt. Podle vžitého názoru chápe, že opouští svět a přechází do bezduchého prázdna. To v něm budí jednak velkou nejistotu, jednak bezvýhradné přilnutí ke světu, který musí opustit. A to je symbolem hrůzyplného průchodu bardem čili stavem, který mu připomíná rozpory mezi samovolně vystupujícím stavem dotýkajícím se jeho intelektu na jedné straně a vnějšími skutečnostmi, jež v něm budí strastné stavy, protože je musí opustit, na straně druhé. Hrůzyplnost barda se kromě toho jeví v bezbrannosti intelektu, jež v této době člověka postihuje proti představám a personifikovaným silám. Ty na něho dorážejí v podobě vyzrálé zpětně působící karmy, když jsou rušena a případně i zrušena pojítka mezi tělem a denním vědomím při fyzické smrti.

Je však jisté, že trvalé zaujetí vědomí dobrými myšlenkami, představami a city ukáže obnaženému a bezbrannému intelektu jen síly v souladných tvarech. Tím je člověk vlastně jako určitý projev subliminálního vědomí zachráněn pro život ve sféře harmonicky působícího osudu. Tak bez ohledu na teologické vysvětlování, proč je nezbytné držet se jisté morálky, bylo úmyslem zakladatelů velkých náboženství chránit člověka před niterně se uplatňujícím zlem, které člověk konkrétně vyciťuje a které jej napadá v žití, kde se projevuje stavem jeho bytosti.

(8) Prudký hněv znamená uplatnění nižší kvality vody, jejíž vliv má být přemožen dovoláním se její božské personifikace. Když se to podaří, ponoří se vědomí do vodního prvku a to se projeví stavy vysoce blažených pocitů. Tato blaženost je přirozenou ochranou před pádem do pekla, jež symbolizuje kritické citové prožívání.

(9) Matka s Buddhovým okem: ženská forma Ratnasambhavy Mámakí.

(10) Matka s bílou uzdou: ženský doplněk Amitábhy Pándaravásiní.

(11) Matka věrná Tára: „Vysvoboditelka“ nebo „Spasitelka“, Samajatára, tibetská národní bohyně, zvaná též Dolma.

(12) Dhátvíšvarí, matka nebeského prostoru; ženský princip světového celku buddhy Vairóčany.

(13) Klam vzniká duševní ztrnulostí, která může být zrušena jen velkými niternými otřesy. Proto se zde kladou jako protějšek hněvivá božstva, personifikace živlů v tvůrčím chaosu. Klam může být odstraněn pouze vysokým stupněm duševní činnosti, jíž se rozvine síla intelektu a vystupňuje bdělost vědomí. Ale duševní činnost znamená, že člověk na sobě páchá násilí. Bezprostředním výsledkem tohoto násilí je právě jakási psychicko-fyziologická bouře stavící člověku před oči tu děsivé, jindy monstrózní vize. A pokud právě k těmto vizím nedojde, prožívá člověk tuto bouři v duševních stavech, jejichž proměny jsou podmíněny kontakty s jemu neviditelnými hněvivými božstvy.

(14) „Držitelé vědění“ symbolizují uskutečnění očištěných sklonů; ty mají paralyzovat vliv „velkých sklonů“, které člověka poutají ke světu dění, k sansáru. Bližší o tom čtenář najde v bardickém průběhu sedmého dne a v textu popisujícím čhöni bardo.

(15) Všechn život, od nejnižších forem až ke stavu bódhisattvy, je možno považovat za „chemické reakce“ zemního, vodního, ohnivého a vzdušného elementu. Ale tyto chemické reakce nejsou závislé jenom na mechanickém tvůrčím procesu. Subjektivně jsou určovány psychickými kvalitami bytí. Člověk by se proto měl snažit, aby se svými zájmy vnitřně povznesl nad svět, neboť to je pravým předpokladem pro uplatnění vyšších forem živlových vibrací.

Živočišnost totiž vytváří prostředí, v němž se uplatňují živlové vibrace podněcující bytost k světským citům. Jejich prostřednictvím se uvádí do chodu kolo strastného života, který závisí na

spontánním uplatňování životních sil; rozum, vědomí a vůle jim tedy jsou podrobeny.

U lidí mentálně zaměřených se uplatňuje střední forma živelů. Ta se jeví v životních procesech, jež se nezdají mít přesné východisko. Takový člověk se sám sobě zdá být samoúčelným, takže jeho životní projevy jsou relativně druhotné. Dalo by se říci, že je to typ stojící na rozcestí, odkud jedna cesta vede k bohům, druhá k démonům.

Kdo však vnitřně směřuje k bohům, má sklony z hlediska životnosti čisté, a proto se u něho uplatňuje nejvyšší forma živelů. Jsou to vlastně síly, které mu činí to, co nazýváme božstvím, velmi blízkým. Tak blízkým, že nemáme právo popírat, když bude tvrdit, že se může božství tělesně dotýkat. Stojíme-li v poměru k nějaké vesmírné síle, která se nám z běžného hlediska jeví jako abstraktní, tak, že to můžeme pokládat za postoj živelný, stává se nám tato síla čímsi konkrétním nebo uchopným jako všechno, co se stalo živelným.

Pocity jsou pro nás čímsi konkrétním, protože jsou hmatovými efekty, jež se týkají schopnosti našeho těla a abstraktního působení vnějších věcí. Jinak bychom se nemohli radovat z toho, co jen vidíme nebo slyšíme, ale jen z toho, co chutnáme. A zatím se můžeme těšit ze všeho, co se nás může dotýkat zrakem, sluchem, čichem a chutí. Tak přes všechnen tzv. racionalismus zůstává člověk závislý na abstraktních jevech. Jako zrak a sluch přenáší abstrakta do oblasti věcí a stavů konkrétních, tak nám může zesílený živel abstraktních světů tyto světy do té míry přiblížit, že se stanou objekty všech našich smyslů. Když živly abstraktního božského světa zesílí, může nám to tento svět přiblížit stejně, jako je nám dnes blízký smyslový svět. Neboť „božské siluety“ se mocí živelů stanou smyslově identifikovatelnými jako vše, co obsahuje velikou míru (hustotu) živlových esencí.

Tím buď řečeno, že je svět jevů relativní. Jakmile je tomu, co vnímáme, odebráno něco ze živlových esencí, stane se to pro nás abstraktním. Naproti tomu zesílením živlových esencí se abstraktní jevy pro nás stanou konkrétními. Pravím pro nás, neboť i o míře živlových esencí se musí uvažovat z hlediska vzájemnosti. Existují-li např. duchové, jsou pro ně fyzické oblasti abstraktní,

kdežto duchové oblasti konkrétní. My lidé zaujímáme protichůdné stanovisko.

III. Základní verše šesti bard

1. *Když mi nyní svítá bardo zrození,
kéž přemožením zahálky dosáhnu trikáji,
neboť lenošení není přípustno v životě (věřícího).
Kéž dosáhnu trikáji též tím,
že soustředěn vstoupím do skutečnosti, naslouchaje,
přemýšleje a rozjímaje,
a že si s sebou přinesu (vědění o pravé povaze) jevů
a ducha.
Kéž získám lidské vtělení,
nechť nenadejde doba (ani příležitost), abych je pro-
marnil či abych promarnil svůj lidský život. (16)*
2. *Když mi svítá bardo snů,
kéž pochopím jejich pravou povahu a cvičím se v jas-
ném světle podivuhodné proměny,
zanecháváje mrtvolného spánku netečnosti.
Kéž zůstává mé vědomí uceleno ve svém přirozeném
stavu tak,
abych se cvičil v jasném světle zázračné přeměny
tím, že chápu (pravou povahu) snů.
Kéž si vysoce cením splynutí bdělého prožívání se
spánkem
a nejsem jako líné zvíře. (17)*
3. *Když mi nyní svítá bardo dhjány,
když mezi tím, co se vzdávám celé masy rozptýlení
a klamů,
setrvávám ve stavu nekonečného, soustředěného sa-
mádhi,
abych, soustřeďuje se cílevědomě, zanechal všeho jiného
a neupadl do moci zavádějících a omamujících váš-
ní. (18)*

4. *Když mi nyní svítá bardo okamžiků smrti,
kéž jsem soustředěn do prostoru jasných (osvěcujících) nauk
a zanecháváje žádosti, slabosti a příchylnosti ke všemu
(světskému),
nechť mám schopnost přeplout do nebeského prostoru
nezrozených.
Nadešla hodina rozloučení s tělem z masa a krve,
kéž vím, že mé tělo nemá trvání a je klamné. (19)*
5. *Když mi nyní svítá bardo skutečnosti,
kéž přemohu všechny hrůzy, strach a úděs ze všech jevů
a poznám to, co se zjevuje, jako vlastní myšlenkové
útvary,
kéž je poznám jako příznaky přechodného stavu.
(Bylo řečeno:)
,Nadešel čas dosažení hlavního bodu obratu.
Neboj se zástupů pokojných a hněvivých vítězů,
jsou to tvé myšlenkové útvary.‘ (20)*
6. *Když mi nyní svítá bardo nového zrození,
kéž se cílevědomě přidržím jediného přání,
abych byl schopen opětovaným úsilím nastavovat řetěz
dobrých skutků,
aby zůstala uzavřena brána lůna
a aby zůstal v paměti odpor.
Kéž odložím žárlivost a rozjímám o guruovi otci-matce,
neboť v této chvíli je třeba úsilí a čisté lásky. (21)*
7. *Ty, jenž odkládáš pomyšlení na blížící se smrt,
ty, jenž se věnuješ neužitečným věcem tohoto života,
jsi stížen krátkozrakostí, neboť promarňuješ velkou příležitost.
Mylné jsou tvé záměry, vrátíš-li se s prázdnýma rukama
(z tohoto života).
Znáš-li svatou dharmu jako pravou potřebu,
proč se jí nechceš věnovat alespoň teď? (22)*

Epilog

Velcí adeпти, plní odevzdanosti, praví:

*Neuchováš-li v mysli vybranou nauku svého gurua,
zda nejednáš jako zrádce sama sebe, šišjo?*

Má velký význam, když poznáme tato základní slova.

(16) Bardo zrození symbolizuje bouřlivý proces, jemuž je bytost vystavena od svého vlastního početí do svého zrození. Bytost je v tu dobu obětí zrozovacího procesu, který nemůže žádným způsobem ovlivnit, proto je to bardo. Bardem tento proces přestává být v okamžiku, kdy se ustálí natolik, že se již může uplatňovat psychická přirozenost vůlí, denním vědomím a chtěním. Ostatní uvedená barda proto rovněž znamenají stav, kdy jsou vůle, denní vědomí a chtění překonávány spontánními pochody toho kterého druhu.

Protože pozitivní temperament je nejlepším prostředkem k vyrovnání procesů překonávajících vůli, denní vědomí a chtění, je zde vysloveno přání, aby byla překonána zahálka. Stejně působí živé vnímání a poznání. Lidská inkarnace se považuje za poměrně šťastnou, neboť se v ní stýká živočišnost, tj. nevědomost (nepoznání), s vysokým stupněm uvědomění, které symbolizuje božské inkarnace.

Proto nemá být lidství promarněno. Má být naplněno pozvedáním mysli, vědomí a srdce k božským kvalitám. Tímto způsobem se pozvedají hmotné principy lidského bytí na úroveň samého vědomí. To je nutno pokládat za nezbytný návrat emanací, jež se dostaly až na periferii vibrací, k jejich prapůvodnímu zřídлу, jež známe pod názvem kosmické vědomí.

(17) Toto přání se ovšem netýká toho, aby člověk nesnil ve spánku, ale aby překonal snění, při němž mysl za stavu zeslabeného denního vědomí bloudí minulými prožitky, aby získala nějaká pocitová vzrušení. Jsme lidé, proto máme setrvávat ve stavu pozitivního ducha. Máme být bdělí a duševně svěží a tento stav si máme udržet i ve spánku. Když se nám to podaří a nebudeme přitom mentálně rozptýlení, budeme vlastně provádět jóganidru čili uskutečňovat vyšší duševní stavy a vyšší stav vědomí v období vlastního spánku.

Škola Kagjüpa učí v naukovém systému o spánku a snech, že máme především dospět k tomu, abychom mohli měnit povahu

spánku a snů z vlastní vůle. Ve snech se má projevit vůle; to je jedním ze znaků, že bylo denní vědomí převedeno do spánku. Jóganidra je pak v tom, že se nám podařilo udělit vědomí vyšší (nadsvětskou) náplň a v tomto stavu procházet spánkem. Potom se již snadno zruší duševní tupost a pasivita, která zpravidla ve spánku přemáhá lidi neškolené jógou. Člověk se tu stává i ve spánku jistým způsobem bdělým a to je počátek jeho všeobecného bytostného ozdravení a povznesení.

(18) Bardem dhjány jsou příznivé duševní stavy vystupující spontánně po předchozím přemítání. Tyto stavy se stávají bardem v tu chvíli, kdy působí na denní vědomí tlumivě a kdy se těžiště vědomého žití přesouvá do pocitových asociací, tj. když se člověk nechá pocity ovládat a unášet. V té době musí být dhjána čili kontemplace prosvícena bdělostí. Tento stav se mění v samanda, totiž blažené samádhi, které je kvalitativně tím vyšší, čím víc je člověk bdělý a vědom si sebe. Toto samádhi vede až k tomu, že budou ovládnuty nejvyšší pocity. Kdo vládne nejvyšším pocitům, je blízek uskutečnění stavu bódhisattvy nebo i buddhy. Proto se zde vyslovuje přání, aby bylo cílevědomě zanecháno všechno jiné; je to skutečně účinný prostředek k ovládnutí jinak nekontrolovatelných citů, jež je možno označit jako modifikaci vášní.

Za domnělý stupeň (v bardu dhjány) lze považovat počáteční snažení. Tento stupeň má sice všechny znaky stupně pravého, ale není pevný, protože se opírá o mentální stav a nikoli o přirozený stav bytosti. Je-li však tento domnělý stupeň opřen o pevné setrávání v mentálním naladění, mění se ve stupeň zdokonalený. To proto, že dlouhotrvající stav mysli se bytosti vnutí jako její vlastní tendence. Trvá-li někdo na určitém druhu mentálních zájmů, projeví se to v jeho bytosti jako její přirozené naladění. A to je onen vyšší nebo zdokonalený stupeň uskutečňování idejí.

(19) V bardu okamžiků smrti (čhikhä bardo) svítají stavy zcela očištěného vědomí, které je prvou emanací rozkládající se bytnosti. Jsou to stavy, které pozná pouze ten, kdo je zažil během svého života. Jejich uskutečnění závisí na nekompromisním zrušení příchyllosti ke všemu světskému a tento stav nelze uskutečnit bez předchozího úsilí o dokonalé zřeknutí.

„Nezrození“ jsou ti, kdo se povznesli nad veškerou diferenciaci ve stavu sebeuvědomění. Proto symbolizují transcendentální bytí, jež nepřijímá charakter bytí fyzického.

Kdo opouští své tělo s přesvědčením, že opouští tělo klamné a netrvalé, ruší potenciální vztahy k bytí ve hmotě. To je předpokladem duchovní svobody, proto se vyslovuje toto přání.

(20) Bardo skutečnosti (také zvané bardo prapodstaty, čhöni bardo) je bardo, v němž je zemřelý vystaven rozličným vizím. Jsou to formace uvolňující se jeho životní síly.

(21) V bardu nového zrození (sipä bardo) končí bezbrannost vnímajícího intelektu a sklony přijímají určitý charakter. Tyto sklony o sobě jsou síly, jež člověk vyvolal svými smyslovými vztahy za života. V bardu je však lze snadno ovlivňovat cílevědomým zaměřením k určitému stavu.

Vyslovuje-li se zde přání, aby člověk mohl rozjímat o guruovi otci–matce, je to proto, že takovéto rozjímání znamená opravdový duchovní výběr budoucích rodičů.

Kdo takto nerozjímá, ale nechává se hnát niternými popudy, získá rodiče, kteří mu opatří tělo poznamenané mnohými nedokonalostmi — především závislostí vědomí, vůle a chtění na pudech. Má být vyloučena žárlivost jako hlavní příčina přichylnosti a odporu, stavů to vyjadřujících animalitu bytí. Máme mít stejný vztah k bytostem osobně sympatickým i nesympatickým a po celý život vyrovnávat všechny takovéto pocitové defekty láskou, která dává, ale nemusí přijímat.

(22) Je čas světských povinností, ale je také čas meditací, jejichž účelem je, aby utlumily světské snahy. Kdo si svůj život takto časově nerozdělí a zabývá se až do posledního vydechnutí pouze světem, tomu je smrt záhadnou temnou propastí. Takto asi uvažovali trapisté, když si zvolili pozdrav „memento mori“. Toto heslo člověku připomíná existenci transcendentálního jsoucna, jež přijímá subtilní emanace našeho bytí, jestliže nám je toto jsoucno žádoucí, ale které se vrací k zemi, když jsme se o ně nezajímali.

To však jsou pro světské lidi otázky příliš metafyzické, proto se jimi nechtějí zabývat. Stačí jim, že jsou vedeni pudovou přirozeností

svého vlastního bytí, a vše, co uniká jejich smyslovým postřehům, prohlašují za fantazii. V tom je právě pramen zlovůle a z ní pocházejících strastí, s nimiž se ve světě setkáváme. Jsme lidé smrtelní a smyslové chtíče nejsou našimi nejlepšími rádci. Proto se zde nabádá k meditacím, jejichž účelem je tlumit živočišné popudy. Utlumíme-li je, náhle zjistíme, že naše vědomí ústí do božských stavů, tam, kde se bytosti nevyžívají v křečovitých smyslových požitcích, ale v pohodě nechtění. A pohoda nechtění se stává vždycky žádoucí, jakmile je člověk náležitě uštván honbou za smyslovými prožitky. Tato chvíle nastane pro každého člověka. Koho přepadne nepřipraveného, ten nebude živ v míru, ale bude žít jako nemohoucí troska.

IV. Stezka dobrých přání chránící před strachem v bardu

- 1. Když je můj život u konce,
neprospějí mi příbuzní z tohoto světa;
putuji v bardu sám.
Ó pokojní a hněviví vítězové, silou svého milosrdenství
rozptylujte temnotu nevědomosti. (23)*
- 2. Když putuji sám, odloučen od milých přátel,
svítají mi podoby mých prázdných myšlenkových útva-
rů.
Kéž způsobí buddhové silou svého milosrdenství,
aby mne neovládla ani hrůza ani strach v bardu. (24)*
- 3. Když na mne září jasný svit pateré moudrosti,
nechť beze strachu a neotřesen poznám, že pochází
ze mne.
Když mi svítají přízraky pokojných a hněvivých vítězů,
kéž získám jistotu a nebojácnost a tak poznám bar-
do. (25)*
- 4. Zakusím-li strast ze zlé karmy,
kéž ji rozptýlí pokojní a hněviví vítězové.*

*Když jako tisíc hromů zaznívá samo sebou existující
znění skutečnosti,*

kéž se promění ve zvuk mahájánské nauky. (26)

5. *Když bez ochrany sleduji karmické vlivy,
kéž se utíkám k pokojným a hněvivým vítězům, aby
mne ochránili.*

*Zakouším-li strast karmického vlivu sklonů,
kéž mi svitne blažené samádhi čirého světla. (27)*

6. *Přijímám-li nadnormální zrození v sipä bardu,
kéž se tam neuskuteční zvrácená zjevení Márova.
Dojdu-li na žádoucí místa,
kéž nezakouším strachu a hrůzy následkem zlé karmy.*

7. *Rozléhá-li se řev divoké zvěře,
kéž jej vnímám jako posvátný zvuk šesti slabik.
Jsem-li pronásledován sněhem, větrem a temnotou,
nechť patřím nebeskýma očima jasné moudrosti. (28)*

8. *Kéž všechny bytosti téhož harmonického řádu obdrží
v Bardu
zrození na vyšších úrovních a nechovají v sobě
žárlivost.*

*I když je mi určeno velké strádání hladem a žízní,
kéž nemusím zakoušet muka hladu, žízně, horka a zi-
my. (29)*

9. *Spatřím-li ve spojení příští své rodiče,
kéž je spatřím jako božskou dvojici, vítěze pokojné
a hněvivé, otce–matku.*

*Nabudu-li síly ke zrození pro blaho jiných bytostí,
kéž obdržím dokonalé tělo s významnými znaky a pů-
vabem. (30)*

10. *Obdržím-li hodnotnější tělo bytosti mužské,
kéž mohu osvobodit všechny bytosti, které mne uvidí
a uslyší.*

*Kéž mne nenásleduje zlá karma,
ale mé zásluhy a ty ať se rozmnoží. (31)*

11. *Nechť se mám kdekoli a kdykoli zrodit,
 kéž tam zastihnu vítěze, pokojná a hněvivá božstva.
 Až budu zrozen a budu moci mluvit a chodit,
 kéž obdržím nezapomínající intelekt a rozpomenu se na
 dřívější život (nebo životy). (32)*
12. *Kéž jsem schopen ve všech velkých, středních i malých
 znalostech
 dosáhnout mistrovství pouhým slyšením, rozjímáním
 a viděním.
 Kéž místo mého příštího zrození je místem příznivé
 předzvěsti,
 kéž jsou všechny žijící bytosti šťastny. (33)*
13. *Dopřejte nám, pokojní a hněviví vítězové, abychom my,
 kteří jsme odleskem vašich těl,
 rovnali se vašemu pravému Já
 počtem svých přívrženců, trváním života, hranice-
 mi říší
 a dobrotou božského jména. (34)*
14. *Kéž božskou milostí nespočetných, nejvyšš dobrotivých
 pokojných a hněvivých vítězů,
 vlnami darů ryzí skutečnosti
 a vlnami darů cílevědomé oddanosti těch lidí, kteří
 mysticky věří,
 ihned se splní každé přání.
 Je skončena Stezka dobrých přání poskytující ochranu
 před strachem v bardu.*

(23) Na konci života mizí všechny psychické zábrany, které člověka chrání před strastnými duševními stavy, jaké provázejí bezmocnost. Umírající je vystaven mnoha vizím a preludům a každý, kdo je v jeho přítomnosti, mu přestává rozumět. Proto je možné pokládat za štěstí, když ten, kdo vchází do barda, založí niterným upětím k Bohu příčiny šťastnějších vizí. Vizí, které jej obdařují důvěrou v dobro, a dobro se mu následkem upětí na Boha brzy stane prostředím, k němuž přilne. Tím se vyprostí ze sansára, z oblasti žití, kde o svých cestách nemůže rozhodovat, protože jsou určovány tla-

ky jeho nitra a zevními okolnostmi. — Pokojní a hněviví vítězové jsou bohové dvou stupňů čhöni barda.

(24) Myšlenkové útvary, které se vyskytují na bardické úrovni, pocházejí z dřívějších myšlenek, k nimž člověk ztratil vztah, ale jimž poskytl příležitost, aby se mohly vyvíjet podle tvůrčího zákona. Jeho dřívější myšlenky se mu znovu představují jako útvary, tíhnoucí ke svému otci. Když se k nim však nehlásí jako jejich původce, ohlašují se jako existence na něm nezávislé, ale schopné ho ovlivňovat tím, že v něm budí strach a jiné strastné stavy. Přitom nemá možnost poznat je jako tulpy, jimž chybí „dech ducha života“ a jejichž životnost se zakládá pouze na pohybu, který je vlastností ducha, z něhož jsou jejich těla vytvořena.

(25) Paterá moudrost znamená duchovní atributy dharmadhátu v jeho původním živlovém projevu (viz 1. svazek, Sedm tibetských textů, kniha VI). Kdo ji pozná jako moudrost pocházející z něho samého, má jistě nejvyšší poznání. Není totiž duchovních hodnot existujících nezávisle na člověku. Poznání je vždy produktem vzájemného působení rozličných bytostných složek na sebe. Kde není tohoto působení, tam moudrost (poznání) nevzniká. To, co se v člověku za určitých okolností projevuje jako moudrost, je ve vesmíru kosmickým vědomím, jež není upoutáno bytím a je ve svém původním stavu neohrazenou prázdnotou, která se umístila v prostoru.

Tím buď řečeno, že rozličné vesmírné kvality vznikající zrušením původního vesmírného stavu, totiž absolutna v jeho kvalitativní formě, mohou být modifikovány prostředím nebo faktorem, který se nazývá prostor, kde se zachytí nebo upoutají. Tak kosmické vědomí, o němž může člověk jenom uvažovat, protože je neschopný je identifikovat, je vlastně kosmickým sebeuvědoměním, jež vytváří prostor a čas.

Pozná-li člověk kosmické vědomí a upoutá je příslušným aktem uvědomění, projeví se toto kosmické vědomí jako moudrost podle bezprostředních podmínek vyšší nebo nižší, duchovní nebo pozemská. Ale bytosti, které používají svého vědomí k záměrnému dosažení požitků, strhují svými akcemi kvalitu označenou jako kosmické vědomí do oblasti životních sil. Vzhledem k tomu i neuvědomělý chtíč — životní pud — vede tvory na úrovni jejich vědomí

k zdánlivě promyšleným akcím, jak to pozorujeme např. u živočichů, jejichž inteligence je tak nepatrná, že o uvědomělých akcích netřeba vůbec mluvit.

Tímto způsobem jsou vplétány vyšší kvality do nižších a jejich živé uplatňování proti sobě vytváří život, jak jej můžeme pozorovat v přírodě. A nejsou-li tyto vesmírné kvality upoutány určitým prostředím, ale degenerují ve své sféře, protože se ocitly v čase a prostoru, vytvářejí na nejnižším stupni své degenerace těla (hmotu), která musí čekat na okamžik, kdy budou provanuta kvalitami, jež se na cestě své degenerace opozdily. A to je původ stvoření a všeho jeho vývoje. Jeho účelem — z našeho současného hlediska — je umožnit hmotě návrat k jejímu vlastnímu prapůvodu, ke kosmickému vědomí, v němž sebe si vědomá bytost může ze svého uvědomění vyloučit prostor a čas a realizovat tak samo absolutno.

Přání, aby člověk poznal přízraky pokojných a hněvivých vítězů, svědčí o tom, že působivost dění se v tibetské mystice považuje za subjektivní. Kdo dovede čelit působení dění, ten je vítězem nad bardickými jevy. A to je předpoklad osvobození.

(26) Strast ze špatné karmy je spíš vnitřní záležitost. Je to napětí, které skutečně lze odstraňovat dovoláváním se božské dobroty nebo moci. Ale za okolností zde uvedených se člověk nesmí bát, jinak přejde ze strasti vnitřní do strasti zevní.

Zatím, co ustává pulsace životních sil ve smrti, přechází vědomí do klidu. Ježto se však tento klid uskutečňuje v životě, je intelekt vystaven vjemům tvůrčího dění a tvůrčí dění se projevuje i zvukovými efekty. To lze zjistit i při rychlém postupu k niternému utišení. Mystik, který věnuje všechnu pozornost úplnému tichu (netvoření), zaznamená náhle rozličné zvukové efekty. Začínají jako zvuky, jaké vyvolává vítr, a vrcholí ve strašlivých ranách a praskotu, které bych přirovnal k trhání se a pūlení země.

To mluvím o mystickém zážitku. Týž zážitek se dostavuje u těch, kdo se noří do přechodného ticha smrti. Postoj těchto lidí k mystickým děním je však naprosto jiný. Jejich dualistické pojetí skutečnosti způsobuje, že zvuky a světla se jim nemohou zdát efekty, jež pocházejí ze zvýšeného niterného napětí. Vnímají je jako vnější jevy, skutečnosti nebo události, jež v nich probouzejí přísluš-

né pocity. Jak by se neměli bát tak strašlivých ran a praskotu? Tyto zvukové efekty v nich totiž budí dojem, že se na ně cosi neviditelného a hrůzného řítí a z toho vzniká děs provokující je k prcháni lhostejno kam.

Text však vyslovuje přání, aby se tyto zvuky proměnily ve zvuk mahájánské nauky. To se může stát, protože i zvuk je relativní jev. Kdo např. ve zvucích tvůrčí bouře hledá projev božství, tomu se skutečně děsivé zvuky promění v řeč, z níž se může poučit. Tím mizí dojem, který vyvolává úděs, a místo něho vystupuje pokorné sklonění se před projevem skutečnosti čili sama sebou ochraňující zbožnost.

(27) Předpokladem k tomuto samádhi je absolutní oproštění od světa a hluboké noření do čiré, potenciálně světelné prázdnoty.

(28) Šest slabik: ÓM–MA–NI–PAD–ME–HÚM. Posvátná mantra, jejíž slabiky symbolizují šest sfér sansarických existencí, totiž sféru bohů, asurů, lidí, zvířat, prétů a bytostí pekelných, se překládá: Ó, klenote v lotosu, húm!

Sníh, vítr a temnota jsou předzvěsti sipä barda. Kdo je nevnímá jako nepohodu, ale jako předzvěst božího zjevení, unikne velkým nástrahám a zlům sipä barda.

(29) Přání, aby k sobě bytosti nechovaly žárlivost, má otupit nižší působení vzdušného prvku. Zaříkání má působit proti zrození v oblasti prétů.

(30) Předpokládá se, že bytost, která prochází sipä bardem, je vystavena výstražným znamením, z nichž jedním je vize muže a ženy ve spojení. Tato vize nevěstí jenom příznivé podmínky budoucího zrození, neboť budoucnost zůstává zahalena vnitřním karmickým vedením, které není provázeno rozeznávací schopností. Spíš jde o vytváření příbuzenských vztahů na základě shodných karmických dispozic, jež bytosti procházející bardem ukazují spravedlivé budoucí vtělení vždy v nejlepších barvách.

Aby se zabránilo takto se ohlašujícím předzvěstem budoucího znovuvtělení, doporučuje se nazírat na spatřenou dvojici jako na bohy, aby se vtělení mohlo udát v rodině bytostí duchovních, zbožných nebo spravedlivých. Tímto nazíráním nebývá vize spoje-

né dvojice ovlivněna, ale je jím ovlivněna kvalita budoucích rodičů. Je to totiž přesně tak, jak to vidíme ve světě. Sobě podobní lidé, a přece jsou povahově tak rozdílní, že jsou jedni téměř ďáblové, kdežto druzí bohové a světci.

(31) Mužská inkarnace se pokládá za lepší proto, že má právo být iniciativní; ženy se řídí příkladem mužů. Toto rozdělení však neplatí absolutně, ale obecně jak v lidském, tak ve zvířecím světě.

(32) Kdo může pohledět do svých minulých inkarnací, prožije poznání pomíjejícího. Uvidí, že skončily dobré i špatné stavy, a přece jeho dnešní existence nevykazuje víc moudrosti než všechny předchozí. Stále se tu jeví v plné síle závislost na živočišných impulsích a ani záhad se život nezdá mít méně než ve všech existencích předchozích.

Tato vzpomínka však přece hluboko zasahuje do života člověka. Poznání pomíjejícího ho vede k tomu, aby se zřekl, a zřeknutí uděluje poznání. V jeho světle je zřejmé, že je život jen řadou procesů, které snad již zítra pozbudou svého významu a zdání skutečnosti. A člověk se stává schopným zapomenout i na nejvyšší tužby. I nejvyšší existence (božské) zanikají, pokud jsou založeny na těchto tužbách, které jsou pomíjejícími niternými stavy. Je vidět, že mizí bohové i lidé v propasti sansára, která je vyvrhuje na břeh nového bytí v nových podobách. Všechno úsilí, které vede k rozličným objektivacím, se zdá být marné. Poznáním této marnosti člověk dozrává pro dokonalé utišení, nirvánu.

(33) Aby člověk mohl získat nejvyšší poznání pomocí nauk, k tomu jistě potřebuje vlohy. Neboť k čemu jsou mu nauky, jejichž ideálu nerozumí? Žije-li v krajinách, kde se jim běžně vyučuje, může na jejich základě vyvíjet úsilí. To se snad může projevit v zlepšování fyzických a elementárně rozumových dispozic, ale nemusí přinést poznání, které vzniká součinností vyššího činitele, intelektu.

Proto táž duchovní nauka může být jednou sportovní výchovou, jindy výchovou duchovní a intelektuální. A tyto dvě fáze výchovy jsou založeny na schopnosti chápání a na tendencích k smyslovému žití nebo k intelektu. —

Místa příznivé předzvěsti záleží na karmických podmínkách.

Existují vysoce vyvinutí intelektuálové, kteří zplodili kretény, a na-proti tomu prostí lidé, kteří zplodili génie. Příčiny toho nelze určit obecně, proto se zde vyslovuje přání po zrození v místech příznivých předzvěstí.

Proč však vysoce vyvinutí intelektuálové mohou zplodit kretény a prostí lidé génie? Vše záleží na duchovních dispozicích. Vysoce vyvinutý intelektuál se může na své výši držet na prahu vyčerpání duševních sil, jichž se mu podařilo užít k žádoucím kombinacím a tím i k poznatkům. Prostý člověk může v sobě tajit duševní zralost, která se v jeho potomku projeví jako genialita.

Ale intelektuál by se ve svém potomstvu nezhroutil, kdyby nebudoval na myšlení, ale na rozjímání, jehož pomocí by si zpřítomnil ve vědomí své tělo a vůbec celou svou bytost, a kdyby svou moudrost založil na přímých vjemech. V tom případě se tělo a bytost stávají pramenem sil a energie. Nadprůměrné intelektuální výsledky tělo a bytost pouze zjemňují, ale nevedou k duševnímu zhroucení. Pokud pak jde o kreténa, je to tvor duševně vypočítaný. Jeho tělo nepodléhá transformačnímu procesu, z něhož vycházejí duševní schopnosti a síly, ale zůstává odloučeno od ducha (vědomí), takže žije někdy více, jindy méně porušenými funkcemi řízenými vegetativním nervstvem.

(34) Lidé se podobají pokojným vítězům tehdy, když se uschnou k uvědomělému vnímání, jímž se nenechají vzrušit. Hněvivým vítězům se podobají tím, že vyvinou schopnost užívat energie k uplatnění svých záměrů proti karmickým dispozicím okamžiku. Ale jelikož se lidé jednak nechávají vzrušit tím, co vnímají, jednak často jednají pouze pod tlaky své podvědomé přirozenosti, vzdalují se pokojným a hněvivým vítězům. Proto se zde vyslovuje přání znovu se jim připodobnit, aby byla zvýšena moc člověka i jeho trvání, což mu právem přísluší.

Poznámka: Verše uvedené v této kapitole jsou v anglickém originálu zařazeny jako příloha.

DÍL PRVNÍ

ČHIKHÄ A ČHÖŇI BARDO

které zemřelého člověka staví tváří v tvář skutečnosti v přechodném stavu a obsahují veliké vysvobození nasloucháním ,hlubokému učení o osvobození vědomí meditací o pokojných a hněvivých božstvech‘ v posmrtném stavu.

VZÝVÁNÍ

Sláva božské dharmakáji, nepochopitelnému, neohraničenému světlu.

Sláva božské sambhógakáji s pokojnými a hněvivými lotosovými božstvy.

Sláva z lotosu zrozené inkarnaci Padmasambhavy, ochránci všech živoucích bytostí.

Sláva guruům v trojí podobě.

ÚVOD

Toto veliké učení o vysvobození nasloucháním propůjčuje věřícímu člověku s průměrným rozumem duchovní svobodu, když prochází přechodným stavem. Má tři části: úvod, hlavní obsah a závěr.

Nejdříve má být cvičením ovládnut úvod, litanie „Řady guruů“ za osvobození bytostí. (1)

Přenos principu vědomí

Nejvyšší intelektu by ovšem měly být vysvobozeny guruem. Pokud se tak nestalo, mají ti, kdo jsou v přechodném stavu okamžiků smrti, cvičit přenos, jenž automaticky osvobozuje již tím, když na něj vzpomenou. (2)

Věřící lidé prostého rozumu by jistě měli být takto vysvobozeni. Pokud se tak nestalo, měli by dál naslouchat Veliké nauce, která vysvobozuje slyšením, zatím co jsou v přechodném stavu a prožívají skutečnost. (3)

Věřící člověk by proto měl nejdříve zkoumat příznaky smrti, jež se postupně objevují v jeho umírajícím těle, a pozorováním příznaků smrti sledovat postupující vlastní osvobození. Jakmile se dostavily všechny příznaky smrti, má uskutečnit přenos vědomí, který přináší svobodu už tehdy, když se na něj věřící člověk upamatuje. (4)

(1) Viz svazek 1, Sedm tibetských textů, kniha IV — Nejhlubší stezka přenosu vědomí.

(2) Vysvobození intelektu se děje tím, že je člověk schopen vnímat nejvyšší kosmickou prázdnotu, přičemž se vůbec nevměšují jiné věci. Takové psychické uzpůsobení je však jen ideál. Žijeme totiž smyslově, proto se vnitřní stav vyznačuje hrubou psychickou pulsací; ta přímo brání tomu, aby se ve vědomí rozhostil neohraničený mír, bytostný odraz kosmické prázdnoty. A třebaže je to, co nazývám hrubou pulsací, v přechodném okamžiku smrti nutno označit jen za jemné v nitru doznívající světské tendence, přece jen tato pulsace dál brání žádoucímu zážitku neohraničeného uvědomění.

Tato zábrana má být odstraněna uskutečňováním příkazů mystické nauky, které vedou k rozvinutí jemných, relativně převažujících psychických tendencí, jež psychologie podceňuje, ačkoli mají pro subjekt neobyčejný význam. Na nich se totiž zakládá duševní orientace člověka, jež se v bezprostředním prožívání projevuje skutky. Ve vnitřních kontaktech, tolik rozhodujících při posmrtném upoutávání životních sil na něco, určují tyto tendence inkarnaci člověka přímo formou sil a napětí.

Ať tedy touhy člověka směřují jakkoli nekompromisně do světa, přece je žádoucí, aby nakonec psychicky vyústil do kosmické prázdnoty, neboť v době dožívání vlastního života stejně nemá zájem na prožívání, ale na klidu.

Klid, který je závislý na určitých předpokladech, musí být poznán právě prostřednictvím mystického úsilí. Ježto však nejde o klid, jaký pochází z nasycení a dobrého zdraví, nelze ho snadno dosáhnout. Je to vysoký výsledek jógického školení. Je-li však jednou dosažen, stává se jediným objektem, jež člověk pokládá za hodný obdivu v době, kdy dožívání přináší bezprostřední prožitky zkázy. Za takových okolností k němu člověk skutečně směřuje a to je předpokladem, aby byl osvobozen.

Ti, kdo tento klid neuskutečnili do té míry, aby je v době smrti zcela upoutal, však musí cvičit přenos. To znamená, že si mají klid zpřítomnit ve vědomí na základě toho, že jej pochopí. To rovněž osvobozuje.

(3) Poznání kvalit a s ním související poznání příčin niterné svobody je cílem mystiky i každého náboženství; relativní převaha světských zájmů však člověka vede úplně jinam. A právě proto, že zde je toto nebezpečí, nabízí se člověku Bardo thödol. Obsahuje popis skutečných posmrtných pochodů a ty se předkládají intelektu mrtvol, aby se v ní vzbudila důvěra v toto učení a aby tak mohla být osvobozena i v pozdější době v čhöni bardu, kdy se „prožívá skutečnost“.

(4) V našich krajích obvykle nedovoluje etiketa, abychom někoho upozornili na blížící se smrt, proto se o tom nezmiňuje ani ten, kdo umírá, jestliže to ví. Je to jakási „příjemná“ lež na prahu nevyhnutelné situace. Jak by potom mohl obecný člověk zkoumat příznaky vlastní smrti? Proto se zdá, že ten, kdo chce mít užitek ze své smrti, musí projít kursem mystického školení. Musí opravit chybu společenské výchovy, která ho vede k tomu, aby odvracel pozornost od své vlastní bytosti tím, že mu předkládá věci zevního světa jako zajímavé a nezbytné. Musí se naučit věnovat vedle těchto věcí pozornost i své bytosti, aby se seznámil se všemi subjektivními pochody, jež obsahují i pochody umírání. Seznámí-li se s nimi, má z toho užitek časný i nadčasový. Časný proto, že se poměrně

snadno naučí čelit těmto pochodům tím, že svému vědomí dá jinou orientaci. Nadčasový užitek je patrný z textu.

Ještě k časným výhodám plynoucím z pochodů umírání. Je mi známo, že mnohé z těchto pochodů jsou jen příznakové a lze jim často čelit energickým zpřítomněním bytosti ve vlastním vědomí, které se jimi nechalo dotknout. A je mi též známo, že tyto pochody se u obecných typů projevují někdy fyziologickou vyčerpaností, jindy závažnými chorobami.

Znalost těchto pochodů v každém případě oddaluje zkrušující stavy až do okamžiku, kdy přestanou být příznakovými a stanou se skutečnými. Za předpokladu, že je člověk zná, zůstává v tu dobu nad nimi pánem až do okamžiku, kdy nastane konečná roztržka mezi vědomím a tělem.

To znamená, že takový člověk může pozorovat pochody umírání až dokonce. A protože — pokud je mi známo — během těchto zkrušujících pochodů vždy nastává okamžik úlevy, může ten, kdo poznal pochody umírání, provést přenos vědomí pouhým upoutáním se na dobré stavy, jež vědomí samo o sobě přirozeně vykazuje. Může se upoutat na kvalitu podobnou vědomí, které není dotčeno současnými procesy, a to v jistém stupni sebeuvědomění, které je předpokladem možnosti zachytit se v tomto vědomí jako v jistém stavu, označeném v Bardo thödolu jako čikhä bardo.

Avšak i jiní lidé zpravidla při umírání prožívají okamžiky úlevy, o nichž jsem právě mluvil. Jelikož však neznají pochody smrti, protože se vzdalují sobě samým, svitne jim v tom okamžiku světlo čikhä barda jako prelud a hned poté zapadají do dalších zkrušujících momentů, jež neumožňují přímé osvobození. Musí tedy draze zaplatit za svou orientaci do světa. Po zániku doby světla čikhä barda dochází k bardickým procesům, jejichž ukončení znamená novou objektivaci „možného uvědomování“ zpravidla podle karmických zásluh a provinění dotyčného člověka.

Budou však světší lidé pokládat to, co říkám, za výstrahu? Člověk je tvor domýšlivý. Co mu následkem jeho přirozeného bytostného uzpůsobení uniká, to nepokládá za skutečnost. Proto se ani nemíní namáhat, aby se seznámil se sebou samým. Dál bude usilovat o to, aby hromadil světské zbytečnosti, o nichž ve své duševní zaslepenosti doufá, že ho alespoň na pohled potěší. Nebude

snad ani zkoumat, že toto jeho úsilí vytváří špatný osud, za nějž vždy činí odpovědné jen druhé lidi, protože je nerozumný. O sobě v této souvislosti neuvažuje; je si přirozeně vědom, že chtěl to nejlepší — ovšem pro sebe, nikoli pro všechny lidi.

Je tedy až podivuhodné, jak důsledně se lidstvo může držet tohoto druhu nevědomosti. Je podivuhodné, že může setrvávat u doktriny, která vynáší na světlo denního života tolik zla a nedostatků a ani se nepokusit, aby nabylo poznání široce založeným sebepozorováním. A toto poznání umožňuje tak snadno odhodit karmu a ve vyšší fázi i podmínky nevyvratitelné skutečnosti, totiž reinkarnace! Jen toto poznání přece odstraní tísnící je zlo a nejistotu v otázce záhad bytí.

Čtení thödolu

Jestliže se přenos podařil, není třeba číst thödol. Ale nepodařil-li se, musí být u mrtvého těla čten thödol přesně a zřetelně. (5)

Není-li mrtvolý, měl by ten, kdo čte thödol a má tlumočit sílu pravdy, zaujmout lože nebo místo, na něž byl zemřelý zvyklý. Buď vyvolán jeho duch a ten, kdo čte thödol, nechť si umírajícího představí, jak je přítomen a naslouchá, a čte. Přitom se má zabránit každému z příbuzných nebo manželů, aby plakal nebo naříkal; pro toho, kdo zemřel, to není dobré. (6)

Je-li tu tělo zemřelého, měl by buď lama, který byl jeho guruem, nebo někdo jiný stejné víry, jemuž zemřelý důvěřoval, anebo přítel, jemuž byl zemřelý velmi nakloněn, přiblížit své rty k jeho uchu, aby se ho nedotýkal, a číst tento Veliký thödol právě v okamžiku, kdy ustalo vdechování. (7)

(5) Ti, kdo znají sebe, jsou vždy do té míry citliví nebo vidoucí, že poznají, zda ten, kdo zemřel, zakotvil v dharmakáji nebo se vrátil ve formě jistého sebeuvědomění do těla. Pak ovšem vzniká problém, zda je možno situaci napravit nebo je nutné se se vším smířit.

Ti, kdo daleko pokročili na mystické cestě, znají sebe a dovedou působit na měnící se stavy životní síly, mohou poměrně snadno způsobit, aby se životní síla zemřelého člověka vrátila vzhůru k brahmarandhře, odkud dosáhne ztotožnění se stavem dharmakája. Ale takových lidí je velmi málo a Bardo thödol je srdečným semenem, jež je připraveno pomoci každému, kdo je v tak tísnivé situaci, jako je umírání. Proto se doporučuje použít thödolu, když není možno pomoci přímo.

Evropané se k této pomoci staví ponejvíce pesimisticky, protože se domnívají, že je umíráním vše vyřešeno z vyšší moci. A přece je jisté, že se v umírajícím těle odehrávají pochody, jež jsou příznakem spontánního hledání jakéhosi vyústění. Je možno zjistit, že pulsace životní síly a přesuny vědomí nepřestávají hned po klinické smrti; tyto změny jasně naznačují, že „latentní vědomí“ hledá své vyústění následkem toho, že je poháněno karmickým silovým napětím.

Při těchto pochodech jistě nemůžeme mluvit o možnosti tzv. objektivní evidence těchto změn, leda v pochodu tlení. Ale subjektivní zkušenost dovolí odhalit existenci přesunu sebeuvědomování z denního vědomí až do tak hluboké latence uvědomění, že se fyzicky podobá smrti. Smrt sama je z téhož hlediska pochodem, v němž se vědomí člověka přesouvá z oblasti vědomí denního do oblasti vědomí subliminálního, kde vyúsťuje v nové objektivaci.

Tento pochod lze — pokud je mi známo — velmi snadno ovlivnit. Místo aby se umírající člověk na základě tendencí, jichž se držel zaživa, musel od východiska označujícího dharmakāju vrátit do koloběhu připravujícího zaplétání jeho subliminálního vědomí do oblasti inkarnací, může být na této cestě zastaven a vrácen zpět ke dharmakáji. Tedy vrácen do stavu, po němž každý člověk celý život touží a nepřijímá ho, neboť si zakládá na smyslovém prožívání.

(6) Zemřelého si lze zpřítomnit tím, že si ho živě představíme a jsme přesvědčeni, že je přítomen. Za těchto okolností pocítí tuto bytost ten, kdo k sobě volá nepřítomnou bytost jako představu; to se pokládá za její skutečné zpřítomnění.

Pro snadnější pochopení je třeba uvést, že pokud provádíme telepatický raport se živým člověkem, volaný velmi dobře reaguje, jestliže je psychicky dost citlivý. Důkazem toho, že byl raport

uskutečněn, je to, že oběť může pocítit nutkání, aby navštívila toho, kdo ji volá. Jelikož jsou pocity, které provázejí uskutečněný raport, vždy stejné, jsou samy sebou důkazem, který zvyšuje úspěch v dalších takových pokusech.

Na základě zkušeností z raportů se živými lidmi je možné předpokládat, že bude dosaženo stejného úspěchu při uskutečňování raportu s lidmi mrtvými. Volající člověk má při volání mrtvého stejné pocity, jaké předcházejí a provázejí návštěvu živé bytosti, již volal; proto se nežadá jiný důkaz při volání mrtvého. Volání se totiž stejně týká jeho psychické soustavy, v níž je utajeno to, co označujeme jako evidentní žití nebo jako duši.

Proto má význam užívat thöдолu ve prospěch mrtvých lidí. Jejich psychickou přirozenost může dobře rozpoznat ten, kdo dovede psychicky volat bytosti k sobě a je jinými zkušenostmi poučen, že jednání s nimi má reálný smysl a význam. Ostatně celá magicko-mystická učební soustava vede své žáky k tomu, aby se naučili zpřítomňovat živé síly v psychické bytnosti vlastní nebo i jiné osoby. Není to tedy hra s představami, ale živé zpřítomňování vibrací, které jsou psychickou bytností živých osob. Důkazem pak jsou příslušné reakce. Tímto způsobem školený člověk náhle pozná, že není rozdíl, volá-li živou přirozenost, ať již živé, nebo mrtvé přírody. Vše je totiž určitým způsobem živé, neboť vše obsahuje vibrace, jež znamenají sílu života nebo životnost samu.

Doporučení thöдолu, aby předčítatel zaujal místo, na něž byl mrtvý člověk zvyklý, se opírá o psychické zjištění, že „životnost“ mrtvé bytosti k němu stále tíhne. Toto místo je vlastně obrazem ve vědomí živé i mrtvé bytosti, a proto symbolizuje její psychickou přítomnost na tomto místě. Toho se využívá, aby se ten, kdo koná duchovní obřad volání zemřelého člověka, k němu snáze přiblížil.

Pláč a nářek ruší vibrace, jež symbolizují psychickou přítomnost mrtvé bytosti — ono napětí, které je charakteristické i v přítomnosti živých lidí a jež na místě mrtvolky zpravidla dál trvá. Proto se nářek pokládá za vměšování rušivých elementů a zapovídá se.

(7) Dokud umírající člověk dýchá, dotud v něm jsou životní síly v odboji. Ukončením vdechování se stávají emanace rovnoměrnými. Jelikož v prvních okamžicích směřují k vyšším a čistším

oblastem, může být čtení thödolu velmi úspěšné. A právě rovnoměrné vystupování emanací se pokládá za okamžik probuzení na rozhraní čikhä a čhöni barda. Čtení thödolu může zemřelého zachránit pro čikhä bardo a tím pro stav dharmakáji, jež za těchto okolností symbolizuje kosmického Buddhova ducha.

Přítomní lidé, k nimž mrtvý člověk za života lnul, usnadňují jeho záchranu v čikhä bardu, neboť jeho obnažený intelekt mu tímto způsobem činí stav čikhä barda přijatelným. Ztotožňuje jeho stav se společností, která je u jeho mrtvého těla. Proti tomu přítomnost lidí zaživa mu nesympatických mu stavy provázející čikhä bardo činí nepříjemnými, neboť se mu nedostává přímého pochopení tohoto stavu: ztotožňuje jej s jejich společností a pokládá jej za stav špatný.

Praktické použití thödolu

A nyní k thödolu samému.

Můžeme-li přinést velký obětní dar, obětujme jej k uctění Trojice. Není-li to možné, donesme vše, co je možno shromáždit z předmětů, na něž lze soustředit myšlenky, a vytvořme v duchu tak nesmírnou oběť, jak jen je možno, a modleme se. (8)

Pak se má odříkávat sedmkrát nebo třikrát Stezka dobrých přání, Vyzývání buddhů a bódhisattvů. Pak budiž zřetelně a se správným důrazem přečtena Stezka dobrých přání chránící před strachem v bardu a Stezka dobrých přání pro vyváznutí z nebezpečného úzkého průchodu bardem spolu se Základními verši šesti bard. (9)

Pak musí být čten Veliký thödol sedmkrát nebo třikrát podle případu. Nejdříve „stavění tváří v tvář“ příznakům smrti, jak se v okamžiku smrti objevují. Potom se užije velkého živoucího připomínatele při „stavění tváří v tvář“ skutečnosti, zatím co je mrtvý člověk v přechodném stavu. A za třetí se užije metody k uzavření brány

lůna, když zesnulý prochází přechodným stavem, v němž hledá nové zrození.

(8) Velikost oběti se řídí snahou dávat. Kdo je chudý, může dát mnoho, dává-li to s upřímným přáním, aby bylo darem pomůženo. Má dávat bez myšlenky na jakýkoli vlastní prospěch. Tím podle slov thödolu vytvoří v duchu nesmírnou oběť, jaká nebude překonána velikými dary boháče, který může konstatovat, že mu ještě dost nebo i mnoho zbylo. Oběť k uctění Trojice je dar, který ještě víc očišťuje než dar světským bytostem; to je zdůrazněno i myšlenkou na uctění.

(9) Jestliže ten, kdo čte thödol, zjistí, že „intelekt“ mrtvého člověka byl již osvobozen, není třeba ve čtení dál pokračovat. Má ho však přečíst pro umírajícího a již mrtvého člověka celý, jestliže má o jeho osvobození pochybnosti.

ČÁST PRVNÍ: BARDO OKAMŽIKŮ SMRTI

Poučení o příznacích smrti nebo první stadium čikhä barda: čiré světlo spatřované v okamžicích smrti

Prvním stupněm je stavění tváří v tvář čirému světlu v přechodném stavu okamžiků smrti. V tomto přechodném stavu mohou být ti, kdo sice slyšeli mnoho náboženských poučení, ale nepochopili je, nebo ti, kdo je sice pochopili, ale neuskutečnili. Avšak všechny třídy lidí, kteří přijali praktické nauky zvané Vůdci, budou postaveny tváří v tvář čirému prasu světlu a dosáhnou nejvyšší neprojevené moudrosti bez jakéhokoli přechodného stavu na Veliké kolmé stezce nezrozené dharmakáji, bude-li u nich použito těchto nauk. (10)

(10) To znamená, že se thödol má číst ještě zaživa, alespoň část jednající o čikhä bardu. A předpokládá se, že někteří lidé mohou jeho pomocí dosáhnout vysvobození v okamžiku smrti, kdy přechodný (bardický) stav začíná. Říká se tomu „dosažení na Veliké

kolmé stezce nezrozené dharmakáji“, neboť jde o vysvobození bezprostřední: zhasnutím deního vědomí je dosaženo absolutna.

V mystice má člověk dospět k poznání tohoto stavu ještě zaživa. Ježto se to však může stát jen za předpokladu, že dokonale oprostil vědomí ode všech stavů podmíněných citovým vzduším, vznikají pro něho, pokud je vybaven průměrnou inteligencí, jisté nesnáze. Citové stavy totiž jsou tak různé, že některé z nich může průměrně inteligentní člověk pokládat za stavy necitové. V takovém případě je jeho duchovní výstup k absolutnu omezen kvalitami, jež pochopil.

Toto byla pravá zábrana na cestě ke spáse zejména u křesťanských mystiků. Oni sami si ukládali omezení směrem nahoru k nejvyšším kvalitám tím, že byli přesvědčeni o existenci nejvyšší instance, jakou katolické náboženství zná pod jménem Bůh — Stvořitel. Tento Bůh totiž nemůže být chápán jinak než jako existence bytostná, a proto vedená city. Je-li bůh citovou bytostí nebo kvalitou, ohraničuje pro individuum oblast skutečnosti především proto, že se pak nenamáhá pochopit stav ještě vyšší. Je to vlastně trest za to, že lpí na přírodě, která je z psychologického hlediska životná právě cítěním.

Proto křesťanští mystikové, kteří nepochopili absolutno a vytvořili zásluhy pouze příkladným životem, přecházejí čikhä bardo a v období svítání „pokojných božstev“ najdou své místo u svého Boha. Ten je ve smyslu dhjánibuddhů vlastně Amitábhau. U něho setrvají, dokud se jejich zásluhy nevyčerpají. Po jejich vyčerpání budou muset přijmout novou inkarnaci a putovat za dalšími životními zkušenostmi, jež jim nakonec poskytnou nejvyšší poznání, protože pochopí marnost všeho. Nejvyšší uskutečnění tedy nezáleží na zbožnosti, nýbrž na pochopení. Ale pozor! Zbožnost a dobrota odstraňují mraky nevědomosti. Když se obzor vyjasní, může člověk pochopit stav zvaný dharmakája.

Způsob použití:

Nejúčinnější je přítomnost učitele, jenž zemřelého vedl a poučoval. Nemůže-li se jeho guru dostavit, postačí přítomnost bratra téže nauky. Když ani ten není nablízku, stačí učený muž stejného vyznání. A kdyby nemohl být při-

tomen nikdo z uvedených, má thödol mnohokrát číst někdo, kdo správně a zřetelně čte. Tím se zemřelému připamatuje, co již dříve slyšel o stavění tváří v tvář, on ihned pozná prasevětlo a jistě dosáhne vysvobození. (11)

(11) Duchovní vývoj lidských bytostí se ubírá více směry, než je např. křesťanství, ale někdy jsou si tyto směry úplně cizí, ba protichůdné. Proto se zde žádá, aby u umírajícího byli přítomni lidé ze stejné myšlenkové sféry jako on sám. Nepůsobilo by totiž dobře, kdyby někoho, kdo věřil v Boha a posmrtné zařízení života podle teologických pouček, chtěl poučovat člověk, kterému je takovýto způsob myšlení cizí. Povšechně je však jisté, že nekompromisní ateista stejně jako člověk, který věří všemu, čemu ho učí náboženství, rostou duchovně ke svobodě. Duchovní svoboda je ovocem životních zkušeností, jimž se nikdo nemůže vyhnout. Jen z nich každý nedovede těžit stejně a ve stejnou dobu. Pokud si někdo obestírá všechno dění představami o uvědomělých zásazích boží vůle, může mu unikat objektivnější pravda, že karma působí mechanicky. Stejně uniká pravda tomu, kdo je přesvědčen, že všechno dění ve světě závisí na lidské vůli.

Lidské konání je totiž inspirováno přáními, jejichž charakter se zdá božský, lidský nebo pekelný podle toho kterého případu. A přece se konání dopouští táž bytost. Jakmile proto člověk v sobě pozná tyto lidské, božské a pekelné kvality, které ho ženou do skutků, bude jistě vysvobozen z dojmů, jaké může každá činnost vyvolávat. Zruší-li dojmy z činnosti, bude vysvobozen. To znamená, že již nemůže podléhat pocitům příchylnosti a odporu, jež nejprve ovlivňují všechno lidské konání a potom při smrti vedou do nižších bard.

Kdy se má použít těchto poučení:

Když ustane vdechování, vejde životní síla do nervového centra moudrosti (v srdci) a ‚věducí v nás‘ zažije čiré světlo v jeho původní podstatě. Když je pak životní síla nucena vrátit se zpět a prchá dolů pravým a levým psychickým nervem, zasvitne krátce přechodný stav. (12)

Předchozích pokynů se má užít dříve, než životní síla

zcela prchne do levého psychického nervu (přitom nejdříve prochází nervovým centrem v pupeční oblasti). (13)

Doba (potřebná k pohybu životní síly středním psychickým nervem) je tak dlouhá jako vdechnutí nebo též přibližně jako čas potřebný k požití jednoho jídla. (14)

(12) Kdyby nepůsobil zákon zachování energie, docházelo by vždy po posledním vydechnutí k vyzáření životní síly „středním psychickým nervem“; tento „nerv“ je z hlediska psychických stavů možno označit za duchovně božské, a proto osvobozující vakuum pro denní vědomí. Ale právě zákon o zachování energie způsobuje, že dojde k nové pulsaci „vědomé vůle“ a tento psychický jev zastavuje emanační proces.

Když se emanační proces zastaví, vrací se životní síla čili potenciální životnost do bytí zpět, a to dvěma vedlejšími nervy psychického dechu. Přitom začne znovu vystupovat bytostné vědomí, což se velmi rychle ohlásí asociací prožitkových stavů právě ukončovaného života.

Působení těchto asociací je obdobné reminiscencím, a proto ovlivní formou dojmů následující pochody umírání. Definitivní vysvobození je v sázce tímto okamžikem.

(13) Pupeční psychické centrum symbolizuje oblast duchovního utváření a tím i svět bytí. Oproti tomu levý psychický nerv (ida) symbolizuje pasivní temperament. Jakmile se v něm upevní životní síla, stává se člověk obětí smrtných procesů, čili vchází do barda, v němž je určovací silou jeho budoucího bytí karma.

(14) Na osvobození v době umírání tedy není mnoho času, zejména u člověka, který neprováděl mystická cvičení. Rozhodující je u něho období jednoho dechu. To ovšem vyžaduje pohotovost, jíž je v této době nutno užít. Potom již začne svítat bardo, v němž umírající nemůže svůj osud určovat, ale je jím vlečen.

Způsob užití pokynů:

Když skoro ustává dýchání, lze nejvhodněji užít přenosu vědomí. Nepodařil-li se přenos, oslov zemřelého takto:

Ó urozený (jmenuj jej), nyní hledáš Stezku. Tvůj dech teď ustane. Dříve tě tvůj guru stavíval tváří v tvář čiré-

mu světlu a nyní jsi ve stavu, kdy je v jeho skutečnosti budeš prožívat v bardu. Všechny věci se v něm jeví jako čisté, bezoblačné nebe a nahý, neposkvrněný intelekt jako průsvitné vakuum bez středu a ohraničení. Uvědom si teď sama sebe a setrvej v tomto stavu. Také já tě nyní stavím tváří v tvář. (15)

Přečti nebo opakuj to několikrát do ucha umírajícího spíš dříve, než ustalo vydechování, aby se to vrylo do jeho mysli.

Když skoro přestává vydechování, polož ho na pravý bok do polohy zvané lví. Tepny po obou stranách krku mu pevně stiskni. (16)

Usíná-li nebo sní, má se probouzet. Tepny mají být mírně, ale pevně stisknuty. Tím se zabrání životní síle vracet se do těla ústředním psychickým nervem a vystoupí jistě Brahmovým otvorem. Teď musí být užito skutečného stavění tváří v tvář. (17)

V tomto okamžiku spatřují všechny bytosti bardo či-rého světla skutečnosti, jež je neomylným duchem dharma-káji. (18)

Přestávka mezi výdechem a vdechem je dobou, v níž životní síla prodlévá v ústředním psychickém nervu. (19)

Obyčejní lidé to nazývají bezvědomím. Trvání tohoto stavu je neurčitelné. Je závislé na dobré nebo špatné konstituci, na stavu nervů a životní síly. Trvá velmi dlouhou dobu u těch, kdo měli alespoň trochu praktické zkušenosti v pevném klidném stavu dhjány, a u těch, kdo mají dobré nervy. (20)

Uvedená oslovení zemřelého při stavění tváří v tvář je nutno opakovat tak dlouho, až začne z různých otvorů jeho těla vytékat nažloutlá tekutina. (21)

U těch, kdo špatně žili, a u lidí slabých nervů trvá tento stav, jen co by luskl prsty. U jiných asi tak dlouho, co by snědl jídlo.

V různých tantrách se říká, že bezvědomí trvá asi tři a půl dne. Většina ostatních náboženských pojednání se vyslovuje pro čtyři dny. Po celou tu dobu se má pokračovat ve stavění tváří v tvář čirému světlu. (22)

Je-li člověk schopen zjišťovat u sebe příznaky smrti, má tohoto vědění užít již dříve. Není-li toho schopen, měl by být při jeho umírání přítomen guru nebo žák anebo bratr stejného řádu, který mu byl blízký, aby mu živě líčil příznaky smrti, jak se jeví v patřičném pořádku. Má mu říkat:

Nastala znamení, že země klesá do vody. (23)

Když se dostavily příznaky smrti skoro v plném počtu, přiměj (umírajícího) k následujícímu předsevzetí tím, že mu tichým hlasem odříkáváš do ucha:

Ó urozený (je-li kněz, ctihodný pane), nenech se odvrátit! (24)

Je-li to bratr (stejně víry) nebo jiná osoba, volej ho jménem a řekni mu:

Ó urozený, protože tě teď potkává to, co se nazývá smrtí, rozhodni se takto: „Toto je hodina smrti. Poněvadž mám z toho, co se nazývá smrt, brát užitek, chci jednat k blahu všech žijících bytostí obývajících neomezený prostor, abych dosáhl dokonalého buddhovství rozhodnutím pro lásku a milosrdenství k nim a mocným úsilím směřovat k jedinečnému zdokonalení.“ (25)

Když takto formuješ své myšlenky, zvláště když právě může být uskutečněna dharmakája čirého světla v posmrtném stavu k blahu všech žijících bytostí, uvědom si, že právě jsi v tomto stavu, a rozhodni se, abys podle dalších pokynů dosáhl nejvyššího daru, stavu velkého symbolu, ve kterém jsi:

„I když nemohu pochopit toto bardo, přece je chci znát. Protože v něm ovládám veliké tělo sjednocení, chci se projevit v nějaké formě — lhostejno ve které — jaká slouží blahu všech žijících bytostí, ať jsou to kterékoli. Chci slou-

žit všem žijícím bytostem, jež jsou tu v tak nekonečném počtu jako hranice nebes. “ (26)

Zatím, co nepřetržitě setrváváš v tomto předsevzetí, pokus se vzpomenout si na některé zbožné cvičení, jež jsi byl zvyklý provádět za svého života. (27)

Když ten, kdo čte, toto říká, má přiblížit své rty velmi blízko k uchu umírajícího a zřetelně to opakovat, aby mu to jasně vštípil a zamezil jeho myšlenkám uchýlit se, byť jen na okamžik.

Když vdechování úplně ustalo, nechť ten, kdo čte, pevně stiskne nerv spánku a lamovi neb vznešenější nebo učenější osobě, než je sám, ať dříve důrazně přikáže:

Ctihodný pane, nyní, kdy zakoušíš čiré prasuvětlo, pokus se setrvat v tomto stavu prožívání! (28)

Také tehdy, jde-li o jinou osobu, má ji ten, kdo čte, stavět tváří v tvář:

Ó urozený (jmenuj ho), naslouchej! Nyní prožíváš záření čirého světla čisté skutečnosti. Poznej ji! Ó urozený, tvůj nynější intelekt, ve své podstatě prázdný, neutvářený k žádnému znaku či barvě, přirozeně prázdný, je pravou skutečností, nejvyšším dobrem. (29)

Tvůj intelekt je nyní prázdný, a přece na něj nelze nahlížet jako na prázdné nic, nýbrž jako na intelekt o sobě, neomezený, zářící, povzbuzující a blažený. Je pravým vědomím, nejvyšším dobrotivým buddhou. (30)

Tvé nezformované vědomí je ve skutečnosti prázdné a intelekt zářící a blažený — obé je nerozlučné. Ztotožnění obou je stavem dharmakája, stavem dokonalého osvícení.

Tvé zářivé, prázdné a od velkého zářícího těla neoddělitelné vědomí se nezrozuje ani neumírá, je neproměnným světlem, buddhou Amitábhau. (31)

Postačí, znáš-li to. Poznáš-li prázdnost svého vlastního intelektu jako stav buddhy a ztotožníš-li je se svým vědomím, dosáhneš upevnění ve stavu buddhova ducha. (32)

Opakuj to zřetelně třikrát nebo i sedmkrát. Duchu umírajícího tak připomeneš stavění tváří v tvář konané po čas jeho života jeho guruem. Přinese mu to též poznání nahého vědomí jako čirého světla a konečně, pozná-li takto své já, dosáhne trvale stavu dharmakája, takže osvobození je jisté. (33)

(15) V zemích tzv. severního buddhismu bylo zvykem, aby každý člověk podstoupil mystické zasvěcení. Právě proto však, že to bylo zvykem, nevedlo vždy toto zasvěcení k takovému úspěchu, aby v době umírání nebylo třeba pomoci od jiných lidí. Důvěrná znalost čirého světla dharmakáji způsobí, že se ho umírající chytí a tím předejde bardu. Jelikož však tato znalost čirého světla dharmakáji nebyla stejně běžná jako mystické zasvěcení, snažili se lidé znalí těchto nauk pomoci umírajícímu čtením thödolu.

Čiré světlo je totožné s kvalitou, již označujeme jako kosmické vědomí, v němž mohou být věci smyslového světa představovány jenom jako obrazy typů. Intelekt zahrnující zde uvědomělý vjem a současně též schopnost úsudku, má v této době povahu transcendentální. Projevuje se uvědoměním, jež přesahuje časově-prostorové dimenze. Jakmile by se člověk v tomto stavu vědomí uvědomil, přesáhl by přirozeně své dosavadní dimenze vytyčené časem a prostorem, a tato okolnost znamená uskutečnění absolutna.

Ale řekl jsem již, že toto uvědomění není snadné. Jde totiž o stav, jež běžně žijící člověk nepoznal a který proto přejde bez povšimnutí. Tím pro něho nastává bardo se svou určující mocí, která se uplatňuje v podobě reinkarnačního postupu podmínkami bytí.

O přenosu pojednává v prvním svazku, Sedm tibetských textů, kniha čtvrtá, Stezka přenesení.

(16) O lví pozici se již mluvilo. Je to poloha na pravém boku s pravou tváří podloženou dlaní a levou rukou položenou volně rovně na těle. Nohy mají být nataženy.

(17) Denní bytostné vědomí se vyvíjí z univerzálního vědomí tak, že vstoupí ve formě psychického dechu Brahmovou dutinkou (brahmarandhrou) do ústředního psychického nervu a odtud do nervů vedlejších, totiž do idy, pingaly atd. Pokud je člověk zdravý, je tento

proces celkem nezávadný, neboť těchto sil používá ve svém životě. Jinak tomu je v okamžicích smrti. Vstoupí-li v tuto dobu do těla kosmický dech ve stavu vědomí, přenáší vlastně dohasínající životnost do sansarického světa. To je nežádoucí. Člověk má tuto sféru smrti opustit a vyzářit se do absolutna, do svého prapůvodu.

(18) Tento proces je shodný se stavem, který provází dovršení kázně zříkání se světa nebo odpoutávání se od něho. Za této okolnosti se bytostné vědomí stejně jako v okamžiku umírání odpoutává od bytosti a obrací se k novým okolnostem. První z nich je stav dharmakája a další jsou již jen oblasti procesů.

Zdá se, že je subjekt od objektivního světa izolován jakýmsi vakuem symbolizujícím potenciální čiré světlo. Jen proto přechází ze sebe sama jakožto projevu sebevědomí skrze nejvyšší stav do oblasti mimo bytnost. Vnější svět je však také sansáró, proto je dharmakája přechodným stavem do té doby, dokud ji člověk nepozná a nerozvine ve svém vědomí. A tak stejně živý člověk, provádějící jógu, jako člověk umírající přecházejí ze subjektivního světa do „velkého prostoru“, procházejíce stavem dharmakája k novým prožitkům.

U mrtvého člověka je to však jeden, poslední přechod, proto se tento přechod poněkud liší od toho, jaký může uskutečnit živý člověk. Živý člověk totiž přechází oblast dharmakája s balastem bytí a žití ve svém vědomí a to způsobuje, že se mu světlo dharmakája jeví jako tvrdší. Dokonce těm, kdo se „niterně vybavují“ násilím, tj. před dobou vlastní karmické zralosti, jako se to děje u magiků, se toto světlo jeví jako hrůzná oblast Strážce prahu. Příčinou je právě sansarická náplň jejich vědomí.

To znamená, že jsou lidé jakožto bytosti odděleni od sfér zevního světa stavem dharmakája, který lze uskutečnit pouze niterním očištěním. Chybí-li tato čistota, ať již u člověka živého, nebo umírajícího, je přechod spojen se stavy, jež mu nedovolí ve světle dharmakája setrvat.

Svitnutí čirého světla však u umírajícího vyvolává bezprostředně jiné pocity než u člověka živého. Je to tím, že smrti předchází krize a stav dharmakája se proti nim jeví jako veliké ulehčení. Kdyby v umírajícím nebylo latentního životního pudu, přilnul by

k němu a tím by dosáhl osvobození. Je-li však životní pud u umírajícího potlačen, je to následek krize. Po uvolnění se projeví jako nová hnací síla, která mu nedovolí setrvat na místě. Tím se stává, že je zasvitnutí čirého světla pro mrtvého pouze okamžikem úlevy, stavem příjemným, ale rozhodně ne trvalým.

(19) To ovšem platí pro celý život. Jsou to jen prchavé okamžiky, jež se jogínové snažili prodloužit cvičením kumbhaky, totiž zadržováním vdechu. Ale stav, který provází období mezi výdechem a vdechem, může být vystopován i užitím metody rozlišovací. Tím jej člověk učiní nezávislým na dechu. Komu se tento stav podaří rozvinout a udržet v běžném stavu žití, je džívanmukta, tj. vykoupěný zaživa.

(20) Jelikož zasvitnutí čirého světla, resp. stavu dharmakája, obecně závisí na dokonalém fyzickém klidu, při němž vědomí vykazuje centripetální tendenci, jeví se tento stav jako bezvědomí jak u živého, tak u umírajícího člověka. Uskuteční-li se však tento stav u živého člověka, říkáme, že trvá v samádhi. U člověka umírajícího pak zastavování dechu, snížení nebo vymizení pulsu a centripetální tendence vědomí budí dojem, že je to bezvědomí. Vlastně to skutečně je bezvědomí, ale tibetští mystikové tento stav neznají. Přihlížejí k pulsaci životní síly. Pokud trvá, je člověk živ a jeho bezvědomí se týká pouze denního vědomí.

Zmínka o trvání doby pobytu životní síly v ústředním psychickém nervu díky „dobrým nervům“ potvrzuje, že duchovní dokonalost není závislá jen na mystických cvičeních a že zde působí ještě jiní činitelé. Člověk může být duchovně vyvinutou bytostí stavem své mysli a citu, nikoli jen technickými cvičebními úkony. Žijte tak, abyste měli vědomí naplněno nejvyššími kvalitami, a budete duchovními lidmi, ale cvičte si, jak chcete usilovně, a přece se vám neotevřou brány absolutna, jestliže vaše mysl a vědomí budou naplněny světem.

Ostatně by bylo velmi nespravedlivé, aby světský člověk měl zaručeno vysvobození pro několik psychických úkonů. Potvrzovalo by to přesvědčení, že stačí příslušnost k určité církvi, aby měl zaručenou spásu. Bytí v rozličných sférách, z nichž jedny představují strastné prožívání, kdežto jiné téměř absolutní blaženost a svobo-

du, se nedá rozčlenit na základě bezprostředních skutků, ale pouze na základě niterných stavů. Necvičte, ale noste v sobě kvality absolutna, a budete džívanmukty; cvičte a nenoste v sobě tyto kvality a budete sansarickými bytostmi. Mystická cvičení mají pomáhat k poznání rozdílných stavů, jež člověk musí uskutečnit pouze silou ducha. Kdyby tomu mělo být jinak, museli by ti, kdo dosáhli spásy, stále „cvičit“ a nemohli by pro stálé cvičení dojít klidu. Nakonec i nebe by muselo být sférou, kde se jen „cvičí“.

(21) Vytékání nažloutlé tekutiny z tělních otvorů je známkou skutečného rozkladu těla a tím i tělesné smrti. V té době je již tělo opuštěno vyššími psychickými složkami a složkami vyšší životnosti. Zůstává v něm toliko subliminální nebo latentní vědomí, které sleduje latentní pulsaci citů projevujících se pudy.

Magickou silou zpřítomňování nejvyšších stavů ve vědomí mohou ti, kdo získali zasvěcení, rozvinout subliminální vědomí do té míry, že je schopno vnímat udělené mu poučení. Ostatně lidé, kteří mystickým úsilím zvýšili citlivost, mohou dobře rozpoznat, že mrtvé tělo v počínajícím rozkladu nadále setrvává v pulsaci; ta se netýká krevního oběhu, ale vzdouvání a klesání napětí životních sil. Podle jejich názoru se žití zemřelého člověka přesunulo z oblasti denního vědomí a krevního oběhu do oblasti psychických napětí. Skutečná smrt nastává, když ustane i tato pulsace. V té době je tělo opuštěno i hrubšími psychickými faktory, jako jsou např. cit a pud. Pokud tělo nezetlí, trvá jen magnetismus, který vytváří bytostnou siluetu, již známe pod názvem astrální tělo.

(22) Tuto dobu opravdu nelze určit. Je stanovena na základě přímého zjišťování, jak ustává postup vyšších emanací, což obvykle trvá tři dny. Je tu však tolik výjimek, že není možné opírat se o stanovenou dobu, ale číst thödol, jak je předeepsáno, nebo si sám zjistit dobu ustání vyšších emanací.

(23) Předpokládá se, že každý člověk, který zná stav dharmakája a je schopen u sebe rozpoznat příznaky smrti, si může sám pomoci tím, že se systematicky k tomuto stavu obrací. Člověk orientovaný do světa však tyto stavy nepozná, a proto si pomoci nemůže.

Může mu pomoci ten, kdo tyto příznaky rozpoznává a zná význam stavů vědomí.

Když je umírající upozorňován, že „země klesá do vody“, říká se mu, že opouští tělo a že je nutné, aby se přenesl do citů, jejichž produktem je jemnější tělo viditelné těm, kdo zvýšili svou postřehovou sílu.

Hmotné tělo je skutečně nižším vibračním polem. Je snad vně promítnutým typem záměrného cítění utvářejícího bytostnou siluetu ze subtilních substanciálních látek. Proto má každý člověk jakéhosi dvojníka, jenž pochází z vodního elementu a jeví se jako čistá světelnější bytost. Dokonce se zdá, že právě toto tělo je jakousi podstatou těla fyzického, které je jeho obalem.

Tento problém nás však nemusí zajímat, neboť tělo vzniklé z vodního principu se jeví jako silueta mizící ve svém čase. Jeho vodní charakter stejně obecný člověk nemůže rozeznat, neboť jeho jas se nezdá být vodního původu. V každé případě však smrt znamená opačný pořádek než tvoření. Ve smrti se typ čili země vrací do citu čili do vody, ta do energie čili do ohně, oheň do životní síly (dechu) čili do vzduchu, který mizí ve vědomí samém o sobě a to je symbolizováno éterem.

(24) To znamená, že ten, kdo předcítá thödol, předpokládá, že se umírajícímu představuje čiré světlo stavu dharmakája.

(25) V mahájáně se nepřihlíží k nekompromisnímu dosažení stavu, který člověka zcela oprošťuje od vztahů k diferencovanému bytí. Proto nacházíme v thödolu toto odbočení, jež ostatně můžeme pokládat za cestu „přirozenější“. Neboť jestliže člověk sám ze sebe nedosáhne bezprostředního vykoupení, je to známkou toho, že má vůli k životu. Je-li přítomna tato vůle, může se zdát stav dharmakája výhodnějším vzhledem k časným strastem. Jóga však tento názor bezpodmínečně zamítá a zaměřuje vůli k životu ve vůli k bytí ve stavu bódhisattvy.

Máš-li tedy, člověče, přání žít, žij jako bódhisattva. Poznamenej svůj život skutky nepodmíněného milosrdenství, abys již nekladl příčiny k záchytným momentům, jako jsou např. osobnost a chtíč. Pak budeš žít ve stavu bezprostředně blízkém dharmakáji; tvůj

život bude plodit nirvánický stav a tím přestane vytvářet předpoklady pro nové existence.

Je totiž jisté, že nás karma nutí žít, když nelze jednoduše a bezprostředně dosáhnout nejvyššího stavu. Hrot této karmy odstraníme žitím pozitivním, v němž dáváme, aniž co přijímáme. Kdo takto žije, dosahuje nejvyššího stavu přirozeně.

Lidé však nevědí, co vlastně chtějí. Ve strastných stavech vzhlížejí k nirváně, již si nemohou přát, neboť lnou k diferencovaným stavům a bytostnému žití. Tuto situaci nejlépe rozřeší nejvyšším předsevzetím ve sféře bytí, jak je formulováno přáním, aby mohli žít pro blaho všech bytostí. V takovém životě se vyčerpá jejich karma, která je vede k podmíněné existenci. Po vyčerpání tužeb se dostaví nirvána sama sebou.

(26) Takto může být umírající usměrněn k existenci, která hromadí zásluhy a tvoří z nich přirozenou ochranu před strhující mocí zla, chtění a nevědomosti. A nemusíme se obávat, že kdyby si tak počínali všichni lidé, došlo by k jakési dekadenci v dobru — tedy k jevu, který nastává tam, kde se objevuje přemíra jediné kvality. Toto nebezpečí je zažehnáno cílevědomostí v konání; cílevědomost je aktivní postoj, jenž zabraňuje úpadku a nakonec lenivosti. I když pojem dobra vytváří představu neodporování, přece vědomě konané dobro člověku ponechává možnost volby a rozeznávání. To uděluje sílu k odporu proti vlivům, vznikajícím ze sobeckých pohnutek. Tak se cílevědomým usměrněním k dobru vytváří pojítka mezi dobrem a věděním, jehož převaha by mohla světu jenom prospět.

Tisíciletá říše tedy nevzejde z opatření, jaká ve světě zavádějí revoluční povahy proti tzv. zlým lidem. Tím je jen vytvořen tlak a protitlak. Z nich vznikají revoluční převraty a jejich konečným výsledkem je, že se moci chopí stejné povahy, jaké byly předchozím revolučním kvasem vyřazeny. — Tedy nic než rozmach ruky proti neviditelnému nepříteli, který se nedá ničím zevním uchopit. Zde může pomoci jen předsevzetí sloužit všem bytostem, a to jak v subjektivním, tak v obecném smyslu. Proto můžeme toto předsevzetí jenom chválit.

(27) Prováděl-li umírající za života cvičení, jímž své vědomí povznášel do stavů nadsvětských, a připomněl by si je v této chvíli,

pak by se v jeho budoucí inkarnaci dostalo na povrch, do denního vědomí, niternými popudy a neujasněnými touhami. Je to obdobné, jako když se u malých dětí nebo mladých lidí objevují jisté vlohy. Ty vždycky dřímou v bytosti jako psychický potenciál, který stoupá, až překročí hranici mezi podvědomím a vědomím. Potom se vlohy objeví v plné síle jako charakteristika jejich fyzického bytí.

Proto nemáme žádnou vlohu chápat jako „dar shora“, ale jako projev předsevzetí, vetknutých do bytosti v minulé existenci, a dokonale osvojených znalostí, jež se do nynější existence přenesly psychickým materiálem, jenž tuto existenci oživuje.

(28) Jde tedy jen o kritické okamžiky bouřlivého vzdouvání životnosti, postihované právě smrtí. Když toto vzdouvání ustane, nelze již mluvit o čirém prasuvětle, ale o prožívání skutečnosti. Proto je dobře, můžeme-li okamžik umírání a smrti samé správně určit. Možné to je, avšak pouze tehdy, když člověk, který sleduje umírání u svého bližního, je tak dalece školeným jogínem, že zná základní stavy života a smrti. Jinak by musel budovat na dohaděch.

(29) Připomínka, že záření čirého světla čisté skutečnosti je nejvyšším dobrem, má u umírajícího vzbudit důvěru v toto světlo. Nemá-li v ně důvěru, nepozná je a toto záření mu může připomenout jeho duševní a karmickou bídu a tím jej od sebe odvést do sansára.

(30) V této souvislosti je nutno chápat stav buddhy jako stav čistého intelektu, nazírajícího a vnímajícího stav dharmakája. To znamená, že mluví-li se o buddhovi, nemluví se jen o Siddhartovi Gautamovi, nýbrž o stavu vědomí a intelektu, v němž nazírání není znečišťováno předsudky a osobitým postojem, ale o čistém, a proto objektivním stavu vědomí.

Proti stavu Krista je stav buddhy vůči světu pasivnější. Zatím co Kristus objímá bytí jako dharmakája v pozitivním smyslu, zůstává k němu stav buddhy neutrální. Je provázen pochopením, že každá monada půjde životními zkušenostmi tak dlouho, dokud se jimi nenasytí a nezatouží následkem toho sama po nejvyšším stavu. Stav Krista je proto duchovním mládím, kdežto stav buddhy duchovní zralostí.

(31) Symbolem tohoto vědomí je stav Krista realizovaný v Ježíšovi.

A protože je přirovnáváno k dhjánibuddhovi Amitábhovi, je ztožňováno s plamenným božstvím a veskrze pozitivním Duchem božím, jehož trvání na základě toho může být stanoveno na jedno světové období, na věk Brahmy.

Pokud jde o mne, nepřirovnával bych „prázdné“ vědomí k plamennému božství, totiž k Amitábhovi, ale k čirému jasu. Proto se domnívám, že jde o metaforu záchytného stavu na eventuálním sestupu do nižších bard.

(32) Stav buddhy se týká kvality vědomí, kdežto stav buddhova ducha označuje upevnění v tomto stavu vědomí. Vzhledem k tomu se stav buddhy může vyskytnout i u bytosti mravně poněkud nedokonalé, kdežto buddhův duch je předpokladem inkarnace nezatížené mravními nedostatky. Tím je tedy stav buddhy stavem, kdežto stav buddhova ducha bytím.

(33) Řekl jsem, že čistý stav dharmakája může být též poznáván jako děsíci temnota, pokud člověk nepozná dostatečný počet stavů, z nichž bude stav dharmakája eliminován. Pak je člověk odkázán na informace, jaké mu poskytuje jeho vidění, které v každé prázdnotě objevuje všeničící a všepohlcující temnotu. Stavění tváří v tvář má tuto situaci změnit k nejvyššímu prospěchu člověka.

Poučení o druhém stadiu čikhä barda: podružné čiré světlo spatřované ihned po smrti

Tak se poznává čiré prาสvětlo a dosahuje se osvobození. Obáváš-li se, že čiré prาสvětlo nebylo poznáno, můžeš se s jistotou domnívat, že (zemřelému) svítá to, co se nazývá podružným čirým světlem. Začne svítat po době o něco delší oběda po zastavení dechu.

Podle dobré nebo špatné karmy člověka uniká životní síla pravým nebo levým psychickým nervem a vyústuje v některém z tělesných otvorů. Pak následuje jasný stav ducha. (34)

Trvání stavu (čirého prasuvětla) po dobu jednoho oběda závisí na špatné nebo dobré nervové soustavě a také na zkušenostech ze stavění tváří v tvář stavu čirého prasuvětla.

Když princip vědomí vystoupí z těla, praví zemřelý sám sobě: ‚Jsem mrtev nebo nejsem?‘ Nemůže to zjistit. Vidí příbuzné a známé, jak je byl zvyklý vídat, a slyší pláč. Děsivé karmické preludy se však ještě neobjevily. Také se ještě nesetkal s hrůzyplnými jevy nebo zážitky, jež způsobuje bůh smrti. (35)

Této doby musí lama nebo ten, kdo čte, použít k poučování.

Existují (věřící) lidé na dokonalém nebo méně dokonalém stupni představitosti. Toho, kdo je na pokročilém stupni, volej třikrát jménem a opakuj znovu a znovu dřívější poučení o stavění tváří v tvář čirému světlu. Tomu, kdo je na domnělém stupni představ, předčítej úvodní líčení a text meditací o jeho ochranném božstvu a pak mu řekni: (36)

Ó ty, jenž jsi ušlechtilého zrození, medituj o svém ochranném božstvu (božstvo musí být nazváno jménem), neuchyľuj se, soustřeď na ně usilovně své myšlenky! Medituj o něm, jako by bylo zrcadlením měsíce ve vodě, viditelné, avšak neexistující, medituj o něm jako o bytosti s hmotným tělem! (37)

Nechť ten, kdo čte, takto mluví a důrazně přikazuje.

Byl-li zemřelý člověkem z lidu, řekni:

Medituj o velkém milosrdném bohu!

Takto stavění tváří v tvář poznají jistě bardo i ti, u nichž se nepředpokládá, že je poznají bez cizí pomoci. (38)

Osoby, které byly za života guruem stavěny tváří v tvář skutečnosti, a přece se s ní důkladně neobeznámily, nemohou samy od sebe poznat správně bardo. Musí jim pomáhat guru nebo bratr téhož řádu.

Jsou však též osoby, jež se s učením dostatečně seznámily, které však úporností choroby, která předcházela

smrti, nejsou schopny odolat přeludům. I ty je nutno poučovat. (39)

Jiní zase se třeba s učením obeznámili, museli však žít v bídných poměrech, protože rušili sliby nebo neplnili poctivě podstatné závazky. I pro ně je nezbytné poučování.

Bylo-li dosaženo osvobození na prvním stupni barda, to je u jeho zrodu, je to nejlepší. Nestalo-li se tak, je intelekt probuzen a osvobození je pak možno dosáhnout přesným voláním do paměti mrtvého, jenž mešká na druhém stupni barda. (40)

Na druhém stupni barda má tělo kvality, pro něž je nazýváme tělem přeludu. (41)

Zemřelý neví, zda je opravdu mrtev, a obestírá jej jakýsi jas. Byl-li v tomto stavu úspěšně poučován, bývá osvobozen z působení karmy tím, že se setká mateřská skutečnost se skutečností potomka. Jako sluneční paprsky rozptylují temnotu, tak rozptyluje čiré světlo na Stezce sílu karmy. (42)

To, co se nazývá druhým stupněm barda, svítá myšlenkovému tělu. Vědoucí v nás se vznáší kolem míst, na něž se omezovala jeho činnost. Když se nyní použije speciálního učení thödolu, dosáhne se svého cíle, neboť ještě nevyustaly karmické přeludy a neodvracejí zemřelého od cíle, jímž jest osvobození. (43)

(34) Po zasvitnutí čirého světla se tedy životní síla vrací zpět do těla zemřelé bytosti a na základě sklonů potom tíhne k vystoupení některým z tělesných otvorů symbolizujícím karmu těch kterých náklonností. Jakmile se tato životní síla jako nositelka potenciálního sebeuvědomování od těla osvobodí, vystupuje pocit volnosti, jenž je vnímán ve formě duševního jasu.

(35) Osvobození potenciálního sebeuvědomění od těla činí sebeuvědomění výraznějším. Tak vzniká bardický dvojník, jenž chápe sebe stejně, jako se člověk chápal za pobytu v těle, dokud byl živ. Toto první sebeuvědomění však probíhá v období, kdy přestávají

být účinné psychické zábrany, kterých může přirozeně užívat každá tělesná bytost. Pokud jsem toho byl sám svědkem, zdá se, že se mrtvý člověk ocitá ve stejném světě jako za života, ale s tím, že tuší, že došlo k jakési katastrofě, která se ho dotkla. Současná situace mrtvého se proto nejeví jako tragická, odmyslíme-li si zmatek, který lze na dvojníku mrtvého pozorovat. Tento zmatek je předzvěstí, že se mrtvý člověk ve svém dvojníku stane pasivním a za těchto okolností se uvádí do chodu tzv. bardo prožívání skutečnosti.

(36) Tato doba je k poučování o bardu jistě vhodná, neboť bardický stav zemřelé bytosti jí skýtá možnost všechno dobře vnímat. Mrtvý člověk totiž ve svém dvojníku dává sám pozor kolem sebe a je dychtiv zvědět, co se právě stalo. Domnívám se však, že zábrany v dorozumění jsou v tom, že se dvojník mrtvého člověka příliš zajímá o svůj současný stav. Ten, kdo ho chce poučit, proto musí mít dost silný vliv, aby překonal moc, která je vytvořena prostředím.

(37) Pro křesťany přichází v úvahu Ježíš, Maria a eventuálně některý ze světců, jemuž se klaní jako prostředníku mezi sebou a Bohem. Ale thödol nás poučuje, že o něm máme uvažovat jako o představě oděné do hmotného těla. To proto, že kdyby se o božstvu meditovalo jako o skutečné bytosti, začala by zrcadlit i nedostatky člověka. Ty způsobují, že pak představa budí děs. Proto se tato poučka týká toho, aby zemřelý člověk znovu neupadl do omylu, v němž pokládá věci za takové, jaké jsou v jeho představě.

(38) Uvažuje-li člověk o Bohu, myslí vždy existenci univerzálnější, než se mu zdá být Ježíš, Maria nebo světci. Chápe ho jako bytost transcendentní a to je předpoklad pro přesun vědomí na širší bázi, než jsou vjemy a myšlenky dotýkající se smyslového světa. Tím se předmět meditace stává pouze účelným; ve vyšších naukách nejde o definici objektivní skutečnosti. To ostatně platí pro každý případ.

Obracíte-li se k Bohu, o němž jste přesvědčeni, že je absolutním bytím, nezáleží na tom, zda takovýto Bůh existuje či nikoli, nýbrž na tom, že jste přenesli myšlení na širší základnu, než je ta, již představuje svět a všechny jeho věci.

Svět a vesmír máme chápat jako subjektivní oporu pro myšlení a uvědomování. Čím nekonečnější jsou naše psychické opory,

tím rozvinutějšími se stáváme jak v chápání, tak v uvědomování a vnímání.

(39) Nedosti zkušené mystikové se domnívají, že mystické poznatky týkající se vyšších stavů, např. dharmakáji, kosmického vědomí, čirého světla apod., jim již zaručují, že budou vykoupeni. Avšak i za předpokladu, že těmto termínům dobře rozumějí, čili že tyto stavy prožili, jim nic nezaručuje jednoduchý přechod do absolutní svobody. Tíživé životní podmínky a úporné choroby mohou i u velmi dobrých mystiků obracet zájem do nižších sfér. To se může projevit tím, že se pro ně nejvyšší stav, který již poznali, stane nedosažitelným. Tyto překážky se totiž neodstraňují právě dosaženou mystickou dokonalostí. Osud se do ní vměšuje a následkem toho může být člověk postihován osudovými obtížemi i v době, kdy zažívá konkrétní dotyky božství.

Proto určují-li evropští mystikové stupeň mystického vývoje podle toho, že se mysticky pracujícím člověku dobře vede, že je zdrav a vyhýbá se mu neštěstí, dokazují tím jen to, že mystiku a smysl mystického úsilí a vývoje vůbec neznají. Že je celá jejich mystická snaha vypočítána na příznivé časné výsledky, jež by rádi přijali i z jiných zdrojů než mystických. Nechť je známo, že mystické zřetele mají být obráceny k definitivnímu řešení karmických a duševních problémů. Že pracuje-li člověk mysticky dobře, odstraňuje jen budoucí výsledky bezprostřední činnosti. Fundamentální karma provázející tělo na cestách jeho bytím může být v mnohém ohledu odstraněna toliko „tvrdým zasvěcením“, jaké např. podstoupil jeden ze základní řady mystických vůdců školy Kagjüpa Milaräpa.

Tím ovšem pro mystika našeho kontinentu, jenž touží po bezprostředních výsledcích svých snah, mystické školení nepozbývá smyslu. Pokud je toto školení správné, odstraňuje především mnohé subjektivní potíže a tento výsledek se u pokorných lidí projevuje tím, že lépe snášejí bezprostřední nevyhnutelné strasti způsobené karmou provázející současné bytí z nedohledných dob minulosti, z předchozích zapomenutých existencí.

A zatím, co již byly odstraněny všechny subjektivní potíže, roste časné blaho a prorůstá celým bytím, aby se prostřednictvím nastávající nekompromisní mravní kázně projevilo konečně i tam, kde

byla bezprostředně po duchovním probuzení jiná karma v odboji, třeba i nesmyslném.

Nebo snad domnělý mystiku chceš být netrpělivý a žádat božské adeptství za několik zkřížení nohou a soustředění, při nichž tebou zmítala bouře živočišnosti? Nejvyšší stav Ducha je kvalitou bytí. Proto žij tak, aby živočišnost nemohla určovat tvé životní zaměření. Tímto způsobem jistě morálně přehodnotíš svou bytost do té míry, že pomalu přestane být lidskou a začne být božskou. A stane-li se, že nahromaděná karma daleké minulosti zničí tvé současné bytí na slibné cestě mravního zdokonalení, pak na tom mnoho nezáleží. Vlastnosti pevně v bytost vetknuté nikdy nezmižou. Nová inkarnace tedy nemůže být horší proto, žeš prohrál svou hru o nejvyšší dosažení právě nyní, ale bude obohacena o vyšší morální vlastnosti, které již nemusí připustit nepřátelským silám úspěšné zásahy. Může se dokonce stát, že nové poznání absolutna bude proneseno celým životem i okamžiky smrti a že povstaneš jako dokonalé bytí nebo sama dharmakája.

(40) Od okamžiku smrti do okamžiku probuzení intelektu, o němž se zde mluví, tj. intelektu bytí posmrtného, je tedy variabilita uvědomování tak potlačena, že se amplituda vědomí takřka neprojeví. Ale variabilita uvědomování vykazuje dvojí změnu. Především bezprostřední a potom širší. První se udává na čáře, která je sama vlnovkou.

Tato vlnovka vytváří amplitudu uvědomovací schopnosti. Její hoření mez znamená největší rozvinutí denního vědomí v životě, nejnižší ono bezvědomí ve smrti, které je ohraničeno zánikem svítání světla dharmakáji a vyšlehnutím bardického vědomí.

Vyšlehnutí bardického vědomí souvisí s objevením se bardického bytí (těla). Když se však toto tělo objeví, nedochází k pohybu masy znamenající duševní život, takže zevní situace mrtvého se zdá být úplně podobná situaci předchozí, tj. za jeho života. To bylo zřejmé u oné mrtvé osoby, která jako bardická bytost stála v nohou svého vlastního dřívějšího těla, v té době však již mrtvého. Ale o její situaci se čtenář dočte na jiném místě.

Po kratší nebo delší době se však masy, s nimiž disponuje duševní živost, dostanou do pohybu podle téhož zákona jako masy

vodní v oblasti hvězdných přitažlivostí. A tímto okamžikem se formuje bardický kaleidoskop, jehož povaha závisí na stejném zákonu jako odpařování. Nejdříve je bardická bytost na úrovni svého vlastního uvědomění oslňována jasem, jenž zřejmě vykazuje božskou povahu. Tento jas se však následkem vměšování konkrétního uvědomování začne měnit ve formace, které se ukáží být bohy nejprve řádu dhjániů a později héruků.

Za života si z této situace můžeme vzít poučení tím, že se věnujeme jógické praxi. Např. běžný jev, že se člověk psychologicky vzdaluje svému dětství a přibližuje se stáří, se může jógickým úsilím změnit. Když si např. zpřítomňuje ve vědomí vlastní tělo, začne se po nějaké době, v níž dosáhl vysokého stupně tohoto soustředění, opět blížit ke svému dětství, jehož stavy a pocity se mu živěji a živěji připomínají. Když se však stejným způsobem upíná na samu podstatu svého fyzického bytí, totiž na základ psychické bytnosti, tu v okamžiku, kdy pohne atavismy svého bytí, se jeho vědomí začne probouzet v oblastech huno (v peklech). A když pak dál začne pohybovat emocionální soustavou svého bytí, začne jeho vědomí procházet jednak levostrannou duchovní oblastí prétů a asurů, jednak pravostrannou, totiž oblastí zvířat a lidí a posléze vrcholnou sansarickou, totiž oblastí dévů.

Projde těmito stavy proto, že silou koncentrace začal víc a víc pohybovat celou psychickou bytností. Putování těmito sférami skončí v tu chvíli, kdy byl díky pohybům touto bytností psychicky přemodelován. Pak jeho vědomí opustí „svět psychicko-fyziologické bytnosti“ a začne se pohybovat oblastí „rúpadhátu“ (božských forem), jestliže jen udrží vědomí vedené soustředěním, aby setrvalo v imaginovaných nebo vůči tělesnému bytí abstraktních formách. A protože se tyto formy prostřednictvím koncentračních postupů zčišťují, prochází vědomí takto usilujícího člověka stále vyššími ráji a nebesy. Posléze zakotví v „božské říši Středu“, ve sféře Vairóčany, jež svítá v prvním dni bardických procesů.

Z tohoto postupu je zřejmé, že duchovní vývoj, opírající se o zasažení „oblasti atavismů vlastního bytí“, je diametrálně protichůdný bardickým procesům. Musí však tomu tak být, protože jogín musí nejprve zasáhnout samy základy psychického bytí. Ji-

nak by nenarazil na tak veliký odpor prostředí, jaký v něm vzbudí sílu k dosažení cíle, v tomto případě oblasti Vairóčany.

Dosáhne-li této božské oblasti a je-li současně školen ve zpřítomňování si těla ve vědomí, dospěl k mostu, jímž je bezvědomí. To trvá, jak jsem již vpředu řekl, od zániku svítání světla dharmakáji do vyšlehnutí bardického vědomí. Tímto mostem, jehož konkrétním vesmírným projevem je arúpadhátu, jsou odděleni lidé, kteří mají přímou zkušenost s mystickým přetvářením vlastního psychického bytí, od lidí, kteří tuto zkušenost nemají, a proto zastávají názor, že se po smrti s individualitou nic neděje. Ale to je jenom poznámka. Nás musí především zajímat, zda lze po tomto mostě přejít a tím sloučit zkušenost „klidného stavu dhjány“ s empirickým zakoušením světa.

Obě uvedené zkušenosti mohou být použity pamětí jako zažité již stavy v následujícím postupu, který se zakládá na slučování protikladů, vyjadřujících se v jednotlivých zážezích uvědomování. Zatím, co uvědomování, obtížené zkušenostmi jednak „klidného stavu dhjány“, jednak zakoušení světa, tyto stavy a zkušenosti slučuje, dochází k přenosu bardických stavů do oblasti denního vědomí.

Disponuje-li denní vědomí těmito zkušenostmi a je současně relativně přetíženo kladným postojem ke světu hmoty, pak bardické zkušenosti z něho učiní tulku — bytost, která je do jisté míry totožná s bytostí, jež bude jejím následujícím vtělením. Její vzpomínky z jedné existence do druhé nebudou přerušeny. Je-li však vědomí přetíženo kladným poměrem ke stavům vznikajícím mystickými procesy psychického předodstatňování, pak idea „já jsem“ přeskočí do sféry dhjániů, kde se zažehne v podobě uvědomování. Když však nedojde ani k jednomu ani k druhému, protože byl člověk dost silný, aby slučoval zkušenosti „klidného stavu dhjány“ a zakoušení světa až k mezi, kdy je vědomí začne chápat jako totožné, zažehne se idea „já jsem“ v arúpadhátu, tj. na rozhraní těchto zkušeností. Z toho vzniká stav zvaný buddhovský, což znamená, že bude dosaženo stavu buddhy.

Tento stav umožňuje, aby člověk přecházel ze skutečného světa do oblasti bardických preludů a aby tím získal psychologickou zkušenost, která ho zachraňuje pro spásu v okamžiku smrti.

(41) Bardické tělo je mléčně bílé a průsvitné a nejeví známek omezení, které pochází z dozrálé karmy. Proto se jeví, jako kdyby nebylo ničím omezeno. Ve skutečnosti omezeno je, neboť nepřechází v beztvare substance, ale zůstává tělem. Jeví se jako příznak odpočinutí, prchavé období dokonalosti a svobody, udělené za strasti smrtných prožitků. Je zřejmé, že v něm tkví náklonnosti k strastnému bytí, neboť nikdy nesměřuje k rozplynutí, ale k získání zpevňující struktury. Pro tyto tendence je označováno jako bardické tělo. Dokonalejší bytosti mívají těla podobná, ale jejich charakter naznačuje, že to jsou těla trvanlivá. Není v nich těkavosti jako v tělech bardických; to znamená, že blažený stav, který člověk získává na prvních stupních barda, je u dokonalejších bytostí trvalý.

„Setkání mateřské skutečnosti se skutečností potomka“ je obrazné vyjádření pro vědomí samo o sobě a vědomí ve mně, pravdu a sebepoznání.

(42) Tento jas není jen vizuální, ale projevuje se i ve vědomí a vnímání. Jde proto o stav umožňující správně poučenému člověku sjednocení stavu prožívání ve vlastním vědomí se stavem kosmického vědomí. Na prvních stupních barda to vždy znamená nejvyšší uskutečnění.

Pokud je člověk v těle, nemusí toto sjednocení přinést evidentní duchovní svobodu. Je to totiž pouze jedna z vln života, která ho vynáší do této oblasti, kdežto vlna následující ho může vrátit zpět do života všednějšího. Proto je nezbytné „stav sjednocení“ znovu a znovu opakovat. Musí být dosahován tolikrát, až se s ním člověk dobře seznámí, aby se mu tento stav mohl sám sebou připamatovávat. Pak bude mít zaručeno, že se i v době smrti pozná v tomto stavu.

V bardickém těle je tomu jinak. Vzhledem k tomu, že tu není bezprostředního zprostředkování vztahu ke světu pomocí smyslů, stane se pochopení nejvyššího stavu jeho uskutečněním. To znamená, že na bardické úrovni může být dosaženo dokonalosti bezprostředně, náhle, jedním rázem.

(43) Vědoucí v nás: vědomí a určující schopnost intelektu. Jakmile je přijato bardické tělo, dává se hned cestou karmy, která působí jako nezřetelný vánek. Dává se tou cestou, na níž člověk setrvá-

val pro své zvyky, slabosti a náklonnosti. A z toho je zřejmé, jak důležité jsou zkušenosti se stavem dharmakája. Poznáme-li tento stav za života v lidském těle, poznáme ho i na prvních stupních barda, v době, kdy se životní potenciál neprojevil vyvstáváním přeludů objevujících se na dalších stupních barda. Proto můžeme být zachráněni před dalším působením karmy a přepodstatnit se až v bytí kosmické.

ČÁST DRUHÁ: BARDO PROŽÍVÁNÍ SKUTEČNOSTI

Úvodní poučení o prožívání skutečnosti ve třetím stadiu barda, zvaného čhõni bardo, v němž se zjevují karmické přízraky

Když zemřelý člověk nepoznal čiré prาสvětlo, ale poznal čiré světlo druhého barda, dosáhne osvobození. Nedosáhl-li však osvobození ani zde, potom svítá třetí bardo neboli čhõni.

V tomto třetím stadiu barda se počínají zjevovat karmické přízraky. Je velmi důležité číst toto „veliké stavění tváří v tvář čhõni bardu“, neboť má velikou sílu a může velmi prospět.

Při vstupu na úroveň čhõni barda může (zemřelý) vidět, že mu příbuzní odkládají stranou jeho díl jídla, že ho zbavují šatů a očišťují lože, kde spal. Může slyšet všechen pláč a nářek svých přátel a příbuzných a ač je může vidět a slyšet, jak ho volají, nemohou oni slyšet jeho volání, takže odejde nespokojen. (44)

V čhõni bardu zemřelý prožívá zvuky, světla a záření. Všechny tři mu nahánějí hrůzu, děsí ho, lekají a působí mu velkou únavu. Jakmile se zde ocitl, musí být použito stavění tváří v tvář bardu při prožívání skutečnosti. Zavolej zemřelého jménem a vysvětli mu přesně a zřetelně toto: (45)

*Ó urozený, naslouchej s celou pozorností a neodbočuj!
Je šest stupňů barda, totiž přirozený stav barda v lůně,
bardo snů, bardo extatické rovnováhy v hluboké meditaci,
bardo okamžiků smrti, bardo (při prožívání) skutečnosti
a bardo zpětného postupu při hledání nové formy sansa-
rického bytí. Toto je těch šest bard. (46)*

*Ó urozený, prožíváš tři barda: bardo okamžiků smrti,
bardo (při prožívání) skutečnosti a bardo, kde hledáš nové
zrození. Z těchto tří jsi do včerejška prožil bardo okamžiků
smrti. Ač ti svítalo čiré světlo skutečnosti, nebyl jsi scho-
pen přimknout se k němu a tak jsi musil putovat sem. Nyní
budeš prožívat druhá dvě barda, čhöňi a sipä.*

*Věnuj nerušenou pozornost tomu, čemu tě teď posta-
vím tváří v tvář a přimkni se k tomu!*

*Ó urozený, nyní nadešlo to, co se jmenuje smrt. Od-
cházíš z tohoto světa, ale pomni, že nejsi sám, smrt po-
stihuje všechny lidi! Nelpi na tomto životě z lásky nebo ze
slabosti! I když na něm ze slabosti ulpíš, přece nemáš sílu
v něm zůstat. Nezískáš tedy ulpíváním nic, leda bloudění
v tomto sansáru. Nelpi na tomto světě, nebuď sláb! Roz-
pomeň se na vzácnou Trojici! (47)*

*Ó urozený, ať tě v čhöňi bardu potká cokoli hrozného
a strašlivého, nezapomeň těchto slov. Maje v srdci je-
jich smysl, kráčeš dál. Je v nich obsaženo podstatné tajem-
ství poznání:*

*„Nechť v okamžiku, kdy počíná nejisté prožívání sku-
tečnosti,*

jsem prost bázně, strachu a hrůzy z přízraků!

*Nechť poznám všechny obrazy, jež se mi zjevují, jako
zrcadlení svého vědomí;*

nechť je poznám jako přirozené přízraky barda.

*Nechť v tomto nesmírně důležitém okamžiku, kdy mohu
dosáhnout „velikého konce“,*

*nemám strachu před pokojnými a hněvivými božstvy,
která jsou vyzářením mých vlastních myšlenkových fo-
rem.‘ (48)*

Opakuj zřetelně tyto verše, uvědomuj si jejich význam a krácej kupředu, ó urozený. Zajišťuješ si tím poznání, ať se zjevují jakékoli obrazy hrůzy a strachu. Nezapomínej na důležité a tajné umění, které je v nich obsaženo. (49)

Ó urozený, když se tvůj duch loučil s tělem, musil jsi prožít záblesk čisté pravdy, mírný, planoucí, oslepující, zářící a zázračný, úctu vzbuzující, podobný fata morgane, jaká se vznáší nad krajinou zjara v přerušovaném proudu chvění. Nedej se tím zastrašit, zaleknout, znepokojit! Je to záření tvé pravé podstaty. Poznej ji! (50)

Ze středu záření je slyšet přirozené znění skutečnosti, rozléhající se jako tisíc hromů společně hřmících. Je to přirozené znění tvého skutečného já. Nedej se tím zastrašit, zaleknout, znepokojit! (51)

Tělo, jež nyní máš, se nazývá myšlenkovým tělem sklonů. Protože nemáš hmotného těla z masa a krve, nechť se děje cokoli, zvuky, světla nebo záře — všechny tři — neublíží ti. Nemůžeš zemřít. Úplně stačí, když víš, že přeludy jsou tvé vlastní myšlenkové formy. To poznej jako bardo! (52)

Ó urozený, nepoznáš-li nyní své myšlenkové útvary, pak ať jsi v lidském světě prováděl jakoukoli meditaci nebo zbožné cvičení — když jsi nepoznal právě tuto potřebnou nauku — světla tě zadrží, zvuky ti naženou hrůzu a záření tě poleká. Nemáš-li tento nejdůležitější klíč k naukám — nejsi-li schopen poznat světla, zvuky a záření — budeš nucen bloudit v sansáru. (53)

(44) Dávat stranou díl jídla pro zemřelého je tibetský zvyk, proto vidění není symbolické. Nemůže-li se mrtvý vůbec dorozumět se svými blízkými příbuznými, probouzí se v něm neblahé tušení. Proto se snaží vzdálit se od svého těla, pokud je to vzhledem k jeho mrtvému tělu možno. Bez vztahu k mrtvému tělu totiž bardické pochody nejsou vůbec možné a odpoutávání bardického těla je proces, který trvá určitou dobu. Po ukončení tohoto procesu jsou substance převtěleny (nikoli však tzv. duch).

(45) Zvuky, světla a záření náleží do skupiny procesů substancionálních. Jejich projev ve formě objektivního dění se dotýká vyššího rozsahu ve vidmu, než mají smysly spolupracující s denním vědomím. Podle vlastních zkušeností bych je zařadil mezi vjemy, k nimž může dojít jen za hlubokého psychického utišení provázeného centripetálním tokem uvědomování. Tyto bardické jevy jsou obdobné vjemům provázejícím vývoj podle pouček lájajógy. V ní ten, kdo přiměl uvědomování, aby v náležité míře vykazovalo centripetální tendenci, náhle slyší tvůrčí dění, které je za jiných okolností neslyšitelné, v přiměřených zvukových efektech. Na této cestě uvědomování se člověk, který usměrnil pozornost k centru své bytosti nebo který vstupuje do barda, ocitá v substancionálním světě, jehož síly v bouřlivých nárazech vytvářejí figurace a ty se hned zase rozpadají. To všechno vyluzuje zvuky, které jsou sice ve vyšších kategoriích vibrací, neunikají však těm, kdo se centripetálním usměrněním svého uvědomování přenesli do této oblasti i se svými smysly. Tím chci říci, že ani v lájajóze ani v bardu nejde o zvuky božské, ale přírodní, které pro svou vyšší oktávu unikají bytostným smyslům.

Co však je nám platné vědět, že jsou tyto zvuky stejně nebožského původu jako třeba zvuky zvonů? Potkávají nás v neobvyklém stavu vědomí a to vytváří dojem, že je jejich původ nadsvětský nebo božský. Nehledě k tomuto problému jsou jen symbolem skutečného přesunu vědomí do neobvyklých oblastí; přesunu tak dokonalého, že je vědomí provázeno i smysly.

K tomu je třeba dodat, že tyto oblasti jsou mnohem rozsáhlejší než sféra světa smyslů. Proto ani střízlivý úsudek nezabrání tomu, aby nezačaly vystupovat hluboce otřásající dojmy. Člověk se tu přece jen ocitá v dětském světě a ten se projevuje neuspořádaným chaosem, z něhož až po dlouhých dobách vzejdou „klidné“ světské skutečnosti. Tento svět, který je tak bouřlivý a vyvolává tak zlé dojmy, se mysticky zkušeným lidem zdá krásný. Jeho fenomenální jevy zaručují tomu, kdo je postřehuje, že svět a bytí budou existovat ještě po nedohlednou dobu. Jako předzvěst se jeví, že život se nemusí navždy podobat „mrtvé usazenině“, již je naše tělesná existence i její objektivní svět.

Co však o tom všem ví bardická bytost? Zpravidla vyšla z by-

tí zcela orientovaného do světa, proto v ní zvuky, světla a záření mohou budit jen hrůzu. Všechno je to pro ni tak neobvyklé a není možné, aby pochopila, že její tvůrce — mrtvý již člověk — ve svém myšlenkovém světě vytvářel stejně neobvyklé personifikace, jako jsou bohové v bardickém světě. A tak musí procházet úděsem, dokud nenajde místo pro vznik nové objektivace svého sebeuvědomění.

(46) Uvažujeme-li o bardu jako o procesu, jehož obětí je intelekt, nacházíme jej i v denním životě. Někteří lidé jdou životem jako ve snu nebo světem přeludů a v tomto stavu stále hledají lepší formy bytí nebo prožívání. To je např. reprodukce barda při hledání nové formy bytí, které se snad od posmrtného barda liší, ale jenom tím, že se tu nehledá pevné zakotvení. V posmrtném stavu se celá bytost stává hledáním nebo cílem (uspokojením). Proto ten, kdo již za života nedosáhl cíle, který lze označit za všebytostné zastavení, musí putovat bardem prožívání skutečnosti.

Ale každé putování skončí útekem před prožíváním skutečnosti do nějaké formy, kde intelekt již není tak obnažen, a proto může odpočívat v jakési otupělosti ve stavu poměrně úzce omezeného prožívání. To se vztahuje na barda i na skutečnost. V bardu je však toto zakotvení bezprostředním cílem bardického bytí, kdežto v životě je následkem nedostatečné odolnosti a hrdinství.

Být stále ve skutečnosti a zírat do ní, to opravdu vyžaduje neohroženost a velikou duševní sílu. Neboť hledí-li člověk stále na strašný a nemilosrdný zápas tvorů hájících svou existenci tím, že vyžadují oběti na jiných tvorech, pak mu i nepatrný soucit s trpícími bytostmi připravuje lázeň nepopsatelného utrpení. Zírá-li někdo na dění, stává se moudrým a moudrost nelze odlučovat od soucítění. Moudrost je totiž spojena s pochopením, že každá bytost cítí; kdo to chápe, nemůže nepociťovat její bolesti.

To znamená, že správný názor na život nevyhnutelně vede k soucítění, které je pramenem strasti. Poznávající člověk ji překoná teprve tehdy, až získá tolik životních zkušeností, že prakticky již nebude bolesti, kterou by neprožil. Pak se stane indiferentním podle představ buddhismu. Tento stav symbolizuje dokonalou přípravu na nezrušitelný stav nirvány; stav, který je dost hodnotný,

aby člověk podnikl cestu životem, jakou mu rýsuje správná duchovní nauka. Neboť dříve či později ukáže život každému člověku svou bolestnou tvář a pak jistě bude spěchat, aby své putování ukončil v nirváně.

(47) Podle buddhismu nelze získat nesmrtelnost v těle, které právě máme. Jsou však dokonalejší stavy bytí a jejich trvání je tak dlouhé, že bychom jejich existenci mohli pokládat za věčnou. Trvání bytostné existence je pak přímo závislé na mravní hodnotě nebo bezcennosti tvora. Tím je konečně řečeno, že ten, kdo touží po nesmrtelnosti, musí k ní kráčet mravním přehodnocováním své bytosti. Obecný člověk, který touží uchovat svou existenci na dlouhou dobu, se to instinktivně snaží učinit lpěním na životě. Ale tím se opravdu nic neřeší. Pozorujeme-li totiž vlastní bytost pomocí analytického soustředění, vidíme, že složky utvářející tělo podléhají velmi rychle opotřebení a tím i zkáze. Tento proces založený na podmínkách se některé okultní směry snažily brzdit dechovými a mentálními postupy.

Pokud je mi známo, může se dechovou gymnastikou mnoho dokázat. Problém je pouze v podmínkách. Účinným dechovým cvičením se člověk musí velmi věnovat. Je nezbytné cvičit se po dlouhou dobu ve zpřítomňování dechových kvalit ve vědomí. Silou vůle je musíme přimět, aby ve formě vánku provívaly tělo a tímto způsobem odstraňovaly všechny smrtící zplodiny. Proto je nutno neustále dohlížet na van dechu, jenž je více psychický než fyzický a jenž proti smrtícím zplodinám působí víc, než se nezkušenému člověku zdá. Tyto zplodiny jsou totiž v přímé souvislosti se stavem vědomí. Jestliže tedy někdo dovede do svého vědomí pojmout „kvalitu vzduchu“ a nechá ji procházet tělem, chopil se nosiče, jehož pomocí vyloučí závadné zplodiny.

Smím-li v této souvislosti mluvit o sobě, podařilo se mi též přeorientovat vědomí tak, že místo aby jen akceptovalo svět deroucí se do něho prostřednictvím smyslového vnímání, přijímalo jako objekt „prostorové a myšlenkové nekonečno“, takže jsem začal vnímat elementy vylučující živočišné teplo. S tím souviselo mizení času a prostoru. Na základě toho jsem mohl konstatovat, že zmizel čas i pro tělo; onen biologický faktor, který vede bytost do náruče

smrti právě prostřednictvím živočišného tepla. Mé tělo bylo províváno „psychickým vzduchem“ do té míry, že bylo patrné, že se již v těle nemohou usazovat zplodiny. V této souvislosti vzbudilo objektivní konstatování, že by se za těchto okolností smrt nemohla nikdy dostavit. Zůstávalo však otázkou, zda by se tímto způsobem dala odstranit nevědomost, jejíž vyhašení vyžadovalo čas, který nadměrným províváním těla psychickým vzduchem mizel. Buď jak buď, usoudil jsem, že žádoucnější je vykoupení. . .

Spolehlivější cestou k nesmrtelnosti se mi zdá úsilí o vlastní morální přehodnocení. V takovém případě se člověk sice nechápe „neomezeného vnímání“ ve vztahu k prostoru, ale zaměří se na radost, štěstí, čistotu, lásku a jiné kladné povahové prvky. Za těchto okolností se smrtící zplodiny hromadí zcela nerušeně, vystává však přitom spolehlivý dojem, že budujeme nesmrtelnost na správných základech.

Při tomto druhu „cesty k nesmrtelnosti“ nemůže člověku záležet na předzvěstech, které ukazují, že nebude přerušena reinkarnační postup, ale musí si všimnout bezprostředního vzrůstu kvalit upevňujících vědomí jeho bytí. Růst těchto kvalit a jejich povaha přesvědčují hledajícího a usilujícího člověka, že přímo v sansarickém procesu, rušícím a vytvářejícím bytí, vyrůstá v jeho bytí zcela nová podstata. V jejím dozrání tuší příznivé předpokladnění v bohy arúpalóky, a to podle své mravní přirozenosti a nikoli nepřirozeným vzdorováním času.

Je proto opravdu lépe vyloučit lpění na životě, jehož jsme svědky u lidí i nižších tvorů a živočichů. Délka života totiž není podmíněna přáním, nýbrž činem. Je třeba vytvořit předpoklady k prodloužení fyzické existence buď pomocí dechu, nebo mravního přehodnocení bytosti. Jinak lpění povede jen ke strastem, tak nežádoucím pro každého člověka.

(48) Z jevů v bardu při prožívání skutečnosti je zřejmé, že v poměru k subjektu musí být veškeré jevy světa pokládány za stínové obrazy. Je-li tomu tak opravdu, na tom již nezáleží. Vždyť je všechno domněle skutečné jen díky své vlastní zevní formě; pro určení této skutečnosti máme smysl hmatu. Vzhledem k podstatě této skutečnosti a konečně i vzhledem k subjektivnímu smyslu hmatu

je všechno pouhým nic. Když to víme, žádný jev nám nemůže být osudným. Víme, že je všechno pouze jev čili relativní skutečnost, která pro nás, kteří jsme rovněž relativní skutečností, nemůže nic znamenat. To je stanovisko, které nám může pomoci zvláště v bardu, kde se vyskytuje velké množství neobvyklých jevů, jaké mohou budít příslušné pocity v každé bytosti, která vidí skutečnost nejen v subjektivních pocitech a stavech, ale i ve viděných věcech.

To znamená, že ten, kdo dospěl k závěru, že i jeho osobní prožívání a zdánlivě objektivní svět jsou pouhou iluzí, stal se zcela imunním proti vlivu všech zevních skutečností. Je pak odkázán jenom na pocity a stavy vystupující z vnitřních předpokladů a vyrovná-li i tato vyrušení, jistě dosáhne „velikého konce“, totiž osvobození.

(49) Předpokládá se, že bytost je v bardu mnohem vnímavější pro poučení o povaze skutečnosti, již tam prožívá, proto se jí doporučuje, aby si je opakovala. Dokonce se předpokládá, že se čtení thödo-lu za života projeví jako prospěšné poučení při průchodu bardem. K tomu se ještě vrátíme.

(50) Nejniternější přirozenost lidské bytosti je shodná s čirým světlem dharmakáji. Není však „duší“, ale kvalitou bytí, ještě lépe jeho esencí obsaženou v celé bytosti. Postřehnutelným projevem tohoto světla nebo esence je osobní denní vědomí, takže vzhledem ke své kvalitě opouští čiré světlo dharmakáji tělo v témž časovém období jako toto vědomí. A zatím, co toto světlo nebo vědomí opouští bytost, je vnímáno jako jas, neboť vnímání jako faktor nižší než denní vědomí setrvává ještě v těle v podobě intelektu, který se již poutá na cit.

Dualistické pojetí vyznačené vjemem světla dharmakáji, vjemem, jenž může toto světlo představit jáství, je známkou toho, že jde o „podružné čiré světlo“. Proto mrtvý člověk již nemůže dosáhnout ztotožnění se samým absolutnem, nýbrž jen znovuzrození v „oblasti bez forem“. Její působení je nanejvýš harmonické, avšak postrádá základnu pro pochopitelné utváření. Proto se musí považovat pouze za světlo, jež stavěno tváří v tvář bytostem bardickým i nebardickým vyvolává ozvěny podle karmického naladění těchto bytostí. Není-li podmínek pro pochopení tohoto světla jako objek-

tivního světa, putuje bytost, která mu je představena, dolů tak, jak jí velí její karmické předurčení.

(51) To znamená, že je bytost v bardu na stanovisku, jež jí odhaluje utvářecí moment tohoto světla. Vidí je nebo vnímá v prapočátcích času, jenž symbolizuje tvůrčí okamžik, proto je vystavena jeho zvukovému projevu. Je jeho svědkem jako faktoru utváření, který se projevuje srážkami, vzdouváním a reakcemi, jejichž zvukové ozvy působí ve vyšší oktávě, pro niž je bardická bytost tak dobře naladěna jako člověk, který dosáhl jistého stupně utišení pomocí příslušného druhu soustředování.

(52) Bardické tělo je takto nazváno na základě svého působení, které lze zjišťovat nitrem uzpůsobeným na tlak (tíži) a příslušné vjemy. Bardické tělo působí jako vítr čili jako skutečnost, která nemá fyzickou strukturu. Proto se vnímajícím je lidem jeví jako neskutečné. Avšak každá skutečnost, i když je z našeho hlediska třeba vysoce abstraktní, má své prostředí. Proto je problém, zda jevy, které jsou pro nás pouhými preludy, mohou být pro tyto skutečnosti, totiž bardická těla, též abstraktní. Bardickou bytost ovšem poučuje člověk, který jí může předložit své hledisko a tím jí může nebo nemusí přesvědčit. Tibetští mystikové to dobře vědí. Proto se neodvracejí od bardických bytostí, když reagují na zjevy jinak, než by se těmto mystikům jakožto lidem mohlo zdát rozumné. Tibetští mystikové na základě svých zkušeností z mystického školení dobře znají relativní povahu jevů, o níž nás v první řadě poučují sny a vize a jejich rozdílný vliv na jedince.

(53) Sny, vize a znamení, na nichž si zakládají tak mnozí mystikové, které jsem poznal, nelze pokládat za reálné výsledky mystického úsilí. Dokonce bych řekl, že tyto průvodní jevy jsou na mystické cestě překážkami, jež mají za úkol odvrátit od správného postupu ty, kdo se snaží dospět k reálným mystickým výsledkům. To je zřejmé z toho, že zpřítomňující moc soustředění směřuje spíš k tomu, aby člověk získal účinnou kontrolu nad svou vlastní bytostí, a právě jenom toto soustředění je možno považovat za mystické. Počátek mystického školení je ve snaze uchopit bytost vědomím a zpřítomnit ve vědomí všechny stavy a změny, k nimž dochází

v běžném žití, aby je člověk poté mohl měnit podle svého přání. Může-li je libovolně ovlivňovat, dospěl k prvnímu důležitému mezníku na mystické cestě. Je to totiž počátek možnosti střídání duševní stavy v takovém pořádku, aby nakonec došlo k uskutečnění a upevnění denního vědomí ve stavu čirého uvědomování, tj. ve stavu, který není zatížen vzněty projevujícími se zevně jako city, jež ovlivňují denní vědomí.

Jakmile člověk dosáhl tohoto stupně, může žít nad náladami, city a stavy, které síly vnucují jeho bytosti. To znamená, že se již povznesl nad takové bytí, jaké vidíme, když pozorujeme lidi. Může přenášet své vědomí do stavů nadbytošných i transcendentních a tímto způsobem dospět k poznání životních podmínek jiným způsobem nepoznatelných. A to je první konkrétní výsledek mystického úsilí. Jeho hlubším použitím se poznává možnost přenášet vědomí přes stavy smrti nebo je přenášet do oblasti mimo čas a prostor s vyloučením pocitů zpřítomňujících fyzické tělo. To se nazývá schopností „dobře zemřít“.

Toto „dobře zemřít“ považuji za podstatný výsledek mystického úsilí. Bez tohoto umění jsou všechny ostatní mystické a životní zkušenosti marné, neboť mystické vyvrcholení je třeba vidět v evidentním uskutečnění stavu dharmakája. Toto evidentní uskutečnění je možné, až když člověk překročí svou bytost i krev.

Slýcháme-li tedy mluvit o mystických výsledcích lidí, kteří jsou ve vleku své živočišné přirozenosti, můžeme to pokládat za prázdnou chloubu marnivců. Jejich „zážitky“, i když jim tu a tam přinesly splňující se předzvěsti, budou jistě odváty větrem karmy, která je citelně zkruší. K čemu se tedy jimi vychloubat? Dokud nemáme jistotu, že nám život už nemůže předložit žádnou duševně nepřekonatelnou zkušenost, musíme stále intenzivně usilovat o sebepodmanění do té míry, až se touto cestou staneme schopnými přenášet vědomí do lepších podmínek ležících až za smrtí. Jiné předchozí výsledky můžeme pokládat za marnosti, jež nám nastražil náš svůdce, mystický démon nebo v buddhismu Máró.

Nebo si snad chceme vážit svých vizí? Pomysleme, že i blázni mají vize, které se mohou ukázat jako správné předzvěsti. Nebo snad dovedeme vyvolat magické fenomény? To dokážou i media, často lidé duševně vychýlení i jinak duševně a morálně postižení.

Proto ani to ani ono není nic pozoruhodného a tím méně zázračného. Zejména dokud nám osud a život může připravit nepřekonatelné nevyhnutelnosti. Právě ty dokazují, že jsme jen malými lidmi, kteří mohou a smějí usilovat o vítězství nad sebou i nad karmou, nad prostorem i časem a nad všemi okolnostmi, jež nám mohou cokoli vnutit.

Svítání pokojných božstev od prvního do sedmého dne

Předmluva komentátora

Až do okamžiku svítání pokojných božstev prochází zemřelý bardem okamžiků smrti čili čikhä bardem. Měl v něm možnost vykoupení, jestliže se dovedl uvědomit ve stavech čikhä bardu odpovídajících. Jsou to stavy, jež živí lidé znají jako okamžiky odpoutání od světa v pocitech štěstí a volnosti. Obvykle však síla dřívější přichylnosti ke světu tryská u zemřelých lidí jako velmi jemná tendence k dění a tím se stav čirého světla pro ně stane nepřijatelným. Prodlévají tedy v přechodném stavu déle, než trvá „svítání“ čirého světla. V té době se z jejich těl vyzáří nejjemnější substance, resp. esence, a konečně zmizí v nekonečném prostoru jako pára v modři nebes. A to je okamžik, kdy dochází k hrubším emanacím, které se již přetvářejí v určité jevy. Ježto jde o substance, jejichž působení zaživa vyvolává dobré nálady a náchylnost k dobru, přetvářejí se po smrti v personifikace, které jsou zde označeny jako pokojní bohové čili sympatické personifikace.

Svítání těchto personifikací poskytuje člověku dobré vyhlídky na objektivaci v „oblasti“ sambhógakáji, pokud ovšem moc přichylnosti ke světu nečinila „nosné“ napětí jeho bytí tak těžkým a temným, že se jich začne bát. Za takových okolností je v tomto stadiu vykoupení problematické, protože povznáší člověka do oblasti bytí, jež nemá tendence k samovolnému návratu do světa nevědomosti. Strach totiž způsobí, že intelekt zemřelé bytosti začne prchat a hledat přijatelnější podmínky, o nichž bude řeč v dalších kapitolách.

Předmluva W. Y. Evans-Wentze

Zemřelý musí obvykle pro svou karmu procházet bardem po 49 dnů, i když byl často stavěn tváří v tvář. Proto jsou mu nejdříve podrobně vysvětlována denní navštívení a nástrahy, jež ho potkají v prvních sedmi dnech, kdy svítají pokojná božstva, a nad nimiž musí zvítězit. Jak je možno z textu soudit, počítá se první (symbolický) den od doby, kdy měl obvykle nebožtík procitnout ke skutečnosti, že je mrtev a že putuje zpět k novému zrození. Je to tři a půl dne až čtyři dny po smrti.

První den

Ó urozený, posledních tři a půl dne jsi byl ve mdlobách. Když se probíráš ze mdlob, uvažuješ: ‚Co se stalo?‘ (54)

Snaž se poznat bardo. Neboť celé sansáro je nyní v odboji a mimořádné jevy, které můžeš vidět, jsou záření a božstva. Zříš temně modrá nebesa. (55)

Ze střední říše, nazývané ‚rozsévání semene‘ se ti zjeví sám vznešený Vairóčana, bílý, sedící na lvím trůnu, máje v ruce kolo o osmi loukotích, objat Matkou nebeského prostoru. (56)

Modré světlo je souhrnem hmoty rozpuštěné ve svém prastavu.

Moudrost dharmadhátu modře svítící, průzračná, čarovná, oslňující, vytryskne jako otec–matka z Vairóčanova srdce a zasáhne tě svým oslnivým světlem tak, že sotva budeš s to na ně hledět. (57)

Současně se objevuje kalné bílé světlo dévů a zasáhne tvé čelo. (58)

Nahromaděním zlé karmy vzbudí v tobě zázračné modré světlo moudrosti dharmadhátu strach a hrůzu, takže budeš chtít před ním prchnout. Pojmeš náklonnost ke kalnému bílému světlu dévů. (59)

Nedej se nyní zastrašit božským modrým světlem, jež se objevuje svítící, oslňující a čarovné! Nelekej se ho! Je to světlo tatháगतy, které je zde moudrostí dharmadhátu. Upři k němu svou víru! Věř v ně pevně a modli se k němu, pomýšleje, že je to světlo vycházející ze srdce vznešeného Vairóčany, jež ti přichází vstříc v bardu plném neobyčejných a nebezpečných nástrah. Je světlem Vairóčanovy milosti. (60)

Nemiluj kalné bílé světlo dévů! Nepřilni k němu! Nebuď slabý! Ulpíš-li na něm, poputuješ do sídel dévů a budeš vtažen do víru šesti lók. Je to přerušení, jež by tě zadrželo na cestě k osvobození. Nepohlížej na ně! V hluboké víře hled na jasné modré světlo! Vážně směřuj celým svým myšlením k Vairóčanovi a odříkávej po mně tuto modlitbu: (61)

,Putuji v sansáru pro velkou nevědomost.

Kéž mne dovede vznešený Vairóčana

na zářivou stezku světla moudrosti dharmadhátu.

*Kéž božská Matka nekonečného prostoru je mou
záštitou,*

*kéž jsem bezpečně a jistě veden hrůzyplnými osidly bar-
da,*

kéž dosáhnu stavu dokonalého buddhy.‘

Modle se takto v hluboké a pokorné víře vstoupíš do Vairóčanova srdce v záři duhového světla a dosáhneš stavu buddhy v sambhógakáji, v hustě složené říši středu. (62)

(54) Okamžiky umírání jsou obvykle provázeny nepřítomností denního vědomí jak na úrovni smyslů, tak i podvědomých pocitů čili na tzv. astrální úrovni. Proto obecný člověk nemůže vzít ze smrti nejvyšší užitek. Esenciální faktor uniká a s ním i čiré světlo, jež osvobozuje dosažením stavu dharmakája, když si je člověk uvědomí. Ale zemřelý se probouzí k vnímání na úrovni nevyvinutého vědomí čili v zevním smyslu na úrovni podvědomí teprve tehdy, když dochází k hrubším emanacím. V té době je již svým vědomím ve sféře, kde je napadán tlaky těchto hrubších emanací. Vnímá je však jako představy bohů, jimž právem přísluší název dhjánibuddhové

čili božské personifikace živlů pro jejich obvyklé projevy a kvalitu těl, jakými se představují zemřelým jedincům.

Běžné vysvětlení pro stav fyzické smrti, který je provázen ztrátou denního vědomí, ani zdaleka nevyčerpává všechny pochody bytostného rozkladu. Prozatím dovedeme zjišťovat jen psychicky, že klinická smrt, konstatovaná na základě ustání srdečního tepu a ztráty denního vědomí, se např. vůbec nedotýká buněčných procesů, jež jsou řízeny vegetativním nervovým systémem a ten je zase řízen tím druhem vědomí, jemuž říkáme podvědomí. V poměru k tomuto druhu vědomí má denní vědomí jen omezenou funkci. Právě v podvědomí je skryt sám člověk, neboť jen on sám jako případný jev může řídit všechnu činnost, která se projevuje jeho fyzickým bytím. Jinak by totiž musel být v jeho těle jiný člověk, bůh nebo démon, který by řídil nesčetné dennímu vědomí se vymykající funkce. Jelikož v něm něco takového nelze nalézt, můžeme pokládat za prokázané, že pod hladinou denního vědomí existuje další část vlastní bytosti člověka, která si musí být dobře vědoma své úlohy, ať již pudově, nebo z vyšších vnuknutí.

Mystika podepírající učení o bardu předpokládá, že po zničení denního vědomí se chápe rozhodující úlohy právě tato část bytosti, resp. tento druh vědomí, jež se ocitá v úloze zřetelněji vyjádřené. Proto se mluví o prožívání barda jako o prožívání skutečném a vědomém, z našeho hlediska však jde o jiný druh vědomí v té době již rozvinutý.

Proto je možno předpokládat, že prchají-li z těla nejvyšší esence, prchá i příslušný druh vědomí, jež jogínové znají pod názvem nadvědomí. Po jeho vymizení se stává výrazným podvědomí nebo snad lépe vědomí řídící vegetativní nervový systém. Právě v tomto druhu vědomí prožívá člověk následující dvě barda, totiž čhöni, o němž se právě mluví, a sipä, o němž se bude mluvit později.

Shrnuji: okamžikem smrti mizí denní vědomí a tím přestává být skutečným. Následkem toho se může rozvíjet nadvědomí, v němž bytost postřehuje nediferencované božské oblasti. Po jeho zániku přestává být skutečným denní vědomí a nadvědomí a skutečným se stává vědomí, které řídí vegetativní funkce čili vědomí subliminální. V něm prožívá bytost čhöni a sipä barda, jehož obdobou v životě je snění, vize a pocity, které nevznikají bezprostředním působením

věcí. Po zániku podvědomí je bardo skončeno a bytost, která jím prošla, si již musela najít možnost nové objektivace vedoucí zroze-
ním k vývoji nového denního vědomí.

Tak se tedy otáčí kolo sansára vynášející na povrch příslušné
druhy vědomí a tím i příslušné druhy prožitků.

(55) Poznání barda je symbolem poznání, že osudy, které člověka
potkávají, jsou jenom děním zaměřeným proti dění neskutečnému,
jež se nazývá bytost. Takové poznání je v tomto okamžiku vel-
mi prospěšné, neboť se právě rozvinulo příslušné bardické vědomí
v prostředí, které je tvárnější a bouřlivější než hmotný svět.

Tam, kde se člověk ocitá sám proti skutečnosti, která nutí k ře-
šení problému okamžiku, myslí spíš na postavy než na předměty
výživy, proto vidí jen postavy. A to je toto bardo se svými bo-
hy a démony. Jeho kaleidoskop je prostě stav obdobný světskému:
v tísní člověk nemyslí na to, co by snědl nebo získal a čím by se
potěšil, ale komu by se vyhnul. Tím začne žít mezi lidmi a přestá-
vá žít mezi věcmi stejně jako ta bardická bytost, která se ocitla na
prahu barda při prožívání skutečnosti.

Temně modrá nebesa jsou symbolem počátku utváření čili roz-
voje éterického elementu, jehož působením začíná čhōni bardo.

(56) Matka nebeského prostoru jako ženský princip světového celku
patří k Vairóčanovi, jenž je mužskou božskou personifikací éteric-
kého elementu vytvářejícího snad prostor.

(57) Moudrost dharmadhátu je moudrost sama o sobě. Vnímání,
které je schopné konfrontovat útvary s intelektem, se jeví jako an-
drogynní kvalita.

Muž totiž nazírá na skutečnost mužsky, žena žensky. Hledí-li
však oba na nejvyšší božské skutečnosti, jež dovedou chápat pou-
ze jako projevené, je povaha božské skutečnosti vyjádřena ženskou
i mužskou kvalitou sjednocenou v jevu. Kdyby toho nebylo, setrval
by člověk názorově ve světě protikladů a nemohl by již nikdy unik-
nout odvěkému rozporu, jenž pochází z dvojpohlavnosti okolního
světa. Ale únik možný je. Očistou v názorech mizí ženství i muž-
ství a splývá v androgyna, jenž — ztratí-li určitý výraz — stane se
skutečností bezpohlavní, samým to kosmickým duchovním.

To znamená, že v prvních sedmi dnech barda, kdy vždy svítá symbol živlu jako otec–matka, setrvává intelekt zemřelého člověka vlastně na prahu prvotního projevu božství a tím i na prahu nediferencované skutečnosti. A právě tento podvojný charakter praprojevu živlů je symbolem možné objektivace v sambhógakáji, ve vysokých nebesích, jež svým obyvatelům umožňují zabránit nežádoucímu návratu do sansarického světa.

(58) Toto světlo symbolizuje první stupeň utváření smyslové skutečnosti, proto je pokládáno za nižší aspekt éterického elementu při jeho prvotním projevu.

(59) Kdo je vnitřně zatížen vztahy k nižšímu světu nebo ke zlu, ten propadá nepříznivým pocitům vždy, jakmile je představen ušlechtilosti a dobru. Světlo dharmadhátu vyvažuje negativní světlo světa dévů, který lze z lidského hlediska pokládat za šťastný. Takový dojem budí obyvatelé dévického světa, jejichž těla — pokud jsem mohl posoudit — jsou složena z ohně a světla a vyjadřují moc nad přírodou, alespoň v jistém smyslu.

Ale zemřelý člověk je představen éterické oblasti v jejím nejvyšším aspektu. Proto ten, kdo ho poučuje, varuje před tímto uchýlením a nabádá ho, aby se raději přimkl k nejvyššímu projevu a tak dosáhl stavu sambhógakája; ten je vždy žádoucnější proto, že poskytuje možnost bezprostředního vysvobození ze strasti.

(60) Tathágata — ten, kdo takto jde (k nirváně) — Buddha. Symbolizuje proto moudrost dharmadhátu na bytostné úrovni; moudrost, která zachraňuje silou správného rozeznávání. Jeho pomocí se člověk může vždy vyhnout stavům znamenajícím počátek utváření a tím i počátečnímu pohybu příčinné karmy, která stahuje bytosti do sansarického světa.

To znamená, že např. žijící bytost, která dospěla až k rozvinuté moudrosti dharmadhátu, dovede již rozkládat karmické shluky utvářející bytí a setrvat ve stavu, jehož vyvrcholením, jaké ovšem může přijít pouze v době smrti, je přirozeně dosaženo stavu sambhógakája. V něm pak ten, kdo dovede vyloučit pojetí sebe jakožto určitého bytí, může dosáhnout i dharmakáji.

Proto ten, kdo zemřel a dlí na tomto stupni barda, může dosáhnout

nout stavu buddhy pouhým pochopením a dovršit cestu v rozplynutí svého bytí v nadmyslové oblasti tím, že též vyloučí pojem sebe jako vymezeného a vymezeného bytí. Je jen otázka, zda tohoto vysokého stavu může být dosaženo na stupních barda, když víme, že ho lze tak obtížně dosáhnout během života. Aby člověk mohl tohoto stavu dosáhnout zaživa, musí se v nejvyšším smyslu odpoutat od světa, což je možné toliko absolutním zřeknutím se všeho.

(61) Kdo pokročili na cestě tibetské mystiky, nevidí žádné výhody v tom, vzejde-li jim vyhlídka na vtělení v oblasti dévů. Je to jen nejvyšší stupeň na sansarickém žebříku. Všechny jeho stupně představují bytí inspirované k činnosti podvědomím nebo jeho silami, jako je pud, cit a spontánní bytostná hnutí. U bytostí dévalóky se proto předpokládá nevědomost stejně jako ve světě jiném, i když v ní existují lepší životní podmínky.

Pokud znám bytosti dévalóky, skutečně jsem se mezi nimi nesešel s bytostmi s vysokými zřeteli, jaké jsou uznávány ve vyšších formách mystiky. Na provokace z cizích zřidel reagovaly dokonce vášnivěji než někteří lidé, takže jejich hodnota je možno určit pouze z jejich bytostné struktury a z omezené moci nad přírodou. Jejich duchovní stupeň byl vyjádřen především tím, že měly těla složená z ohně a světla.

(62) Duhové světlo symbolizuje živlové vibrace, z nichž v prvním dnu převládá éterický element symbolizující oblast „středu“, tj. šťastnou, šťastnými stavy hustě složenou říši sambhógakáji.

Druhý den

Kdo by se však lekl skvoucího světla a pro moc hněvu nebo pro zatemňující karmu před ním utíkal přes stavění tváří v tvář nebo kdyby ho přepadly přízraky, ač se modlil, přijme ho druhého dne nejen Vadžrasattva doprovázený božstvy, ale i jeho zlé skutky zasluhující peklo. (63)

Pak stavíme tváří v tvář, volajíce ho jménem:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Druhého dne září čistá forma vody jako bílé světlo. V té době se zjeví vznešený Akšóbhja z temně modré východní říše převládajícího

šťestí jako Vadžrasattva. Je modré barvy, v ruce má pětizubé dordže, sedí na sloním trůnu a objímá ho matka Mamákí. Doprovázejí je bódhisattvové Kšitigarbha a Maitréja s ženskými bódhisattvy Lásjou a Pušpou. Zjeví se ti těchto šest buddhických božstev. (64)

Plnost principu tvého vědomí ve své čisté formě — je to zrcadelná moudrost — svítí jako jasné, zářivě bílé světlo ze srdce Vadžrasattvy, otce-matky, tak oslnivým světlem a s takovou průzračností, že sotva budeš moci na ně pohledět, až tě zasáhne. A kalné kouřové světlo pekla svítí vedle světla moudrosti a též tě zasáhne.

Z moci hněvu se tě zmocní strach, ulekneš se běloskvoucího světla a budeš chtít před ním utéci. Vznikne v tobě přichylnost ke kalnému kouřovému světlu pekla. Počínej si tak, aby ses nebál běloskvoucího, průzračného bílého světla. Je to Moudrost! O ni opři svou pokornou, opravdovou víru. Je to světlo milosti vznešeného Vadžrasattvy. Modli se a myslí s vírou: ‚K němu se utíkám!‘ (65)

Je to vznešený Vadžrasattva, jenž přichází, aby tě přijal a vysvobodil z úzkostí a přízraků barda. Věř mu, je to udice paprsků milosti Vadžrasattvy.

Neměj rád kalné kouřové světlo pekla. Je to rozšiřující se stezka, která tě chce přijmout pro nakupenou karmu z prudkého hněvu. Dáš-li se zlákat, padneš do pekelných světů, kde protrpíš nesnesitelná muka. Je zcela nejisté, kdy z nich zase vyvázneš. Je to přerušení, které tě odvádí od stezky vysvobození. Nepohlížej na ně a střež se hněvu! Nedej se zvábit, nebuď slabý. Uvěř běloskvoucímu, jasněmu bílému světlu a když celým srdcem opravdově směřuješ k vznešenému Vadžrasattvovi, modli se: (66)

*,Putuji v sansáru z moci prudkého hněvu.
Kéž jsem veden vznešeným Vadžrasattvou
na svítící stezku světla zrcadelné moudrosti.
Kéž je mou záštitou božská matka Mámakí,*

*kéž jsem veden bezpečně a jistě hrůzyplnými osidly bar-
da*

a kéž dosáhnu stavu dokonalého buddhy.‘

*Když se takto modlíš v hluboké a pokorné víře, ve-
jdeš do srdce vznešeného Vadžrasattvy zahalen v duho-
vé světlo. Dosáhneš dokonalého buddhovství v samhógaká-
ji, ve východní říši, která se jmenuje „říše převládajícího
štěstí“. (67)*

(63) Zatemňující karma a karma hněvu je v této době ovšem jistě též ve stavu latentním, přesto však určuje poměr zemřelého k dhjá-nibuddhovi Východu. Místo aby se upjal na Vairóčanu, odvrací se od něho a jde vstříc dalšímu dni, v němž svítá kladný odlesk tohoto dhjánibuddhy, totiž Važrasattva Akšóbhja, božská perso-nifikace vodního elementu. Není-li však člověk mravně čist, vy-nořují se z hlubin jeho bytosti stavy pocházející ze zlých skutků a ty se mohou stát překážkou v žádoucím splnutí s dhjánibudd-hou Akšóbhjou.

(64) Přejít z éterického principu k principu vody souhlasí s kos-mogonií ezoterní mystiky. Podle ní se v procesu kosmického utvá-ření z prostoru (éter) vyvinul princip vody jako základ bytí. Odtud i její bílá barva symbolizující mravní dokonalost, která činila bytos-ti krásnými a spíš éterickými než fyzickými. Teprve časem se změ-nila struktura jejich těl do té míry, že je bylo možno poznávat jako těla hmotná, jaká mají dnešní lidé. Vzhledem k tomu symbolizo-val prvopočátek fyzického bytí sestup bohů ze stavu neutvářeného do času a prostoru. Tento sestup měl neblahý vliv, neboť přinášel mravní nedostatky a tím i zhrubnutí jejich těl.

Takto se bohové stali lidmi, kteří lnutím k času a prostoru du-ševně a tím i fyzicky dál klesali. Z toho je možno předpokládat, že se časem lidé přepodstatní až v préty, jestliže se nezastaví na cestě přirozeného úpadku.

Leč po rozpadu těla nicméně svítá vědomí prvotní stav fyzic-kého utváření a ten je zesílením vodního principu vrací na práh andělského stavu, v němž by vědomí mohlo získat tělo sambhóga-káji, kdyby mu v tom nebránila zlá karma jako protějšek karmy čistého vodního principu, který je čistým citem, a proto dobrem.

Kšitigarbha: lůno země. Maitréja: láska ve stavu buddhy, jenž se má vtělit na zemi jako nositel pochodně nejvyšší pravdy, aby obrodil lidstvo. Lásja: personifikovaná krása. Pušpa: personifikace rozkvětu. Tito bódhisattvové jsou charaktery lidí zasvěcených vyššími realizacemi.

(65) Zdá se nelogické, že by někdo pojal náklonnost k pekelnému světu a světlu. Záleží však na karmických podmínkách a na působení stavu protikladného peklu. Oslňující jas principu vody je skutečně opakem kouřového světla oblasti naraka. Bytosti zatížené pocity viny ze špatných skutků považují tuto oblast za přijatelnější a snesitelnější než oblast dhjánibuddhy Vadžrasattvy.

Tak v poměru ke sférám rozhoduje osobní zaměření vyplývající z bezprostředních pocitů, buzených karmickými vztahy. Objektivních měřítek není.

(66) Světší lidé předpokládají, že božská spravedlnost měří odčinění vin utrpením, které člověk musel podstoupit. Ale tak jednoduché to přece jen není. Rozhodující je též to, jak na utrpení člověk reaguje. Budí-li v něm pocity nenávisti, zloby, nepřejícnosti a jiné zlé stavy, dostává se tím do koloběhu vyžívání a současného vytváření zlé nebo pekelné karmy. A v tom je celá problematika, která se týká řešení strastí. Stojí před ní pekelný tvor, obecný člověk i asketa a je otázka, budou-li ji umět řešit.

O lidech víme, že ji dobře neřeší. Chudý člověk proklíná boháče a viní ze svých strastí kdekoho, třebaže by svůj problém řešil mnohem lépe, kdyby své strasti a utrpení dovedl chápat jako milé navštívení boží. A stejně je tomu s askety. Ať již jde o askety křesťanské, nebo indické, jsou mezi nimi mnozí, kteří provázejí své odříkání strastnými pocity. Tak právě na úrovni pocitů uvádějí do pohybu kolo strastné karmy, z níž se vykupují odříkáním.

Nikoli tedy nebe, nýbrž peklo čeká za askezi toho, kdo se neraduje úměrně k pocitům vznikajícím zříkáním se světa. Ale to jsem již kdesi řekl. Opakuji to, abych lidi přiměl k širšímu a opatrnějšímu stanovisku k problémům života a karmy.

(67) Na tomto stupni barda může zemřelý dosáhnout nejvyššího osvícení v sambhógakáji, ale bude poután jedním z hrubších ele-

mentů; v tomto případě elementem vody symbolizujícím již prvotvar utvářeného světa. Proto je pravděpodobné, že bude již musit přijmout tělo, v němž by svůj vývoj mohl dovršit.

Stejný problém vyvstává, jestliže bude vysvobozen při převládajícím principu země, ohně a vzduchu, dalších elementů hmotné přírody. V thödolu se připouští, že ze sambhógakáji není návratu do sansarického světa za žádných okolností a že bude dosaženo vykoupení v neutvářeném světě.

Říše převládajícího štěstí je symbolizována vodním elementem proto, že se vztahuje na citové zušlechtění.

Třetí den

Někteří lidé prchají pro zatemnění ze špatné karmy a pro hrdost, i když byli stavěni tváří v tvář a i když je zasáhla udice paprsků milosti. Je-li zemřelý jedním z nich, přichází třetího dne vznešený Ratnasambhava, provázen božstvy, a též světelná stezka lidského světa, aby ho přijali.

Opět voláme zemřelého jménem a takto jej stavíme tváří v tvář:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Třetího dne tryská pratvar zemních elementů jako žluté světlo. Z jižní skvostně vyzdobené říše svítí na tebe vznešený Ratnasambhava ve žluté barvě, má v ruce klenot, sedí na koňském trůnu, objat božskou matkou Sangjajčanmou.

Ze středu duhového světla vyzařují dva bódhisattvové Akášagarbha a Samantabhadra provázeni ženskými bódhisattvy Málou a Dhúpou. Je to šest tvarů dokonalé buddhové moudrosti zářících z duhového jasu. Souhrn doteků ve svém prastavu tě zasáhne jako žluté světlo moudrosti — rovnosti. Oslnivě žluté, zdobené hvězdnými světy se satelity, zářivými hvězdami tak jasně a čistě, že sotva budeš moci na ně pohledět. Současně se světlem moudrosti zasáhne tvé srdce i zakalené, modravě žluté světlo světa lidí. (68)

Pak tě pro sílu sobectví přepadne strach před oslnivým žlutým světlem, takže budeš hledět před ním utéci. Budeš pociťovat toužebnou příchýlnost k zakalenému modravě žlutému světlu světa lidí. (69)

Neboj se jasného zářivě žlutého, průzračného světla, ale věz, že je to moudrost. Spolehni na ni opravdově, pokorně a v odříkání. Je to záření tvého intelektu. Víš-li to, vejdou do tebe neodlučitelně božská těla a světlo a dosáhneš buddhovství, i když jsi dříve neprojevil pokoru, víru a modlitbu.

Nepoznáš-li záření svého intelektu, myslí s vírou: ‚Je to záření milosti vznešeného Ratnasambhavy, k ní se utíkám.‘ Modli se. Je to udice paprsků milosti vznešeného Ratnasambhavy; věř tomu.

Neměj rád kalné modravě žluté světlo světa lidí. Je to stezka nahromaděných náklonností, tvého mocného sobectví, jež tě zde přijímá. Dáš-li se jím přivábit, zrodíš se ve světě lidí, kde vytrpíš zrození, stárnutí a smrt, aniž budeš moci vyváznout z bahna světského bytí. Je to přerušování, které tě zdrží na cestě k osvobození. Proto si nevyšmejš tohoto světla, vzdej se sobectví, vzdej se sklonů, nedej se jimi zvábit. Nebud' slabý. (70)

Počínej si tak, abys spolehl na ono jasné, oslňující světlo. Své opravdové myšlení řiď cílevědomě na vznešeného Ratnasambhavu a modli se:

‚Putuji v sansáru pro mocné sobectví.

*Kéž jsem uveden vznešeným Ratnasambhavou
na zářící stezku světla moudrosti — rovnosti.*

*Kéž je mou záštitou božská matka, zvaná Ta s okem
buddhy,*

*kéž jsem jistě a bezpečně veden hrůzyplnými osidly bar-
da*

a dosáhnu dokonalého buddhovství.‘

Když se takto modlíš s hlubokou pokornou vírou, vstoupíš do srdce vznešeného Ratnasambhavy, božského ot-

ce-matky, a dosáhneš buddhovství v sambhógakáji, v jižní skvostně vyzdobené říši.

(68) Dokud se stvoření nacházelo ve stavu „vodního utváření“, byl čas a prostor dimenzí, která živé bytosti neomezovala na určité místo jako země a také neohraničovala jejich smyslové vnímání v té míře jako nyní. Proto se jejich zraku neprojevovaly hvězdné světy a jejich satelity, ale jen nekonečný, všude obydlitelný prostor, jenž ponechával prvoútvárným bytostem možnost existovat v prostoru tak, jako dnes mají bytosti možnost sídlit kdekoli. V té době byl tedy pro bytí „planetou“ vesmír, v němž byly hmoty prozatím rozloženy tak, že nevznikal mezi nimi prázdný prostor, jak je tomu nyní. Vzhledem k tomu byly životní podmínky prvotních bytostí nadpomyslitelně lepší, zejména když nevznikaly problémy vyjádřené otázkou, co je asi tam? V té době byla tedy diferenciací utajena pouze v dualistickém pojetí, nikoli též v kosmických sobě vzdálených útvarech. Vzdálenost hmotných skutečností nastala až v době, kdy se uplatnil zemní princip, jemuž je člověk stavěn tváří v tvář třetího dne po skončení čikhä barda. A tak mu svítí hvězdné světy a jejich satelity jako symbol prostorového rozdělení kosmického stvoření, další to vzdálení od prapůvodního stavu jsoucnosti.

Vzhledem k tomu lze říci, že tvůrčí postup měl svůj prvopočátek v prostoru, jenž se vyvinul z bezmezna; to se vymeziло vlastním sebeuvědoměním, jehož obdobou u bytostí je jáství. V prostoru tak došlo k dalšímu utvářecímu pochodu, jehož vibrace v prvopočátku nevytvářely „prostory — skutečnosti“, jako jsou hvězdy a hvězdné systémy. V té době „vlastnosti — bytosti“ arúpa přijaly jistý druh formy z lidského hlediska spíš fyzikální než materiální. A tyto bytosti přebývaly v prostoru, žijíce na vibrační půdě, která se dosud nesbalila a nezhutněla. A to byl pravý „zlatý věk“ podpíraný jak kvalitou těl duchovně-fyzikálních bytostí, tak i stupněm vývoje vnějších podmínek pro jejich bytí.

Ale sestupný druh vývoje se zde nezastavil. Gravitační centra se tvůrčím postupem stávala podmínkou pro vytváření hvězdných světů ve vesmíru a jáství podmínkou pro vytvoření fyzických těl u „vlastností — bytostí“. A to se stalo ve třetím kosmickém dnu, který odpovídá třetímu dnu čhöni barda. Dnu, v němž svítá zemní

element symbolizující prvopočátek rozdělení gravitačních center s jejich fyzikálními průvodiči.

V té době začaly žít bytosti — duchové na právě vytvořené zemi, dožívající své zásluhy ze „zlatého věku“ a zapadající dál do hmoty v relativně příznivých podmínkách „stříbrného věku“. Ale když přestaly být „bytostmi — duchy“ a staly se hmotnými bytostmi, přestal pro ně „stříbrný věk“, věk „mírného svitu štěstí“ a začal „věk železný“, který jim již svými podmínkami nedovoloval, aby se radovaly z vlastních kvalit (bytí) příznivých a příjemných v poměru ke kvalitě svého bydliště, totiž zemi. Naopak je nutil přijímat v plném rozsahu podmínky, které vytvářela sama příroda.

Když posléze tyto bytosti tuto situaci akceptovaly, žily již vlastně v „černém věku“, který právě vládne. V tomto věku je zcela zapomenut „zlatý“ a „stříbrný“ věk a převládá jen vědomí hmoty, která zatěžuje vědomí nevědomostí. Je to období mravního úpadku, které nenachází dobrý poměr k prvotní době utváření, k jejímu duchovně fyzikálnímu charakteru, neboť tento charakter je v době úpadku spíše věcí víry než skutečnosti, přestože je fyzikálně dokazatelný.

Ale duchovní zatemnění bytostí „černého věku“ je dočasné. Lidé tohoto věku musí vyžít pochybnosti a svou karmu, která je tak bolestná, protože se vytváří ze zla, nenávisti, bojů a vzájemného ubližování. Pak se vrátí na cestu ku „zlatému věku“ tím, že zavrhnou jednání příslušící době úpadku.

(69) Bylo by mylné domnívat se, že jenom lidé budou v posmrtném putování tíhnout ke světu lidí, kdežto např. nižší bytosti se do tohoto světa dostanou jen s „pomocí boží“ ve svém automatickém duchovním růstu. Každá bytost je potenciálně inteligentní a tuto inteligenci může na svém místě použít, jakmile je smrtí zbavena tíživého obalu svého těla. Skutečnou překážkou tu je jenom zatemnění ze špatné karmy, neboť toto zatemnění jí znemožňuje, aby pochopila průvodní bytostné a prožitkové stavy bytostí vyšších sfér.

Pokud tedy bytost není povznesena nad špatnou karmu svými zásluhami, tíhne spíše ke sférám nižším než ke své dosavadní, jestliže se na své úrovni prohřešila proti mravním zásadám, které tam vládou. Tak např. člověk, který se prohřešil proti karmě lidství, cítí

před svítáním této sféry strach a hrůzu a snaží se prchnout do ještě nižších oblastí, nehledíme-li na okamžik, kdy svítají božské personifikace zemního principu, jehož nižším aspektem je lidská sféra. V tomto okamžiku se totiž uvolňuje nejlepší karma příslušící zemnímu principu. Jejím uvolněním svítá jeho božská personifikace, již člověk následkem nahromaděné zlé karmy musí odmítnout dokonce tím, že se přikloní k podmínkám převládajícím ve světě lidí.

Lidé, kteří se upoutávají na sféru, v níž žijí, mohou mít následkem karmy ze zlých skutků odpor i proti podmínkám lidského zrození. To způsobí, že i odtud putují dolů do ještě nižších světů, které svítají v následujících dnech.

(70) Je zřejmé, že tibetští mystikové neupadají do bludné domněnky, že je lidská existence nejzdařilejší pro duchovní dovršení. Vědí, že náleží do středního, poněkud znečištěného zemního elementu, jehož negativním povahovým projevem je sobectví a tím i ulpívání na světě, které je prvním stupněm sestupu do sfér ještě bolestnějšího prožívání. Za své mystické praxe jsem poznal, že mimo lidskou existenci se ve skupenství bytostného života ve smyslu skutečném i pomyslném nachází skupina bohů, kteří mají neporovnatelně lepší podmínky k duchovnímu vývoji než lidé. Pravda, jsou to bohové, kteří nevyžívají svou dobrou karmu, ale zůstávají zaměřeni k témuž nejvyššímu cíli, k němuž se snad mohli upnout jako lidé, ale padli mrtvi dřív, než ho dosáhli. Jestliže na této cestě již zharmonizovali svou karmu do té míry, že se duševními tendencemi podobali bohům, mohla být přirozeným následkem toho zdařilá božská existence.

Podle toho je nezbytné třídit i bohy do dvou skupin. Jedni vyžívají svou karmu stejně, jako ji vyžívají lidé, kdežto druzí spásným úsilím shromažďují dál karmické zásluhy jako ten druh lidí, kteří se zříkají všeho pro dobro druhých bytostí.

Snad tento druh askeze neexistuje v jiné sansarické oblasti vyjma lidskou a dévickou. Vysoce pokročilý mystik, který pro smrt nedovršil, zrodí se však v božské arúpalóce, odkud se již nemusí vrátit, protože tendence, jež v sobě vyvolal v lidském těle, ho donesou k nejvyššímu uskutečnění. A tak zůstává lidský svět jedním ze šesti sansarických světů, jemuž bych na základě vlastního

poznání a zkušenosti mohl snad přiznat výsady, jaké mají bohové zejména vyššího řádu.

Čtvrtý den

Postaveni takto tváří v tvář dosáhneme osvobození, ať byly naše schopnosti jakkoli slabé. Než i tak jsou lidé, kteří vytvořili tolik zlé karmy nebo neplnili své sliby nebo jimž úplně chybí zásluha (pro vyšší vývoj), že nemohou poznat bardo, ač byli takto stavěni tváří v tvář. Jejich zatemnění a špatná karma z lakoty a chtivosti vyvolá hrůzy zvuků a záření, takže prchají. (71)

Náleží-li někdo k této skupině, bude čtvrtého dne přijat vznešeným Amitábhou s provázejícími jej božstvy a též stezkou světla z prétalóky, již vytváří lakota a připoutanost.

Opět zemřelého stavíme tváří v tvář, volajíce ho jménem:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Čtvrtého dne září světlo, jež je prativarem elementu ohně. Z něho na tebe z červené západní říše štěstí svítí vznešený buddha Amitábhha, v červené barvě, s lotosem v ruce, sedě na pavím trůnu, objat božskou matkou Gekarmo. Zároveň na tebe září bódhisattvové Čänräzig a Džampal doprovázeni ženskými bódhisattvy Gítou a Alókou. Těchto šest těl osvícení září na tebe ze středu duhy. (72)

Pratvar souhrnu pocitů jako červené světlo všerozlišující moudrosti třpytivě červené zkrášené hvězdnými světy a satelity, průzračné, nádherné, oslňující, jež vychází ze srdce božského otce–matky Amitábhy, zasáhne tak zářivě tvé srdce, že sotva budeš moci na ně pohledět. Neboj se.

Současně na tebe svítí kalné červené světlo světa prétalóka, přicházející současně se světlem moudrosti. Chovej se tak, abys k němu nepřilnul. Přemoz náklonnost k němu a slabost.

Mocí silné připoutanosti ulekneš se oslňujícího červeného světla a budeš se snažit před ním prchnout. Pocítíš náklonnost ke kalnému světlu přetalóky. (73)

Neboj se nádherného, oslňujícího, průzračně zářícího červeného světla. Poznáš-li je jako moudrost a setrvá-li tvůj intelekt v odříkání, vstoupíš neodlučitelně do světla moudrosti a dosáhneš buddhovství.

Nepoznáš-li je, myslí si: ‚Jsou to paprsky milosti vznešeného Amitábhy, k němu se utíkám.‘ Důvěřuj mu a modli se k němu. Je to udice paprsků milosti vznešeného Amitábhy. Pokorně důvěřuj a neutíkej. I kdybys prchal, bude tě nerozlučně následovat. Neboj se. Nedej se zvábit kalným červeným světlem přetalóky. Je to stezka světla pocházející ze silné, nahromaděné připoutanosti k sansarickému bytí. Přichází, aby tě přijala. Vstoupíš-li na ni, padneš do světa nešťastných duchů, kde budeš nesnesitelně trpět hladem a žízní. Ztratíš tam možnost dosáhnout osvobození. Ono kalné červené světlo je přerušení, které tě má oddálit od stezky osvobození. Nepoutej se na ně. Vzdej se navyklých sklonů. Nebuď slabý. Důvěřuj jasnému, zářícímu červenému světlu. Spoléhaje cílevědomě na vznešeného Amitábhu, otce–matku, modli se: (74)

‚Putuji v sansáru mocí silné připoutanosti.

Kéž jsem uveden vznešeným Amitábhou

na zářící stezku světla všerozlišující moudrosti.

Kéž je mou záštitou božská matka, zvaná S bílou uzdou, abych byl bezpečně veden nebezpečnými osidly barda a dosáhl dokonalého buddhovství.‘

Když se takto modlíš pokorně a opravdově, vejdeš do srdce božského otce–matky, vznešeného Amitábhy v duhovém světle a dosáhneš buddhovství v sambhógakáji, v západní říši, jež se jmenuje šťastná.

(71) Tito lidé mohou dosáhnout osvobození za předpokladu, že byli stavěni tváří v tvář. Jinak nerozpoznají světla a budou putovat do nižších lók. Možná, že si živlových personifikací božské povahy ani

nevšimnou, ale budou prchat před neurčitými světelnými jevy. – Lakota a chtivost jsou mravní závady, jež člověku zabraňují, aby dosáhl vykoupení v době, kdy svítá element země. Proto zemřelý putoval ke čtvrtému dni, kdy svítá element ohně.

(72) Čänräzig — „bódhisattva dolů shlízející“, též „Veliký slitovník“ představovaný často s tisíci rukama a s okem v každé dlani. Džampal — „Ten s mírným hlasem“, bůh personifikující mystickou moudrost. Gíta — dákiní držící lyru, ztělesnění hudby a zpěvu. Alóka — světlo znázorňované bohyní držící lampu červené barvy, protože náleží elementu ohně.

(73) Moc dozrálého lakomství a připoutanosti člověka v posmrtném stavu niterně nutká, aby se upjal na světlo světa přetalóky, neboť právě v něm převládá karma udělující bytosti odpovídající výsledné prožívání.

(74) Dobro i zlo se člověku vnucuje, neboť tu rozhodují karmické vztahy. Jenom proto může v někom vzejít náklonnost k tak zlému světu, jako je svět přetů. Ale i tyto náklonnosti jsou podmíněny určitými morálními přestupky. Hněv vyvolává karmu vedoucí do pekla, sobectví do lidského světa, lakomství a připoutanost do světa přetů, žárlivost do světa asurů, vášeň a nevědomost do zvířecího světa. V těchto světech dosáhnou tyto nedostatky příslušné odplaty, tj. bytosti zatížené těmito nedostatky zde nabudou příslušných zkušeností, jejichž účelem je, aby těchto nedostatků definitivně zanechaly.

Ale šest lók představuje oblast sansarického bytí a každá bytost v některé ze šesti sfér může podléhat mravním nedostatkům, jejichž pravá odplata je možná v jiné sféře, než ve které právě žije. Proto bytost, která zemřela ve své vlastní sféře, se může zrodit ve sféře jiné. Tímto způsobem se přerazují sansarické bytosti z jedné sféry do druhé, dokud v jejich srdci nevytryskne vznět, povznášející je do sfér nadsansarických a vyjádřitelný nejlépe slovy „sursum corda“. Právě tímto vznětem se bytost povznesse nad instinktivní počínání řízené z podvědomí a dosáhne oblasti prosvícené světlem vědomí. Tato oblast je již nadsansarická.

Sansarický svět je omezen na počínání řízené živočišnými in-

stinky. Nadsansarický, náležící do oblasti rúpadéva, je vyznačen dokonalým, avšak determinujícím uvědomováním. Nadsansarický, náležící do oblasti svazků arúpa, se vyznačuje uvědomováním nevymezujícím. Sansarický svět pokládáme za nešťastný, neboť v něm jsou zřetele diktovány silami, které se vymykají vědomí, mohou tedy být nechtěné a vyvolávat strast a konflikty. Nadsansarický svět naproti tomu můžeme pokládat za šťastný, neboť je to oblast existencí, jejichž klid můžeme považovat za šťastný. Je to oblast existencí, jejichž klid není rušen silami podvědomí.

Analogicky ten, kdo dosáhl stupně, jež je možno označit jako prosvícení svého bytí světlem dokonalého sebeuvědomění, dosáhl nadsansarické oblasti a tím již zaživa žije v očištných říších rúpálóky, jestliže se mu nepodařilo vymýtit pojmové uvědomování. Podařilo-li se mu to, dosáhl již zaživa oblasti arúpa, v níž se dosahuje dokonalého vykoupení zničením vědomí. Úsilí o prosvícení vlastní bytosti světlem dokonalého uvědomění je čirým duchovním úsilím o vysvobození ze sansarického světa; dobro tomuto uvědomění napomáhá. Zlý člověk totiž toto uvědomění cvičit nemůže, neboť tím odhaluje své mravní nedostatky; staví si před vlastní oči hrůzy mravního porušení a propadá tušení, že bude postižen velkými karmickými tresty.

Pátý den

Je skoro nemožné, aby ještě nebylo dosaženo osvobození. A přece putují živé bytosti dolů k pátému dni, ač byly stavěny tváří v tvář. Dlouhotrvajícími sklony se staly neschopnými vzdát se svých sklonů a špatná karma a strašná žárlivost stvořily děs zvuků, takže je nemohla zachytit udi-ce paprsků milosti. Patří-li někdo do této skupiny bytostí, přichází pátého dne vznešený Amóghasiddhi s provázejícími jej božstvy se světlem a září milosti, aby jej přijal. A přijme jej též světlo vycházející z asuralóky stvořené zlou žárlivostí. (75)

Stavění tváří v tvář, když byl zemřelý volán jménem, děje se takto:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Pátého dne září na tebe zelené světlo pratvaru elementu vzduchu. V něm na tě svítí vznešený Amóghasiddhi ze zelené severní říše úspěšného konání nejlepších činů, v barvě zelené, maje v ruce zkřížené dordže. Sedí na trůně harpyjí překlenujícím nebesa, objat božskou matkou, věrnou Dolmou, doprovázen bódhisattvou Čagnadordžem a Dipanamselem se dvěma ženskými bódhisattvy Gandhou a Nrtjou. Těchto šest osvícených tvarů na tebe bude zářit ze středu duhového světla.

*Pratvar souhrnu chtění zářící jako zelené světlo vše-
způsobující moudrosti, oslnivě zelené, průzračné a svítící,
nádherné a hrůzu nahánějící, ozdobené hvězdnými světy,
jež jsou obklopeny satelity, zářivými hvězdami, vychází ze
srdce otce–matky vznešeného Amóghasiddhi a zasáhne tvé
srdce tak podivuhodným jasem, že sotva sneseš ten pohled.
Neboj se. Je to přirozená síla moudrosti tvého intelektu.
Setrvej ve velkém odříkání a zachovej nestrannost. (76)*

*Kromě zeleného světla vše-
způsobující moudrosti svítí na tebe i kalné zelené světlo asuralóky, vytvářené karmou
pocitů žárlivosti. Přichází spolu s paprsky moudrosti. Roz-
jímej o tom nestranně bez přichylnosti a bez odporu. Ne-
měj je rád. I když jsi slabých duchovních schopností, neměj
rád kalné zelené světlo asuralóky. (77)*

*Pak mocí silné žárlivosti budeš poděšen oslňujícím zá-
řením zeleného světla, pokusíš se prchnout a pojmeš ná-
klonnost ke kalnému zelenému světlu asuralóky. Neboj se
nádherného, průzračného, zářícího a oslňujícího zeleného
světla, ale poznej je jako moudrost. V tom stavu nechť se-
trvá tvůj intelekt v odříkání. Nebo uvažuj: ‚Je to udice
paprsků milosti vznešeného Amóghasiddhi, je to vše-
způsobující moudrost.‘ Věř tomu. Neprchej před ním. (78)*

*I kdybys před ním prchal, bude tě nerozlučně následo-
vat. Neboj se ho. Neměj rád kalné světlo asuralóky. Je to
karmická stezka vytýčená silnou žárlivostí, která tě chce*

přijmout. Necháš-li se zvábit, padneš do asuralóky, kde prožiješ nesnesitelné bědy sporů a válčení. Je to přerušení, které tě zdrží na cestě k osvobození. Nedej se zvábit. Přemoz své sklony. Nebuď slabý. Důvěřuj oslnivému zelenému záření, a když zamíříš celé své myšlení na vznešeného Amóghasiddhi, božského otce–matku, modli se:

„Putuji v sansáru mocí silné žárlivosti.

Kéž mne vznešený Amóghasiddhi vede

zářící stezkou světla všezpůsobující moudrosti.

Kéž je mou záštitou božská matka, věrná Tára,

*abych byl jistě a bezpečně veden nebezpečnými osidly
barda*

a dosáhl dokonalého buddhovství.‘

Když se tak budeš modlit v hluboké víře a oddanosti, vstoupíš do srdce božského otce–matky vznešeného Amóghasiddhi v záři duhového světla a dosáhneš buddhovství v samhógakáji, v severní říši navršených dobrých skutků.

(75) Vysoká morálka i mravní zkaženost, tupost i osvícení jsou vlastně ovocem bytostného úsilí. Je třeba se držet vlídného myšlení a cítění, aby se člověk stal vysoce morálním — a stačí se držet nepřejícnosti, zloby a nízkých zřetelů, aby se mohl stát mravně zkaženým. Tupým se může stát jen tehdy, když svou zvědavostí nepřekročí mez zájmů diktovaných živočišným pudem sebezáchovy. Osvíceným se může stát, když se přinutí k duševnímu otevření do té míry, že do jeho vědomí bude moci vstupovat celý svět i nekonečná oblast transcendentní.

Mravní zřetele, jaké vedou k uvedeným výsledkům, jsou sice podmíněny individuálními karmickými dispozicemi, ale přesto můžeme pěstovat nerozvinuté sklony tím, že se budeme držet příslušných zřetelů. Proto se zde uvádí, že se bytosti od čtvrtého dne v bardu svými návyky stávají neschopnými vzdát se svých sklouň. Proto jdou vstříc pátému dni, kdy jim svítá božský představitel vzdušného elementu, ale i hrozba karmy pocházející ze žárlivosti. A tak je člověk v posmrtném stavu tísněn svou osobností, jejíž morální hodnoty jej vedou postupně níž a níž, někdy až do neštěstí.

(76) Čagnadordže — „Ten se žezlem v ruce, mocný ve vyhánění

ďábla. Dipanamsel — „Čistší a jasnější od ztemnělosti. Gandha – „Ta, jež rozsévá vůně“, jako atribut drží misku, z níž vystupují vůně. Nrtja — „Ta, jež nese sladkosti“.

(77) Příchylnost a odpor vzniká z převládnutí nižší formy vzdušného elementu. Dosažení sebevlády, zasahující až do vlastností vykázaných tomuto elementu, působí na rozvoj buddhi (rozumu) a mystických sil s úrovní buddhi souvisejících. Kdo odstraní příchylnost a odpor, má možnost volby a rozeznává, je svobodný alespoň v rámci denního vědomí, jež je odstraněním příchylnosti a odporu zbaveno ztemnění.

Jogíni se musí vzdělávat i v tomto ohledu, protože rozeznávání a možnost volby jsou pro jogína vlastnosti zcela nezbytné. Musí odporovat pokušením a nástrahám plynoucím z podvědomých inspirací, jež mnohdy přinutí k neuváženému činu dřív, než si to vůbec může uvědomit.

Rozvinutí vyššího stupně intelektu ovládnutím nižších projevů vzdušného elementu je nanejvýš nezbytné. Rozvinutí tohoto intelektu souvisí s vyšším stupněm duchovního vývoje. Kromě toho, jak vyplývá z textu, tento rozvoj chrání před zrodem ve světě asurů, jehož tvorové se pro převládající povahu svých prohřešení v dalším sledu existencí zpravidla vtělují do pekel.

(78) Bytost svárlivá a žárlivá je vlastně již zaživa v asuralóce. Po skončení tohoto života, kdy bude svítat světlo této sféry, pozná je jako sobě nejmilejší, proto se v ní objeví jako její obyvatel. Toto světlo inspiruje člověka pro svět asurů stejně jako jiné mravní nedostatky pro jinou ze šesti sfér. Proto se máme varovat mravních nedostatků a vyhýbat se jim tím, že budeme rozvíjet vyšší tendence. Jinak hrozí nebezpečí, že sama naše bytost přijme neutěšenou objektivaci s vyhlídkou, že se zlepší až po vyčerpání karmy, která nás do ní zavedla. To se však zpravidla stává až po větším počtu špatných objektivací, resp. inkarnací.

Šestý den

*Je-li zemřelý takto na různých stupních stavěn tváří v tvář,
měl by na některých z nich dosáhnout poznání bez ohledu*

na své karmické vztahy, nechť jsou jakkoli slabé. Dosáhne-li poznání, je nemožné, aby nebyl osvobozen. Může se však stát, že i proti častému stavění tváří v tvář bude karmou zlých činů veden dolů, neboť příliš dlouho trval při svých silných sklonech, nebyl dosti přítelem moudrosti a postrádal k ní čistou lásku. Udice paprsků světla milosti jej nemůže dosáhnout. Proto musí putovat ještě níž, neboť by pocítil hrůzu a děs před zvuky a zářením. (79)

Poté na něho září současně všichni božští otcové–matky z pěti řádů božstev (dhjánibuddhů) se svými družinami. Zároveň však na něho září světlo vystupující ze šesti lók.

Volajíce zemřelého jménem, stavíme jej takto tváří v tvář:

Ó urozený, do včerejšího dne svítilo na tebe každé z pěti řádů božství, jedno po druhém. Nechal ses zastrašit a zaleknout působením karmy svých zlých sklonů, ač jsi byl stavěn tváří v tvář; proto jsi ještě zde.

Kdybys byl poznal záření pěti řádů moudrosti jako výron svých vlastních myšlenkových forem, byl bys již dosáhl buddhovství v sambhógakáji a byl bys vstoupil do jednoho z pěti řádů buddhů ozářených duhovým světlem. (80)

Ale nyní se dívej soustředěně. Přicházejí světla všech pěti řádů, jež se nyní jmenují světla sjednocení čtyř moudrostí, aby tě přijala. Snaž se je poznat. (81)

Ó urozený, šestého dne svítí na tebe čtvero barev prastavů čtyř elementů (vody, země, ohně a vzduchu). V té době na tebe září buddha Vairócana ze střední říše rozsévání semene, božský otec–matka, provázený božstvy. Z východní říše převládajícího štěstí září na tebe buddha Vadžrasattva, božský otec–matka, provázený božstvy. Z jižní slavnostně vyzdobené říše září na tebe Ratnasambhava, božský otec–matka, provázený božstvy. Ze šťastné západní říše nakupených lotosů září na tebe buddha Amitábha, božský otec–matka, provázený božstvy. Ze severní říše zdokonalených dobrých skutků září na tebe buddha Amó-

ghasiddhi, božský otec–matka se svými průvodci, obklopeni duhovým světlem.

Ó urozený, na vnějším kruhu těchto pěti párů dhjáni-buddhů září čtyři hněviví bohové, strážci bran: „Vítězný“, „Ničitel boha smrti“, „Král s koňskou šíjí“ a „Urna nekta-ru“ s čtyřmi ženskými strážkyněmi bran: „Nositelkou ost-nu“, „Nositelkou smyčky“, „Nositelkou řetězu“ a „Nositelkou zvonce“. Září též buddha dévů zvaný „Nejvýš mocný“ s buddhou asurů zvaným „Silného uzpůsobení“, s buddhou lidstva zvaným „Lev z Šákjů“, s buddhou zvířecím zvaným „Neotřesitelný lev“, s buddhou prétů zvaným „S ohnivými ústy“ a s buddhou podsvětí zvaným „Král pravdy“. (82)

Jest to osm otců–matek, strážců bran, šest učitelů, vítězných, kteří září.

Rovněž září nejvýš dobrý Otec a nejvýš dobrá Matka, velicí předkové všech buddhů Samantabhadra a Samantabhadrí, božský otec a božská matka. (83)

Září na tebe dvačtyřicet dokonalých božstev, která vyšla z tvého srdce a jsou výtvorem tvé čisté lásky. Poznej je. (84)

Ó urozený, všechny ty říše nepocházejí odjinud než z tebe sama. Pocházejí z nitra čtyř oddělení tvého srdce a připočítáš-li střed, znamenají patero směrů. Vycházejí z nitra a září na tebe. Ani božstva nepřišla odjinud. Od věčnosti existovala skryta ve schopnostech tvého intelektu. Uvědom si, že taková je jejich podstata.

Ó urozený, míra všech těch božstev není ani velká ani malá, nýbrž přiměřená. Mají své ozdoby, barvy, pozice, trůny a odznaky, jež drží.

Božstva tvoří skupiny po pěti párech a každá pětice je obklopena paterým kruhem záře, přičemž mužští bódhi-sattvové mají podíl na povaze božských otců a ženští na povaze božských matek.

Všechny ty božské skupiny na tebe září v jediném dokonalém shromáždění. Jsou to tvá ochranná božstva. Jako taková je poznej.

Ó urozený, zvlášť jasně a jemně jako nitkovitě utkané sluneční paprsky na tebe září sjednocené paprsky světla čtyř moudrostí, jež vycházejí ze srdce božských otců a matek pěti řádů a zasáhnou tvé srdce.

Na oné zářící stezce modře svítí nádherné hvězdné světy světla. Vysílají paprsky moudrosti dharmadhátu. Každý se podobá překlopenému tyrkysovému kalichu a je obklopen stejnými hvězdnými světy menší velikosti, nádhernými, oslňujícími, zářícími a průzračnými. A každý je zdoben ještě pěti menšími hvězdami a též kolem nich je pět hvězdovitých zářivých bodů stejné povahy, takže ani střed ani hranice modré světelné stezky nezůstanou nezkrášleny.

Ze srdce Vadžrasattvy na tebe září bílá světelná stezka zrcadelné moudrosti, bílá a průsvitná, slavná a oslňující, slavná a zastrašující, ještě slavnější světelnými světy obklopenými hvězdami průsvitného, zářícího světla, z nichž každý je jako překlopené zrcadlo.

Ze srdce Ratnasambhavy na tebe září žlutá světelná stezka moudrosti — rovnosti, zdobená žlutými hvězdnými světy záře, z nichž každý se podobá převrácenému zlatému kalichu obklopenému menšími hvězdami a ty ještě menšími.

Z Amitábhova srdce na tebe září jasně červená průzračná světelná stezka všerozlišující moudrosti, kde jsou hvězdné světy jako převrácené korálové kalichy. Zvlášť jasně a oslnivě vysílají paprsky moudrosti, každý ozdoben pěti satelity stejné povahy a střed i hranice světelné stezky jsou zkrášleny ještě menšími hvězdami a jejich průvodci.

Všechny září současně na tvé srdce.

Ó urozený, je to vyzařování schopností tvého intelektu. Odjinud nepřišly. Nenech se jimi přivábit, neměj strach, ale setrvej tak, abys nevytvářel myšlenky. Tak vejdou do tebe všechny útvary a záře a dosáhneš osvobození. Zelená

stezka světla na tebe nezáří, neboť schopnost moudrosti nebyla v tvém intelektu dokonale vyvinuta.

Ó urozený, to jsou světla čtyř sjednocených moudrostí, z nichž vychází to, co se nazývá vnitřní stezkou Vadžra-sattvy. (85)

Nyní si musíš vzpomenout na nauku stavění tváří v tvář, již jsi obdržel od svého učitele. Vzpomeň si na smysl stavění tváří v tvář, abys poznal všechna světla na tebe svítící jako zrcadlení tvého vnitřního světla. Poznáš-li je jako své důvěrné přátele, uvěříš v ně a porozumíš jim, až se s nimi setkáš, jako rozumí syn matce.

Uvěříš-li v neproměnnou podstatu čisté a svaté pravdy, bude v tobě zplozen stav klidně plynoucího samádhi, a když vejdeš do těla dokonale vyvinutého intelektu, dosáhneš osvětlení v sambhógakáji, odkud již není návratu.

Ó urozený, se zářením moudrosti tě budou ozařovat i nečistá klamná světla šesti lók: kalné bílé světlo dévů, kalné zelené světlo asurů, kalné žluté světlo lidského světa, kalné modré světlo zvířat, kalné červené světlo přetalóky a kalné kouřové světlo pekla. Těchto šest světel září zároveň se šesti světly moudrosti. Nestrachuj se však, nedej se zlákat žádným z nich, ale setrvej ve stavu prostém myšlenek.

Polekáš-li se čistého záření moudrosti a budeš-li zlákan nečistými světly šesti lók, obdržíš v jedné z nich tělo a budeš trpět bídou sansára, nikdy nebudeš osvobozen z jeho oceánu, ale budeš v něm kolotat a zakoušet samé bolesti. (86)

Ó urozený, jsi-li člověkem, jemuž se nedostalo vybraných slov učitele, pocítíš strach před čistým zářením moudrosti s jejími božstvy. V tomto strachu se budeš upínat na nečisté sansarické věci. Nejednej tak. Pokorně důvěřuj oslnivému čistému záření moudrosti. Přiměj svého ducha k víře a mysl si: ‚Milosrdné paprsky moudrosti pěti řádů buddhů přišly, aby mne z milosrdenství přijaly. K nim se utíkám.‘ (87)

Když odoláš přitažlivosti klamných světel šesti lók a cílevědomě zaměříš všechno své myšlení na božské otce–matky, buddhy pěti řádů, modli se:

,Putuji v sansáru pro pět zhoubných jedů.

*Kéž jsem uveden pěti vítěznými dobyvateli
na jasnou stezku čtyř sjednocených moudrostí,
kéž je mou ochranou pět řádů božských matek,
abych byl uchráněn před nečistými světelnými stezkami
šesti lók,*

*abych byl uchráněn před osidly obávaného barda
a byl uveden do pěti čistých božských říší.‘*

Kdo se takto modlí, pozná své vnitřní světlo, spojí se s ním a tím dosáhne buddhovství. Pokornou vírou dochází prostý věřící člověk k poznání sebe sama a osvobození. I ten duševně nejmenší může silou čisté modlitby uzavřít brány šesti lók a pochopí-li smysl čtyř moudrostí, dosáhne osvobození na úzké stezce pomocí Vadžrasattvy. (88)

Tak poznají pravdu a jsou osvobozeni ti, kdo byli dobře stavěni tváří v tvář a jsou předurčeni k osvobození.

Nejhorší z nejhorších, postižení těžkou karmou, ti, kdo vůbec nemají náboženské sklony, a někteří, kteří neplnili sliby, nepoznají pravdu mocí karmických preludů a putují dolů, i když byli (pravdě) stavěni tváří v tvář.

(79) Předpokládá se zde, že je stavění tváří v tvář skutečnou pomocí, účinnou i proti naléhavým karmickým vztahům. Tento předpoklad je analogický se zkušeností, že i pravým mystickým zasvěcením, které uděluje pouze správné poznání, je zastaveno kolo karmy sansarických existencí. Ale jak při stavění tváří v tvář, tak i při mystickém zasvěcení, je dosah pomoci omezený. V thödolu se mluví o dalších sestupech. V mystice je zase známo, že poznání nezabraňuje vždy tomu, aby se uplatnila nežádoucí karma. Záruka je pouze v mravnosti, která člověka v bardu zachraňuje bez pomoci lidí znalých barda, kdežto v mystice přirozenými karmickými vztahy.

Člověk proto nemá příliš spoléhat na poznání, ale na mravní fondy. Kdo jich nemá, může být stejně v bardu jako v životě vystaven překvapujícím okolnostem, jež umožní nežádoucí karmě,

aby se plně uplatnila bez ohledu na ochrannou sílu vědění a poznání. Překvapujícími okolnostmi v životě mohou být těžké sociální podmínky a nemoci, v bardu představy rozličných personifikací.

(80) Poznání bytí a jsoucnosti jako vlastních duševních a myšlenkových emanací náleží do kategorie vyššího nazírání. Pro obecného člověka bude vždy zevní svět světem objektivním a on sám toliko pasivní nahodilou existencí, jejíž původ je právě v tomto světě. Avšak dřív, než člověk dospěje k nejvyšší svobodě, musí překročit toto názorové dilema. Musí poznat relativní povahu světa a lidí a shledat, že vyplývají ze svých vlastních předpokladů. Z toho může soudit, že jsme-li my nahodilou existencí čili preludem, je stejně preludem všechen svět. Pokládáme-li však svět za skutečnost, jsme i my skutečností. Přitom musí být každému z nás vždy jasno, že to jsou názory pouze pomocné. V době zanikání naší existence je prokázáno, že jsme preludem, a proto je preludem i svět, který zánikem našeho vědomí též zaniká alespoň v poměru k nám jako individuím. Na základě toho je však naprosto jisté, že smíme pokládat svět za výron našich intelektuálních schopností. Není-li tomu tak skutečně, stejně se tím chápeme názoru, jenž nás dobře chrání před vlivy světa, jimiž se pak utváří náš osud.

Z absolutního hlediska je spor o povaze světa a bytí bezcenný. Měřítko mohou být vždy jen subjektivní; vzhledem k tomu se mohou vytvořit dvě skupiny s protichůdnými názory a celý problém může být vyřešen pouhou konvencí. Tím se individuum ocitá opět ve zmatku, který může být zvyšován tím, že mu nazírání ukáže svět na jistém stupni jako objektivní, kdežto na jiném stupni jako jev zcela subjektivní. Vzniká z toho problém, který však musí být vyřešen před nejvyšším dosažením. A vyřešen jistě bude, jestliže si člověk utvoří názor z rozličných hledisek. Tu náhle pochopí, že svět je takový, z jakého stanoviska se na něj díváme. Pro duchovní bytost je však nezbytné, aby jej pochopila jako relativum překonatelné názorem, že je vysněným objektem. Tím bude zničeno lpění na něm a člověk pozná sám sebe jako ústřední vesmírný faktor, jehož zánik ve spásném stavu vzchází ze zřeknutí se sebe sama; zřeknutí, které má relativní povahu jako skutečnosti a neskutečnosti světa a bytí.

Vidět svět jako relativní radí také náš text na různých stupních barda. V čhöni bardu má být poznáno, že děsící jevy a bohové jsou výronem intelektuálních schopností. Tím mu má být umožněno, aby se zachytil osvobozujícího momentu již při svítání pokojných božstev, kde sebepoznání ve stavu sambhógakája je snazší než v době svítání božstev hněvivých.

(81) Ustalo tedy defilé božských personifikací jednotlivých elementů, které se nyní slily v duhové světlo symbolizující všechny elementy. To podává důkaz o dalším úpadku zemřelého jedince. Nepoznali jejich personifikace v době, kdy předstupovaly odděleně, bude jistě těžší poznat je, když před něho předstupují společně. Kromě toho odpadá svit páté moudrosti, moudrosti univerzální, jejíž zrod závisí na rozvoji ryzího intelektu a ten souvisí s rozvojem buddhi, božského rozumu.

Z karmického hlediska se rozvoj buddhi opírá o zpětné působení dostatečně silné karmy, která vzniká touhou po poznání. Touhou, která působí na rozšiřování základny osobitého vědomí a která znamená duševní čin vykonávaný v tomto směru.

Je-li taková karma vytvořena, pak se přirozený intelekt rozvíjí do schopnosti pochopení psychické bytnosti jako odlesku božských kategorií a stavů. Toto pochopení vede k zániku každého duševního vypětí, které vytváří karmu. Hlavním projevem této karmy je rozvoj nepřekonatelných nutkání, jež jsou zřejmě egocentrické povahy.

Je-li psychická bytnost takto pochopena, rozpadají se veškeré formace tvořící bardický kaleidoskop přinejhorším na prvních stupních čhöni barda. Není-li však takto pochopena, protože byla vytvořena přemíra karmy prožívání (a nikoli uvažování), ryzí intelekt se nevyvine. Místo tohoto intelektu **vyšlehně** pouze intelekt přirozený; proto se pak bardický kaleidoskop rozvine až do posledních detailů v sipä bardu.

Text upozorňuje na to, že přes tento nedostatek (rozvoje buddhi) může být člověk zachráněn pro sambhógakāju cestou slyšení tím, že mu někdo předčítá Bardo thödol jako knihu popisující bardické pochody.

(82) Toto první vystoupení hněvivých bohů je znamením, že doba nejvyšších živlových emanací přešla. Místo esenciálních emanací

odpovídajících kvalitě vědomí a rozumu dochází k emanacím lehčí substance korespondující s pozitivním citem — láskou — a později substance těžší.

Strážcové brány jsou personifikace vyrovnávajících sil karmického napětí, neboť sama příroda klade překážky nekonečnému rozvoji zosobňující karmy. Vzhledem k tomu ten, kdo spěje ke sjednocení s absolutnem zříkáním, nemůže se potkat se strážci prahu, neboť se „rozdává“. Kdežto ti, kdo spějí k moci lpěním a přijímáním, se s těmito strážci setkají, neboť je spravedlivé, aby moc vyplývající z nabývaného vlastnictví byla vystavena zkoušce neohroženosti.

Zdá se být vesmírným zákonem, že bytostí dosažené božské moci, vyvíjející se k projevu z dostředivých soustředění, musí být očištěny ohněm zkoušek, aby se jich nezneužilo. To potvrzuje, proč ti, kdo provádějí takováto soustředění, bývají dříve či později postaveni před mocné strážce neviditelného světa, jejichž moc vůči individuu se snižuje nebo zvyšuje podle stavu jeho odosobnění nebo zosobnění. Je-li člověk dokonale odosobněn, jeví se strážcové jako prosté bytosti bez jakékoli děsíci moci. To se potvrzuje i v bardu, jenže se dostavují v opačném pořadí. Po odložení těla je intelekt vystaven nejvyšším stavům. Jestliže se v nich bytost nenajde a tím neosvobodí, putuje níž, kde se setká se strážci prahu. Ti však zde nenahánějí hrůzu toho druhu jako zaživa, neboť bytost s sebou již nevěleče „klec hříchu“, tělo.

Vystoupení buddhů šesti sansarických oblastí je počátkem zkoušky týkající se intelektu. Kdyby totiž člověk zaživa rozvinul buddhi, byl by chráněn na cestě dalšími stavy rozeznáváním, jež symbolizují buddhové, kteří se právě člověku představili.

(83) Samantabhadra a Samantabhadrí jsou bódhisattvové zvaní „nejvyšší dobří“.

(84) To znamená, že se zemřelý právě ocitl v oblasti karmy, která je napětím pocházejícím z citů. Jde však o karmu nanejvýš čistou a jemnou, neboť pochází z pozitivního citu, z lásky.

(85) Je to stezka nekompromisního odevzdávání se stavy vědomí a citu všemu bytí v pocitech lásky. Tím je na sansarické úrovni rušena soustava zvaná bytost. Výsledky jsou patrné v samovolně

vystupujících pocitech větší a větší volnosti. Při dovršení přestává být vnímatelné vlastní bytí myšlené v běžném smyslu.

(86) Pád do jedné z šesti sansarických sfér je podmíněn dočasným převládnutím některého sklonu, jež se střídají působením pěti vyšších řádů dhjánibuddhů.

(87) Vybraná slova učitele znamenají nauku poučující člověka o kvalitách duševního napětí, které se odrážejí v citech. Bez této znalosti není možno rozeznat dobro od zla. Obojí nelze nikdy posuzovat podle toho, jak působí bezprostředně, ale podle toho, jaké vyvolává stavy, když člověk není k činu inspirován myšlenkou na výhodu, která z něho vzejde jemu nebo těm, jimž chce tímto způsobem udělat radost. Ať je obecné měřítko dobra a zla jakkoli subjektivní, přece jen musíme z vyššího hlediska rozlišovat dobro od zla podle toho, jak dalece uspokojuje živočišné sklony a zneklidňuje hladinu bezpříčinné spokojenosti, která u každého člověka vyvstane ve chvíli jeho duševního klidu. Působí-li čin v tomto směru takto, je nutno jej pokládat za špatný, protože uvádí do činnosti nižší přirozenost a ta se v dalších projevech nemusí lidské společnosti jevit jako dobrá. Směrodatným znamením dobroty je proto konání, které živočišnost tiší a mírní. Nerozhoduje, zda se někdy v bezprostředním projevu pociťuje jako zlé.

Musíme tedy být velmi opatrní při hodnocení povahy dění a jednání. Zdá se, že je tato oblast světskému člověku tak neproniknutelná, že se mylí téměř vždy. Vyplývá to z povahové nákazy, která má být odstraněna „vybranými slovy duchovního učitele“. To znamená, že by každý člověk měl podstoupit toto „zasvěcení“, aby dosáhl správného rozeznávání povahy dění a konání. Právě v tomto rozeznávání je totiž obsažen klíč k poznání pravého původu a povahy jevů, jež jednoho člověka potkávají v životě, jiného po smrti.

(88) Obecný názor na víru a modlitbu budí dojem, že se o ně mohou opírat jen lidé, kteří nejsou dost dobře intelektuálně vyvinutí. Ve skutečnosti se ani víra ani modlitba problému intelektuálního rozvinutí vůbec nedotýkají. Náleží do neprobádané moci vnitřní aktivity, jíž se sice každý člověk chápe, ale s jednostranným zaměřením. Upíná se duševně na světské věci, jichž chce dosáhnout,

a cestu k nim si razí jak vírou, tak i uvažováním, jaké by se, oděno ve slova, často jevílo jako magická průpověď čili modlitba. Toužící člověk má svůj ideál stále na zřeteli a zkušenost nás učí, že skutečný úspěch a jeho uskutečnění závisí na víře víc, než se zdá.

Duchovní nauky ovšem člověku neradí jak získat ženu nebo bohatství nebo oboje, ale osvobozující stavy. Jejich cena pro něho je však závislá na jejich rozpoznání. Kdo tedy netouží po pohodě z uvolnění, ten nemůže použít své víry a úvah zvaných modlitba za duchovním účelem, symbolizovaným duševním oprostěním, ale jen za nižšími účely, jejichž symbolem je niterná plnost vyvolaná nejužšími vztahy ke světu.

Dejme tomu, že máme před sebou člověka nakloněného duchovním hodnotám a tím k niternému vyprázdnění. Takový člověk, není-li geniem v rozeznávání, si opravdu může velmi pomoci modlitbou a vírou vztahující se ke světelné (boží) prázdnotě absolutna. Právě tímto zaměřením obsaženým v jeho vědomí se mu modlitba stane tryskající vibrací, která snadno překoná vibrace nežádoucí, jež se ho chtějí zmocnit, protože jsou jeho vlastní nežádoucí a dozrálou karmou. Místo energie konkrétně se formující v určité stavy, shodné se životními podmínkami šesti lók, vystoupí díky diferenční funkci jeho mysli, která se modlitbou nepotlačí, kvalita prvotního projevu živlů. Je to Vadžrasattva a též počátek stvoření, který z našeho hmotného hlediska není determinovatelný, a proto je čistou sambhógakájou, předstupněm nejvyššího osvobození.

Proto nepodceňujme pravou víru a modlitbu prostých lidí. Neuvědoměle používají týchž mocných sil, jichž používá každý světský člověk, ale za jiným účelem a zpravidla bez pýchy na problematicky vyvinutý rozum, jaký se domnívá mít každý světský člověk. Ostatně světskost je pouze móda. Kdo ze světských lidí ví, proč je světský? Rozum jej takovým neučinil, ale spíš cit, tedy schopnost, s níž si ani psychologie neví rady. A tak jsou světští lidé pyšní na svou světskost přejmenovanou na rozumovost. Vyvěrá však jenom z citu, který je rukama a hlavou pudu, jenž je zase temnou a nízkou elementární vlastností bytí, počínající v temnotě tělesnosti.

(89) Z duchovního hlediska člověk není pokládán za nejhoršího ani tak podle činů jako podle zřetelů. Pokud mám možnost prohlédat

lidi, vidím, že dobrý člověk s ryze hmotným zaměřením je bytos-
tí temnou, jíž svítají strastné stavy nižších lók. Ale tyto vyhlídky
jsem nenašel u lidí, kteří pozvedali mysl k Bohu, a to i když nebyli
mravně bezvadní. Právě náplň svého vědomí (mysli) rozhodli tuto
otázku. Dobrý, ale ryze světský člověk má ve svých činech příliš sla-
bou oporu, aby mu poskytla lepší vyhlídky, zatím co tyto vyhlídky
u mysli povznesené nad svět jasně stoupaly.

Činy jsou proto podružné a jsou často inspirovány tendencemi,
jež na úrovni denního vědomí již zanikly. Proto ten, kdo svou my-
sl povznáší k Bohu a ke světlu absolutna, stane se jistě dobrým,
kdežto ten, kdo ji plní světem, se stane sobcem a člověkem zlým.
Až se to stane, dosáhne krystalizace jeho charakteru vrcholu a od
téhož okamžiku se začne uplatňovat i výsledná karma. Dobrému
ryze světskému člověku přinese špatnou reinkarnaci, kdežto člově-
ku s vyššími tendencemi a mravními kazy reinkarnaci dobrou, ba
božskou. V tom pak můžeme vidět ono předurčení k osvobození
nebo k pokračování strastné existence.

Je tedy nezbytné dívat se na stav věcí správně. Podle tohoto
názoru jsou činy vždycky následkem myšlení. Duchovní člověk tedy
nemůže zůstat stále zlým, jako světský člověk nemůže zůstat stále
dobrým. Tak zjišťujeme, že náplň vědomí (mysli) dozrává, aby se
projevila činy; náplň vědomí a činy vytvářejí jednoznačnou karmu.

Sedmý den

*Sedmého dne přicházejí bohové držitelé vědění ze sva-
tých říší ráje, aby člověka přijali. Zároveň ho přijímá
i stezka světa zvířecího vytvořená zatemňující vášní a ne-
vědomostí. Voláme zemřelého jménem a stavíme ho tváří
v tvář takto: (90)*

*Ó urozený, naslouchej soustředěně. Sedmého dne svítí
různobarevná záře očištěných sklonů. Též tě přijímají bož-
stva vědění ze svatých říší ráje. (91)*

*Ze středu kruhu září nejvyšší držitel vědění obklopený
paprsky duhového světla, „Lotosový bůh tance“, jenž dává
dozrávat karmickým plodům. Září pětibarevně a je objat*

božskou matkou, červenou dákiní. Drží srpovitý nůž a lebku naplněnou krví, tančí a pozvednutou pravicí dělá mudru očarování. (92)

Na východní straně kruhu září božstvo zvané „Na zemi prodlévající držitel vědění“, v bílé barvě, se zářivým úsměvným obličejem, objat božskou matkou, bílou dákiní. Drží srpovitý nůž a lebku naplněnou krví, tančí a pozvednutou pravicí dělá mudru očarování. (93)

Na jižní straně kruhu září držitel vědění, jenž se jmenuje „Vládce nad trváním života“, v žluté barvě, usměvavý a zářivý, objat božskou matkou, žlutou dákiní. Drží srpovitý nůž a lebku naplněnou krví, tančí a pozvednutou pravicí dělá mudru očarování.

Na západní straně kruhu září „Držitel vědění velkého symbolu“ v barvě rudé, usměvavý a zářivý, objat božskou matkou, rudou dákiní. Drží srpovitý nůž a lebku naplněnou krví, tančí a pozvednutou pravicí dělá mudru očarování.

Na severní straně kruhu září „Sebe rozestřevší držitel vědění“, v zelené barvě, s polohněvivou a polousměvavou zářící tváří, objat božskou matkou, zelenou dákiní. Drží srpovitý nůž a lebku naplněnou krví, tančí a pozvednutou pravicí dělá mudru očarování. (94)

Na vnějším kruhu kolem držitelů vědění přicházejí nespočetné zástupy dákiní. Dákiní osmi míst, kde se spalují mrtvoly, dákiní čtyř kast, dákiní tří míst a dákiní třiceti svatých míst a dvaceti čtyř poutních míst, rekové, rekyne, nebeští bojovníci, mužští a ženští ochranitelé víry, každý ozdoben šesti klenoty z hnátů s bubny a trumpetami z lidských kostí, s tamburinami z lebek, s vlajkami z obrovských (jakoby) lidských koží, s baldachýny a vlaječkami z lidských koží, v kouři kadidla z lidského sádla a s nesčetnými druhy hudebních nástrojů, jež naplňují celé světové systémy hudbou a přivádějí je do chvění; tóny tak mocné, že omračují mozek. Ti všichni přicházejí a různě tančí, aby přijali lidi věrné a potrestali nevěrné. (95)

Ó urozený, pětibarevné záření moudrosti současně zrozené s poznáním, které je očištěnými sklony, záření chvějivé a oslnující jako barevné nitě, lesknoucí se, zářící a průzračné, slavné a otřásající, vychází ze srdce pěti hlavních držitelů vědění a zasáhne tvé srdce tak jasně, že ti nelze na ně pohlížet.

Vedle paprsků moudrosti září i kalné modré světlo zvířecího světa. Zpětným působením svých sklonů jako přeludů pocítíš úzkost před pětibarevnou září, a protože se chceš před ní ukryt, pocítíš náklonnost ke kalnému světlu zvířecího světa. Neboj se pětibarevné záře, ale poznej ji jako vlastní moudrost.

Uprostřed záře se rozléhá přirozený zvuk pravdy jako tisíc hromů. Tento zvuk přichází jako valící se ozvěna a hrůzu probouzející mantra, přičemž jsou slyšet slova „Zabíjejte! Zabíjejte!“. Neboj se. Neprchej. Nelekej se. Poznej tyto zvuky jako výron intelektuálních schopností svého vnitřního světla.

Nenech se zvábit kalným modrým světlem světa zvířat. Nebuď slabý. Dáš-li se přivábit, padneš do zvířecího světa, kde vládne tupost, a vytrpíš nesmírná muka otroctví, němoty a tuposti. Dlouho potrvá, než zase vyvázneš. Nedej se zvábit. Důvěřuj jasnému, oslnivému pětibarevnému záření. Svého ducha zaměř cílevědomě k vítězným držitelům vědění. Záměrně myslí: „Tito držitelé vědění, rekové a dákiní přišli ze svatých říší ráje, aby mne přijali. Vzývám je všechny. Nebyl jsem zachráněn do dnešního dne, ač na mne vysílalo paprsky milosti a slitování všech pět řádů buddhů tří dob. Běda bytosti, jako jsem já. Nechť mi držitelé vědění nedají sejít hlouběji než sem, nechť mne drží udicí svého milosrdenství a vedou mne do svatých rájů.“

Takto cílevědomě uvažuj a modli se: (96)

, Ó držitelé vědění, slyšte mne!

Vedťe mne po Stezce mocí své velké lásky.

Putuji v sansáru pro následky silných sklonů.

Kéž mne držitelé vědění spolu se zástupy reků

*uvedou na jasnou, světelnou stezku moudrosti současně
zrozené s poznáním,*

*kéž jsou mou záštitou zástupy matek, dákiní,
abych byl zachráněn z hrůzyplných osidel barda
a byl uveden do čistých říší ráje. ‘*

*Jestliže se takto modlíš v hluboké víře a pokoře, není
pochyby, že se zrodíš v čistých rajských říších. V duhovém
světle vejdeš do srdce držitelů vědění.*

*Na tomto stupni dosáhnou osvobození i všechny tří-
dy panditů; dokonce budou osvobozeni i ti, kdo měli zlé
sklony. (97)*

(90) Nadlidské světy se rozdělují na nebeské a rajské. Prvé jsou realizací ušlechtilosti uvědomování a myšlení, kdežto druhé ušlechtilých citových vznětů. První jsou více duchovní a poutají bytost duševními stavy, druhé jsou živelnější a poutají bytost city. Proto jsou druhé jako nebe pro obecného člověka pochopitelné, kdežto první, velebnější, v něm mohou budit nepříjemné stavy.

Z vesmírného hlediska jsou nebeské světy „prima materia“ v klidu, kdežto rajské v pohybu. Z fyzikálního hlediska jsou první průzračným prostorem, druhé silou, resp. napětím a odporem. Ale jak průzračný prostor, tak i prostor s odporem mají své vlastní objektivace známé nám pod jménem bytosti. Vzhledem k tomu, že unikají běžnému postřehování, můžeme je pokládat za diferenciaci v příslušném prostoru, ale neměli bychom jim upírat odpovídající duševní výzbroj. Víme přece, že z celkového vidma postřehujeme jenom malý výsek. Další úseky jsou dimenzemi plnými života stejně jako nám známá hmota, která je z jistého hlediska sama životem.

Lidé, kteří nerozšířili svou postřehovací sílu, žijí city a pudy, proto jim pouze ony jsou oporou při přímém určování skutečnosti nebo neskutečnosti věci nebo pojmu. Kdybychom však přesunuli centrum své bytosti do čirého cítění, poznali bychom, že skutečnost není omezena na oblast hrubého hmatu, ale zasahuje i do oblasti citu. Přesunem svého života do buddhi (rozumu) bychom zjistili, že i nebeské světy, které jsou symbolizovány potenciálně světelnou oblastí vesmírné prázdnoty, jsou skutečné.

V posledním dni svítání pokojných božstev bytost již zapadla

pod úroveň vyšších duševních sil a schopností do sféry konkretizovaného citění. Proto jí svítají držitelé vědění. Z toho lze soudit, že vstup do stavu sambhógakája bude obtížnější, neboť tento stav bude zastiňován hlubším zosobněním. Stavění tváří v tvář má bytosti pomoci vyřešit i tento časný problém, proto se ho užívá i nyní. Vzniká však otázka, zda tyto personifikace potřebné prozření neztíží.

(91) Právě sklony činí člověka andělem nebo démonem. Ale sklony nejsou jenom vrozené. Je možno je vytvářet a zlepšovat a tímto způsobem vytvářet podmínky k bytostnému a pocitovému povýšení na úrovni existencí. Nejvyšší stupeň očisty sklonů činí bytost takřka andělskou, což člověk pociťuje tak, že se mu jevy vyššího světa stanou téměř hmatatelnými. Ti, kdo dosáhli tohoto stupně očisty sklonů, mohou vidět a dotýkat se Boha.

To však neznamena, že mohou vidět a dotýkat se absolutna, jemuž také přičítáme jméno Bůh nebo božství. Spíš se takto dostávají k Bohu, jenž je ztělesněním utvářecích (citových) sil a jenž je vlastně z hlediska nejvyššího rozeznávání substancionální tělesností. Z fyzikálního hlediska je jakýmsi mezistavem vibrací a látky čili vlastně látkou, která proto, že se dosud nestala tvarem, zůstává kosmickou substancí.

V okamžiku svítání různobarevné záře očištěných sklonů nacházíme obvyklou nejvyšší metu, k níž se upínali křesťanští světci svou askezí. Většina z nich neobracela pozornost k čiré prázdnotě absolutna, ale k oblasti substancionální, která jim představovala své vyšší a vyšší oktávy, až konečně dospěli k samému světlu, které bylo silou, již svým přesvědčením, vírou a představou vtiskli podobu nejvyšší světelné bytosti, Boha. Ve skutečnosti byli ve sféře substancí, již lze dosáhnout pomocí askeze, která se týká pravého umravnění. Soudobé záře a zjevy nebyly ničím jiným než z jejich vlastních sil vzniklé útvary.

Nesmíme se nechat zmást žádným projevem, jenž se nám představil na základě našeho mravního a duchovního úsilí. Musíme pamatovat na to, že tímto úsilím, zejména když je provázíme velmi vysokými zřeteli, opouštíme svět jevů nám známých a ocitáme se především v oblasti tvárlivých substancí, které můžeme velmi

snadno modelovat vlastními živými představami a silami své bytosti. Tyto představy opouštějí své obvyklé tendence mnohem tíž než naše vědomí a mysl. A oblast tvárných substancí ukazuje své obyvatele jen tehdy, když se již nepodrobujeme žádnému vnitřnímu tlaku k určitému myšlení, vnímání a představám. Ukáže nám je tedy až potom, když se již zbavíme dosavadních přesvědčení, sklonů a názorů, jež znemožňují čiré nazírání.

Dosah mravního úsilí křesťanských světců je proto většinou omezen a ve svítání držitelů vědění můžeme vidět jejich nejvyšší metu. Neboť jenom mravní úsilí může bezprostředně vrcholit ve sféře očištěných sklonů, kdežto intelektuální úsilí může vrcholit v pojetí absolutna. To buď mementem, aby nikdo nedělal určité závěry, k nimž se lidé tak rádi kloní. Nezapomínejme, že sám smyslový svět nám může náhle ukázat mnohé zázraky, i když je tak chudý na skrýše. Substancionální oblast, která je nám zcela neznámá a je tvárnější než sféra hmoty, nás může svými jevy překvapovat ještě více.

Nebeské pocity a božské vize provázející stav nejvyššího očištění ve sféře sklonů proto chápeme jen jako odpovídající reakci na naše úsilí a nechtějme tuto reakci nikdy definovat. Jinak ráje zaměníme za nebe.

(92) Zastrašující symboly jsou projevem požadavku vnějších sil, aby se člověk bezpodmínečně zřekl světa. — Mudra je symbol nebo symbolický postoj, který působí jako mocná ochrana před různými druhy zla.

(93) Bílá barva božstva a dákiní symbolizuje personifikaci vodního elementu v jeho polobožském aspektu. To znamená, že vidění a symboly jsou stále živlového původu, neboť tomu ani jinak být nemůže, týkají-li se života, který se opírá o smyslové vjemy.

(94) Charaktery těchto pěti držitelů vědění odpovídají jógickým výsledkům podle jednotlivých elementů. Tak držitel vědění středu symbolizuje magicko-mystický výsledek ovládnutí tohoto elementu (éteru). Tento výsledek se jeví v urychleném dozrání karmických plodů, které závisí na vztazích vědomí k centru bytosti, zesílených soustředěním mezi protiklady. Východní držitel vědění je symbo-

lem poznání, jehož zřídlo je v oblasti utváření náležící do oblasti „vody“ a tím i do období prvopočátků diferenciaci na úrovni smyslové přírody. Jižní držitel vědění symbolizuje trvání života, které je závislé na zemi, jejíž místo je na jihu. Západní držitel vědění ochraňuje vědění velkého symbolu, které svítá jógickým úsilím, dotýkajícím se celkové bytostné sebevlády ničené „životním teplem“, jehož původ je v ohnivém elementu. Severní držitel vědění odvozuje svůj charakter ze vzdušného elementu, který symbolizuje jak vnímání, tak všelásku.

Tak jsou tyto držitelé vědění vlastně personifikacemi dozrálých duchovních snah různého druhu a předstupují před „putující vědomí“ mrtvého jako symboly výsledků těchto snah. Nevyvíjel-li člověk tyto snahy, budou mu držitelé vědění cizí, proto bude musit putovat ještě níž směrem k sansáru.

(95) Tyto dákiní, rekové, rekyně atd. jsou personifikacemi, které ochraňují jisté vlastnosti a karmické zásluhy lidí, kteří jsou vždy vystaveni rozličným pokušitelům. — Řeč o odměnách a trestech z rukou jmenovaných géniů napovídá, že nadchází doba ztráty moci, jež provázela bytost v prvních dnech barda, a tím i doba mocnějšího uplatnění spontánních napětí a sil bytí. Je to doba mystického pádu, v jehož průběhu ten, kdo již přenesl své vědomí do oblasti nadsvětské, ztrácí jak čistotu a sílu, tak i vědění a předvídavost. Cítí se víc a víc vystavován moci karmy, jejíž uplatnění na svém duchovním vrcholu mohl tak dobře odvracet. To znamená, že sestup v bardu je totožný s mystickým pádem.

(96) Rajské světy jsou bezprostředně nad nejvyšším sansarickým světem, světem dévů. Náleží do „šťastné oblasti smyslových žádostí“, proto jsou sférou, do níž se zemřelý může vtělit na základě nejvyššího citového zušlechtění. Z absolutního hlediska je nutno tyto světy pokládat za oblasti lepších životních podmínek, než jaké vládou v sansarických sférách. Nemůžeme v nich proto předpokládat vědění, jaké měl Buddha. Jsou symbolem vyššího ztělesnění, nirmánakájou, v níž nacházejí své bytí pozemští buddhové a bódhisattvové.

Svítání světla zvířecího světa je podmíněno tím, že se začíná uplatňovat karma hnacích sil bytí. Právě u zvířat vidíme na hmotné

úrovni, že tu rozhodují pouze elementární psychické síly, jejichž nejvyšší očištění symbolizuje vznik rájů. V nich rovněž rozhodují elementární psychické hodnoty, jenže harmonické.

Z toho můžeme soudit, že zušlechtění citových vznětů na lidské úrovni znamená vzestup „principu uvědomění“ k rajským oblastem, kdežto jejich další pokles prostřednictvím rozvoje pudů sestup do zvířecího světa. Právě ve zvířecím světě mají pudy větší možnost dojít svého naplnění, pokud ovšem ruka osudu v podobě ruky lidské život zvířat nezkrátí a nezkomplikuje. Vzhledem k těmto zásahům je dána výstraha, aby člověk usiloval o výstup na žebříku karmy a existencí. Vzájemné ovlivňování bytostí různých oblastí člověka nabádá, aby usiloval nejen o dosažení rajske oblasti, ale o vykoupení. Teprve v absolutnu bude chráněn před různými zásahy bytostí té sféry, do níž dosud náležel, nebo i ze sfér jiných do podobných.

(97) Ovšem za předpokladu, že budou stavěni tváří v tvář, neboť zlé sklony znemožňují rozvoj poznání, které zachraňuje na tomto stupni. — Pandit — učenec znalý náboženské nauky a vědy po stránce teoretické.

Zde končí část Velkého thöдолu pojednávající o stavění tváří v tvář čirému světlu čhikhä barda a o stavění tváří v tvář pokojným božstvům čhöňi barda.

Svítání hněvivých božstev od osmého do čtrnáctého dne

Úvod

Nyní je popisován způsob svítání hněvivých božstev.

V bardu pokojných božstev bylo sedm druhů osidel. Stavění tváří v tvář mělo na každém stupni přivést zemřelého k poznání a k osvobození na některém z nich.

Nespočetní lidé budou osvobozeni tímto poznáním. Ale ačkoli nespočetní lidé dosáhnou osvobození, nebude kolo nevědomosti ani urychleno ani vyčerpáno, neboť počet ži-

jících bytostí je velký, zlá karma mocná, zatemnění jsou hustá a sklony trvaly dlouhý čas. (98)

Ač všichni jsou tak zevrubně stavěni tváří v tvář, je přece velmi mnoho těch, kdo neosvobození putují dolů.

Proto když ustalo svítání pokojných držitelů vědění, kteří člověka vítali, svítá osmapadesát plamenných, hněvivých, krvežíznivých božstev, která se prvním nevyrovnejí a jsou jejich obráceným aspektem podle místa (nebo psychického centra bardického těla zemřelého), z něhož vycházejí. (99)

Je to bardo hněvivých božstev a poznání bude nesnadnější, protože dolů putující lidé budou ovlivňováni strachem, hrůzou a bází. Intelekt nepřibírající na samostatnosti prochází z jednoho stavu bezvědomí do celé řady stavů bezvědomí. Když člověk aspoň trochu poznává, je možno na tomto stupni snáze dosáhnout osvobození, protože pro svítání paprsků, jež vyvolávají strach, hrůzu a bázeň, je intelekt soustředěně bdělý a uvědomuje si cíl. (100)

Když se člověk na tomto stupni neseťká s tímto druhem nauk, nepomůže mu naslouchání (náboženským vědomostem), i kdyby jich byl oceán. Jsou dokonce opati (nebo bhikšuoové) a doktoři metafyziky, kteří zde zabloudí a pro nepoznání musí putovat do sansára. (101)

Není ani třeba se zmiňovat, že obyčejní světští lidé prchají hrůzou, padají do propasti nešťastných světů a trpí. Ale člověk nejmenší z nejmenších, jenž věří mystickým naukám mantrajány, pozná krvežíznivá božstva, jakmile je spatří, a setká se s nimi jako s lidskými známými. Bude jim důvěřovat, ztotožní se s nimi a dosáhne buddhovství.

Kdo rozjímal o tomto líčení krev pijících božstev ještě v lidském světě, kde něco učinil k jejich uctění a chvále, nebo alespoň viděl jejich malované postavy a podoby, dosáhne poznání a osvobození, jakmile mu na tomto stupni začnou svítat. V tom tkví to umění. (102)

Ale při smrti oněch opatů a teoretických metafyziků (kteří zůstali o těchto naukách barda nepoučeni) neobjeví se žádná zvláštní znamení jako duhová záře (při spalování jejich mrtvol) nebo relikvie z kostí (v popelu), ačkoli byli chytří ve výkladu učení a přestože se sebeusilovněji oddávali náboženským cvičením, pokud meškali v lidském světě. Je tomu tak proto, že za života nikdy neuchovávali v srdci mystické (nebo ezoterní nauky), ba vyjadřovali se o nich s opovržením. Nikdy též při svém zasvěcení nepoznali božstva mystických nebo ezoterních nauk. Když jim pak božstva svítají v bardu, nepoznávají je. Spatří-li najednou to, co nikdy předtím neviděli, pokládají to za nepřátelské. Tím v nich vznikne pocit odporu a tak jsou strhováni do bídných stavů. A protože následovníci disciplin a metafyzikové často nemají v sobě nic z mystických cvičení (nebo ezoterních) nauk, nedostavují se (při spalování jejich mrtvol) duhová záře ani kostní relikvie podobné semeni. (103)

Nikdy nepodceňujme nejmenšího z nejmenších mezi mantrajánicky věřícími, i když měl velmi hrubé způsoby, nebyl pilný, nebyl uhlazený a snad ani nežil podle svých slibů. Snad byl v každém projevu nechutný a možná dokonce neschopný dovést svá cvičení k úspěšnému výsledku. Nedejme nikomu cítit nedostatek úcty ani o něm nepochybujme, ale uznávejme ezoterické (mystické) nauky (kterých se držel). Tím ho přivedeme k osvobození na tomto stupni.

I když skutky toho (kdo projevovat podobnou úctu) nebyly pěkné, pokud meškal v lidském světě, přece se při jeho smrti objeví alespoň jeden druh znamení jako duhová záře nebo kostní obrazce a relikvie, protože mystické nauky přinášejí vlny darů. (104)

Ti, kdo věří v mystické nauky mantrajány a jsou na obyčejném nebo vyšším stupni (duchovního vývoje), ti, kteří rozjímali o představách a procesech zdokonalování a cvičili jádro (jadernou mantru), nepotřebují klesat tak hlubo-

ko do čhöňi barda. Jakmile ustane jejich dech, jsou reky, rekyněmi a držiteli vědění uváděni do rajských říší. Na znamení toho jsou nebesa bezmračná, vcházejí do záře duhy, je slunečno a provází je sladký pach kadidla rozšířený ve vzduchu, hudba v nebesích, záření, kostní relikvie a obrazy (z jejich pohřebních slavností). (105)

Tento thödol je naprosto nezbytný opatům (těm, kteří se drželi disciplíny) učencům, mystikům, kteří neplnili sliby, a všem obyčejným lidem. Ale ti, kdo meditovali o velikém zdokonalení a o velkém symbolu, poznají v okamžiku smrti čiré světlo a dosáhnou všichni dharmakáji. Tím se stane čtení thödolu zbytečným. Poznají-li v okamžiku smrti čiré světlo, poznají také v čhöňi bardu zjevení pokojných a hněvivých božstev a dosáhnou sambhógakáji; dojdou-li poznání v sipä bardu, dosáhnou nirmánakáji. A protože se pak zrodí na vyšších úrovních, setkají se s naukou i v příštím vtělení a budou se dále těšit z trvání své karmy.

Proto je tento thödol naukou, jejíž pomocí může být dosaženo osvobození bez meditací, naukou osvobozující tím, že se jí naslouchá, naukou, která přivádí bytosti se špatnou karmou na tajnou stezku, naukou, jež okamžitě rozděljuje lidi na zasvěcené a nezasvěcené, hlubokou naukou okamžitě propůjčující dokonalé osvětlení. Živé bytosti jí zasažené nemohou již upadat do nešťastných stavů. (106)

Spoj tuto nauku s naukou Tahdolu. Spojeny rovnají se zlaté mandale posázené tyrkysy.

Když byla ukázána nepostradatelnost thödolu, následuje stavění tváří v tvář svítání hněvivých (božstev) v bardu.

(98) Všeobecně zachraňující duchovní dokonalost není ovocem neujasněných přání a snah, jež mohou člověka dovést k duchovnímu usilování. Velmi tu rozhoduje i karmické stáří vyplývající z velkého počtu reinkarnací; toto stáří se jeví i v dítěti. Takovému člověku vyvstávají neujasněné zkušenosti, pod jejichž vlivem se dívá na svět a svůj současný život jako na marnost. To v něm vyvolá dobrý poměr k duchovnu a své vztahy k němu dovede založit na rozumových

důvodech. To je předpoklad pro věčné odosobnění, pravou základnu skutečného umravňování. Pomocí tohoto odosobnění se překročí oblast personifikovaných emanací, oblast bohů ovlivňujících člověka prostřednictvím jeho svědomí — a to se jistě nikomu nepodaří zničit jakkoli buřičským ateistickým názorem.

Ateistický názor je znamením karmického mládí i jeho průvodcem, ale nepřivodí ztrátu nebo zničení svědomí, které provází lidskou existenci v podobě její vlastní mravní hodnoty. Karmické mládí však připouští, aby člověk viděl v zjevně degenerujícím světě mnoho zajímavého. Z toho vzniká lpění a sobectví a ty zase vylučují vznik osvobozujícího poznání. Proto říká text, že kolo nevědomosti nebude ani urychleno ani vyčerpáno, každý člověk si bude znovu a znovu hledat zkrušující zkušenosti, které později činí jeho životní názor pesimističtější.

Byť byl karmický mladý, myslí si jako mudrc znalý života, že všemu dobře rozumí, a toto stanovisko neopustí, ani když své názory mění od okamžiku k okamžiku. A právě toto dětinské sebevědomí, jež tak snadno a lehce zapomíná na své omyly, aby nemuselo opustit hrdopyšnou myšlenku „já to vím nejlépe“, mu nedovoluje přijmout zralé vývody duchovní nauky. Nanejvýš se k těmto naukám dovede naklonit, když se mu zdají slibovat, že ukojí jeho nevyčerpatelné a nesplnitelné touhy. Tak musí procházet bardy tří dob (minulost, přítomnost a budoucnost), dokud sám nenasbírá dost zkušeností vedoucích ho k tomu, aby se zřekl světa.

Když dospěje k tomuto rozmezí, stal se již z něho karmický stařec, který se vyzná i v takové situaci, jakou mu připravuje jeho vlastní umírání. Porozumí čirému světlu i svítání božstev, neboť zkušenosti ze smrtí v jeho vlastních minulých existencích se mu vtírají do vědomí prostřednictvím paměti asi tak, jako se mu prostřednictvím paměti dosud vtírají do vědomí zkušenosti včerejšků. To jej pak učiní moudrým a rozvážným do té míry, že kdyby měl to štěstí, že by byl též postaven tváří v tvář, poznal by a byl by osvobozen.

Život však pokračuje. Jde rozličnými zkušenostmi a nauka thödolu je srdečním semenem, které nás chce uchránit zkušeností nejtěžších. Může proto být záštitou i mladším duším, jejichž rozum a důvěra by jim dovolily přijmout mystické nauky tak, jako jim do-

volily vnést do života destruktivní hrubý materialismus a odporný pozemský racionalismus. Vzhledem k následkům tohoto racionalismu a materialismu nemůže být nikdo oklamán žádnou formou zbožnosti, zejména když se jí nechá inspirovat ke konání dobra.

(99) Hněviví bohové jsou tedy zase personifikacemi živlů, jenomže děsivějšími než bohové pokojní, alespoň vizuálně. Ale jejich tvářnost reprezentuje spíš poměr ve vztazích než objektivní výraz. Zatím co člověk od záření čirého světla klesá pro zbývající hodnoty svého bytí do oblasti svítání pokojných a hněvivých bohů, představují se mu personifikace živlů vyzařované z jeho bytosti ve stále hrozivější tvářnosti, neboť jeho poměr k tvůrčím pramenům přírody se víc a víc přibližuje sobeckému poměru člověka k přírodě. Toto sobectví si samo svou přirozenou povahou vyhledává své strážce, tj. jevy hněvivých božstev.

To znamená, že když člověk zemře, stojí jeho nedohaslý intelekt proti prvotním lehkým a čistým emanacím, které nejsou formou, ale pouze světlem. Později se tyto emanace formují v objektivně pokojné jevy, jejichž představení budí strach podmíněný nesourodostí obsahu bytnosti zemřelého a tvářnosti těchto bohů. Tím ztrácí dobrou příležitost a dočká se toho, že mu tito bohové ukáží své hrozivé tváře stejně jako snový jev, u něhož někdy předpokládáme stále hrozivější tvářnost.

Ale situaci nelze snadno ovlivnit. Hněviví bohové se zjevují na základě samovolně vystupujících stavů člověka, podmíněných jeho mravními kvalitami. A tak se v bardu hněvivých božstev potkává s karmickými přízraky, jež se realizují v nastávajícím vtělení bytosti, v jejím tělesném uzpůsobení a v životních i niterných (citových a rozumových) podmínkách.

(100) Neblahý vliv strachu lze pozorovat i v mystice. Stejně v ní jako v bardu se nejvyšší a nejjemnější božskost člověku dává jen potud, pokud jí zůstává zcela otevřen. Jakmile si však uvědomí nečistoty smyslovosti, resp. otevře se světu, v tu chvíli táž boží velebnost, která ho utěšovala a vedla neustálými vytrženími, přijímá hrozivé vzezření, jímž ho omráčí právě na úrovni božského uvědomování. V těchto okamžicích ztráty božského uvědomování člověk klesá na úroveň, která je jeho karmickému naladění blížká. Po skon-

čení těchto omračujících momentů se najde ve stavu, z něhož vyšel hned na počátku mystického úsilí, ale nikoli již ve šťastné slepotě, ale v pocitech provinění, jichž se podle vlastního cítění a úsudku dopustil proti Bohu.

Kdo vstupuje na mystickou stezku, by se stejně jako ten, kdo tento svět opouští smrtí, měl dívat vstříc boží prázdnotě a velebnosti a zanechat definitivně všechn svět za sebou. Pak ho bude tato boží prázdnota a velebnost stále více vábit čistotou a všeob-
sáhlostí. Když se posléze vzdá světa vůbec, bude tuto prázdnotu a velebnost realizovat, resp. se s ní sjednotí a tím vyloučí nutnost vracet se do sansára.

Proto se bezvědomí, o němž se zde mluví, netýká téhož jevu, jaký známe na vyšší úrovni, ale vztahů příslušného denního vědomí k čirému a božskému světlu. Tyto okamžiky rušení kontaktů mají za následek návrat k sansarickému uvědomování. Mezi tímto uvědomováním a nejvyššími stavy stojí vždy hroziví strážci, pokojní a hněviví bohové.

Text však též říká, že člověk, který trochu poznává, může být osvobozen, protože je následkem svítání paprsků vyvolávajících strach bdělý a uvědomuje si cíl. I tuto zkušenost nacházíme v mystice. Uvědomuje-li si člověk sestoupivší z duchovních výšin svou ztrátu a propadá děsu při pocitech provinění, může náhle v sobě najít sílu. Její pomocí se jakoby v úzkostech ponoří do samého centra své bytosti, kde vždy svítá světlo nejvyššího božství, a tímto aktem obnoví ztracený stav svého zasvěcení. Pravda, nevrátí se mu již svěží jistota odvracející každou hrozbu osudu, ale získá onu mystickou pečeť, o níž se mluví v mystice, příslib, který ho povede životními bouřemi k novému usmíření. Až bude usmíření dovršeno, nechá „zbloudilého syna“ jeho vlastní obnovený dobrý postoj padnout smrtí do náruče nejvyššího uskutečnění.

To všechno má prožít i obecný člověk, který je na tomto stupni stavěn tváří v tvář. Je však otázka, zda je to tak snadné. Těla zba-
vený intelekt má se sebou tolik starostí, že poučení, kterého se mu eventuálně dostane, zapadne, protože je zaujat děním okamžiku.

(101) Praktická znalost mystiky a duchovních nauk je něco jiného než teoretické vzdělání v tomto oboru. Můžete mystickou nauku

studovat jakkoli dlouho, a přece můžete zůstat nezkušení zejména v tak hlubokých otázkách, jaké vznikají v souvislosti s problémy smrti a účinků psychických napětí. Někteří lidé dospěli v teoretickém studiu mystiky tak daleko, že již sami dovedou vytvářet logické naukové konstrukce, ale přitom nejsou bytostně dotčeni podstatnými problémy, které mystika předkládá. Je to způsobeno tím, že jejich lidské stanovisko k životu nebylo ani dost málo otřeseno přímými mystickými zkušenostmi.

To jsou ti opati, bhikšuvé a doktoři metafyziky, kteří znají nauku pouze mentálně, a proto nosí svou hodnost na hávu, ale nikoli v životních zkušenostech. Proto mohou být v bardu překvapeni situacemi okamžiku, jež se jeví jako nelogický rozpad všeho, co utvářelo jejich život a co chtěli ponechat stroze ustrnulé jako nevědomí lidé, svůj život, svět a všechno své bytí.

Ty však, kdo mystiku studuješ, pomysli, že bytí, svět a život zůstávají logickými, jen dokud do nich nezaduje vichr smrti. Pak ti náhle přestává být všechno logické a duševně obnažen stojíš před neobvyklými situacemi, jež nemůžeš rozřešit. Proč? Protože jsi nepoužil zpřítomňující síly správného uvědomování a následkem toho jsi nepoznal podmíněnost vládnoucí soudržnosti bytí a žití. Po celý život imunní proti vidinám, můžeš je před smrtí mít a podléhat jim.

Tato situace se z lékařského hlediska dá vysvětlit „disfunkcemi“ mozkové kůry. Na toto vysvětlení ovšem intelektuálně bezbranný člověk nereaguje vnímáním a duševními stavy. Tyto stavy jsou prostě v bardu násilně tlačeny tam, kde vydají sílu bytosti karmě, která zařazuje životní síly do příslušného procesu nového bytí.

Zde tedy můžeš ukázat moc svých znalostí. Alespoň se to požaduje v ezoterické mystice, v níž musí být způsobilost prokázána vědomým převodem sil do chtěných okolností a stavů. Teprve tím je prokázáno, žeš zlomil osten karmy a získal předpoklad nejvyššího uskutečnění.

(102) Aby byl člověk chráněn před hrozivými formacemi a personifikacemi duševní (astrální) oblasti, musí se seznámit s jejich tvářností. Nikoli však jako s obrazy pocházejícími z fantazie umělce, ale jako s reprodukcemi skutečnosti. I kdyby se podoba hrozivých personifikací zcela neshodovala se skutečností, přece jen jsou jejich

projevy takové, že plní úlohy hněvivých bohů, jak jsou zde popisováni. Máme vědět, že jejich hrozivé vzezření je účelné, neboť má odstrašit mravně nízké „intelekt“ před vstupem do sféry míru, harmonie a čistoty. Když to víme a nejsme příliš zatěžkáni mravními poklesky, zmizí náš strach před nimi. Zmizí-li strach, má člověk předpoklad pro vítězství nad zkrušující silou zlé karmy.

V Tibetu můžeme vidět obrazy hněvivých bohů takřka jako ve skutečnosti, neboť lamaističtí mniši provádějí v jejich maskách náboženské tance. Můžeme to pokládat za pozůstatky barbarského pohanství, ale ve skutečnosti to jsou obrazy rozličných personifikací vznikajících jako odpověď na často zruďná předsevzetí, touhy a úmysly lidí postrádajících ušlechtilou mravnost. Moderní výchova člověka vlastně poškozují. Nejenže ho neinspiruje k dobrému konání a k ušlechtilé mravnosti, ale učí ho, aby se vyhýbal drastické tvářnosti skutečnosti. Typicky městský člověk, jež pud, vášně a chtíč inspiruje k představám, jejichž personifikace by byla mnohdy děsivější než zjev dravého zvířete, se často následkem výchovy bojí nejnevinějšího živočicha. Takový člověk má jistě velmi špatné vyhlídky pro bardo, kde se mu představují hrozivé personifikace. Tak hrozné, jaké by dovedlo vytvořit jenom jeho vlastní zruďné chtění oděné do zjevu. Musí tedy prchat a hledat osudný úkryt, který roztáčí kolo sansára. A není jiné záštity než toto mystické zasvěcení, které ho naučí čelit hrozivým jevům neohrožeností. Jeho mírnou formou je, aby se řídil heslem „návrat k přírodě“. I mystická nauka chce vrátit člověku odvahu a sílu vyvěrající z důvtipu, znalosti zákona karmy a též moc vyplývající ze zpřítomňující moci uvědomování, jež tolik posiluje vůli.

(103) Tato znamení rozpoznají jen mistři mystiky. Přísný postoj k opatům a metafyzikům nasvědčuje tomu, že jak v západních zemích, tak v Orientu je kněžstvo, jež se k ezoterní formě náboženství — mystice — staví úplně stejně. Místo aby byli vysvěceni mystickými zkušenostmi, jsou jen vyzbrojeni náboženskou teorií, často neživotnou, fantastickou a pověrečnou. Za směrodatné pokládají, jak dalece je člověk zasvěcen do náboženské teologie a jak na jejím základě přijal teorii o Spasiteli a o počínání Boha i o tom, jak vypadá a jak se jeví. Kromě toho pokládají za směrodatné, aby

se člověk věnoval náboženským směrnicím a úkonům, jejichž zaměření je spíš vnější než vnitřní a jež často jsou vnitřnímu životu tak vzdálené, že z nich nikomu neplyne žádný duchovní prospěch.

Náboženští teoretikové by měli vědět, že není Boha, jenž by řídil svět jako otec rodiny, Boha usměvavého, který je vytrhne do nejvyššího nebe za jakési úsluhy, jejichž prostřednictvím mu snad obětují některé skutky, nikdy však sebe. Měli by vědět, že zákony vesmíru působí spíš mechanicky, pokud je jako mechanické smíme označit vzhledem k jejich vždy stejnému uplatňování.

Tím však není řečeno, že vesmír a život jsou mechanické, a proto neživotné. Je to jen prostředí nesčetných procesů, jejichž životnost nebo mechanika je určována spíš subjektivně lidským než objektivním úsudkem.

Protože je působení vesmíru vůči tvorům takové a není panstvím Boha po způsobu suverénního šlechtice, má smysl věcné úsilí podle ezoterních mystických zásad, které již nepřihlíží k Bohu, ale k Zákonu. Podle téhož ezoterismu má význam jenom skutek, ovšem nikoli jen skutek rukou, ale i mysli, citu a vědomí. Nikoli formální úsluha, při níž si člověk sám sebe zcela ponechal se všemi nedokonalostmi. Ostatně takové formální úsluhy skrývají pro člověka veliké nebezpečí. Náleží totiž k náboženství, jehož půda je i kněžím tak cizí, že se musejí nechat ovlivňovat inspiracemi; zřídlo těchto inspirací při mravních nedostacích a nesprávné pokore není v Bohu, ale ve světě démonickém. Jak jinak by se mohlo stát, aby kněz či příslušník církve nebyl tolerantní a nechápal, že každé náboženství otevírá lidem cestu k Bohu, jestliže je nabádá ke skutkům a projevům ctností.

Ale ctnost končí tam, kde člověk, jenž nedospěl k prozření, ví určitě něco o Bohu, jeho moci a úradcích. Neboť před prozřením o těchto věcech neví opravdu nikdo nic, i když si myslí, že se opírá o neomylný autentický pramen, o bibli a její Nový Zákon. I její údaje mu mohou být „houštinou názorů, sítí názorů, bludištěm názorů“ atd., jak praví Buddha.

Nejvyšších stavů ve vesmíru lze dobýt jenom nejvyšším úsilím v neosobním konání. Je jisté, že v nebi není místa pro poutníky unavené věčnou činností pro své blaho, a do pekla může člověka často strhnout prostá jistota, že mu kněžské, kazatelské nebo misi-

onářské povolání poskytuje větší vyhlídky na spásu, než mají např. laikové. Dokonce je nebezpečí i v tom, když kněz, kazatel nebo misionář předkládá věřícím lidem církevní učení jako samospasitelné.

Víra v Boha a lidské konání dobrých skutků není totiž vždy dobrým řešením ve vnitřním postoji k Bohu a životu. Často v tom lze vidět prosté lidství, duševnost, která nevystihuje nic vyššího, než dovedou vykouzlit smysly. A duchovnost uniká smyslovému pochopení. Člověk nedovede pochopit ani duševní život zvířete. Jak by potom mohl tak snadno pochopit Boha a duchovní život? Žije v prostoru mezi okem a zemí a to je většinou celý jeho duševní obzor. Božství je mimo tento prostor.

(104) Kdo je v zajetí představ o božských zákonech, může sotva pochopit význam pravé víry. Domnívá se, že pravou vírou je víra ve jsoucnost Boha a jeho syna Ježíše. Ve skutečnosti je to víra v život, víra, jejímž projevem je hrdinství, kterým odstraňuje nebezpečí z cest života jistotou a přesvědčením, že se nic zlého nestane. – Na nejvyšším stupni se víra stává tvůrčí mocí a to samo vyvrací domněnku, že vírou je povinné uznávání Boha a vesmírného zřízení, jak nám je vysvětlili církevní otcové, teologové.

Obecně se nezdá, že víra v život má co společného s náboženskými problémy. Ve skutečnosti je však člověk svým přesvědčením, které se netýká vždy jen smyslové skutečnosti, ale i pověr a náboženských názorů vštípených mu prostředím, rodiči a lidskou společností, stavěn často proti skutečným niterným světu. Tehdy mu jeho víra pomůže víc než zdánlivá náboženská bezúhonnost. Jestliže totiž svědomí není v rovnováze pro domnělé nebo skutečné mravní přestupky, pak mu jeho náboženské názory mohou vykouzlit děsivé jevy v takové živosti a reálnosti, že sám církví uznáný ďábel by to nedokázal, chtěl-li by ho mučit.

Ale znamená to, co jsem právě řekl, že náboženské stopy minulosti jsou jen k tomu, aby týraly lidstvo, které je dnes již dost týráno bezprostřední realitou? Neřekl bych! Ať jakkoli živé a děsivé představy může lidstvu vytvářet jeho náboženské a církevní přesvědčení, přece se ve svých účincích nikdy nevyrovnají děsivé pusté a prázdné temnotě, již jsou stíháni ti, kdo své zřetele založili pouze na smyslových skutečnostech. Na konci života se totiž vždy

setkáme s tím, co jsme si pro tuto dobu připravili. Čistý člověk je vítán příznivými vizemi a člověk věřící, jenž se domněle nebo skutečně dopustil přestupků, se setkává s vizemi nepříznivými. Nihilista se však ocitá před temnou propastí, jejímiž stíny již za svého života velmi často podělí své příbuzné a lidi kolem sebe. Nadto je nihilismus cestou do duševního zatemnění, do úzkoprsosti, do stavů, které tak snadno překonává člověk věřící, který je stále otevřen živému a světlem prostoupenému nekonečnu.

Víra i nihilismus nesou své ovoce bezprostředně. Víra vytváří optimismus, nihilismus je otcem pesimismu. Optimismus je cestou k rozvoji inteligence a životnosti, nihilismus cestou k zezvířetění a zatemnělosti. A to jsou duševní hodnoty, které si člověk vleče až do hrobu. Na cestě k svému tělesnému rozpadu odevzdává tyto hodnoty ve formě buněk zatížených latentními charakteristickými znaky živoucím bytostem a tvorům, kteří ho přežívají. Bez těchto buněk se totiž nemohou tyto bytosti a tvorové obejít, mají-li vybudovat svá těla. Víím o tom, že existuje dědictví buněk, ba i duševních sil, jež se jako napětí zachytávají tam, kde najdou vhodné podmínky.

(105) Představy a procesy zdokonalování mají specifický charakter. Představy, které vedou k zdokonalení, musí být čisté, nadsvětské a musí mít povahu dynamické světelnosti. To znamená, že to musí být symboly, které mají kvalitu a sílu svou životností a vzezřením ovlivňovat individua tak mocně, že relativně převládnu nad vlivy přírody, resp. smyslových věcí a jevů. Za takových okolností bude intelekt umírajícího nebo „putující intelekt“ osoby zemřelé ovlivněn věcmi (jevy) transcendentními. To způsobí změnu tendence životních sil od temné oblasti smyslového světa do přirozené oblasti, která se identifikuje jako prázdnota vědomí nebo prostoru.

Mějme na zřeteli toto: ať si je člověk v životním běhu sebe jistější, že je racionální jen zájem o svět smyslových faktů, přece se mu v době úpadku životních sil ukáže, že oblast zájmů má být vyšší, nadsmyslová. To je ostatně dokázáno tím, že staří lidé už v přirozeném běhu žití nenacházejí ve smyslovém světě dost podnětů ke vzbuzení zájmu. Spíš před jejich duševní zrak předstupuje prázdnota, zatím co v nich rozhoduje jejich poměr k ní.

Je-li tento poměr dobrý, pak si staří lidé na úděl svého vlastního bytí nestěžují. Když se však po celý předchozí život nedotkli náboženských problémů a naopak se cele věnovali světu smyslových faktů, pak poměr mezi nimi a prázdnotou není dobrý a oni se nebudou umět smířit s bardickým kaleidoskopem. Budou jako úplní nevědomci představeni samotě a prázdnotě, která je bude děsit, ale bardický kaleidoskop jako náhražka smyslového světa, k němuž lnuli, v nich také nevzbudí dobré pocity. Jakožto lidé nevědoucí nic o představách, které působí na duchovní vzestup, vývoj a zdokonalení, půjdou hlouběji do sansára.

S procesy zdokonalování se může člověk seznámit jen za předpokladu, že získá zkušenosti s introvertními psychickými postupy. Jen tehdy, když usiluje o to, aby uvážlivě a dobře sestoupil s analyzující myslí do centra své vlastní bytosti, seznámí se s procesy zdokonalování. Bytí totiž tvoří vrstvy, které jsou nejen stupni vývoje světa, ale i cestou k fyzikálnímu centru světa, který je samou dharmakájou.

Jaderná mantra může paralyzovat světské zaměření jedince na jedné straně a přivodit rozvoj duchovnosti a duchovního poznání jeho bytosti na druhé straně. Všeobecně lze však říci, že účinek manter je podmíněn charakterem myšlenky, která nezbytně průpověď provází. Není např. dost dobře možné, aby člověk myslil na obchodní úspěch, když právě odříkává modlitbu „Otče náš. . .“. Tyto logické souvislosti vedly znalce mystiky ke stanovení mantrických cvičení, odříkávání manter, z nichž dvě jsou uvedeny v prvním svazku, v Sedmi tibetských textech.

Jevy na obloze a ostatní znamení často provázejí smrt lidí nebo jejich mystickou realizaci. O meteorologických jevech může každý soudit, jak mu je libo. Já sám jsem dospěl k až příliš přesvědčujícím zkušenostem o vzájemné souvislosti mezi meteorologickými jevy a stavy člověka, který se ocitl v rozhodujících okamžicích svého života, alespoň pokud se týkaly věcí mystických a tedy i smrti. Kdybych neměl určité mystické zkušenosti, mohl bych snad uvažovat o tom, co bylo prvotní a co druhotné. Ale i pak bych musel zanedbávat skutečnost, proč se nálada, pro niž se člověk rozhodl, obrazila na obloze. Pojal snad myšlenku na změnu nálady proto, že se ohlašovala shodná změna počasí? Tak daleko není třeba chodit.

Stav „spojení s dechem přírody“ zakládá vztahy mezi člověkem a meteorologickými jevy a opravdu příliš nezáleží na tom, kdo je v té chvíli prvotním činitelem. Záleží spíš na tom, že člověk právě zrušil samovolně se vtírající přesvědčení, že je nahodilým jevem závislým na zevních podmínkách, a dosáhl přesvědčujícího důkazu o překonatelnosti běžného stavu. Konečně za stavem, který bych označil jako „stav umožňující ovládat přírodu“ je toho ještě až příliš mnoho, aby člověk nezpychl. Má totiž překonat smrt, ať již objektivně, nebo subjektivně. To je problém, který člověka dovede natolik zatížit, že na „ovládání počasí“ ani nevzpomene.

(106) Pozná-li člověk čiré světlo a nebude-li přímo vykoupen dosažením dharmakáji, bude mít rozeznávací schopnost, již v něm čiré světlo zažehne. Její pomocí bude chráněn před fantastickými zjevy božstev ve stavu „materiae primae“ čili v sambhógakáji. Teprve když nerozpozná svět jako „stav sil“, bude muset sestoupit do sipä barda, odkud může získat předpoklady k osvobození dosažením stavu nirmánakája. V tomto stavu je nemožné, aby se minul s osvobozující naukou, jejíž pomocí lze dosáhnout buď vykoupení (nirvány), nebo rozvinout božskou karmu a žít pak ve štěstí, jež provází božské vtělení.

Toto je dvojí cíl nauky a hledá jej nejméně stejný počet lidí. Dokonce se stává, že člověk, vstupující na mystickou cestu proto, aby byl spasen, náhle změní svůj cíl. Věnuje se pak úsilí, aby rozvinul božskou karmu, která ho uvádí na cestu božskými existencemi až do okamžiku, kdy celou bytostí pochopí, že je každé bytí marnost.

Tohoto pochopení totiž nedosahují bytosti v sansarických světech, v nichž sama strast budí důvěru ve štěstí a harmonii. Ale štěstí a harmonie je osudem bohů, kteří mají nejvyšší poznání omezeno stavem nirmánakája. Žijí-li v něm příliš dlouho, poznají, že neomezený klid je vyšší než prožívání. Tím dospějí k ideji, aby se zřekli všeho. Pak dosáhnou spásy, již tolik chválí pouze buddhové.

Bardo thödol však tvrdí, že osvobozuje již tím, že se mu naslouchá. Je to odvážné tvrzení. Opírá se však o to, že člověka seznamuje s pochody zhasínání denního uvědomování (smrti), což přirozeně souvisí se zkušenostmi mystického vývoje. Ať má člověk tyto zkuše-

nosti proto, že sám dobře pochody zvnitřnění nebo smrti sledoval, nebo proto, že mu někdo tyto pochody dobře popsal, nemůže je nikdy docela zapomenout. Zemře-li a jejich vlivem se chytí nějaké existence, vetknou se do ní jako neujasněné instinkty. V nové životní existenci pak snadno stačí malá životní zkušenost, aby byla cesta nalezena, nastoupena a dosaženo na ní cíle. A stane-li se, že si již člověk ze světa nějakou mystickou zkušenost odnáší a má to štěstí, že mu někdo na odchodu z tohoto světa zákonitost zhášení denního vědomí připomene, pak náhle pochopí, co dříve docela nepochopil. Když pochopí, bude osvobozen tím, že zaujal dobré stanovisko k nejvyššímu stavu.

Osmý den

Volající opět zemřelého jménem, promluvíme k němu:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Protože jsi nedosáhl poznání, když na tebe zářila pokojná božstva v předěšlém bardu, putoval jsi až sem. Nyní, osmého dne, budou na tebe zářit božstva hněvivá a krev pijící. Chovej se tak, abys je poznal. Nerozptyluj se. (107)

Ó urozený, září na tebe velký, slavný Buddhahéruka, temně hnědý se třemi hlavami, šesti rukama a čtyřma pevně postavenýma nohama. Jeho pravá tvář je bílá, levá rudá, střední temně hnědá. Z jeho těl vycházejí plamenné paprsky, má devět široce otevřených očí se strašlivým pohledem, s obočím cukajícím jako blesk. Blýská přes sebe posazenými, vyčnívajícím zuby a ulevuje si zvučnými výkřiky ‚A-la-la‘ a ‚Ha-ha‘ s prskavými zvuky. Jeho vlas je rudožlutý, ježí se mu a září. Hlavy má ozdobené usušenými lidskými lebkami a symboly slunce a měsíce. Černí hadi a syrové (lidské) hlavy tvoří girlandu kolem jeho těla. V první pravé ruce drží kolo, v prostřední meč, v poslední válečnou sekeru. V první levé ruce drží zvon, v prostřední lidský skalp, v poslední radlici. Objímá ho matka Buddha-kródhéšvarí, mocná hněvivá matka, protějšek Buddhahéruky, vůdce hněvivých božstev, který je mocným bohem vyhá-

nějícím ďábly, bohem ve svém hněvu strašlivým a mocným. Pravicí objímá bohyně jeho krk a levicí mu přidržuje k ústům rudý pohár (naplněný krví). Bohyně vydává hrdelní zvuk jako praskání, řinčení a rachocení hlasité jako hrom. Z obou božstev šlehají zářivé plameny moudrosti tryskající každým pórem jejich těl; v každém z nich je planoucí dordže. Obě božstva, stojící s jedním kolenem ohnutým a druhým nataženým na podstavci spočívajícím na rohatém orlu, pocházejí z tvého mozku a září na tebe. Neboj se jich. Nedej se zastrašit. Uvědom si, že jsou ztělesněním tvého intelektu. Jsou to tvá ochranná božstva, a proto se nelekej. Neboj se, neboť ve skutečnosti je to vznešený Vairóčana, otec–matka. S poznáním dosáhneš osvobození; poznáš-li je jako svá ochranná božstva, dosáhneš buddhovství v sambhógakáji. (108)

(107) Božstva nelze charakterizovat jako bytí plná dobroty, ale jako bytí obdařené nadměrnou silou. Vzhledem k tomu mohou být božstva dobrá a božstva krev pijící. Mírnost a hněvivost jsou jejich projevy. Síla vyvěrající z vyššího stupně sebevlády je charakteristická pro božskou přirozenost; slabost vyvěrající z poddávání se živočišným impulsům, je charakteristická pro přirozenost démonickou. Aplikujeme-li charaktery bohů na lidi, poznáme též, že jsou lidé silní, z nichž někteří jsou dobří, kdežto jiní ukazují důstojnost a nepřístupnost. Kromě těchto dvou druhů lidí jsou lidé zlí následkem demoralizace. Pokud se jeví jako lidé silní, je tomu tak proto, že jsou zlostní a neovládají se. Ti jsou vlastně démony v lidské podobě.

Slabost projevující se poddanstvím živočišným impulsům ukazuje slabý magnetismus, kdy jsou vědomí a intelekt jakoby zavaleny spoustami do té míry, že se téměř neprojevují. Za takových okolností je životnost podmíněna impulsy, v marxistickém pojetí funkcemi signálních soustav, kdežto sebevláda uvádí bytostné napětí do vibrace.

Kdo se tedy mocně ovládá, je vždy bytostí energickou, což se snad nemusí projevovat v divokých reakcích na svět a jednání druhých lidí, ale v předpokladech pro energické projevy. Bohové jsou

personifikací lidské psychy, která se díky sebevládě v lidském bytí prosvětlnila tak, že vytvořila světelný až zářivý typ obývajících „prostor duševnosti“. Ale tentýž postup nastává, když se člověk ovládá z donucení. Jenže v tom případě za předpokladu, že ho sebevláda z donucení rozčilí, přiměje k nespokojenosti a jiným záporným projevům, vytvoří z něho typ nebožský, jako je např. asura. Když se mu tato sebevláda vžije a projeví se v napětí s přimísením sebevědomí, jistoty a nedostatečným stupněm odosobnění, může vytvořit typ hrozivý, jako jsou bohové řádu héruků.

Sebevláda působí na podvědomé psychické komplexy vzrušivě; tak se tyto komplexy transformují v napětí a tím ovšem v účinnou energii. Tím se z „věcí“ nebo ze stavů stává síla, resp. vibrace, jejíž kmitočet se stává tím světelnějším, čím je vyšší. Vzhledem k tomu nejsou bohové personifikací dobra, ale síly a napětí. Dobrota náleží do jisté kategorie fyzikálních projevů.

(108) Bílá tvář je symbolem božského světa, rudá sansarického. Prostřední tváře všech bohů řádu héruka korespondují s nižší formou živlových principů. To znamená, že tvář prvního z héruků je symbolem éterického elementu, druhého symbolem elementu vodního, třetího héruky elementu zemního, čtvrtého héruky elementu ohnivého a pátého héruky elementu vzdušného. — Slyšitelné zvuky jsou uváděny ve vztahu k působení éterického elementu, který je z mystického hlediska prapočátkem stvoření, a proto i tichem, proti němuž je tvůrčí proces vyjádřen vždy zvuky.

Devátý den

Prchá-li člověk před těmito božstvy, přicházejí devátého dne hrůzou a strachem stvořená krev pijící božstva řádu vadžra, aby ho přijala. Potom stavíme zemřelého tváří v tvář, volající ho jménem:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Zářívá na tebe vznesený Vadžrahéruka z krev pijícího řádu vadžra, temně modrý se třemi tvářemi, šesti rukama a čtyřma pevně postavenými nohama. Jeho pravá tvář je bílá, levá rudá, střední temně modrá. Je obklopen plameny a v prvé z pravých

rukou drží dordže, v prostřední lidský skalp, v poslední válečnou sekeru, v první levici drží zvonek, v prostřední lidský skalp a v poslední radlici. Objímá ho matka Vadžrakródhéšvarí, jež pravicí objímá jeho krk a levicí mu nabízí k ústům rudý pohár (naplněný krví). Přicházejí z východní části tvého mozku a září na tebe. Neboj se. Nelekej se. Nedej se zastrašit. Uvědom si, že je to ztělesnění tvého intelektu. Protože je to tvé ochranné božstvo, nelekej se. Ve skutečnosti je to vznešený Vadžrasattva, otec–matka. Uvěř v ně. Poznáš-li je, dosáhneš ihned osvobození. Nazýváš-li je ochrannými božstvy, poznáš je jako taková, ztotožníš se s nimi a dosáhneš buddhovství. (109)

(109) Poukaz na východní část mozku souvisí s orientací k severu.

Desátý den

Když je člověk nepoznává, protože zatemnění ze zlých skutků je příliš veliké, prchá-li před nimi strachem a hrůzou, pak přicházejí desátého dne krev pijící božstva řádu drahokamu, aby ho přijala. Voláme zemřelého jménem a stavíme ho tváří v tvář:

Ó urozený, naslouchej. Desátého dne přichází krev pijící božstvo řádu drahokamu jménem Ratnahéruka, barvy temně žluté, se třemi obličejí, šesti rukama a čtyřma pevně postavenýma nohama. Pravou tvář má bílou, levou červenou a prostřední temně žlutou. Je obklopen plameny a v první ze svých pravých rukou drží drahokam, v prostřední trojzub, v poslední hůl. V první levici zvonek, v prostřední lidský skalp a v poslední trojzub. Objímá ho matka Ratnakródhéšvarí, pravicí objímající jeho krk, levicí nabízející jeho ústům červený pohár (naplněný krví). Přicházejí z jižní čtvrti tvého mozku a září na tebe. Neboj se. Nelekej se. Nedej se zastrašit. Poznej je jako ztělesnění svého intelektu. Nelekej se, protože to jsou tvá ochranná božstva. Je to ve skutečnosti otec–matka, vznešený Ratnasambhava. Uvěř v ně. Poznáš-li je, dosáhneš osvobození.

Tím, že je tak jmenuješ a poznáváš je jako ochranná božstva, ztotožňuješ se s nimi a dosáhneš buddhovství.

Jedenáctý den

Když pro zlé sklony ještě vzniká hrůza a strach, ač byl člověk stavěn tváří v tvář, když nepoznává zjevující se vidiny jako svá ochranná božstva a prchá před nimi, přicházejí jedenáctého dne krev pijící božstva řádu lotosů, aby ho přijala.

Voláme zemřelého jménem a takto ho stavíme tváří v tvář:

Ó urozený, jedenáctého dne přichází krev pijící božstvo řádu lotosů jménem vznešený Padmahéruka, červenočerné barvy, se třemi tvářemi, šesti rukama a čtyřma pevně postavenýma nohama. Pravá jeho tvář je bílá, levá červená, prostřední temně rudá. V první pravici svých šesti rukou drží lotos, v prostřední trojzub a v poslední kyj. V první levici zvonek, v prostřední lidský skalp (naplněný krví), v poslední bubínek. Objímá ho matka Padmakródhéšvarí, jež pravicí objímá jeho krk a levicí mu podává k ústům červený pohár naplněný krví. Otec–matka sjednoceni přicházejí ze západní části tvého mozku a září na tebe. Neboj se. Nelekej se. Nedej se zastrašit. Raduj se. Poznej je jako výtvar svého intelektu. Nelekej se, jsou to tvá ochranná božstva. Ve skutečnosti je to otec–matka, vznešený Amitábha. Uvěř v ně. Poznáš-li je, dosáhneš osvobození. Jmenuješ-li je tak a poznáváš je jako svá ochranná božstva, ztotožníš se s nimi a dosáhneš buddhovství.

Dvanáctý den

Když je člověk ještě dále veden dolů pro své špatné sklony a je postihován hrůzou a strachem, ač byl stavěn tváří v tvář, může se stát, že nepřijde k poznání a prchá dál. Pak přicházejí dvanáctého dne krev pijící božstva karmického řádu, provázená gaurí, pišáčí a íšvarí, aby ho přijala.

Když je člověk nepoznává, vznikne strach. Voláme ho jménem a stavíme ho takto tváří v tvář:

Ó urozený, dvanáctého dne přichází krev pijící božstvo karmického řádu jménem Karmahéruka, barvy temně zelené, se třemi obličejí, šesti rukama a čtyřma pevně postavenýma nohama. Pravou tvář má bílou, levou červenou a prostřední temně zelenou. Je majestátního zjevu. V pravé pravici svých šesti rukou drží meč, v prostřední lidský skalp, v poslední radlici. Objímá ho matka Karmakródhéšvarí. Pravicí objímá jeho krk, levicí mu nabízí červený pohár. Spojení jako otec–matka přicházejí ze severní čtvrti tvého mozku a září na tebe. Neboj se. Nelekej se. Nedej se zastrašit. Poznej je jako výtvar svého intelektu. Ve skutečnosti je to otec–matka vznešený Amóghasiddhi. Buď pokorný, věř jim a měj je rád. S poznáním přijde osvobození. Poznáš-li je jako ochranná božstva, ztotožníš se s nimi a dosáhneš buddhovství.

Vybranou naukou guruovou docházíme k poznání božstev jako myšlenkových tvarů povstalých z našich intelektuálních schopností. Pozná-li někdo kůži lva jako lví kůži, nemá strach. Ale vycpaná lví kůže budí strach, když to nepoznáme. Dovíme-li se však od někoho, že je to jen lví kůže, strach pomine.

Tak je tomu i v bardu, kde svítají zástupy krev pijících božstev obrovských rozměrů s nohama jako sloupy, velikých jako nebesa. Probouzejí v člověku strach a hrůzu. Slyšel-li však člověk stavění tváří v tvář, poznává je jako svá ochranná božstva a své myšlenkové útvary. Když potom po mateřském čirém světle, na něž jsme nebyli zvyklí, svítá podružné čiré světlo a obě se setkají jako dva dobří známí, splynou spolu nerozlučně a tak ti svítá osvobozující záře. Osvícením a sebepoznáním je člověk osvobozen. (110)

(110) Gaurí patří do řádu bohyní s lidskou podobou, ostatní dvě k bohyním s lidským tělem a zvířecí (ptačí) hlavou. — Podružné čiré světlo přírůstku: to světlo, které se rodí s doplňujícím poznáním, jež jsme získali sdělením nebo zkušeností. Mateřské čiré světlo: to

světlo poznání, které se nám vnucuje z bytosti jako její potenciální náplň. — Podružné čiré světlo je světlo poznání, které vědomí udělují životní zkušenosti.

Třináctý den

Když stavění tváří v tvář nemělo úspěch, klesají i dobří lidé na cestě zpět a putují do sansára. Pak přichází osm hněvivých gaurí a pišáci s různými (zvířecími) hlavami. Jsou výronem tvého mozku a září na tebe. Zemřelého voláme jménem a takto ho stavíme tváří v tvář:

Ó urozený, naslouchej soustředěně. Třináctého dne přichází z východní čtvrti tvého mozku osm gaurí a září na tebe. Neboj se.

Z východu tvého mozku září na tebe bílá Gaurí, jež má v pravici lidskou mrtvolu jako kyj a v levici skalp naplněný krví. Neměj strach.

Z jihu na tebe září žlutá Čaurí, držící luk a šíp připravený k výstřelu; ze západu rudá Pramóha, držící korouhev Makary; ze severu černá Vétálí, držící dordže a skalp plný krve; z jihovýchodu rudá Pukkasí, držící v pravici střeva, levicí si je podává do úst; z jihozápadu tmavozelená Ghasmarí, jež má v levici krví naplněný skalp a v pravici dordže, jímž v něm míchá a pak si majestátně pochutnává; ze severozápadu žlutobílá Čandálí, jež utrhuje mrtvole hlavu, v pravici drží srdce a levicí podává mrtvolu k ústům a pak ji pojídá; ze severovýchodu tmavomodrá Šmašání, jež rve mrtvole hlavu a pak z ní ujídá. Gaurí osmi směrů na tebe září, přičemž je objímá pět krev pijících otců. Přece se však nestrachuj. (111)

Ó urozený, kromě nich na tebe září z kruhu osm pišáci osmi (mozkových) oblastí; z východu tmavohnědá se lví hlavou, rukama na prsou zkříženýma, s mrtvolou v ústech, potřásá hřívou; z jihu rudá s tygří hlavou, s rukama zkříženýma směrem dolů, šklebí se, ukazuje chapadla a zírání vypoulenýma očima; ze západu černá s liščí hlavou, jež

má v pravici břitvu a v levici střevo, (z něhož) líže a pojídá krev; ze severu tmavomodrá s hlavou vlka, jež oběma rukama trhá mrtvolu a zírá vypoulenýma očima; z jihovýchodu žlutobílá s hlavou supy, jež nese na rameni obrovskou mrtvolu a v ruce drží kostlivce; z jihozápadu temně rudá s hlavou hřbitovního ptáka, nesoucí na rameni obrovskou mrtvolu; ze severozápadu černá s hlavou vrány, v levici má skalp a v pravici meč, pojídá srdce a plíce; ze severovýchodu temně modrá s hlavou sovy drží v pravici dordže, v levici meč a pojídající. (112)

Osm pišáčí z osmi oblastí pochází ze tvého mozku. I je objímají krev pijící otcové a přicházejí, aby na tebe zářili. Neboj se. Poznej je jako myšlenkové útvary svých intelektuálních schopností. (113)

(111) Gaurí jsou tzv. hřbitovní bohyně, které se potulují po hřbitovech a tam se živí. Text učí, že jsou výplodem našich úzkostí. Duchovité jevy pocházející z duševních stavů jsou vlastně jiný projev toho, co známe pod názvem sekrece žláz. Příslušné duševní stavy, vyvolávané vnějšími okolnostmi, tuto sekreci u některých živočichů natolik zvýší, že ji můžeme zaznamenávat čichem. Stejně dochází k jinému druhu výronů za zvýšeného duševního rozčilení. To je známo od starých dob, kdy zrůdní jedinci (sadisté) mučili své oběti, aby se mohli vzrušit jejich psychickými výrony. Nyní to třeba nebývá prováděno vědomě, ale vzrušení z mučení oběti je vyhledáváno instinktivně. Přitom je samozřejmé, že výrony mohly být jen nízké, temné a stínovité, tj. takové, jaké u mučeného člověka rozdmýchává hrůzu a u mučícího ukojení nízkých vášní.

K těmto výronům však dochází i za jiných okolností. Např. veliké starosti a utrpení, jež si na člověku vynutil svět, mohou také podněcovat k jejich zvýšení. Ti, kdo mají těžkou karmu, jsou trestáni i těmito duchovními výrony, jež je pronásledují jako temná neviditelná společnost. Analogicky ovšem dochází k výronům formujícím se v ušlechtlejší a příznivěji působící jevy, jestliže jsou vzrušení vyššího druhu.

Lidé, kteří jsou dobrým poměrem k čirému světlu a duchovnímu světu uváděni do vysokých vzrušení jako např. do nadšení,

intenzivní radosti a do vytržení, vylučují ze své bytosti látky, které se formují v andělské a božské zjevy. Ty na svého původce působí příznivě a jsou mu často dokonce ochránci. Proto říká Buddha: „Dobro plodí dobro a zlo plodí zlo.“ A my si z toho můžeme vzít toto poučení: jsme-li v bídě a ve strastech, nevěnujme se jim, neboť skutečnost se tím nezmění. Vyhledávejme spíš stavy dobré a pocity štěstí. Budeme-li setrvávat v těchto stavech velmi dlouho, vytvoříme si dobré duchovní prostředí, které je tak nezbytné, toužíme-li vyřešit problémy osudu a smrti.

Subtilní až duchovité sekrece bytosti je možno vycítovat. Kdo by neznal reakce prožitých úzkostí nebo radostného vzrušení? Vyzařují z nás, jako kdyby byly fluidy, jaká může duchovně zkušený člověk dobře zjistit a zhodnotit. Ví totiž, že prudká duševní hnutí působí výrony, jež jako duchovité, vše příkrývající mrak vyplňují všechnen prostor, v němž se lidé pohybují a žijí. Ví a vidí, že strasti postihující svět z hospodářských příčin nebo válečných napětí zvyšují sekreci esencí a fluid, jež ničí národy víc než sama bída nebo bitvy. Proto je jejich vyvolávání zločinem páchaným na lidstvu sadisty, jež lidstvo samo postavilo do svého čela.

Je však možné úspěšně čelit těmto sadistům? Ovšemže ano! Když ty, on i já budeme nosit v sobě klid a mír vyrostlý z přání všeho dobrého všem bytostem, začneme již jako část lidstva čelit zlu. A opravdové zanícení pro tento druh řešení mravních problémů světa a tím i problémů sociálních a humánních rozmnoží řady těch, kdo nám pomohou skutky a příkladem, nikoli nařizováním. To znamená, že mravní obroda může přijít z nitra bytosti, jako přišlo z nitra bytosti zlo. Můžeme totiž říci, že i zlu se lidé musili učit.

(112) „Mozkové oblasti“ ovšem nesmíme pokládat za subjektivní. Z hlediska tibetské mystiky neexistuje spolehlivá mez dělící svět subjektivní od objektivního. Výraz „mozková oblast“ značí, že vědomí vyhledává tyto oblasti ve shodě s povahou duševních stavů, jež těmto oblastem udělí charakter. To znamená, že povaha cítění, myšlení a duševních stavů nechá vyvstat určitému druhu vědomí, jež pak přebývá v oblasti zcela shodné s povahou těchto psychických faktorů. Zlý člověk tak setrvává vědomím ve špatných oblas-

tech, kdežto dobrý člověk v oblastech dobrých a tyto oblasti mu podle případu vykouzlí příslušné jevy.

(113) Intelekt nezpracovává vždy příslušný vjem pasivně, je i aktivní. Jeho emanace vytvářejí obrazy a jevy ze subtilního mentálního materiálu. Právě vůlí posíleným intelektem formujeme nejjemnější materii kosmu v představy a jevy, jež nemusí být pouze nehmotné, ale i hmotné. Vzhledem k tomu se pokládá všechn fyzický svět za dílo představy a neuvažuje se ani na základě jeho tíže o tom, že je jevem objektivním. Vážení, měření a zkoumání náleží rovněž do subjektivní oblasti, i když jejich výsledky zdánlivě mez subjektivismu překračují.

Víru ve váhy, míry a výzkumy lze pohodlně vyvrátit nezbytností dalšího faktoru, vědomí. Kde není vědomí, tam není vesmíru, ba ani žádné objektivty. A víme-li, že hmota je silou a síla faktorem neurčitelným, pak objektivní svět nezachová svůj zdánlivý charakter nejen za existence, ale i za neexistence vědomí. A pokračujeme-li ještě dále, je hmota podmíněným jevem a je tudíž právě za nepřítomnosti vědomí neskutečná. Vzhledem k tomu jen hledisko úzce osobní hájí přesvědčení, že je vesmír objektivní jev; je za ním přání, aby skutečnost byla jiná, než opravdu je.

Čtrnáctý den

Ó urozený, čtrnáctého dne přicházejí čtyři ženské strážkyně bran, pocházející též z nitra tvého mozku, aby na tebe zářily. Poznej je. Z východní (čtvrti) tvého mozku září bílá bohyně s tygří hlavou, jež drží v pravici ostnatou hůl a v levici skalp naplněný krví, z jihu žlutá s hlavou svině drží smyčku, ze západu rudá se lví hlavou, jež drží železné řetězy, ze severu zelená s hadí hlavou nese zvoněk. Tyto čtyři ženské strážkyně bran pocházejí též z nitra tvého mozku a září na tebe. Poznej je jako svá ochranná božstva. (114)

Ó urozený, na vnějším kruhu třiceti hněvivých božstev přicházejí hérukovské bohyně, mocné bohyně v počtu osmadvaceti, s rozličnými hlavami a nesou mocné zbraně. Po-

cházejí z nitra tvého mozku a září na tebe. Neboj se. Poznej je jako ochranná božstva. Ať cokoli tu září, poznej to jako myšlenkové útvary svých intelektuálních schopností. V tomto nanejvýš důležitém čase se rozpomeň na vybrané nauky svého gurua.

Ó urozený, z východu svítá tmavohnědá bohyně Rákšasí s hlavou jaka, držíc dordže a lebku. Červenožlutá bohyně Brahmí s hadí hlavou, držíc v ruce lotos. Černozelená velká bohyně s hlavou leoparda má trojzubec. Modrá bohyně s opičí hlavou, jež je bohyní vyptávání, drží v ruce kolo. Rudá panenská bohyně s hlavou sněžného medvěda drží v ruce krátké kopí. Bílá bohyně Indrání s hlavou medvěda drží v ruce smyčku. Těchto šest jogínek pochází z nitra (východní čtvrti tvého) mozku a září na tebe. Neboj se toho. (115)

Ó urozený, z jihu svítá žlutá bohyně rozkoše s netopýří hlavou, s břitvou v ruce. Rudá pokojná bohyně s hlavou makary drží v ruce urnu. Červená bohyně Amrta s hlavou štíra drží v ruce lotos. Bílá bohyně měsíce s hlavou luňáka drží dordže. Tmavozelená bohyně s liščí hlavou a holí mává kyjem. Žlutočerná rákšasí s tygří hlavou má v ruce lebku naplněnou krví. Těchto šest jogínek pochází z (jižní čtvrti tvého) mozku a září na tebe. Neboj se toho.

Ó urozený, ze západu svítá černozelená bohyně jedlíků s hlavou supa a drží v ruce hůl. Červená bohyně rozkoše s koňskou hlavou drží obrovský trup mrtvolý. Bílá mocná bohyně s hlavou orla má v ruce kyj. Žlutá rákšasí s psí hlavou drží v ruce dordže a břitvu, s níž řeže. Červená bohyně přání s hlavou husy drží v ruce luk a šíp a míří. Zelená ochranitelka bohatství s hlavou jelena drží v ruce urnu. Těchto šest jogínek pocházejících ze (západní části tvého mozku) září na tebe. Neboj se toho.

Ó urozený, ze severu svítá modrá bohyně větru s vlčí hlavou a mává praporem. Červená bohyně manželek s hlavou kozorožce má v ruce zahrocený kůl. Černá bohyně sviní s hlavou svině drží mezi tesáky smyčku. Červená bo-

hyně hromu s hlavou vrány má v ruce dětskou mrtvolku. Černozelená velkonosá bohyně s hlavou slona drží v ruce obrovskou mrtvolu a pije z lebky krev. Modrá bohyně vody s hlavou hada drží v ruce hadí smyčku. Těchto šest jogínek pochází ze (severní čtvrti tvého) mozku a září na tebe. Neboj se toho.

Ó urozený, z nitra tvého mozku na tebe září čtyři jogínky bran. Od východu černá mystická bohyně s hlavou kukačky drží v ruce železný hák. Od jihu žlutá mystická bohyně s hlavou kozy má v ruce smyčku. Od západu červená mystická bohyně se lví hlavou drží v ruce železný řetěz. Od severu černozelená mystická bohyně s hadí hlavou. Tyto čtyři jogínky střežící bránu pocházejí z nitra tvého mozku a září na tebe.

Poznej je, protože těchto osmadvacet mocných božstev vytrysklo z tělesných sil Ratnasambhavy, jednoho z šesti héruků. (116)

Ó urozený, pokojná božstva vyvěrají z prázdnoty dharmakáji. Poznej je. Ze záření dharmakáji vyvěrají hněvivá božstva. Poznej je. (117)

Poznáš-li tato božstva v době záření osmapadesáti krev pijících bohů jako výron svého mozku, jako záření vlastního intelektu, ztotožníš se s nimi a dosáhneš buddhovství.

Ó urozený, nepoznáš-li je nyní a prchneš-li před nimi ze strachu, opět tě přemůže utrpení. Kdo to neví a bojí se krev pijících božstev, bude polekán, ustrašen a bezmocný. Jeho myšlenkové útvary se promění v klamné zjevy a on poputuje do sansára. Kdo se však nedá zastrašit a polekat, nebude dál putovat v sansáru.

Těla největších hněvivých a pokojných božstev jsou tak veliká jako viděný obzor nebes. Prostřední jsou veliká jako hora Méru, nejmenší jako tvých osmnáct na sebe postavených těl. Nepolekej se, nenech se zastrašit. Poznáš-li všechny ti svítající jevy jako božské formy a záře, jako vyzařování vlastního intelektu, dosáhneš buddhovství okamžitě v okamžiku poznání. Může být užito výroku: „Buddhovství

se dosáhne v jediném okamžiku.‘ Kdo to podrží v mysli, dosáhne buddhovství tím, že při ztotožnění vejde do záření a do káj. (118)

Ó urozený, ať vidíš jakkoli hroživé a děsivé jevy, poznej je jako své myšlenkové útvary.

Ó urozený, nepoznáním a strachem září všechna pokojná božstva ve tvaru Mahákály a všechna hněvivá ve tvaru Dharmarádži, Pána smrti. Tvé myšlenkové útvary se stanou přízraky (nebo Máry) a ty poputuješ do sansára. (119)

Ó urozený, nepoznáš-li své myšlenkové útvary, nedosáhneš buddhovství, i kdyby ses sebelépe vyznal v písmech, ať v sútrách, nebo v tantrách, i kdybys prováděl náboženská cvičení třeba po celou kalpu. Poznáš-li své myšlenkové formy, dosáhneš buddhovství podstatným uměním, jediným slovem. (120)

Nepoznáš-li své myšlenkové útvary hned po smrti, zavisitnou v čhöňi bardu formy Dharmarádži, boha smrti. Jeho největší tělo je rozsáhlé jako nebesa, prostřední jako hora Méru a nejmenší jako tvých osmnáct na sebe postavených těl. Přicházejí a naplňují světové systémy. Zjevují se, horním zubem hryžíce spodní ret, se skelnýma očima, s vlasy nahoře svázanými, s velkými těly, úzkým pasem, v ruce s tabulí karmických zápisů. Z úst vydávají zvuky jako ‚Bij! Zab!‘. Lízají lidský mozek, pijí krev, utrhují hlavy mrtvolám, rvou jim srdce. Tak přicházejí, naplňující světy.

Ó urozený, vystávají-li takové myšlenkové tvary, neměj strach. Také se nelekej, neboť tělo, které nyní máš, je duchovním tělem karmických sklonů, jež přece nemůže zemřít, i kdyby bylo bito a rozsekáno na kusy. Protože je tvé tělo ve skutečnosti stvořeno z prázdna, nemusíš se obávat. Též těla boha smrti jsou výronem tvého intelektu. Nejsou hmotná. Prázdno prázdnotě nemůže nic učinit. Za výrony tvých intelektuálních schopností a mimo ně neexistují pokojná, hněvivá, krev pijící, různohlavá božstva, du-

hová světla, strašné tvary boha smrti; o tom není pochyb. Znáš-li to, nebudeš se strachovat a též hrůza zmizí sama od sebe, uskuteční se stav jednoty a dosáhneš buddhovství.

Dosáhneš-li poznání tímto způsobem a prokážeš víru a příchyllost ochranným božstvům, věříš-li, že přišla, aby tě vysvobodila z osidel barda, mysl si: ‚K nim se utíkám.‘ Rozpomeň se na vzácnou Trojici, projev jí víru a lásku. Ať je tvým ochranným božstvem kterékoli, rozpomeň se na ně teď a volaje je jménem, modli se: (121)

‚Vzácné ochranné božstvo, přispěj mi,
v bardu putujícímu, ku pomoci.

Svou milostí mne pozvedni.‘

Vzýváje jménem svého učitele, modli se:

‚Putuji nyní v bardu, zachraň mne.

Nezbavuj mne své milosti.‘

Důvěřuj též krev pijícím božstvům a věnuj jim tuto modlitbu:

‚Putuji v sansáru pro přízraky mne přemáhající.

Kéž mne uvedou zástupy vznešených pokojných i hněvivých
vých

na světelnou stezku prostou strachu a hrůz,

kéž mne ochrání zástupy hněvivých bohyní bohatých
prostorem

a zachrání mne z hrůzyplných osidel barda,

aby mne uvedly do stavu zcela osvěcených buddhů.

Kéž nedají buddhové mocí své milosti

uzejt bázni, hrůze a strachu v bardu,

když putuji odloučen od milých přátel

za zjevování prázdných tvarů vlastních myšlenek.

Nechť se dostaví poznání bez děsu a hrůzy,

když svítá pět jasných světél moudrosti.

Nechť ochranná božstva rozptýlí strasti,

jež zakouším mocí zlé karmy.

Nechť nemám strach a poznám bardo,

když září božská těla pokojných a hněvivých božstev.

Nechť ochranná božstva rozptýlí strasti,

když přirozený zvuk skutečností se rozléhá jako tisíc hromů.

Nechť je proměněn ve znění šesti slabik.

*Jsa bez ochrany a podléhaje zlé karmě,
snažně prosím Velkého slitovníka, aby mne ochránil.*

*Nechť mi svitne blaženost jasného světla,
až budu trpět strastmi karmických sklonů.*

*Nechť nepovstane nepřátelsky pět elementů,
ale ať spatřím říše pěti osvícených řádů.‘*

Přednes svou modlitbu s vážnou vírou a pokorou, neboť zaplaší strach a nepochybně ti pomůže k buddhovství v sambhógakáji. To je důležité. Proto to opakuj třikrát nebo (dokonce) sedmkrát.

Byť zbývající karma byla jakkoli těžká, není možné, aby nebylo dosaženo osvobození (jestliže člověk poznává). Když nebylo dosaženo poznání (v těchto stupních barda), ač bylo vše učiněno, bude zemřelý stavěn tváří v tvář, jak je dále uvedeno, protože je nebezpečí, že sestoupí do třetího barda, zvaného sipä bardo.

(114) Smrtí oproštěný intelekt se v této chvíli ocitá na hranici podmíněčně diferencovaného světa na jedné straně a světa pevně utvářeného na straně druhé. Právě na tomto rozhraní jsou strážcové brány, jejichž podoby jsou utvářeny nejniternějšími zřeteli člověka. Po smrti, kdy je intelekt oproštěn od nízkých zplodin, které vytvořily hmotné tělo bytosti, je situace poměrně jednoduchá. Strážcové brány před ním defilují jako strašidelné jevy a člověk ve formě pevně utvářeného intelektu před nimi prchá, aby se zachránil.

Jinak tomu je při mystickém zasvěcení, v němž čekatel dokonalosti vědomý si sebe jako lidské bytosti má zrak a vědomí připraveny na objektivní vjem představujícího se „zásvětí“. Právě dokonalou představou své fyzické bytnosti ve vědomí posílil mátohy prahu natolik, že se mu představují jako zlovolné bytosti, jejichž síla stoupá v přesném poměru k jeho nejistotě, strachu a hrůze, jež ho postihují jako čekatele zasvěcení. A stane-li se někdy, že některý z čekatelů mystického zasvěcení je bytostí velmi silnou a sebevědo-

mou, může se fantom prahu proměnit v bytost tak skutečnou, že mu přivedí otřes a duchovní pád.

Do této situace však přichází jen málo lidí. Duchovní snažení se zřídka zakládá na dokonalém zpřítomnění vlastní bytosti ve vědomí, takže duchovní růst zůstává záležitostí vnitřní a tím i fantom prahu zůstává mátohou. Jaký to má význam? Čím dokonaleji se člověku podaří si uvědomit sebe, tím více se „zasvěcení“ týká celé bytosti a podle toho jsou i ostatní výsledky. Člověk, který dosáhl oblasti duchovní dokonalosti na „cestě snění“, může zůstat i přes mystické zasvěcení člověkem světským a tímto způsobem ztratit dobytou již cenu.

I svět mystických vizí je tedy více či méně výrazný přesně podle toho, do jaké míry je na mystickém úsilí zúčastněna celá bytost. Ale ať je tomu jakkoli, neměl by nikdo podceňovat vize, k nimž má na mystické cestě dojít. Ať jsou stínovité, nebo téměř hmatatelné, vždy mohou působit na duchovní růst člověka. Kdo jde mystickou cestou jako ve snu, bude stržen mátohou, kdo jí jde jako silná bytost, může být stržen hmatatelnějším zjevem. Leda by se oba tyto druhy lidí chránily náležitými vztahy k dobru nebo k božství. Bude-li jim dobro a božství svítit po celou dobu zkrušujících mravních zkoušek, probudí se jednoho dne v jasu, v němž není předpokladu k pádu. Pak bude za nimi nebezpečí, které plyne z vlivu strážců bran jak v životě, tak i ve smrti.

(115) Tyto a všechny následující bohyně čtyř světových stran odpovídají stavu intelektu, jenž poklesl do sféry lžiživota a lžismrti. Proto se bohyně zjevují s lidsky pochopitelnými symboly a vlastnostmi. Ale je to též znamením, že člověk neunikne zrození ve sféře smíšené karmy v lidském nebo ve zvířecím těle, jetliže ho právě někdo nezachrání správným poučením nebo mocí.

(116) Ratnasambhava jako dhjánibuddha zemního elementu je ve formě héruky pro kvalitu své bytnosti pokládán za původce právě uvedených osmadvaceti božstev. To lze poznat ze stavů a pochodů při mystické realizaci. V té době se totiž stává zřejmým, že duchovité formace a zjevy, jež člověk vidává, jsou vytvářeny právě fyzickými emanacemi, neboť fantazie bývá v této době v klidu. Ostatně může zjevy formovat jen z použitelné látky a nemůže je sama ze se-

be vytvářet. Právě tato látka je emanací buď našeho vlastního těla, nebo těl jiných bytostí. Vždy však musí být tato látka vytvořena ze zemního principu. Emanace jiných těl jsou jiného druhu.

(117) Klasická poučka tibetské mystiky, že bohové a všechno ostatní má původ v prázdnotě, je filozofický problém. Kdo jej však může rozřešit? Jen ten, kdo dobře poznává, že jevy mohou náhle vzejít v prázdném obzoru jeho intelektu, nikoli však jako výtvar jeho obrazotvornosti, ale jako náhle vyvstalé jevy. Ale toto poznání je závislé na mystických zkušenostech.

Jenom mystik znalý správné metody může poznat, že v prázdné sféře jeho intelektu mohou tyto jevy vystupovat i tehdy, když je mentální činnost zaměřena zcela jinam, a že proto jejich vyvstání závisí na zcela jiných podmínkách. Na těch, které se přičítají tvůrčí moci přírody. Může vidět, že tam, kde až dosud nebylo zcela nic, vyvstává stvoření jako odpověď na vztah mezi vědomím a intelektem na jedné straně a prázdnotou prostoru na druhé straně. Poznává tedy, že bohové a démoni a vůbec všechno živoucí vychází z lůna prázdnoty obsahující kladný fyzikální potenciál; ten jediný umožňuje jejich formování snad podle představ prvotypu, jenž vznikl automatickým vymezením se absolutna.

Zná-li člověk tento pochod, může s úspěchem pokládat bardické jevy za prázdné obrazy a tím je zbavit moci a vlivu na určení jeho budoucích osudových podmínek.

(118) Nejúčinnější obranou proti děsivým jevům jak na Stezce, tak v bardu, je nazírání na ně jako na jevy mírné. Děsivý jev nemusí totiž symbolizovat zlo, ale jen odstrašující podobu. Proto vizme všechno jsoucí jako projev laskavého Boha a tím se jistě vyhneme nemilých zkušenostem při styku se skutečnostmi na úrovni hmotné i duchovní.

(119) Mahákála, Černý ochránce, je v tantrickém buddhismu pokládán za hněvivý aspekt Avalókitěšvary. Dharmarádža — bůh smrti, který zabíjí. Máró — zlo symbolizované personifikacemi, které pokoušejí člověka usilujícího o spásu, ba i o mravní povznesení, jaké ho kvalitativně mění.

(120) Mystické úsilí, pokud nevyvolává změny v myšlení, cítění,

uvažování atd., a tím spíš pouze teoretické poznání nemůže nikdy vyvážit praktické zkušenosti s bytostnými proměnami, přivoděnými pravým mystickým úsilím. Neboť právě tyto proměny ukáží nesčetné situace, do nichž se člověk může dostat na cestě životem i umíráním, situace někdy zcela nelogické, jindy neočekávané. Jsme totiž poučováni o bezvýznamnosti subjektivních stavů a duševních pochodů, až tu náhle může zdravotní stav ukázat, že nejsme s to odporovat účinkům vnitřních činitelů, jež jsme se naučili podceňovat. To karma dokáže s člověkem v životě sehrát jinou hru než s mystikem při mystickém vývoji.

(121) U křesťana to bývá Bůh Otec, Ježíš, Maria nebo světcí a svatí. U buddhistů severní školy to bývají guruové a dákiní, někdy Buddha a bódhisattvové.

Závěr, kterým se vysvětluje základní význam nauky o bardu

Nechť byla náboženská cvičení vydatná nebo omezená, v okamžicích smrti vyvstávají mnohé zavádějící přízraky, a proto je tento thödol nepostradatelný. Těm, kdo mnoho rozjímali, svítá skutečná pravda hned po odloučení principu vědomí od těla. Je důležité získat zkušenosti za života. Ti, kdo poznali (pravou podstatu) vlastního bytí a tím nabyli něco zkušeností, dosáhnou v bardu okamžiků smrti veliké moci, když jim svitne čiré světlo. (122)

Veliký význam při zjevování se pokojných a hněvivých vidin v čhöni bardu má také rozjímání o božstvech mystické stezky manter jak pro stupeň představivosti, tak pro stupeň zdokonalení, získaného a prováděného za života. Protože cvik v tomto bardu je zvlášť důležitý i v tomto životě, přidrž se ho, čti Bardo, uč se mu zpaměti, měj je přesně ujasněno v mysli; čti je pravidelně třikrát, aby ti byly jasny všechny významy a slova a abys nezapomněl ani slova ani významu, i kdyby tě pronásledovalo sto katů. (123)

Nazývá se to velkým osvobozením pomocí slyšení, neboť jím budou osvobozeni ti, kdo spáchali pět nezměrných hříchů, jakmile je na stezce ucho slyší. Proto čti tento thödol ve velkých shromážděních. Rozšiřuj učení o bardu. Jakmile je někdo jednou slyšel, vzpomene si na ně v přechodném stavu, i kdyby mu byl dříve neporozuměl, a to do posledního písmene, neboť intelekt je tam devětkrát jasnější. Proto by mělo být mluveno do uší všech žijících lidí a čteno u lože nemocných a též všem mrtvolám. Mělo by být vůbec dále rozšiřováno. (124)

Kdo se setkají s touto naukou, jsou opravdu šťastni. Nehledě k těm, kdo překonali mnoho zatemnění a získali mnoho zásluh, je věru těžké se s ní setkat. Ale i když se s ní setkáme, nesnadno ji pochopíme. Osvobození slyšením se získá prostě tím, že nejsme nevěřící, když nauku slyšíme. Proto vysoko oceňuj toto učení; je podstatou všech nauk.

Tím je skončeno stavění tváří v tvář při prožívání skutečnosti v přechodném stavu, zvané „nauka osvobozující již tím, že je slyšena“ a „to, co osvobozuje prostě tím, že se to dává s sebou“. (125)

(122) Princip vědomí čili schopnost „uvědomělého vnímání“, kterou máme již za života používat k sebezpozorování na úrovni samovolného myšlení, cítění a na úrovni duševních stavů. Tímto způsobem poznáme z vlastní zkušenosti mechaniku bytostného života i jeho vyšší faktory, které mohou do této mechaniky zasahovat. A sebezpozorování není nezajímavé. Rozvine před pohledem člověka fakta, která mu jinak zcela unikají, a nadto mu umožní, aby vnikl do karmické zákonitosti, která rozhoduje o jeho osudech i o osudech lidstva. A sebezpozorování se prohlubuje, až překročí mez oblasti denního vědomí, aby nás provedlo oblastmi podvědomí, jež náš život usměrňuje, ať si to již přiznáme, či nikoli. Jeho prostřednictvím poznáváme procesy života a smrti a toto poznání nám umožňuje, abychom prošli procesy životů a smrtí. Předstihujeme tak zkušenostmi lidský rod, jenž se snaží dosáhnout nejvyššího poznání aplikacemi rozličných pochodů smyslově identifikovatelných. Z přemíry životních zkušeností nám svitnou osvobozující pravdy zřejmě logic-

ké a obecně platné, ale světskými lidmi tak těžko přijatelné, neboť nevedou cestami rozvoje chtění, nýbrž cestami potření chťiců.

(123) Božstvy mystických cest jsou guruové mahájánské nauky, Buddha, Ježíš a někteří znalci a mistři mystiky. — Je jisté, že vysoký stupeň mystického zdokonalení má veliký význam pro svítání bard, neboť zkušenosti s tímto stupněm spojené jsou analogické s bardickými pochody. Předpokládá se však, že čtení Bardo thödolu má také dobrý význam, protože v bytost vetknuté poznání nebo poučení se v úzkostech stane velikou oporou. Oporou jsou poučení thödolu, ale i špatné svědomí a jiné významné stopy, jež v nás zanechaly zkušenosti našeho života.

Proto je velmi dobré, když člověk nashromáždí mnoho dobrých dojmů, tolik, aby převážily dojmy ze světského žití; to je také ochranou před hrozivými jevy v bardu. A komu se mystickým úsilím podaří dosáhnout vnitřní nepohnutelnosti v jasu denního vědomí, ten ani bardem neprojde. Niterná nepohnutelnost v jasu je dharmakájou, stavem, který předchází bardu.

(124) Osobně bych se též klonil k tomu, aby nauka Bardo thödolu byla obecně známa. Smrt je to, co každého člověka jistě potká. V poměru k ní je bardo thödol osvobozujícím poučením, které je živější a účinnější než ignorantství a nedůvěra, jimiž se člověk chce chránit před „záhadou“ smrti.

(125) „To, co osvobozuje prostě tím, že se to dává s sebou“ se vztahuje na Tahdol, jehož části se v Tibetu nosí jako talisman nebo se dávají mrtvému do hrobu nebo se s ním spalují. „Pět nezměrných hříchů“: otcovražda, matkovražda, vyvolání sporu mezi mnichy, zabití světce, poranění (zabití) tathágy (tj. buddhy).

Účelné mystické poznání je tak vzácné, že se s ním téměř nese-
tkáváme. Setkáváme se spíš s názory, které papouškují něco z velkých pravd, k nimž se však vždy přimíchává dost osobní nechutné životní praxe. Jen proto se mystické poznání měří podle velikášského povídání, jakýchsi sil, zdraví, vědění a jiných lákadel, jež neovlivňují skutečnost ani v nejmenším. Pravé nauky jsou proto přecházeny bez zájmu a bez pochopení a pozornost se věnuje bezcenným poučkám o kouzelném umění. Avšak pozor! Žádná

z magických a mystických sil nemůže nikoho zachránit před hollými skutečnostmi, které provázejí bytí. Proto se musíme snažit poznat zákony života a jeho obnovování, abychom mohli zastavit kolo karmy a zachránit se před sansárem tak bohatým na strasti, ale chudým na štěstí.

Základní poučení komentátora

Skončilo období barda okamžiků smrti, charakteristické bouřlivým vzdouváním životnosti zasažené smrtí. Vzdouváním, které tak převyšuje pokojně pracující smyslovost a denní vědomí, že již nic nepřekáží tomu, aby se mohlo sblížit bytí a ticho absolutna a vytvořit podmínky pro resorpci těchto dvou činitelů. Leč ticho absolutna nebývá pro lidi něčím, co by je vábilo. Spíš je zajímavá svět, který vyvolává smyslové senzace. Následkem toho projdou bardem okamžiků smrti, aniž si sebe uvědomí, a také jejich bytost zvyklá jen na vzruchy pocházející ze smyslových vjemů nebude reagovat na otevírající se nebesa stavu dharmakája.

To je podmínka pro setrvání pra-intelektu ve stavu úplné pasivity po dobu bouřlivého vzdouvání životnosti, kdy zároveň svítá čhikhä bardo. Když tato bouře poněkud ustane, pra-intelekt přestane být netečný a místo toho začne pracovat, reagovat na vnější oblasti jako prostředí dění.

V tu dobu přijímá uvolňující se životní potenciál tvary, neboť se sbaluje, přetváří a vybuchuje jako slunce nebo planeta, jejíž nitro je teplé a kůra se teprve začíná tvořit. A protože pro uvolňování životního potenciálu platí fyzikální zákony, uvolňují se především esence (karma) záslužných svazků arúpa a teprve později svazků těžších, jež souvisí s napětím z provinění. Proto jsou svazky měnící se ve tvary nejprve vlídné a teprve později takové, že budí strach. Při normalizaci podmínek po bouřích okamžiků smrti se pra-intelekt mění opět v intelekt a to způsobí, že uvedené svazky změněné ve tvary je opět možno vnímat. Přitom tento intelekt setrvává v pasivitě, neboť uvolňování životního potenciálu na prvních stupních je relativně dost prudké a bouřlivé, a proto intelekt svou podmíněnou nehybnost nemůže překonat. Kromě toho intelekt znamená opro-

ti praintelektu individualizaci. Tyto všechny vlivy mění emanace životního potenciálu v čhöni bardo, které též znamená bouřlivé přetváření životního potenciálu. Toto přetváření se pasivnímu intelektu může jevit v podobě dhjániů a héruků.

Po vyzáření esenciálních složek životnosti ustává kaleidoskop božských jevů a ze zbývajících prchavých radioaktivních látek se vytváří typ (bardické tělo), jehož podoba tryská následkem vyšlehnutí sebevědomí. To je umožněno dalším stupněm uklidnění prostředí, v němž se našel intelekt, který prošel dvěma předchozími bardy. A jelikož je toto tělo vytvořeno právě z radioaktivních látek, jeví se jako siderický dvojník. Přitom není vázáno karmickými silami. Ty se tak brzy nemohou rozvinout. Je však přece obtíženo jemnými karmickými příbuznostmi a vztahy, jež jako tendence v tomto „těle větru“ mají dosti sil, aby označovaly jeho předurčení.

Tak vzniká konečně sipä bardo, jehož průběh bude popsán v následujících statích.

Kéž jsou tyto statě čtenáři poučením, které přináší příznivé předzvěsti!

DÍL DRUHÝ

SIPÄ BARDO,

jež je možno považovat za dobrou hlavní část toho,
co se nazývá „hluboká podstata osvobození
slyšením“ — jasné stavění tváří v tvář upamatovatele
v přechodném stavu, kdy hledá znovuzrození

Vzývání

*Bud' pokorně vzdána čest shromážděným božstvům, ochran-
ným božstvům a guruům.*

Kéž pomohou k osvobození v mezistavu.

Úvodní verše

*Dříve ve Velkém Bardo thödolu
bylo vyučováno bardu zvanému čhöňi.
Nyní bude živý upamatovatel
obdařen bardem zvaným sipä.*

ČÁST PRVNÍ: POSMRTNÝ SVĚT

Poučení pro toho, kdo koná obřad:

*Ač byli již dříve v čhöňi bardu uvedeni mnozí živí upa-
matovatelé, přece je poznání těžko dosažitelné těm, kdo
jsou obtíženi zlou karmou a neseznámili se s touto naukou,
a těm, kdo jsou pro svou zlou karmu napadeni strachem
a hrůzou. — Výjimkou jsou ti, kdo měli dobrou karmu
a byli se skutečnou pravdou velmi důkladně seznámeni. –
– Méně šťastní sestupují ke čtrnáctému dni, kdy jsou zno-
vu živě ovlivněni, a proto potřebují vyslechnout následující
poučení. (126)*

Bardické tělo: jeho zrození a nadnormální schopnosti

Když byla pozdravena Trojice a vykonána modlitba svolávající pomoc buddhů a bódhisattvů, zavolej zemřelého jménem a proslov k němu třikrát nebo sedmkrát toto:

Ó urozený, naslouchej dobře a uchovej to v srdci, že zrození v pekelném světě, ve světě dévů a v bardickém těle jsou toho druhu, jež nazýváme nadnormálním zrozením. (127)

Když jsi zažil záření pokojných a hněvivých božstev v čhöňi bardu a nebyls schopen poznat jejich podstatu, upadl jsi ze strachu do mdlob na tři a půl dne (po úmrtí). Když ses probрал z bezvědomí, musel být vzkříšen vědoucí ve svém prastavu a musilo vytrysknout tvé zářící tělo podobné tvému tělu dřívějšímu. Jak praví tantra: (128)

*,S tělem zdánlivě z masa, jež se podobá dřívějšímu a tomu, jež má být vytvořeno,
vybaven všemi smyslovými schopnostmi a mocí k neomezenému pohybu,
maje podivuhodné karmické síly,
jsi viditelný čistým nebeským zrakům stejné povahy (bardické podstaty).‘ (129)*

Učení je takovéto.

Zářivé tělo, o němž se mluví jako o podobném dřívějšímu a tomu, jež má být vytvořeno, znamená, že budeš mít tělo zrovna takové z masa a krve jako tělo lidské (tělo sklonů). Bardické tělo je vybaveno jistými znaky a zdokonaleno jako tělo bytostí vysokého určení. (130)

Toto tělo zrozené z přání je utkvělou vidinou myšlenkových útvarů přechodného stavu a jmenuje se tělo přání. (131)

Máš-li se zrodit jako déva, zjevují se ti vize povahy světa dévů. Podobně je tomu, máš-li se zrodit v jiné sféře,

ať jako asura, člověk, préta nebo bytost pekelná. Zjevují se ti vždy vize odpovídající sféře, v níž se máš zrodit. (132)

Podle toho znamená slovo ‚dříve‘, že sis před půlčtvrtým dnem myslel, že máš stejný druh těla jako dřívější tělo z masa a krve, jež jsi získal v předešlé existenci navyklými sklony. Slovo ‚vytvořeno‘ je užito proto, že se ti zjeví vidiny místa budoucího zrození. Tím se vztahuje výraz ‚dřívější a to, jež má být vytvořeno‘ celkově na právě odložené tělo z masa a krve a na tělo z masa a krve, jež má být přijato v novém vtělení. (133)

Nezajímej se o vize proto, že se ti zjevují. Nedej se zlákat. Nebuď slabý. Zamiluješ-li si je ze slabosti, poputuješ do šesti lók a zakusíš utrpení. (134)

Do nedávna jsi nebyl schopen rozpoznat čhöňi bardo, a proto jsi musel sestoupit tak hluboko. Přidržíš-li se teď pevné pravdy, musí tvůj duch setrvávat soustředěn v nicnedělání, nicnedržení, tedy v nezkaleném prapůvodním jasném a prázdňém stavu intelektu, k němuž tě vedl guru. Tím dosáhneš osvobození a nebudeš muset vstoupit do brány lůna. Nejsi-li schopen znát sama sebe, rozjímej o svém ochranném božství a o svém učiteli, ať jím byl kdokoli, a to s velikou příchýlností a pokornou důvěrou. Rozjímej o nich, jako by zastiňovali temeno tvé hlavy. Má to velký význam, nedej se proto odvrátit. (135)

(Pokyny pro toho, kdo koná obřad.)

Promlouvej tak a vzejde-li z toho poznání, bude dosaženo osvobození a není třeba sestupovat do šesti lók. Je-li poznání ztíženo zpětným působením špatného zaměření ducha, promlouvej takto:

Ó urozený, zase naslouchej. ‚Vybaven všemi smyslovými schopnostmi a mocí k neomezenému pohybu‘ značí, že třeba jsi byl zaživa slepý, hluchý a chromý, budou na této posmrtné úrovni tvé oči vidět tvary, uši slyšet zvuky a všechny ostatní smyslové orgány budou nezeslabeny, velmi ostré a úplné. Proto se mluví o bardickém těle ja-

ko o těle vybaveném všemi smyslovými schopnostmi. Druh existence, v němž jsi, je známkou toho, že jsi zemřel a putuješ v bardu. Jednej tak, abys to pochopil. Vzpomeň si na nauku, vzpomeň si na nauku. (136)

Ó urozený, tvé nynější tělo není tělem z hrubé hmoty, je tělem přání — od doby, kdy se tvůj intelekt odloučil od svého místa. Proto výrok ‚neomezený pohyb‘ znamená, že máš teď schopnost procházet horskými masivy, vrchy, zemí, domy i horou Méru bez obtíží. Vyjímaje Bódhgaju a mateřské lůno, můžeš nyní bez obtíží procházet dokonce králem hor, samou horou Méru, přímo i pozpátku. I to je známkou toho, že putuješ v sipä bardu. Vzpomeň si na nauku svého učitele a modli se k milosrdnému Bohu. (137)

Ó urozený, opravdu jsi vybaven silou měnit svou postavu, počet a velikost svých vlastních postav, ale to vše není plodem samádhi, ale silou, jež přišla přirozeně, a proto má charakter karmické moci. Můžeš v jediném okamžiku projít čtyřmi světadíly kolem hory Méru nebo se můžeš ihned objevit na každém touženém místě. Je ve tvé moci objevit se tam v čase tak krátkém, jakého je třeba k ohnutí nebo natažení paže. Ale nepřej si těch mámivých sil, sil změn formy — nežádej si jich. (138)

Žádná (z nich) ti není odepřena, chceš-li se jí pochlubit. Schopnost bez překážky je používat je v tobě. Uvědom si to a modli se ke svému guruovi.

Ó urozený, slova ‚viditelný čistým nebeským zrakům stejné povahy‘ značí, že se v přechodném stavu vidí bytosti stejné povahy nebo složení (nebo stejného stupně vědění). Vzájemně se např. vidí bytosti určené zrodit se mezi dévy (a podobně). Nezahleď se však do bytostí, které vidíš, nýbrž rozjímej o milosrdném Bohu.

,Čistým nebeským zrakům viditelný‘ znamená také, že dévové, kteří obdrželi své (čisté) zrození za zásluhy, jsou viditelní čistým nebeským zrakům těch, kdo cvičí dhjánu. Ti je však nevidají vždycky, nýbrž jen při duchovním sou-

středění (na ně). Nesoustřeďují-li se na ně, nevidí je. Někdy také mohou mít cvičící lidé při cvičení dhjány jinam odvrácenou pozornost (a nevidí je). (139)

(126) Živý upamatovatel je pra-intelekt, jenž není „stavem o sobě“, ale vlastností živého organismu. Jeho pomocí jsou nejnižší organismy podněcovány k vyživovacím aktům a týž činitel působí v rostlinách, jež svými kořeny sahají po výživě. Týž pra-intelekt je účasten tělesných (bytostných) pochodů, jež pokračují i po smrti. Neprojevují-li se zjevně, je to jen proto, že náleží do oblasti podvědomí, jehož některé funkce nám jsou známé a zřejmé, ale mnohé běžnému postřehu unikají.

Jenom za předpokladu, že člověk jógickou kázní přesune denní vědomí do oblasti podvědomí, projeví se jeho funkce jako zcela zřetelné asi tak, jako se stane zřetelným mikroskopický svět pod skly mikroskopu. Pak přestává být mrtvola kusem neživé hmoty, ale stane se člověkem, který žije v jiné oblasti, než jaká je vyhrazena dennímu vědomí, ale její vnímání tomuto vědomí přísluší. Je zřejmé, že to, co je mrtvým člověkem, je vlastně bytí, jehož procesů se účastní ta část podvědomí, která je egocentrickou jednotkou, jástvím, jež řídí chod organismu dávno před tím, než se v něm rozvine denní vědomí. A tato část podvědomí dobře reaguje na dění, které vnímáme jako rozpad těla; rozpad těla není pouze organickým procesem, ale i rušením elektromagnetického pole, jímž je bytost na úrovni vědomí i v oblasti psychické.

Zatím co toto elektromagnetické pole zaniká, je jeho duchovní prvek, pra-intelekt, toho účasten jako někdo, kdo **musí** tento rozpad pozorovat. Rozpad sám se řídí karmickými dispozicemi a budí proto v pra-intelektu příslušné vize, jejichž vliv určuje nové budoucí začlenění bytosti reinkarnací.

Jenom na základě toho může jogín, dobře cvičený v pozorování, sledovat nit nebo řetěz uvědomovacích aktů až za okamžik počítí do dalších minulých existencí, které ovšem nejsou všechny jen lidské, ale i nelidské, a skutečně končí až v říši minerální. A tak pra-intelekt je oním faktorem, jenž z jednotlivých článků vytváří celý řetěz. K němu se obrací ten, kdo volá zemřelého ve snaze upa-

matovat ho ve vyšších stavech, než jaké patří posledním stupňům barda, peklu.

Bytosti s dobrou karmou jsou v bardickém pochodu vystaveny příznivým vizím, jež jsou předzvěstí nebo dokonce predestinací lepší budoucí objektivace. O tom bude text ještě mluvit.

Důvěrné seznámení se skutečnou pravdou o bardických stavech závisí na procesech poznávání sama sebe. Kdo silou analytického sebepozorování proniká ke své a do své bytosti, seznamuje se s mechanickými pochody slučování a rozlučování fyzikálních složek utvářejících bytí a tím poznává i barda. Zjišťuje, že tyto procesy vůbec nejsou ovlivňovány vnějšími činiteli, ale výhradně vnitřními, které se jeví jako popudové hnací síly čili karma.

Následkem těchto sil a zákona o zachování energie jsou lidé, kteří myslí v pojmech odpovídajících jevům hmotné přírody a nikoli v pojmech vyvolávaných zájmy o transcendentno, vedeni až do sipä barda, neboť v něm najdou pevnější opory pro své názory a přesvědčení. Dostanou-li se však až do tohoto barda, nemohou se již stát duchovými bytostmi nadsmyslového světa, jehož rozsah zdaleka převyšuje zemský povrch čili „oblast hlíny“. Stanou se bytostmi, které budou vybaveny lepším nebo i horším tělem a vzhledem k jeho struktuře budou odsouzeny žít buď na zemi, nebo v duchovní oblasti podobné omezené zemi.

(127) Nadnormální zrození spočívá v tom, že je přijato tělo jiné úrovně.

(128) Z toho, co je zde řečeno, je zřejmé, že barda od sebe nejsou oddělena do jednotlivých pochodů, ale jsou prožívána současně. Pouze vědomí se přesouvá z oblasti čikhä do čhöni a sipä barda. V období čikhä barda setrvává vědomí v ádikája čili v prastavu nebo ještě lépe v neutvářené říši. Potom sestupuje do říše utvářející se a nakonec do říše utvořené. Příznaky smrti však způsobí, že se člověk při smrti zalekne nezvyklých pochodů, takže upadá do mdlob i na úrovni pravědomí (viz praintelegt). Když se probere z mdlob, probouzí se zpravidla v tom, co se nazývá bardické tělo, podle textu zářící tělo.

Vzkříšení „vědoucího“ znamená, že moc sebeuvědomování se opět zvedla jako vlna, která zanikla po úděsných vjemech. Lze pro-

to předpokládat, že tak jako běžné uvědomování značí okamžiky vědomých připomínek udávajících se v téže materiální soustavě bytí, tak zase uvědomování v časových intervalech, jež jsou vyjádřeny reinkarnacemi, značí přechod do jiné časové dimenze, která se dotýká stejných psychických pochodů. O spojovací síle zvané paměť pak lze soudit, že stejně okamžiky uvědomování jako fáze značící jednotlivé inkarnace nejsou takovým způsobem touto silou spojeny. Spojení, které identifikujeme mezi jednotlivými okamžiky uvědomování se opírá o krátké časové momenty.

Tyto závěry lze založit na přímé zkušenosti. Podaří-li se někomu např. oddělit jednotlivé okamžiky uvědomění tím, že prohloubí stav, který náleží mezi uvědomovací vzněty, zjistí, že tyto vzněty vůbec nejsou spojeny, a stav mezi uvědomovacími vzněty se ukáže být psychickým fenomenem přímého vnímání. Toto přímé vnímání pak **může** uvědomovací vzněty spojovat, ale to se pak jeví jako duševní dosah člověka do minulosti i budoucnosti, které se pak následkem přímého vnímání stávají přítomností.

Na tomto základě spočívá schopnost vzpomínek na minulé inkarnace, které se vzhledem k tomu, co bylo právě řečeno, jeví též jako časové okamžiky. Ty se však šíří vzhledem k momentu přímého vnímání v dlouhých vlnách, zatím co uvědomovací akty se šíří vzhledem k tomuto momentu vlnami krátkými.

(129) Nechť si nikdo nemyslí, že je problém barda jednoduchý. Někdy se zdá, že smrtí barda začíná, jindy se v něm nachází člověk ještě za života a opět jindy smrtí končí. Uvedu tři typicky odlišné případy, jichž jsem byl sám svědkem.

V průběhu své první realizace jsem byl povinen účastnit se pohřbu někoho, kdo svou mysl nikdy nepovznesl nad zem a tuto svou duševní orientaci potvrzoval výrazným ateismem. Nyní však jeho tělo leželo v rakvi a já jsem je mohl vidět. A skutečně! Jenom tělo bylo v rakvi, kdežto on sám, tak jak jsem ho vídal zaživa, se tyčil nad svým hmotným tělem. Obě těla, hmotné i bardické, byla k sobě poutána kotníky nohou. Stál tu bílý a čistý, avšak zmatený či dokonce zděšený nad jemu nepochopitelnou situací.

Příbuzní plakali a jejich pláč se mírnil a zvyšoval přesně podle toho, jak mrtvý ve svém bardickém těle obracel pozornost k sobě

nebo k nim. Jeho švagr vůbec nesnášel jeho pohled a ve velmi krátké době upadl třikrát do mdlob. Ale to všechno ve mně nevzbudilo dojem, že je situace vážná. On, tyčící se nad svým mrtvým tělem, jevil se mi k mrtvému tělu poután pouze proto, že posmrtnému stavu nevěnoval jedinou myšlenku. A ti ostatní jenom reagovali na jeho situaci, již si dobře uvědomoval právě jen on sám. Věděl jsem, že by to chtělo říci mu pouze něco poučného, ale já jsem tehdy ještě s „duchem“ mluvit nedovedl. Mohl jsem se tedy pouze usmát a tak v něm vzbudit jiskérku naděje.

Byla to však pomoc skutečná? Musel jsem pochybovat. Spíš jsem si mohl domýšlet, že způsob jeho vlastního myšlení ho bude poutat k mrtvému tělu a tím ke strastným pocitům v končícím i v budoucím žití.

Jindy, kdy jsem se opět cítil povinen zúčastnit se pohřbu, bylo mrtvé tělo ženy v rakvi v hřbitovní kapli. Měl jsem již dost znalostí s průběhem smrti a byl jsem poněkud překvapen, že se mrtvá žena nenachází u svého mrtvého těla, jak tomu vždycky bývá. Nerad dělám jakékoli závěry ze situace, která není docela jasná. Zde však šlo o ženu náboženskému myšlení vzdálenou a spíš podprůměrné inteligence, proto jsem se prostě domníval, že asi bude přímo ve svém těle. Příbuzní žádali o otevření rakve a to mělo do situace vnést jasno.

Díval jsem se a viděl, že subtilní záření již jejímu pra-intelektu vytvořilo cestu do „modré říše“, tam, kam běžní lidé zpravidla – nebo je snad možno dokonce říci nikdy — nevcházejí. Byl jsem až vyveden z míry, když jsem viděl, že celý problém smrti byl v tomto případě vyřešen určitými reakcemi na přetěžký život. Jeho konec jí vzal všechny opory v tom, co se může komu líbit na tomto světě a na čem v něm může lpět.

Takový těžký osud, jako měla ona, má jistě mnoho lidí. Někteří z nich však proti svému osudu reptají a tímto způsobem se poutají na nedosažitelný jim „svět“, v němž tělesně přebývají. Ti jistě budou hledat v bardu nové tělo. Opustí-li však někdo tento svět zevně i vnitřně, má **snad** vždy dobré vyhlídky jako tato žena.

Třetí případ. Byl jsem necelé tři roky po druhé realizaci a můj zrak byl ještě poněkud „rozjitřen“ neuvěřitelnými situacemi, kterým jsem byl v oblasti démonů a krev pijících bohů vystaven.

V oblasti, která byla plná dějů a předzvěstí vytvářejících náznaky rodícího se nového věku. Byla to situace, která mne nenechávala na pokoji a bělostní pokojní bohové ponoření po pás pod obzorem mé počínání pozorovali, jak jsem se domníval, jakoby přes zed' na obzoru. Ať tomu bylo jakkoli, vyvázl jsem ze všech náhle se vyskytujících nástrah „se zdravou kůží“ a mohl jsem se tedy ještě „dívat po světě“. Tak tedy právě asi po třiceti měsících jsem seděl v kostele přítomen službám božím v jistém úhlu proti několika kanovníkům. Náhle jeden z nich vzbudil moji pozornost. Vypadá přece jako jeden z oněch bělostných pokojných bohů, kteří se na mne tehdy dívali, pozorujíc mne, říkal jsem si. Mírné přítmí však nedovolilo rozpoznat ho dobře. Proto jsem jej předešel při východu z kostela, abych se mohl přesvědčit. A opravdu jeho tvář, bytost a chůze mé dřívější zjištění potvrdily. Podpírán průvodci šel nejistě, jak tento druh bohů může chodit po zemi. To mne v mém zjištění zcela utvrdilo. Byl tu jen problém: jak takový člověk — bůh může žít na zemi? Odpověď dala jeho brzká smrt. Pak mi již bylo jasno. Tento člověk, který jistě neznal jógu ani jiné duchovní praktiky, se ztotožnil s jedním z bohů zcela cizích katolickým názorům asi pouze proto, že „se stal modlitbou“.

Snad by měl být u Boha — Otce. Ale on asi byl opravdový, modlil se skutečně, a proto musel přijít do oblasti skutečnosti, mezi bohy, kteří jsou. Nikoli do „nebe z papíru“, jaké snad jedině může být nebe teologů. Snad ho smím pozdravit v jeho dobrém světě touto cestou. Byl přece nadměrně lepší než všichni ti na svou mystiku pyšní lidé, kteří svým snažením nedovedli nic jiného než vybírat z fondů své dobré karmy a pak to vše promarnili rozvojem falešných názorů a přesvědčení.

Viděl jsem tyto mystiky dobře, jak si svým počínáním upravují cestu směřující do pekla. Život je totiž něčím vážnějším, než aby jej směl odvážný a nerozumný snílek promarnit falešnými snahami. Musí být prožit v rozmnožování dobré karmy. Její přemíra přijde k jeho dobru ve hmotném i psychickém časném smyslu.

A co se týká stavu barda těchto tří lidí? Všechno záleží na uvolnění pout mezi složkami bytí. První z nich nikdy nepomyslel na smrt, ale věřil jako všichni zaslepení lidé věří, že budou žít věčně, i když stále teoreticky připouštějí, že zemřou jako dosud každý.

Proto ho smrt vlastně přepadla a on byl nucen projít celým bardem. Druhé z těchto tří osob vzal život všechno tak dokonale, že se už dovedla upnout pouze na přání, které znělo do prostoru asi takto: „Kéž by všechna strast přestala.“ Jelikož tu nebylo karmického důvodu, aby musela setrvat „v oblasti jevů“, mohla být přijata sférou Dordžečanga.

Třetí z nich vytvářel vírou a modlitbami zásluhy, jež slova modlitby přetvořily v duchovní perly označující oblast sambhógakája. To všechno však bylo připraveno ještě před jeho smrtí, a proto se hlubšímu vidění jevil jako cosi hotového, co mohlo být „dorealizováno“ přesunem vědomí, který ovšem znamenal smrt jeho těla. Kdyby byl mladý a silný a také dobře zasvěcený, byl by mohl insignie stavu sambhógakája pronést otřesy, jež provázejí zanikání vědomí při realizačních pochodech. Pak zde mohl žít jako božská bytost vědomá si své slávy a zasvěcení. Jelikož tomu tak nebylo, realizoval svůj vysoký stav v okamžiku fyzické smrti.

(130) To znamená, že bardické tělo můžeme považovat za tělo siderické a pouze jeho tendence mohou ukázat jeho charakter. Je to totiž tělo bílé, světelné a jeví se jako tělo (nirmánakája) mistrů mystiky, kteří jako Henoch a Eliáš zmizeli z pláně, kterou můžeme vnímat svými smysly.

Když pozorujeme bardické tělo, nesmíme se nechat zmást jeho vzezřením ani jeho silami a schopnostmi. Pravý jeho charakter lze nalézt v jeho hlubině. Bytost vysokého určení působí tíží, jakou působí každá hmotná věc (ovšem na „ducha“ člověka). Nepůsobí-li zjev či bytost touto tíží, můžeme jej pokládat za nedokonalou bytost sansarické oblasti. To znamená, že oblast ducha je oblastí zrádných zjevů, jež mají často vzezření božské, ale ve skutečnosti to mohou být zjevy démonické. Jejich rozeznání závisí na tom, zda má pozorující člověk „tělo pravdy“. Kdo je nemá, bude jistě ošálen.

(131) Touhy, které jsou projevem „životní žízně“, vytvářejí z esenciální životní síly jakousi substanci nebo fluidum, jež se přetváří v bytost na základě myšlení a uvažování v lidských pojmech. Ale obecný člověk nesetrvává u určité touhy až do jejího splnění, ale přechází od jedné touhy ke druhé. Proto se silueta bytosti, vytvořená takto ze životní síly, nevyvine do té míry, aby působila určitou

tíží a projevila tím, že je její přirozenost reálná. To znamená, že se všechny emanace vznikající za této situace srazí v pouhou siluetu, která je neklidná jako sám člověk ve svém vlastním myšlení.

(132) O těchto vizích se bude mluvit později.

(133) To znamená, že stav, který je vytvořen zformováním bardického těla, je skutečně přechodným stavem a že bardické tělo přijímá během doby charakter a podobu těla, které bude později přijato jako tělo skutečnější. Charakter a podoba těla budoucí existence může být určena z nejvýraznějších vizí, které se vnučují pra-intelektu. Kdo dobře zná nauku, zdá se být v této době schopen vize nevnímat. Světlo dharmakáji tak nepřijme formu, takže zánik bardického těla je vysvobozením ve světle dharmakáji. Je-li však člověk procházející bardem schopen vnímat toliko příznivé vize, může horší zralou karmu tímto způsobem překonat a vyhnout se jí zrozením na šťastnějších úrovních.

Obojí výsledek je však závislý na schopnosti uvědomit si sebe v tom smyslu, že je možno řídit vlastní myšlení, uvažování a vnímání. To je situace, která se nenaskytne těm, kdo se již za života v těle necvičili ve zpřítomňování vlastní bytosti ve vědomí a místo toho se nechali vléci silami přírody, které jim samy určovaly, kam se má obrátit jejich vědomá pozornost.

Člověk je bytost tak šťastně utvářená, že může své vědomí dobře dirigovat a vytvářet jeho náplň. Tato schopnost náleží k lidské úrovni, proto člověku ukládá, aby jí užíval. Neužívá-li jí, propadne silám svého podvědomí a ty mu nikdy nedovolí, aby byl šťastný, neoplývá-li právě šťastnou karmou za dobré skutky v minulých inkarnacích. A to je trest za to, že zneužil dispozic, jimiž byl obdařen přijetím lidského bytí. Již za života upadá do nesčetných konfliktů mezi tužbami a možnostmi danými okolnostmi. Po okamžiku smrti je ve svém pra-intelektu vystaven vizím asi tak, jako je nahý člověk vystaven neblahým vlivům počasí, když se nemá možnost ukrýt.

(134) Zájem o vize vyplývá z toho, že člověk již zaživa nedokázal být bez zájmu, když si byl sebe dobře vědom a byl bdělý. Také z toho, že lpěl na tom, aby byl stále uprostřed věcí ukájejících jeho touhy po požitcích. Takový člověk i potom, když je zbaven

těla, touží po prostředí, které je plné věcí a dění; to ho zbavuje možnosti, aby se nezajímal o vize, které se mu objevují. A tak, protože nedovedl být sám sebou a spokojen v naprostém prázdnu, musí v přechodném stavu platit těmito vztahy, jež předvídají jeho nové opětné vtělení.

(135) Nic–nedělání a nic–nedržení se vztahuje na nelpění na ničem a zrušení jakéhokoli osobního poměru k tomu, co vstupuje do vědomí a nutí k akcím, případně k reagování na vjemy. V tomto postoji se má člověk cvičit již za života; lze v něm vidět pravou bránu k józe. Ale nic–nedělání a nic–nedržení se nesmí vyjádřit tupou lhostejností, ale ovládnutím veškeré duševní činnosti a nelpěním na ničem.

Když se člověk těmito pravidly neřídí, vytváří podmínky k ulpění na něčem konkrétním. Za předpokladu, že se intelekt staví kladně k věcem jevů, způsobí tím, že se opět zaplete v sítě bytí v lůně. To se ovšem nevztahuje pouze na posmrtný stav. Tytéž možnosti se vyskytují i zaživa a ty, které se nás přímo týkají, můžeme sledovat prostřednictvím analýzy stavů vědomí. V některých okamžicích totiž můžeme zjišťovat, že vědomí zakotvilo v pevně ohraničené a nehmatatelné neboli duchovité oblasti a že s tímto zakotvením souvisí jisté pocity, které můžeme znát z dětství a které jsou obdobou vývoje embrya. Jsou to pocity rozvoje a růstu v blaženostech provázejících zrod a pohlavní splynutí. To je okamžik, kdy se člověk, třeba dosud živ a zdráv, kdesi zachytil v lůně, aby se později zrodil.

Vězme totiž, že pocity, které provázejí zrod a pohlavní splývání, jsou si velmi podobné. Proto je možné stopovat počínající inkarnaci našeho z bytostného stavu odchyleného vědomí, které tím, že kdesi našlo podmínky k nové objektivaci, neztratí vůbec na intenzitě, neboť je částí kosmického vědomí a není proto jevem subjektivním jako kvalita uvědomování. Je jako vzduch, jenž je vždy „celý“ nebo „plný“, ať je v uzavřené nádobě, nebo v otevřené, nebo mimo nádobu vůbec.

Nedokáže-li člověk setrvat v tomto stavu vědomí (nic–nedělání a nic–nedržení), učiní nejlépe, když vymění náplň svého vědomí. Místo světa nechť v něm má božství, čistší a vyšší to skutečnost,

která jakožto obsah vědomí vytváří předpoklad lepšího vtělení. Pravím vtělení, neboť božství je náplní vědomí, a proto za ní existuje jáství, pravý původ bytostné existence. Ta se nevyskytuje pouze tam, kde není osobnosti.

(136) Příčinou úplného smyslového vybavení bardického těla je to, že ani slepota ani hluchota ani jiné smyslové a bytostné indispozice nic neubírají na úplnosti myšlení, zejména pokud je člověk těmito závadami postižen během života. Proto se mu všechny schopnosti znovu vrátí a naopak budou dokonalejší, než tomu je obvykle v těle, neboť bardické tělo je vytvořeno z jemnějších a čistších látek než tělo hmotné.

Jedno je však jisté: neposkytuje se mu možnost předvídavosti, jakou mu přičítají spiritisté. I když lépe vidí, slyší atd., přece se to týká pouze přítomnosti. Omezená síla předvídavosti, již má, vyplývá z pokročilosti na cestě intelektuálního rozvoje a jasnovidnost z jasnocitu zaživa již pozorovaného. Není-li těchto předpokladů, je nadsmyslová schopnost bardické bytosti omezena na zjišťování myšlenek, pocitů a duševních stavů lidí, kteří ji přiměli k tomuto zájmu. Mohlo by se říci, že tu jde o dokonalejší postřeh v oblasti přítomnosti.

(137) Jakmile je intelekt okamžitou situací přinucen opustit tělo, vytváří se hned tělo nové, bardické, jestliže tu bylo jáství. Není-li jáství, nýbrž pouze vědomí absolutna, bardické tělo se nevytvoří. Ze zbytků morálně nepročištěných složek bytosti se může vytvořit mnohem temnější silueta, která nebude oživována „denním“ vědomím vzhledem k bardickému bytí, ale jen vědomím subliminálním, a rozplyne se za kratší nebo delší čas.

Je-li bardické tělo vytvořeno a může-li se od fyzického těla odpoutat, je na základě vlastních kvalit schopno vyvolávat fenomenální jevy. Vzpomínkou na něco se objeví tam, kde je vzpomínaná věc, a nevadí mu hmotné překážky. Z jeho stanoviska je hmota pouhým stínem, jímž může procházet jako lidé párou nebo kouřem. Vylučuje-li se lůno, je to proto, že člověk na bardické úrovni nedozrál ke vtělení. Bódhgaja se zde patrně uvádí jako symbol velkého duchovního centra.

(138) Pravé mystické soustředění rozrušuje strukturu bytnosti a podle okolností ji povyšuje natolik, že pokud člověk správně a intenzivně usiluje a má k tomu dostatek času, může vytvořit stejnou situaci, jaká se vztahuje na bardické tělo a jeho síly. Ale soustředění znamená vědomé a metodické psychické úsilí, jehož prostřednictvím je dáno do moci člověka, aby si získaný stav zachoval.

Nic takového však nelze zjistit u bardické bytnosti. Je hnána „větrek karmy“ a její stav je dočasný, jakási odměna za prožité utrpení a úzkosti minulého života. Netrvá dlouho a dochází znovu k sevření v bytnosti pevně utvářené, k znovuvtělení provázenému strastmi.

Zpřítomňující soustředění, jehož pomocí se člověk chápe struktury svého hmotného těla a sublimuje ji pomocí povyšování uvědomovacích postupů, vede ke stavu, v němž se stane tělo ovladatelným a dokonce se i změní. V jistém stupni tohoto druhu duchovního vývoje se celá bytnost stane předmětem, jež lze měnit a přenášet prostorem podle vlastního uvážení a vůle. Ale pozor! Mluvím o vysokém výsledku. Ve cvičebním kursu se tělo nechce tak snadno podrobit vědomí, jež se ho chce zmocnit zpřítomňující silou. To proto, že bytí je pevně utvářenou fikcí, která se znovu a znovu připomíná normálnímu vědomí v úloze, již získalo dosaďadním podrobováním si psychické soustavy.

Ale úsilí tohoto druhu má význam. Není-li dosaženo nejvyššího cíle v jednom životě, může ho být dosaženo v životě příštím nebo v některém z příštích životů. Ale již schopnost dobře si zpřítomňovat vlastní bytnost ve vědomí má svou dobrou stránku. Člověk, který to dokáže, se stane pánem nad duševními stavy. Další rozvoj na této cestě přináší nové a dobré výsledky. To je mu dobrou a spolehlivou předzvěstí.

(139) Záleží vůbec na kvalitě soustředění, které pak ovšem znamená soustředění předmětné nebo bezpředmětné. Je-li soustředění bezpředmětné, vědomé a zacílené, stane se jeho objektem světlo nediferencovaného jsoucná čili oblast transcendentální. Je-li však předmětné, stanou se objektem viděné jevy odpovídající kvalitě předmětu. Např. prostorově vymezené světlo přináší postřehy, které se vyznačují světelnou a dobrou povahou; mohou mezi ně patřit i dévové. Hmotné skutečnosti jako předmět soustředění působí vel-

mi často neblaze. Proto je nezbytné počínat si při volbě předmětu pro soustředění opatrně. Kdo si zvolí soustředění bezpředmětné, musí dbát toho, aby setrval v dobrých duševních stavech. Jinak by se jeho soustředění stalo temným a bylo by provázeno otupělostí vědomí.

Znaky existence v přechodném stavu

Ó urozený, vlastník takovéhoho bardického těla uvidí místa (důvěrně známá na pozemské úrovni) a příbuzné, jako je vidíme ve snu. (140)

Vidíš příbuzné a známé a hovoříš k nim, nedostáváš však odpovědi. Když je a svou rodinu vidíš plakat, myslíš si: ‚Jsem mrtev, co mám dělat?‘ Prožiješ velkou strast jako ryba vyhozená (z vody) na řeřavé uhlí. Takovou strast teď zažiješ. Nijak ti však nepomáhá, cítíš-li se teď nešťastným. Proto, máš-li božského gurua, modli se k němu. Modli se k ochrannému božstvu, k Milosrdnému. Nepomůže ti ulpění na příbuzných a známých. Proto na nich neplí, modli se k Milosrdnému, pak neprožiješ soužení, hrůzu a strach. (141)

Ó urozený, jsi věčně hnán sem a tam pohybujícím se větrem karmy. Je to tvůj intelekt, jenž nemá předmětu, na němž by spočinul. Je hnán jako pírko jedoucí na koni dechu. Bez přestání a nedobrovolně putuješ stále dokola. Všem, kdo tu pláčí, říkáš: ‚Jsem tu, neplačte.‘ Než oni tě neslyší, a proto si říkáš: ‚Jsem mrtev.‘ A opět se cítíš velmi bídne. Nebuď tak ubohý.

Vyvstane šedé soumravné světlo v noci, ve dne, stále. Na tomto stupni přechodného stavu budeš prodlévat buď jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest, sedm týdnů až do devětačtyřicátého dne. Praví se, že bída sipä barda je obvykle prožívána dvaadvacet dní, ale nelze s jistotou udat žádné určité období, protože rozhodující vliv má karma. (142)

Ó urozený, přibližně tou dobou tě požene prudký vítr karmy strašlivými nárazy zezadu, strašlivý a těžko snesitelný vítr. Neboj se ho. Je to jen přelud. Před tebou je ustavičně strašidelná temnota, z níž zaznívají hrůzu vzbuzující výkřiky jako ‚Bij! Zabij!‘ a podobné hrozby. Neboj se jich. (143)

Jindy u lidí s velmi špatnou karmou přepadají člověka karmicky vytvoření masožraví rákšasové nesoucí různé zbraně a vykřikující ‚Bij! Zabij!‘ apod. a způsobují strašlivý hřmot při snaze dopadnout člověka. Ženou se na něho jako o závod. Také svítají přízračná šálení, že je pronásledován hroznými šelmami, halucinací sněhu, deště, tmy, prudkých nárazů větru a zdání, že je pronásledován mnoha lidmi. Slyší zvuky, jako by se řítily hory, a hřmot zlostně vzkypělých moří, hukot ohně a pojednou vyvstalých běsnění uragánů. Tyto vidiny a zvuky jej pronásledují. (144)

Přicházejí-li, prchá člověk před nimi každým směrem, lhostejno kam. Ale cesta je zahražena třemi strašlivými propastmi: bílou, černou a červenou. Svou hloubkou budí hrůzu a člověku se zdá, jako by měl do nich padnout. Ó urozený, ve skutečnosti to nejsou propasti, ale hněv, chtíč a nevědomost. (145)

Uvědom si, že teď jsi v sipä bardu. Volej Milosrdného jménem a vážně se modli: ‚Ó milosrdný bože, můj guru a vzácná Trojice, nedopusťte, abych já (jmenuj se jménem) upadl do nešťastných světů.‘ Počínej si tak, abys na to nezapomněl.

Jiní lidé, kteří nashromáždili zásluhy a věnovali se převážně náboženství, prožívají plnou měrou různé nadšené radosti, štěstí a blaženost. Neutrální bytosti, jež nezískaly žádných zásluh a neutvořily špatnou karmu, neprožívají ani radost ani utrpení, ale určitý druh bezbarvé lhostejnosti a stupidity. Ó urozený, když se dostávají tyto prožitky, nenech se jimi přivábit, ať bys prožíval jakékoli nadšení. Nezblázni se do nich, ale myslí si: ‚Guru a Trojice jsou

velebeni (těmito radostmi danými po zásluze).‘ Vzdej se všeho bláznění a žádostí. (146)

Kdybys neprožíval ani radost ani bolest, nýbrž jen lhostejnost, dej svému intelektu spočívat v nerušeném stavu meditace o velkém symbolu a nemysli na to, že medituješ. To je velmi důležité. (147)

Ó urozený, v této době prodlíš krátce na předmostích, v chrámech, u osmero druhů stúp, nejsi však schopen dlouho tam setrvat, neboť tvůj intelekt byl odloučen od pozemského těla. Pro neschopnost prodlévat déle na místě se budeš cítit znepokojen, mučen a jímán hrůzou. Mnohdy je vědoucí v tobě zakalen, mnohdy roztržitý a bez souvislosti. Pak ti napadá: ‚Ach, jsem mrtev, co mám dělat?‘ A tato myšlenka zarmoutí vědoucího, srdce pocítí zamrazení a zakusíš nekonečnou bědu soužení. A protože nemůžeš spočinout na žádném místě a cítíš se být nucen putovat dál, nerozptyluj se různými věcmi, ale nech intelekt setrúvat v jeho (nezměněném) pra-stavu.

Z potravy můžeš přijímat jen to, co je ti podáno. Nic jiného. O přátelích v tomto čase nevíme nic určitého.

To jsou známky putování bardického těla v sipä bardu. Strast a štěstí závisí v té době na karmě.

Vidíš svůj dům, své služebnictvo, příbuzné i svou mrtvolu a myslíš si: ‚Nyní jsem mrtev, co mám dělat?‘ Tísňen těžkým žalem si myslíš: ‚Co bych dal za to, kdybych mohl mít tělo.‘ Inspirován touto myšlenkou putuješ sem a tam, hledaje tělo. (148)

Zajisté bys mohl do svého těla devětkrát znovu vstoupit, ale protože jsi dlouho prodléval v čhöňi bardu, tělo zatím zmrzlo (je-li zima), rozpadlo se (je-li léto) nebo je tvoji příbuzní spálili, pochovali, hodili do vody nebo dali ptákům a šelmám. Protože nemáš místa, kam bys vešel, jsi nespokojen a máš pocit, že jsi vtěsnáván do skulin a trhlin mezi skalami a balvany. Prožíváš tuto strast v přechodném stavu, když hledáš znovutělení. Hledáním těla však

nezískáš nic než trampotu. Vzdej se přání mít tělo a dovol svému duchu setrvat v odříkání a počínej si tak, abys v něm mohl setrvávat. (149)

Kdo je takto stavěn tváří v tvář, dosáhne v bardu osvobození.

(140) To ovšem neznamená, že to vše je pro něho méně skutečné. Od skutečnosti se pozemská úroveň v bardickém těle liší tím, že rychlé změny vědomí způsobují její mizení. Kromě toho zpřítomňující moc vědomí na bardické úrovni způsobuje, že se předmět, na který bardická bytost vzpomene, představí velmi živě. Je možno říci, že vzpomínkou se tato bytost ocitne v situaci, již vzpomínkou vyvolala, čili bardická bytost přechází z místa na místo zapomínajíc vždy na bezprostřední minulost.

To je ostatně známo i z mystiky. Kdo např. prováděl soustředění, při němž zapomněl na všechno vyjma na svou bytost, již si v nejvyšší bdělosti dobře zpřítomnil ve vědomí, dosáhl vždy toho, že se pomocí vzpomínky živě zpřítomnil na příslušném místě. Takto je možno vysvětlit tvrzení, že se adept může objevit na různých místech současně nebo zmizet zde, aby se objevil jinde atd. Je jen třeba, aby bylo dosaženo tohoto stupně soustředění. Potom má člověk ve fyzickém těle stejnou možnost jako bytost bardická.

(141) Bardická bytost je nabádána k tomu, aby se snažila vnitřně ustálit a jako dobrý prostředek se uvádí modlitba k Bohu. Příbuzní a přátelé bytosti nepomohou, neboť mezi nimi žila, takže si na ně zvykla, a proto se mohla zabývat sama sebou. Tak tomu však není, má-li myslet na Boha a modlit se k němu. Protože na to nebyla zvyklá, musí se na modlitbu soustředit a soustředění ve stavu, kdy bytost nenalézá nic pevného, vytvoří podmínky k tomu, aby mohla setrvat na místě a tím i rozpoznat situaci.

To je známo i v mystice. Dosáhne-li někdo stupně, v němž se ztrácejí všechny opory pro bytost, resp. pro její vědomí s bytostí pevně spojené, může soustředěním na vztahy mezi vědomím (myslí) a hmotou svou bytost dokonale upevnit, což je nezbytné k postupu v nadsvětských oblastech.

Dosáhnout rozhraní smyslového a transcendentního světa není snadné, ale je to nezbytné, chce-li člověk dovršit svůj mystický vývoj. Na tomto rozhraní se pro něho mění obvyklá situace. Jeho vzpomínky se ukáží být silou, která jeho bytost přenáší z místa na místo, což neskončí, dokud se neustálí v transcendentní oblasti. Tohoto ustálení dosáhne soustředěním, v němž shrne psychickou bytnost ve formě vědomí do pojmu živoucí prázdnoty. Když se mu to podaří a začne se soustřeďovat na vztah tohoto pojmu k tělu, zruší tělesné opory. Proto se i jeho tělo poddá a promění se v ovladatelný objekt.

Na nejvyšším stupni je možné tělo přenášet pomocí mysli a tento stav se nazývá „všudypřítomnost“. Toto však je schopnost, ale mystikovi má záležet na dovršení. Proto po zkušenostech se soustředěním na vztahy vědomí k tělu musí začít usilovat o soustředění na vztahy vědomí k prázdnotě. Dovršení úsilí o toto sjednocující soustředění vede k sjednocení s absolutnem, jímž je tato prázdnota.

(142) Toto světlo odpovídá též svtu v tzv. astrálním světě. Proto je známo i mystikům, kteří přesunuli své vědomí do oblasti duševní činnosti, která má svůj svět v astrální sféře. Když vyvstane toto světlo, je to důkazem mystického postupu, ale dobrou předzvěstí je to jen tehdy, když se člověk nedá tímto světem zmást a usiluje dál, jako kdyby žádného výsledku nedosáhl.

(143) Svět našeho podvědomí je takový následkem tendencí, které v podvědomí převládají. Abychom to snáz pochopili, všimněme si jen živočišných sklonů, které se vynořují z podvědomí vždy, jakmile odstraníme potlačující síly denního vědomí. A kdyby někdo z dobře prohlédajících lidí mohl na této úrovni svou bytost a její svět správně pozorovat, viděl by, že se chová jako dravec mezi dravci: vždy chtivá, a přece jen se bojící do té míry, že jí vyvstávají kouzelné preludy, o nichž se zde mluví.

Do stejné situace se dostává mystik, jenž ze své bytosti učinil předmět pozorování, jaksi se od ní oddělil, aby její sklony naplní denního vědomí nebyly tlumeny, ale aby mohla žít, jak je vedena silami své nižší přirozenosti. Za těchto okolností se sféra duševního života rozbouří, takže též prožije nárazy mocného, děsícího větru, vize strašidelné temnoty a vyhrůžek.

(144) To je následek předcházející aktivity na úrovni chtění, zla, závisti apod. Zhodnotíme-li totiž tuto aktivitu, můžeme ji poznávat jako mentální zarputilost, která se může opírat o silový potenciál vlastní bytosti. Když člověk tuto sílu vypotřebuje, bude obnažen a stane se bezbranným proti zpětným následkům své zarputilosti. Pak stejné bude odpláceno stejným: objeví se mu nepřátelské bytosti, které budou zdánlivě nebo skutečně ukládat o jeho život a s nimi se spojí i příroda, aby mu též naháněla strach.

To je zkušenost, jakou člověk rovněž získává na mystické cestě v době, kdy se vybíjí jeho těžká, již dozrálá karma. Žije-li v té době podle morálních příkazů jógy, pak se již taková karma nevytvoří a to bude zárukou, že se s ní nesetká ani v bardu.

(145) Z hlediska kvalit je svět projekcí našich duševních stavů, resp. je mezi zevním světem jako působivým faktorem a duševním nalaďením člověka jako opěrným bodem pro silové nárazy tak úzký vztah, že oboje nelze rozdělovat. To se zdá potvrzovat domněnku, že zevní svět je námi vysněným prostředím. Ale pokud je mi známo, příroda je mnohotvárným „jaderným“ seskupením, jehož jednotlivé frakce se připomínají individuu podle jeho niterného uzpůsobení, totiž povahy. Proto lze přírodu rozdělit na sféry od sebe dobře oddělené, i když z univerzálního hlediska není takového rozdělení. Příroda totiž vytváří sféry podobné difuzním oblastem, jež se pro své kvality mohou prostupovat, aniž se sloučí, a pouze jako takové mají své obyvatele.

Pokud je člověk vyzbrojen citem, zasahuje svou bytostí i do jiných dimenzí, než umí sám postřehnout. Ale cit a jeho nejdůležitější modifikace — svědomí — není jen k tomu, aby toto umožňoval. Působí na intelekt a takto přetváří povahové vlastnosti v jevy, jež nazýváme objektivním světem. Proto se tyto vlastnosti jakoby projektují ve sféře dosažitelné jeho postřehování, a to jako krajinné zvláštnosti.

Obdobu toho nacházíme v tom, že když např. ponoříme nohy spícího člověka do vody, sní o moři, nebo spálíme-li ho, sní o ohni apod. Intelekt a vědomí ve formě projekční schopnosti přetvářejí subjektivní pocit v objektivní jev.

(146) Předpokladem k vytváření zpětně působící karmy je inicia-

tiva. Kdo je iniciativní, ten vytváří karma, ať pracuje dobrovolně, nebo nedobrovolně. Dokonce se vytváří karma i tehdy, když člověk pracuje s odporem nebo si je vědom své práce, již dělá z donucení — jako např. ve válce. Proto bychom neměli být iniciativní a necítit odpovědnost za práci a činy, k nimž jsme byli přinuceni. Ale pozor! Odvracíme-li se od činnosti, již se dopouštíme, musíme dbát na to, aby naše vědomí bylo bdělé. Kdo toho nedbá, tomu se může stát, že nebude iniciativní na úrovni svého denního vědomí, ale může být iniciativní proto, že se ke konání nechal inspirovat z podvědomých hlubin své bytosti.

Za předpokladu, že by nebylo ani toho a člověk by se stal autotatem pracujícím jen na základě vnějších popudů a při mdlém vědomí, nevytvoří již žádnou výraznou karma skutkem, ale jen stavem svého vědomí. Když tento stav uzraje, projeví se to stavem bezbarvé lhostejnosti a stupidity. A to je situace, do níž se v bardu dostává ten, komu je vzdálen duševní život a kdo se řídí pouze impulsy, jimž neposkytne místo ve svém denním vědomí. Třeba je dosud zdánlivě svěží bytostí, přece již začal žít jako mátoha a jako mátoha bude procházet stavy uváděnými v thödolu. Bude to snad k jeho dobru? Nikoli! I takový člověk bude, až projde bardem, probuzen v existenci, jejíž osudy souhlasí s jeho počínáním. Nikoli však stejně svěží jako dosud, ale vždy mátožnější. Kdo na této cestě setrvá až do konce, stane se mátohou v bezbarvém a temném světě mátoh.

Kdo však dovede pracovat jako automat, jsa vědomí tak bdělého, že svými smysly proniká za zástěnu vlastního smyslového světa, bude mocí karma pocházející ze stavu jeho vědomí stoupat na žebříku existencí, případně až do stavu bytostí, které o sobě smějí prohlásit, že překonaly svět. Proto ať si člověk počíná tak či onak, vždycky tvoří karma, někdy výraznější jako karma skutkovou, jindy výraznější jako karma duševních stavů a jindy jako karma stavů jeho vědomí. To nechť je mu připomínkou, aby byl čilý a bdělý, neboť čilost a bdělost jsou nejvýraznějším projevem pokročilého charakteru. V poměru k tomu je karma ze skutků méně důležitá a může být velice snadno smazána správným postojem k činnosti. Kromě toho se člověk, dokud je začleněn ve světě, sotva bude moci vyhnout tvoření špatné karma. Nechť tedy její vliv paralyzuje jasem

vědomí a dobrými náladami. Jen zneužití této poučky nedoporučuji! Vždy za ním stojí osobnost se všemi karmickými následky, které vyplývají z její jsoucnosti!

(147) Povzneseme-li vědomí soustředěním na čiré (potenciálně světelné) prázdno, zrušíme karmu tupé lhostejnosti. Tím se intelekt dostane „do pohybu“ čili zúčastní se dění ve sféře živosti, čilosti a činnosti. Proto lze karmu z tupé lhostejnosti snadno zrušit. Jedinou překážkou tu bývá nedostatek síly k obrácení pozornosti k čiré prázdnotě. Jsou k tomu nutné dobré karmické dispozice pro vědomí, i když tuto otázku může rozhodnout i vůle k tomuto druhu soustředění.

(148) To znamená, že v té době si již člověk uvědomuje svůj nový stav do té míry, že dochází ke konstruktivním názorům. I když se jeho současný bardický stav podobá jógickému stavu pravého odpoutání od vlastního těla a bytí, přece se v něm zemřelý člověk necítí dobře. Je to stav pro něho příliš nový, a jak je známo z jógy, je k němu třeba velmi mnoho zkušeností z žití „bez opor“ (pro smysly a vědomí). Proto také člověk, který prochází bardem, obrací pozornost k bytí, jež by bylo podobno jeho bytí dřívějšímu. Obrácením pozornosti k bytí však končí jeho kosmicky dětský život, život, jaký vedly bytosti v době, která předcházela naší dobu, dobu pevného utváření.

Bude snad dobře doložit, že stav, který chce mrtvý člověk právě opustit, je též stavem, jímž projde i ten, kdo spěje k duchovní dokonalosti. Vyžaduje-li totiž jóga, abychom se ode všeho odpoutali a zůstali přitom sami sebou, ukazuje tím také cestu ke stavu, v němž můžeme prožívat totéž jako člověk v bardu. Ztratíme též všechny opory pro vědomí, a proto se budeme moci zpřítomnit v místě vlastní vzpomínky; to je předzvěstí osmi siddhi čili jógických sil.

Tyto síly ovšem podržíme jen potud, dokud na něčem neulpíme myšlenkou. Neulpět není těžký problém, pokud nám nezáleží na tom, že jsme bez svazků rodinných a společenských a že počínáme žít v bezčasovosti, ba dokonce i na počátku doby „bez-prostorovosti“.

Je mi však známo, že dosavadní bytostné dispozice vedou k ji-

ným závěrům než k touze takovýto život realizovat. Proto se jógický vývoj stává cestou, která prochází všemi těmito zkušenostmi a rozvojem sil až ke zvláštním závěrům.

Smím-li v této souvislosti mluvit o sobě, ani já jsem nepokládal tuto cestu za schůdnou. V souhlasu s poznáním jisté zákonitosti jsem uznal za dobrou cestu „rušení opor“ až k zániku dosavadního vědomí, což je pravým okamžikem k realizaci stavu dharmakája. Víím totiž, že slučování stavu bezčasovosti a bezprostorovosti na jedné straně a těla na druhé straně vytváří zvláštní situaci, která nezaručuje zcela pokojné bytí. A stane-li se člověku bezprostředním stav absolutna, vidí, že je to stav lepší než ten, v němž se slučují časnost s nadčasností. To je stav, který tolik láká ty mystiky, kteří se vnitřně nevzdálili světu ani se ho nevzdali, ale touží žít v něm dál, aby se z něho mohli radovat jako lidé světští. To jim však znemožňuje dosáhnout stavu, kterého si žádají; tak touží marně, plýtvají časem a jistě skončí svůj život jako lidé docela obyčejní.

(149) Pocit stěsnání do skulin a trhlin mezi skalami a balvany pochází z touhy po vtělení. Tato touha totiž vyvolává pocity, které provázejí vtělení a které žijící bytost necítí. Jakmile dojde k odtělení, pak kontrast mezi stavem bez těla a stavem s tělem budí pocit tíže, jakmile je vtělení pouze naznačené.

Volný duch (vědomí) vždy pociťuje vtělení jako tíseň a tíži. To mohou poznat i ti, kdo se z fyzického těla vybavují a pak se zase do něho vracejí. A jogínové mohou tyto pocity zjišťovat, jakmile dosáhnou stavu, o němž se mluvilo v předešlých komentářích, a následkem toho mohou vstupovat do těl jiných lidí. Vždy v nich vzchází pocit, že je přemáhá tíže, zejména když své volné (od těla odpoutané) vědomí nechají prostupovat svým tělem.

V textu se mluví o tom, že hmotné tělo člověka, který je v bardu, je nepoužitelné. To ovšem neplatí o jogínovi, který by na své tělo zcela zapomněl a pak pojal přání je znovu mít. Jakmile se někdo naučil zpřítomňovat „kvality“ ve vědomí, má možnost, jsa mimo tělo, přijmout je tím, že si ve vědomí zpřítomní fyzické kvality. Můžeme totiž předpokládat, že hmota je jistým druhem vjemů.

Vraťme se však k bardické bytosti. Kdyby se ji podařilo přimět k tomu, aby se zřekla touhy mít tělo, dozrála by rychle k tomu,

aby se odtělila v tom smyslu, že by dosáhla oblasti nirmánakája. To proto, že již také myslí a je si vědoma v určitých pojmech a je tudíž psychicky naladěna k tomu mít formu. Toto psychické naladění spolu se zřeknutím se volní tendence **být** ve světě forem způsobí, že se vytvoří netělesný svazek, který bychom z našeho (smyslového) hlediska mohli vnímat jako „místo (nějakého) působení“ — a to je nirmánakája.

Nirmánakája je stav bezprostředního vykoupení na úrovni tvarů. Proto může být (tento stav) skutečně nejen bardickou bytostí, ale i bytostí živou. Stačí jen vzdát se všech psychických opor jako sítě, ve které žijeme. Když toto vzdání nebude vůbec podmíněno, bude vytvořena podmínka pro vznik stavu nirmánakája již zaživa.

Soud

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

Může se opět stát, že zemřelý veden zlou karmou nepoznává ani teď. Zavolej ho jménem a promluv k němu takto:

Ó urozený (jmenuj ho), naslouchej. Utrpení pochází z tvé karmy. Nikdo jiný tím není vinen, tvou vlastní karmou je to způsobeno. Proto se opravdově modli k vzácné Trojici. To tě ochrání. Nemodlíš-li se a nevíš-li, jak máš meditoval o velkém symbolu nebo o některém ochranném božstvu, přichází dobrý genius současně s tebou zrozený a sečte tvé dobré skutky bílými kaménky; zlý genius současně s tebou zrozený sečte tvé špatné skutky černými kaménky; budeš tím velmi ustrašen, zaražen, polekán, budeš se třást a pokusíš se lhát, prohlašuje: ‚Nespáchal jsem nic zlého.‘ (150)

Bůh smrti řekne: ‚Zeptám se zrcadla karmy.‘

Říkaje to, pohlédne do zrcadla, v němž se živě odráží každý dobrý i zlý skutek. Lhaní nepomůže. (151)

Pak jedna z furií boha smrti otočí provaz kolem tvého krku a potáhne tě. Odřeže ti hlavu, vyrve srdce a střeva, vylíže tvůj mozek, vypije tvou krev, sní maso a bude hryzat

tvé kosti. Nejsi však schopen zemřít. Ač je tvé tělo trháno na kusy, zase se spojí. Opakované rozsekávání působí hroznou bolest a muka. (152)

Nedej se zastrašit ani polekat, když se počítají kaménky. Nelži a neboj se boha smrti.

Protože je tvé tělo tělem duchovním, nemůže zemřít, i když je stínáno a čtvrceno. Tvé tělo má ve skutečnosti povahu prázdna, a proto se nemusíš strachovat. Bohové smrti jsou tvé vlastní halucinace. Tvé tělo žádostí je tělem sklonů a je prázdné. Prázdnota prázdnotě nemůže nic učinit. Co je bez vlastností, nemůže nic učinit tomu, co je rovněž bez vlastností. (153)

Nehledě k vlastním halucinacím, není ve skutečnosti mimo nás takových věcí, jako je bůh smrti nebo bůh nebo démon nebo bůh s hlavou býka. Snaž se to poznat. (154)

Snaž se poznat, že jsi v bardu, medituj o samádhi velkého symbolu. Nevíš-li jak, alespoň pečlivě analyzuj pravou povahu toho, co tě láká. Ve skutečnosti toho není, a byť to mělo i tvar, je to jen prázdno — dharmakája. (155)

Svou podstatou není toto prázdno prázdnem ničeho, ale prázdnem, jehož pravou povahou se cítíš být zastrašen a před nímž se tvůj intelekt zdá být jasnější a zářivější. Je to složení ducha — sambhógakája. (156)

Ve svém nynějším stavu zakusíš s nesnesitelnou intenzitou prázdnotu a jas jako neodlučitelné. Zažiješ prázdnotu svou podstatou jasnou a jas svou podstatou prázdny, jas neodlučitelný od prázdnoty — stav pra-intelektu (nebo neproměnného), který je ádikájou. Síla z toho září nerušeně a všude; je to nirmánakája. (157)

Ó urozený, soustředěně mi naslouchej. Prostým poznáním čtyř káj bezpečně dosáhneš osvobození v každém z nich. Nebud' roztržitý. Zde je dělící čára mezi buddhy a živými bytostmi. Tento okamžik je velmi významný. Budeš-li

v něm roztržitý, vyvázneš z bahna strasti až za nespočetné věky. (158)

Výrok, jehož pravdivost se právě hodí, zní:

,V jediném okamžiku vytvoří se zřetelné rozlišení.

V jediném okamžiku se dosáhne dokonalého osvícení.’

Až do právě uplynulého okamžiku svítala ti všechna tato barda, a přece ses v nich nepoznal, protože jsi byl roztržitý. Proto jsi zažil všechn ten strach a hrůzu. Budeš-li roztržitý i teď, prasknou opratě božského milosrdenství milosrdných očí a budeš muset jít k místu, z něhož není okamžitého vysvobození. Proto buď opatrný. I když jsi dosud nepoznal, ač stavěn tváří v tvář, poznáš nyní a dosáhneš osvobození. (159)

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

Jde-li o nevzdělaného sedláka, jenž nezná soustředění, řekni mu:

Ó urozený, nevíš-li jak rozjímat, snaž se poznat Milosrdného boha, sanghu, dharmu a Buddhu a modli se. Mysli na všechny obavy a lekající přízraky jako na svá ochranná božstva nebo na milosrdného Boha. Připomeň si své mystické jméno, jež jsi dostal v době svého zasvěcování, když jsi ještě byl člověkem, a na jméno svého učitele a řekni je spravedlivému králi bohů smrti. I když spadneš do propasti, nezraníš se. Varuj se strachu a úleku. (160)

(150) Tito geniové jsou personifikacemi našich sklonů, jejichž projevy se prostřednictvím skutků zosobňují. To znamená, že sklony, jimž neposkytneme možnost, aby se projevovaly skutky, se přetvářejí jen v beztvárné emanace. Ty mohou působit zpětně jen jako spontánně vystupující duševní stavy. Mimoto při převodu sklonů ve skutky rozhodují zřetele. Kdo své sklony uplatňuje skutky ve vztahu k lidem, zvířatům nebo duchům, ten se dočká toho, že se mu ve zpětném působení představí jako jeho soudci sídlící v neviditelném světě. Podle povahy těchto skutků se mu představí buď jako zřetelnější personifikace dobra, nebo zla a to v něm vyvolá příslušné duševní stavy. Tyto stavy rozhodnou o jeho postoji před

další personifikací, před bohem smrti, jenž může vzniknout právě tak ze strachu a nejistoty; jejich původ je třeba hledat v činných projevech svědomí a v přesvědčení, že dobro, které jsme vykonali, je převáženo zlem.

Duševní rovnováha porušená významnými okolnostmi, z nichž nejdůležitější je umírání, podněcuje bytost ke zvýšení výronů duševní síly, výronů, jež se tak snadno transformují ve zjevy dobré nebo zlé podle charakteristických dispozic duševního a bytostného napětí. To se nevztahuje jen na dobu, kdy náš život v těle končí smrtí, ale i na jiné výraznější životní momenty, jaké podle temperamentu v člověku vyvolávají citové zjihnutí až zděšení.

Tato nadměrná duševní vychýlení se zpravidla přičítají duševnímu vzrušení. Tím se nic nevysvětluje, nevíme-li, že duševní vzrušení vždy podněcuje k většímu vylučování elektromagnetického bytostného potenciálu, jenž se teprve pak přetváří ve zjevy.

(151) Zničí-li zevní okolnosti síť klamných názorů na vlastní hodnocení člověka, zpravidla se ukáže, že je z morálního hlediska někým jiným, než za koho se pokládal. Aby však neupadl do tohoto omylu, poskytují mu náboženství a duchovní nauky morální poučky, jež by měl chápat jako všeobecné sliby, jaké nezbytně musí plnit. I když nepřihlédneme k mravním poučkám duchovních nauk, ale pouze ke křesťanským, je z nich zřejmé, že člověk, který je dodržuje, se připodobní samotným nebešťanům.

Jen málo lidí však tyto poučky uskutečňuje v životě. Lidé se proto obecně považují za bytosti nejmoudřejší a nejdokonalejší v každém stavu, den ode dne, i když se jejich názory, povaha a přesvědčení stále mění. A tak se vlastně sami obelhávají. Když někomu ubližují, pokládají to za projev spravedlnosti; když někoho okrádají v zájmu své rodiny, pokládají to za povinnost; když zabíjejí zvířata, aby se najedli, pokládají to za samozřejmost, neboť se domnívají, že zvířata jsou na světě právě k tomuto účelu.

Tyto lži, jimiž se sami častují, utěšují svědomí jen do té doby, než bude jejich intelekt obnažen. Potom se ubližování představí jako vnitřní nevládnost, krádež jako rozmnožování zlé karmy a zabíjení jako působení utrpení jiným tvorům. V době, kdy jejich intelekt bude obnažen, bude pro ně dobrem pouze dobro, kdežto

zlem každé zlo. Vše se to bude moci odrážet v jejich duševních stavech a stane se to vlastně vstupní branou pro příslušnou karmu.

Je však velice obtížné, aby se člověk stal sám k sobě tak upřímným, že se již nepotřebuje bránit zevním skutečností falešnými úsudky o sobě. Jeho bytost je přece jen pouhým sobectvím, což je zřejmé z toho, že se její touha po životě může splnit toliko vyžádáním obětí od jiných bytostí. Tuto skutečnost, tak nezvratitelnou, omlouvá sobě i jiným lidem řečmi o své vlastní ušlechtilosti. A tato „nevinná“ lež rozpoutává zlo ve světě jako řeka, která protrhla ochranné hráze.

(152) Toto je výsledek obav a dozrání fyzického bytí. Snad se zdá trochu krutý, ale neméně krutý je způsob, jak nakládáme s těly zvířat. A dochází-li k opětovnému ožívování, je to jen proto, že ve vědomí nikdo nechová smrt jako definitivní ukončení svého života. To lze snadno zjistit, když v mysli potlačíme každou myšlenku na ukončení současného života. Nemyslíme-li právě na tento fakt, můžeme ve svém vědomí zjišťovat jen to, že budeme žít. Toto autochtonní přesvědčení vytváří ze zážehů vědomí nekonečný řetěz, který sahá do nedohledné budoucnosti.

Máme tedy ve svém vědomí život, jenž připouští pouze epizodické děje — přijímání a ztrácení těl — což se nedotýká ani postupujících zážehů vědomí, natož „vědomí samého o sobě“.

Proto máme vždy příležitost vyžívat karmu, jejíž reálné vyjádření závisí především na vztahu člověka ke světu. Chybí-li totiž tento faktor, pak se proměny nazývané smrt nemohou vědomí dotýkat. V tom případě setrvává vědomí v nadsvětské oblasti, jejíž trvání je nepoměrně delší než trvání lidské existence. Povznese-li se však vědomí nad oblast veškerých diferenciací, je ve věčnosti, kam smrt nesahá.

(153) Tento názor se vymyká chápání člověka s průměrným intelektem a inteligencí. Vidí jevy a nemůže si dokázat, že neexistují, i když je to dokázáno fyzikálně. Proto je nezbytné, aby dosáhl duchovního zdokonalení. Jenom člověk, který sebe stále dobře pozoruje, nenalézá po čase na své bytosti nic, co by nepodléhalo změně, ať je to povahy fyzické, psychické nebo duchovní. Když o tom dál uvažuje, stává se mu zřejmým, že je jen „stínovým obrazem“. Jeho

náplní i podstatou je prázdnota prostupující všechno, co se nám prostřednictvím smyslů představuje jako objektivně měřitelná, važitelná a postřehnutelná skutečnost.

Kromě toho postoj, k němuž thödol nabádá, přetváří člověka ihned ve hrdinu, který je ctnostnou bytostí. Zaujmout tento postoj k veškerému počínání, postoj bytosti zcela lhostejné, ač živé a duševně svěží, to opravdu vyžaduje velmi mnoho síly. Symbolizuje sílu pravdy vztahující se na nevyhnutelnost činnosti, která vždy někoho oblažuje a jiného bolí.

Problém řešení zlem poznamenané minulosti rozvinula ezoterní mahájána do velmi zřetelných a originálních forem. Jsou to dubthaby neboli druhy zasvěcení od mírného do tzv. strašného.

Právě tzv. strašný dubthab znamená osvojit si odmítavý postoj ke všem vlastním činům. Tento postoj vrcholí ve stavu zneosobnění, kdy je možno dopouštět se činů pouze na základě nezbytnosti nebo moudrého výběru z akcí a reakcí.

Síla skutků, ať dobrých, nebo špatných, nemůže převýšit odporovou sílu člověka, když vyvěrá ze zcela neosobního postoje k vlastnímu konání inspirovanému nezbytností nebo moudrou akcí a reakcí. Ostatně v tomto případě není dovoleno se k vlastním činům hlásit. Mohou být jen struskami minulosti a nechť je sčítá karma nebo Dharmarádža, přece nemohou být víc než těmito struskami. Proto i intelekt vnímající bardický kaleidoskop může být osvobozen nebojácnou netečností k minulosti a karmickému soudu, který vyvolává činnost v minulosti.

(154) To lze dokázat metodickým úsilím o dokonalé vyprázdnění vědomí. Podaří-li se nám učinit předmětem pozorování pouze sebe a zamezit vkrádajícímu se vyhlížení vně vlastní bytosti, náhle poznáme, že my sami jsme středem vesmíru, že jsme jeho nejsilnějším gravitačním fenomenem. Vše ostatní jsou jen stíny, jež existují někdy mocí davové sugesce, jindy mocí sugesce naší. Dokonalé vyprázdnění vědomí totiž vede ke zkušenosti, že neexistuje vůbec nic, jestliže neposkytneme vědomí určitou oporu. Dokonce ani my neexistujeme, když se nám podaří oprostít vědomí ode všeho a když mu neposkytneme oporu ve své vlastní bytosti.

K této zkušenosti se v józe dospěje vzácně, ale pokud člověk žije, netrvá tento prožitek nikdy příliš dlouho. Karmické formace vytvářející naši bytost jsou proti snaze o dokonalé oproštění vědomí strašlivou mocí. Jejím působením se člověk vrací zpět k sobě, kde určitým (vyhraněným) vnímáním a uvědomováním uvádí chod věci vytvářejících bytost znovu do pořádku. To znamená, že nás zkušenost učí, že dokonalé oproštění vědomí je aktem, jímž lze bytost, resp. její strukturu, brzy a úplně zničit.

(155–157) Tato čtyři těla — káji — je třeba chápat z absolutního hlediska. V tom smyslu je „věc“ jako prázdnota vždy dharmakája, jako síly nebo charakter je sambhógakája, jako pojem nebo typ je nirmánakája.

Severní buddhismus však nechápe absolutno jako „nic“, ale jako cosi určitého, a proto mluví o káji čili těle, jež v prvotním projevu je vlastně ádikája, prvotní projev ne-joucna.

Je-li absolutno v době tvůrčího klidu „ničím“, je za svého prvotního projevu pra-vědomím nebo pra-intelektem a teprve jeho „pojmové modifikace“ jsou stvořením. Proto je původ stvoření v pra-vědomí, ale jeho identifikace je umožněna pra-intelektem. Bez nich bytí neexistuje. Důkaz je podán tím, že jogín, jenž pochopil jako nezbytnost vyloučit z vědomí všechny pojmy potlačením vnímání, to může učinit pouze tím, že potlačí smyslovou činnost. Tímto aktem příroda ztratí svůj dosavadní charakter a začne se jevit jako fata morgana.

Když jogín dospěje k tomuto stavu, musí pokračovat ve svém vylučovacím úsilí, až zmizí sobě samému jako bytí tělesné a začne si být vědom sama sebe jako schopnosti nebo možnosti uvědomování. Když toho dosáhne, nepostřehne již vesmír jako prostor, který obsahuje tvůrčí projevy, ale jen jako prostředí možných tvůrčích projevů. A dosáhne-li posléze metodickým postupem zániku osobního vědomí ve smyslu vědomí samého o sobě čili zániku diferenciací na úrovni vědomí, může postřehnout, že všechn vesmír zaniká v prázdnotě neexistence. A vzhledem k tomu, že dospěl k tomuto výsledku vylučovací metodou v reálném světě, jeví se mu jeho vývoj v poměru k tomuto výsledku jako obrácený tvůrčí postup.

Zdůrazňuji: na tomto výsledku se nepodílí uvažování, dedukce, myšlení a představy, ale pouze vůle jako pracovní faktor a vědomí jako faktor kontrolní. Člověk, který chce poznat pravý stav vědomí, tedy musí docílit toho, aby jeho vědomí nebylo v poměru ke svému prostředí faktorem statickým, ale aby opustilo své dosavadní místo a stav a přesouvalo se postupně ze světa smyslů do světa idejí a posléze do prázdnoty. Pak jistě zaznamená to, co dosud zaznamenat nemohlo; v říši kosmické prázdnoty zaznamená podmínky vzniku vesmíru a bytí.

(158) V poměru ke stvoření můžeme být „bytím“, jehož životní cesty jsou předem určeny, nebo „bytím“, které se stává svobodným díky stavu vědomí. Pochopením čtyř káj se člověk může osvobodit buď tak, že se pozná jako kosmická prázdnota, nebo jako určitý druh napětí, nebo jako čistá, nade vše povznesená a duchovními zásluhami vybavená bytost. Když toho není, může člověk chápat sebe pouze jako bytost sansarickou, jako oběť sil a napětí buď vesmírných, nebo společenských, nebo bytostných. Zejména v bardu, kde duševní zakotvení znamená příčinu, místo a podmínku znovuvtělení, je toto sebepoznání nebo sebepochopení velmi důležité. A konečně to v menší míře platí i ve vtělení. Poznávejte se nebo se chápejte jako bytosti duchovní, prosté všech mravních nedostatků, a jistě se časem takovými stanete, jestliže to bude vaše nekolísavé přesvědčení, jehož pomocí se začnete povznášet nad dosavadní stav. A ke skutečnému povznesení dojde, když toto poznání a chápání sebe budete sdílet se svou bytostí, se svým tělem.

(159) Podle těchto výroků dospěl člověk procházející bardem na rozhraní vyšších možností a bezpodmínečné karmické závislosti. Projde jím do následujícího nižšího stavu, jestliže nepochopí, co se míní slovem kája. V tu chvíli mu přestane svítat transcendentní oblast a bude mu svítat pouze oblast, která se nazývá sférou utvářených jevů. A nesmíme se domnívat, že toto rozhraní překročí jen menší procento lidí, třeba jen polovina. Není-li při smrti právě přítomen člověk, který umí druhého zachránit, rozhodují pouze tendence, takže se na tuto otázku musíme dívat skepticky. Světské zájmy a uvažování ve smyslových pojmech zaručují, že převládnou jenom nižší tendence, které vedou do hlubin sipä barda ke zno-

vuvtělení v sansarickém bytí. A toto znovuvtělení je kvalitativně tím horší a temnější, čím víc se člověk zaživa poddával živočišným pudům a instinktům. V tomto stavu ovšem nemůže pochopit vyšší káji. Jejich letmé prožití v přechodném stavu (v bardu) a nedostatek lidí znalých nauky thödolu, kteří by mu chtěli nebo dovedli pomoci, působí, že eventuální upozornění na stav věci posmrtného stavu v našich krajinách přichází už pozdě.

Tím je člověk našeho kontinentu odkázán na to, aby se snažil zlepšit podmínky svého budoucího života jen snahou o mravní zdokonalení a to musí rozšířit na své nálady. To znamená, že při svém přirozeném postupu od optimismu mládí k pesimismu stáří musí každý člověk bojovat o dobré niterné naladění, aby vytvořil karmické příbuznosti a vztahy k bytí požehnanému dobrým osudem. To se pozná podle toho, že se ve stáří nestane pesimismus výrazným. Nadto je jisté, že dobré duševní stavy zlepšují životní podmínky ve všech světech, tedy i v pekle, kde by se člověk mohl narodit pro povahu svých skutků, jichž se zaživa dopouštěl.

(160) Mystické jméno je symbol charakteru a schopností člověka. Může je stanovit pouze ten, kdo dovede rozpoznat karmické a duševní vztahy jiných lidí. Zevní, pozorovatelné sklony nejsou pro stanovení mystického jména směrodatné. Někteří lidé se za celý svůj život zevně neprojeví zcela přirozeně a vžijí se do své vnější úlohy tak, že se povrchnímu pozorovateli mohou jevit docela jiní, než ve skutečnosti jsou.

V mystice jde o to, aby snažící se člověk dokázal tuto masku ze své tváře sejmout. Někdy je to tak obtížné, že se taková snaha stane dramatem. Velmi dobrému učiteli mystiky však tato maska nepřekáží, aby mohl správné mystické jméno ihned stanovit. Budoucnost však musí jeho určení potvrdit. Kdyby se to nestalo, musel by sám sebe degradovat.

Pokud jde o vztahy k Bohu a Buddhovi, které si má zemřelý na radu vůdce v bardu vytvořit, bude člověk na tomto stupni barda patrně schopen chápat Buddhu jen jako člověka podle své víry, případně vybaveného určitou duchovní mocí, ale nikoli jako stav v linii vývoje všeho stvoření. V životě lidském pak z toho vzniká názor, že je člověk stvoření, o jehož osudech rozhoduje vnější

moc, např. Bůh. Tento chybný názor, vnucující morálku strachu před trestem, je ostatně lepší než materialismus, který se opírá o poznatky procesů hmoty a jejího vývoje, z nichž usuzuje, že je duch závislý na hmotě. Ve skutečnosti je zušlechťování hmoty závislé na vývoji ducha. Myšlenka, rozum a ušlechtilé cítění ovlivňují tělo svým jemným působením tak, že po čase je tento vliv zevně velmi patrný.

Všeurčující vliv myšlenky

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

To vše řekni; při takovém stavění tváří v tvář by mělo být dosaženo osvobození i při dřívější nesvobodě. Je však (přesto) možné, že ho dosaženo nebude, ač byl zemřelý stavěn tváří v tvář. A protože je důležité v použití připomínek vážně a vytrvale pokračovat, volej ho zase jménem a mluv k němu takto: (161)

Ó urozený, tvoje nynější zážitky pramení z chvilkových radostí a jsou okamžitě vystřídávány velmi intenzivním soužením, podobně jako po sobě následují mechanické reakce (napětí a uvolnění) praku. Ani dost málo nelpi (na radostech) a nebuď nespokojen (když trpíš). (162)

Je-li ti souzeno zrodit se na vyšší úrovni, spatříš jí odpovídající vidiny.

Tvoji žijící příbuzní — snad pro tvé blaho — obětují mnoho zvířat, vykonají náboženské obřady a budou rozdílet almužny. Protože tvůj zrak není očištěn, máš sklon velmi se zlobit nad jejich činy. Tím bys však zavinil své okamžité zrození na pekelné úrovni. Ať ti, které jsi smrtí opustil, činí cokoli, nechť to v tobě nevybudí hněvivé myšlenky. Rozjímej o lásce k nim.

Pocituješ-li lpění na světských statcích zanechaných na zemi nebo vidíš-li svůj majetek v rukou jiných lidí, jak jej používají, a když ze slabosti budeš na něm lpět nebo se hněvat na své následovníky, ovlivní tento pocit rozhodují-

cí okamžik natolik, že se budeš muset zrodit buď v pekle, nebo ve světě prétů (nebo ve světě nešťastných duchů), ač snad bylo určeno, aby ses zrodil na vyšších a šťastnějších úrovních. Na druhé straně, zanechané pozemské statky nemůžeš podržet, i když na nich lpíš, a proto ti nejsou nic platny. Proto se vzdej slabosti a nelpi na nich. Zamítň je a z plného srdce se jich zřekni. Ať používá tvých statků kdokoli, neměj pocit lakoty, ale rád se jich zřekni. Nabídní je vzácné Trojici a svému guruovi a setruávej v pocitu nelpění na nich, prost slabosti a přání. (163)

Stejně si počínej, když jako pohřební obřad budou za tebe přednášeny mantry kankaní nebo vykonáván jiný obřad, aby byla uvolněna zlá karma, jež by mohla způsobit, že by ses zrodil na nízkých úrovních. Spatříš-li, že je obřad konán nesprávně, roztržitě a bez ohledu na sliby, že postrádá čistoty (ze strany toho, kdo jej koná) a podobné věci prozrazující lehkomyšlnost a povrchnost — vše to, co můžeš vidět, jsa vybaven částečnou karmickou schopností předvídatosti — mohlo by ti to uškodit ve víře a snad tě dokonce přivést k úplné nevíře v hodnotu náboženství. Máš možnost poznat každou úzkost a strach, všechny černé činy, protináboženské chování a nesprávně vykonávané obřady. Mohl by sis pomyslet: ‚Ach, opravdu mne nechávají na holičkách.‘ Kdyby sis to myslil, budeš mimořádně stísněn, hlubokou záští se staneš bytostí nevěřící a ztratíš víru, místo abys nabyl lásky a pokorné důvěry. Oulivní to rozhodující okamžik a jistě se zrodíš v některém z bídných stavů.

Nejenže ti takové myšlenky neprospějí, ale velmi ti uškodí. Ať je obřad jakkoli nesprávný a chování kněží, kteří za tebe konají rity, neslušné, pomysli si: ‚Opravdu, mé myšlenky musí být nečisté. Jak by bylo možno, aby byla nesprávná Buddhova slova? To, co vidím, je jako odraz skvrny na mé tváři v zrcadle. Co se týká kněží, je jejich tělem sangha, projevem dharma a v jejich duchu je ve skutečnosti Buddha. K nim se utíkám.‘ (164)

Myslíš-li na to, důvěřuj jim a cvič se v upřímné lásce

k nim. Co za tebe pozůstalí konají, je vždy jen ke tvému dobru. Proto má cvičení se v oné lásce velký význam. Nezapomeň na to. (165)

A zase, kdyby ses měl narodit v některém z bídných stavů a zářilo na tebe světlo onoho bídného stavu, již samo nadšení a radost z pohledu, jak tvoji příbuzní a následovníci vykonávají bílé náboženské rity nesmíšené se zlými skutky a jak opati a učení kněží se tělem, řečí a myšlením věnují konání správného, záslužného obřadu, to samo psychologicky ovlivní tvé zrození na vyšších a šťastnějších úrovních, i kdybys zasluhoval zrození v nešťastných stavech. (Proto) nemáš vytvářet světské myšlenky, ale mít nestrannou čistou náklonnost a pokornou víru ke všem. To je nanejvýš důležité. Buď proto mimořádně obezřelý. (166)

Ó urozený, seber se a vzpamatuj se. Protože tvůj intelekt nyní v přechodném stavu nemá nic pevného, na čem by se zachytil, protože nemá tíže a trvale se pohybuje, má každá myšlenka, která se ti vnucuje, zbožná či světská, velkou moc. Nemysli proto na světské věci, ale připomeň si nějaké zbožné cvičení. Nebyl-lis na žádné zvyklý, vzbud' v sobě čistou náklonnost a pokornou víru. Modli se k Milosrdnému nebo ke svým ochranným božstvům. V plné rozhodnosti modli se takto: (167)

*,Putuji sám odloučen od milých přátel,
svítá mi prázdná zrcadelná podoba mých duchovních
představ,
nechť mi buddhové věnují sílu svého milosrdenství,
abych se v bardu nebál, neděsil ani nelekal.
Když pro zlou karmu zakusím strast,
nechť ji rozptýlí ochranná božstva.
Když zaznívá zvuk skutečnosti jako tisíc hromů,
nechť je to zvuk šesti slabik.
Když působení zlé karmy pokračuje a není tu nikoho,
kdo by mne ochránil,
nechť mne ochrání Milosrdný, tak se modlím.*

*Když zakouším zlé útrapy karmických sklonů,
nechť mne osvítlí záře šťastného čirého světla samádhi.‘*

Vážná modlitba v této formě tě jistě povede dál, můžeš být zcela klidný, nebudeš zklamán. Velice důležité je toto: odříkávání vyvolá znova vzpomínku; tak se dosáhne poznání a osvobození. (168)

(161) Výraz „dřívější nesvobodě“ se týká závislosti na zevních věcech, jak tomu je u lidí, kteří se bezpodmínečně podřizují živočišným instinktům a pudům.

(162) Duševní stavy jsou podmíněny karmickými dispozicemi, takže se mohou měnit a střídat; člověk se však může učinit na nich nezávislým a dosáhnout tím nevzrušitelnosti. Tak tomu je ostatně vždycky, když dosáhne nejvyššího stupně na cestě praktické mystiky a nemá-li dosud svou karmu v pořádku. Pod karmickým tlakem může být jeho bytost ještě po dosažení nejvyššího výsledku v mystice vystavena mnohým osudovým nesnázím, ale člověk svému vědomí již může vládnout a udržovat je nad bouřlivou sférou života a bytí. Vlastně je nezbytné, aby byl na úrovni svého vědomí k nahodilostem ve svém zevním osudu imunní a nevzrušitelný. Jen denním vědomím počínaje může člověk postupně vykoupit i další složky své bytosti, až se mu jednou podaří vykoupit celou bytost.

Člověk má v dosahu své vůle vždy jen určitou část bytosti, kdežto zbytek si vůlí nemůže bezprostředně podmanit. Proto má praktická jóga dvě etapy: 1. Člověk udělá pořádek ve svém vědomí, v mysli a cítění tím, že bude konat dobré skutky, jednat spravedlivě a probudí víru, radost, čistotu a nadšení a jiné kladné zřetele. 2. Těmito kladnými stavy bude působit na tělo a tím i na cit, charakter a duševní potenciál vůbec, a to zpřítomňováním těla ve vědomí v tomto duševním naladění. Za takových okolností se celá bytost kvalitativně změní. Cítil-li člověk dříve tendence ke zlu, k ponuré náladě a tím i ke zlosti, náhle zjistí, že se stává celkově optimistickou a radostnou bytostí. A když posléze v neutuchajícím úsilí o vnitřní rovnováhu dospěje ke klidu v dobrém duševním naladění, pozná se jako jogín, jenž vnitřní mocí dosáhl výsledku, který před nás jóga staví jako ideál.

Je projevem neznalosti jógy, když někdo mluví o tom, že jógickým nebo mystickým cvičením bezprostředně mizí všechny vnitřní nesnáze, jimž jsou vystaveni všední lidé. Dokonalé vyhlazení veškerých nesnází až k evidentnímu pocitu nezničitelného štěstí je vlastně velikým výsledkem, k němuž může dospět jen nanejvýš moudrý, zcela ukázněný a až do nejhlubšího nitra se ovládající člověk, kterého životní zkušenosti zbavily všech teorií.

Na úrovni barda je tohoto výsledku možno dosáhnout mnohem snadněji. Tvárlivá přirozenost a nedostatek vykrytalizovaných sklonů dávají předpoklad, aby vůlí vynucená duševní rovnováha přinesla hned dobrý výsledek, totiž vykoupení mysli a vědomí, což je podmínkou uskutečnění stavu nirmánakája.

(163) Sobectví a lpění, obvyklí průvodci lidského žití, vrůstají do bytosti člověka a pomalu se mění v jeho bytostnou tendenci, jestliže se jim nevzpírá. Když vrostou do bytosti, je jimi trvale zatěžováno nejen její vědomí, ale i intelekt a celá její psychická přirozenost. Jak by se potom tyto mravní závady nejevily i v bardickém kaleidoskopu?

I když je lidská bytost plná „zledovatělých“ bytostných stavů, můžeme v ní i za lpěním a sobectvím najít ušlechtlejší rysy, jež lze rozvinout nebo potlačit. Pokud však některé z povahových sklonů do bytosti příliš vzrostly, mohou se projevit v bardickém bytí jako vůdčí sklony a ty jsou předzvěstí následující inkarnace zemřelého člověka.

Je proto problematické, zda může být bardická bytost zachráněna před neutěšenou inkarnací, když se rozčiluje nad tím, jak její příbuzní nakládají s majetkem, který zanechala na zemi. Snad může být zachráněna, jestliže v ní tkvěla víra, jakou Tibeťané projevují lamům a světcům. Lze o tom však pochybovat, jde-li o lidskou bytost, která věřila jen sama sobě a ostatní lidi podezřívala ze špatných úmyslů. Její nedůvěra se stává rozhodnou, jakmile je podrobena zkoušce nevžitého čili nového názoru.

I velmi nedůvěřivý člověk vám bude věřit, když budete schvalovat a potvrzovat jeho názory a životní styl. Ale odvrátí se, když ho budete učit odříkání, zatím co lpí na světě a je přesvědčen, že je to jediný správný životní názor a metoda. Proto např. sobec,

pokud by žil mezi velmi nesobeckými lidmi, bude žít v neviditelné a nehmatatelné, ale přece jen nezničitelné kleci vlastních názorů a přesvědčení. Jen příklad nesobeckého jednání jej může vést ke změně povahy, zato k neživotným mravním poučkám jistě zůstane trvale hluchý. Lidé, kteří tyto poučky vnímají, mají proto povinnost je uskutečnit. Dokud je neuskuteční, neměli by poučovat o jejich prospěšnosti jiné.

Podle textu může člověk, který je již v bardu, lpět stále na majetku a projevovat nevěru nad počínáním svých příbuzných, ať přinášejí oběti pro jeho blaho, nebo si rozdělují jeho dřívější majetek. Toho by si měli všimnout spiritisté, kteří téměř vždy předpokládají, že „duše“ zemřelých duševně i svými schopnostmi převyšují lidi žijící. To skutečně není pravda. Je-li člověk nádobou plnou nečistot, pak se ve smrti vylijí pouze tyto nečistoty, nikoli čiré esence, protože v ní nejsou. A jelikož „duše“, jichž se spiritisté dovolávají, jsou pouze personifikované bytostné zplodiny, jež zpravidla nepocházejí z vysoké mravnosti, dovolávají se pouze mátoh neviditelná. To jsou „duchové“, kteří jim opravdu nemohou říci nic poučného. Styk s „duchy“ tedy, pokud není přímo škodlivý, nemá žádnou vyšší cenu.

Kromě toho se často stává, že se nevyvolává „duch“ zemřelého, ale jenom podvědomé komplexy media. Jejich demonstrace jsou v jistém stupni zcela bezcenné, v jiném stupni však škodlivé, a to i za předpokladu, že předkládají jakási vyšší mravní naučení. Je tomu tak proto, že v podvědomí jsou pouze nízké živočišné tendence. Mravní naučení má tyto tendence zakrýt až do doby, kdy se potlačovaná ctižádost media nebude hodnotit jako na počátku, kdy je medium sledováno s nedůvěrou. Tuto dobu si určuje podvědomí media samo, a proto by bylo chybou předpokládat, že se medium vždy řídí vlastní vychytralostí.

(164) Uvedená mantra má prý takovou magickou sílu, že potravu, která byla mrtvému přinesena, promění tak, že ji může požívat.

My sami projektujeme svět, který nás obklopuje, do podrobností, jako je např. jednání ostatních lidí, jímž se nás bezprostředně dotýkají. Snad je to těžko pochopitelné, ale je jisté, že ctihodní lidé budí úctu i u těch, kdo je neznají, a lidé mravně slabí budí

odpor, i když se snaží vzbudit úctu. Proto bychom měli hledat příčiny závad a nedostatků i zla, s nimiž se ve světě setkáváme, pouze v sobě. To ostatně vysvětluje i z toho, že jeden každý člověk, s nímž se i náhodně setkáme, se chová jinak k nám a jinak k ostatním lidem, aniž to dovede dobře odůvodnit.

Teorie o objektivitě světa je proto dětská a nedomyšlená. Jsme napětím, které se chová různě na různých místech i k různým jednotlivostem. Kdyby byl svět objektivní, nemohlo by tomu tak být. A jelikož je svět relativní, uplatňuje se v něm naše jednání.

Ve všem, s čím se musíme v životě a ve společnosti setkat, předpokládejme pouze dobro. Jakmile tyto předpoklady do nás vrostou a nebudeme v dobrých zřetelích kolísat, jistě nám jen dobro půjde vstříc. Do té doby ovšem můžeme být vystaveni i jiným reakcím, neboť je vyvolává přirozené psychické napětí, v němž je naše bytost.

Radí-li zde text, abychom viděli kněze tělesně jako náboženskou obec, jejich projevy jako moudrost nauky a jejich nejhlubší nitro jako Boha, lze to jen schvalovat. Stanou se nám totiž symbolem nejvyššího útočiště, které se nám může ztrácet z dohledu, jestliže je umístíme do transcendentna.

Nebo snad máme pokládat za lepší a racionálnější, když budeme každého člověka podezřívát? Vidí-li někdo svět v nejčernějších barvách, nepolepší si. Vyvolává jen psychické jevy, kterými se sám otráví a jejichž působením zapadne do bídných stavů. Vizme proto v jiných lidech bohy dobroty a pak budeme na cestě k tomu, že nám žádný z těchto bohů neublíží, i když byl samým ďáblem.

(165) Proč bychom se neměli na kněze dívat jako na lidské představitele Boha nebo božství? Karmou bylo určeno, aby se člověk stal knězem, a proto nás nemusí rozčilovat jeho počínání, které se nám nelíbí. Nejsme za ně odpovědni, jen on sám. Ostatně není snadné posuzovat jednání druhého člověka, zda je dobré a správné nebo ne. Božské měřítko spravedlnosti se nemusí rovnat měřítku lidskému, zvláště když lidské měřítko vyvěrá ze sobectví, jak tomu zpravidla bývá.

(166) Sám na sobě a přímo v zevním světě jsem vyzkoušel, jaký účinek a moc má to, když předpokládáme dobrotu ve všem kolem sebe, nehledě ovšem ke zřejmým skutečnostem, které tento názor

chtějí vyvracet. Vím dnes, že úsměv a předpokládání dobroty „odčaruje“ samo peklo, které se kolem nás vytvořilo v prvopočátku tohoto karmického koloběhu, ovšem zpočátku jen názorem a teprve později vytvářením skutkové karmy. Této zkušenosti jsem nabyl v působivějším stupni v duchovních oblastech. Proto dnes vím, že kdyby nás naše povahové naladění předurčovalo ke vtělení v nejčernějším pekle, ihned tento směr změním, když rozvážně a obezřele prosytíme celou svou bytost bezpříčinnými pocity štěstí a radosti. A také již tím, že předpokládáme všude jen dobro, a proto si nepřipouštíme nic z toho, co vytváří chmurné nálady, dospějeme k časnému i nadčasnému dobru. A to je jóga prvních stupňů.

Nikoli tedy askeze chápaná jako sebetrýzeň, ale rušení špatných nálad a duševních stavů je počátkem pravé jógy, která vede k osvobození právě božskými stavy a oblastmi. Na tom nic nezmění názor křesťanských světců, kteří vyzvedávali utrpení a nikoli pocity niterného štěstí. Vím totiž, že kdyby se někomu podařilo nasytit celou svou bytost samou strastí, nepřišel by do nebe, jež by svými skutky zasluhoval, ale do pekla. Do sféry, kde bude realizována strast, do níž se svým konáním zamiloval. Proto je třeba rozvahy a opatrnosti při volbě askeze, která je nutná k umenšení špatných tendencí, ale stane se škodlivou, jakmile člověk újmu, kterou si sám uložil, pociťuje jako strast.

(167) Rozdíl mezi světem vizuálním a hmotným je pouze v tíži. Ale z absolutního hlediska je tato dělicí čára jen fiktivní. Svět vizuální a svět hmotný jsou skutečnými jen každý sám pro sebe. Jejich vzájemné vztahy k subjektu jsou závislé jenom na smyslu vidění a hmatu.

Mluvíme o abstraktním světě lidí, kteří mají fantazii, ale ve skutečnosti bychom mohli mluvit o jejich dokonalejším vybavení pro tyto vjemy. Nebo snad chceme skutečnost vtěsnat do několika jaderných center, která tvoří planety a slunce? Tato tělesa jsou v prostředí, i když se zdají být v prázdnotě. Toto prostředí je však neviditelné a nehmatatelné, řekl bych duchovní. V něm jsme i my a takoví jsme, pokud žijeme v přechodném (bardickém) stavu. V něm se každá vzpomínka, myšlenka a představa jeví jako veli-

ce mocná a účinná síla, neboť je konkrétním aktem uplatňovaným vůči embryonálně-duchovité stavbě bardického těla.

Tutéž zkušenost o síle vzpomínky, myšlenky a představy je možno získat i na cestách k duchovnímu zdokonalení, jež znamená pomalé a systematické uskutečňování stavu takřka totožného s bardickým. Když zřikáním se světa a odpoutáváním od jeho působnosti, která se nás zmocňuje prostřednictvím smyslového vnímání, dospějeme k evidentnímu „stavu neulpění“, stane se též každá naše vzpomínka, myšlenka a představa silou, která nás nezadržitelně žene tam, kde je původ vzpomínky, myšlenky a představy. A tento „stav neulpění“ můžeme ztotožňovat s bardickým stavem. Jeho uskutečněním se učiníme stejně nezávislími na těle jako po smrti. Je-li na cestě jógy tento stav podmíněn stavem mysli a vědomí, stane se nepodmíněným, když v něm budeme setrvávat po celý život.

Čím déle tedy budeme setrvávat ve stavu psychického neulpění na světě, tím více se tento stav stane zřetelnějším a reálnějším. Před smrtí se stane dokonce výraznějším než stav, který jsme přijali zrozením. Dokonce můžeme předpokládat, že člověk, který by dovedl „stav neulpění“ uplatňovat proti tělu tak, jak to připouští sama příroda, nemusil by vůbec zemřít, ale přepodstatnil by se jako Henoch, který chodil stále s Bohem, „až již nebyl viděn, neboť byl Bohem vzat“.

(168) Trvalá modlitba spjatá s vírou je mocnou mentální silou, vedoucí k žádoucímu dobru. Modlitbou si připomínáme božství i jeho průvodní stavy a současně nutíme mysl a vědomí, aby v těchto vztazích setrvaly. To je podmínkou realizace dobra a božských stavů. Proto bychom měli modlitby používat v nejvyšší míře. Jistě se dříve či později potkáme s jejím dobrým výsledkem.

Svítání šesti lók

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

Nemůže-li zemřelý pro svou karmu nabýt poznání, ač mu byla poučení často opakována — přece má opětovné stavění tváří v tvář velký význam. (Proto) ho volej ještě jednou jménem a říkej mu:

Ó urozený, protože jsi nebyl schopen pochopit, co ti bylo dosud říkáno, ztrácí tělo minulého života víc a víc na zřetelnosti, kdežto tělo budoucího života je stále patrnější. Rmoutíš se proto (a říkáš si): ‚Ach, jakou strast prožívám. Nezáleží na tom, jaké tělo přijmu, vzchopím se a půjdu (je) hledat.‘ Myslíš tak a putuješ stále, bez přestání a zmaten. Tehdy na tebe zazáří světla šesti sansarických lók. Nejzřetelněji září světlo sféry, kde se pro svou karmu máš zrodit. (169)

Ó urozený, naslouchej. Chceš vědět, co znamená těch šest světel? Kalné bílé světlo, jež na tebe září, je světlem světa dévů, kalné zelené světlo je světlem světa asurů, kalné žluté světlo je světlem světa lidí, kalné modré světlo je světlem světa zvířat, kalné červené světlo je světlem světa prétů a kouřové světlo je světlem pekelného světa. Tvé tělo má nyní silou karmy stejnou barvu jako místo, kde se máš zrodit. (170)

Ó urozený, pro tento okamžik je velmi prospěšné toto zvláštní poučení. Ať na tebe září kterékoli světlo, medituj o něm jako o Milosrdném. Ať pochází světlo ze kteréhokoliv místa, pokládej toto (místo) za Milosrdného nebo jeho součást. Je to neobyčejně hluboké umění, jež zabraňuje zrození. Ať je tvé ochranné božství kdokoli, rozjímej dlouhý čas o jeho tvaru, o jeho viditelném tvaru — který ve skutečnosti neexistuje; o tvaru jako magicky vytvořeném. To nazýváme čistým tvarem klamu. Pak nech (představu) ochranného božstva rozplynout, vnějšími obrysy počínaje, až vše vůbec zmizí a přitom se uveď do stavu jasu a prázdna — jež nemůžeš vnímat jako něco. V tomto stavu chvíli setrvej. Znovu rozjímej o jasném světle. Konej to střídavě. Potom dovol povolna se rozplynout i svému intelektu, vnějšími obrysy (počínaje). (171)

Kam proniká éter, tam proniká i vědomí; kam proniká vědomí, tam proniká dharmakája. Klidně setrvej ve sta-

*vu nestvořené dharmakáji. V tomto stavu zabrániš zrození
a získáš dokonalé osvícení. (172)*

(169) Jakmile se člověk zcela oprostí od těla, může to pociťovat jen jako příjemné. To je první stupeň barda, tzv. čikhä bardo, které se může stát mocí zlé karmy nezřetelným. Proto člověk postupuje dál a přijme bardické tělo, které by mu z moci duchovní karmy a pro své všeobecné vybavení mohlo opatřit příjemné zkušenosti. Ale i na tomto stupni se vměšuje karma nižšího druhu a tak člověk pomíjí okamžité právě vystupující stavy a obrací pozornost stále víc k prožitkovým možnostem, jaké měl, pokud sídlil v těle.

Toto jeho duševní usměrnění působí, že je jeho vidění zastíráno vizemi. Jejich charakteristické prvky vystihují sféru objektivací, jejichž karma se shoduje s tou, která člověka provází i po smrti ve formě „zachování energie“. A jelikož tato karma předurčuje duchovní svazek nazývaný posmrtným člověkem k znovuvtělení v šestijevném světě, varuje ho ten, kdo mu předcítá thödol, před pohnutkou, aby hledal tělo. Když tomu nemůže zabránit, poučuje ho o charakteristických prvcích šesti lók, míst zřetelných objektivací.

(170) To znamená, že každá sféra představuje zhuštěný živel, jehož rozličné modifikace jsou vlastně jejími jevy. Bělobou a žlutí se projevující živel, totiž voda a země, se v sipä bardu pokládají za šťastně utvářené, kdežto oblasti utvářené z ostatních živelů se pokládají za nešťastné. Mám však zkušenost, že živel „vzduch“ je obydlen nejen asury, jejichž nejvlastnějším projevem je vznětlivost, ale i bytostmi téměř božského charakteru. Ostatně vtělení buddhů se může udát pouze v převaze vzdušného elementu.

Jinak je tomu u útvarů povstalých z ohnivého elementu, neboť ty velmi snadno propadají nízkým vlastnostem, což vede ke zlu a k degeneraci. To znamená, že živel voda je vstupním živlem ztělesnění, čímž se její personifikace jeví jako nanejvýš šťastné, děvické. A právě odtud můžeme sledovat počátek objevení se bytostí. Můžeme tedy předpokládat, že vznik dévů byl závislý na sestupu tvorů nadsansarických do oblastí sansarických následkem nahromadění nezásluh, jež je připravily o bytí v nadsansarických oblastech. Jejich zásluhy však nepřipouštěly, aby ihned sestoupili až do zhuštěného sansarického těla, jakým jsme vybaveni my lidé. Ale dévové

jsou vlastně prapůvodními lidmi, sledujeme-li vývoj shora. Proto si mystik, který dovede a chce stopovat vyšší tendence své bytosti do minulosti, na sebe může vzpomenout jako na bytost, která neměla tělo se znaky zhutnění, ale byla vybavena tělem čistým, bílým. A rozvine-li dál své vzpomínání, pozná se jako bytost, která nebyla omezena na podklad, jaký jí poskytuje naše planeta, ale jako bytost, jejímž obytným podkladem byl prostor. Může si vzpomenout na to, že se jeho stav v určité době změnil a že místo tvárlivé přirozenosti obdržel tělo, jakým jsme vybaveni dnes.

Tím vystopuje, že prvotní lidé byli vlastně dévy, kteří následkem hromadění nezásluh pozbyli svých lépe vybavených těl a nabyli těl, která jim v počáteční době dovolovala pouze niterně se vybavit (odtělit) a vrátit se duchovně mezi dévy do svého původního stavu alespoň na čas. Tato schopnost se však pomalu ztrácela, takže v dnešní době, chce-li se někdo vrátit k prvopočátkům lidství, musí tuto schopnost s jistým úsilím vypěstovat.

Sleduje-li však člověk přirozený běh věcí týkajících se lidského bytí do budoucnosti, najde v duchovní linii nebezpečí sestupu do stavu prétů a ve fyzické linii nebezpečí, že upadne do zvířecí objektivace.

V prétu se člověk může převtělit, když se duševně sám nemoделuje, ale nechá se modelovat silami přírody. Zvířetem se může stát proto, že nečelí živočišným impulsům a pudům. To znamená, že kdo je duševně pasivní k psychickému modelování člověka přírodou, najde svou nejlepší objektivaci ve stavu préta, kdežto živočišnost ji najde ve zvířatech.

Z toho je zřejmé, že ve vývoji tvorů od nejvyšších sansarických objektivací právě směrem dolů znamená jejich zevní úpadek reinkarnace lidské a později zvířecí; duševní úpadek znamená reinkarnace asurické a prétické. Vyvrcholení úpadku oběma směry končí v pekle, v oblasti nejvyšších strastí.

Avšak ani ten ani onen úpadek není konečný. Strasti se vrývají do vědomí a podvědomí jako životní zkušenosti a učí každou bytost vzhlížet k vyšším oblastem, jako to činí člověk, jenž v nouzi konečně volá Boha.

Nechci však tvrdit, že to bude jen Bůh, koho se člověk dovolá; Bůh, který některým z volajících jej bytostí pomáhá. Víť totiž, že

to byly pouze bytostné tendence, jež automaticky přinášely bytosti pád, pokud směřovaly dolů k pozemským věcem. Když začnou směřovat vzhůru, přinesou jí automaticky vzestup a vývoj. A tak žijeme nikoli před tváří Boha, jenž volně disponuje svou vůlí, ale před tváří Zákona, jehož uplatnění je spíš psychické než fyzické, alespoň v prvních fázích. Ztělesnění je výsledkem realizace fyzických kvalit na úrovni psychické přirozenosti.

Proto se držíme psychické hygieny! Pozvedejme se niterně k Bohu nebo k oblasti transcendentní, aby se naše vědomí naplnilo vyššími zřeteli a tím nás drželo v oblasti šťastněji utvářených existencí.

(171) Meditace o Bohu se pokládá za dokonalejší způsob obrácení se k transcendentní oblasti než modlitba. Ale obecný člověk se tu setkává s jednou nesnází: meditace je již duševním napětím, do něhož se velmi snadno vměšují světské myšlenky, které mohou účinek meditace velmi snadno rušit. Modlitba je bytostným usměrněním, které může být rušeno světskými myšlenkami mnohem méně. Proto musíme uvážít, co je právě pro nás vhodnější, zda modlitba či meditace. Uvažme, že slova modlitby jsou druhotným činitelem, který nám dovolí udržet linii, kdežto při meditaci bývá myšlenka nahrazena jinou myšlenkou zcela a bezvýhradně.

To však neznamená, že se máme věnovat modlitbě a opomíjet meditace. Meditace nás jako účinnější způsob musí činit ostražitějšími, neboť tu mysl nebloudí jako při modlitbě, ale mění svou náplň. Meditace je proto psychologický problém, ne úkon, jakým si může pomoci každý diletant. Vyžaduje daleko větší mentální kázeň. Kdo tento požadavek splní, ten stoupá na cestě duchovního vývoje.

Co platí o meditaci, platí ve vyšší míře o soustředění. Při soustředění však se mysl nesmí pohybovat, a proto se kázeň týká duševní náplně. Proto ten, kdo se chce dostat rychleji vpřed na mystické stezce, musí nezbytně dbát, aby se cítil šťastný, když se soustřeďuje. Jinak bude směřovat do neutěšených stavů, jež se soustředěním snadno realizují. Stejně snadno se realizují dobré stavy, když se člověk soustřeďuje, místo aby meditoval nebo se modlil.

O tomto námětu viz také v prvním svazku „Sedm tibetských textů“ knihu třetí, II.

(172) Lidské vědomí, svou povahou determinující, se může pohybo-

vat pouze v prostoru a času. Ale lidské vědomí je determinovaným vědomím kosmickým, které je projevem dharmakáji. Proto je možno vědomí vyprázdnit, zrušit jeho časově-prostorové vztahy a tak se uzpůsobit pro dharmakáju, stav nediferencovaný. Proto má člověk jakožto tvor vybavený dobrým uvědoměním otevřenou cestu k realizaci nejvyššího stavu. Vměšuje-li se však určité (vyhraněné) vnímání a pojetí, může být stav dharmakáji obměněn a projeví se jako nirmánakája. Tento stav znamená vtělení, v němž je zachováno pochopení absolutna.

Když člověk nedovolí žádné myšlence, pocitu a duševnímu stavu se zformovat a vše udržuje v pohybu, aniž dosáhne klidu, uskutečňuje stav sambhógakája. A tak se před člověkem obracejícím zřetel k transcendentální oblasti otevírají tři perspektivy jeho budoucí existence. Jejich realizace zabrání pádu do sansarické oblasti.

ČÁST DRUHÁ: POSTUP ZNOVUZROZENÍ

Uzavírání brány lůna

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

Když pro velkou nedbalost ve zbožných cvičeních a pro nedostatek důvěry opětně nemůže člověk porozumět, může být napaden přeludy a musí putovat k branám lůna. Poučení o tom, jak se uzavírá lůno, nabude velké důležitosti. Zavolej zemřelého jménem a řekni mu: (173)

Ó urozený, protože jsi neporozuměl tomu, co jsi až dosud slyšel, vzniká v tobě silou karmy dojem, že buď stoupáš, nebo se pohybuješ po rovině, nebo sestupuješ. Rozjmej o Milosrdném. Vzpamatuj se. Jak již bylo pověděno, zasáhnou tě nárazy větru, ledové bouře, krupobití a temnota a budeš myslit, že tě pronásleduje mnoho lidí. Prchá-li člověk před těmito (halucinacemi), zdá se mu — není-li vybaven záslužnou karmou — že jde vstříc místům strasti. Je-li jeho karma dobrá, objeví se místa a znamení kontinentu, kde bude zrozen. (174)

Pro tuto chvíli existují různé hluboké a důležité nauky. Naslouchej soustředěně. Když jsi nepochopil pomocí předešlého stavění tváří v tvář, pochopíš teď, neboť tato znamení poznají i lidé velmi nedbalí v náboženských cvičeních. Proto naslouchej.

(Pokyny pro toho, kdo koná obřad:)

Teď je velmi důležité užít metody k uzavření lůna. Přitom se musí dbát nejvyšší péče. Jsou dva (nejdůležitější) způsoby uzavírání: zabránit vstupu bytosti, jež má vstoupit, a uzavřít bránu lůna, kterou by mohla vstoupit.

(173) Jakmile se před zrakem zemřelého formují pevně utvářené vjemy, znamená to, že se pohybuje sférou zrodů z lůna. Stejně je tomu i u těch, kdo usilují o mystické zdokonalení. Proto by měl být udržen intelekt ve stavu vjemů abstraktních, nadpřirozených.

Můžeme se zabývat úvahami o věcech transcendentních, když již nemůžeme potlačit sklony k uvažování, ale rozhodně se máme vyhýbat vjemům světských věcí, které v nás budí dojmy. Jinak zůstaneme zapleteni v síti sansarického bytí, kde budeme podléhat zrodům a úmrtím.

(174) Dojmy jsou toho druhu, že se dotýkají intelektu, avšak vítr, ledové bouře, krupobití a temnota jsou projevem rozpoutané moci sansarické karmy. Jejím zdánlivě objektivním projevům by se člověk měl bránit jednak setrváváním v duševním klidu, jednak úvahou o prázdné povaze jevů. Neboť i vítr karmy ustane a pak se vybaví karma budící dojem lepších předzvěstí. To platí i pro příslušný úsek mystické cesty.

Metoda k zabránění vstupu do lůna

Následuje poučení jak zabránit bytosti ve vstupu do lůna:

Ó urozený (jmenuj jej), ať je kdokoli tvým ochranným božstvem, klidně o něm rozjímej — jako o odrazu měsíce na vodě, viditelném, ale neexistujícím (jako měsíc), jako o magicky vyvolaném preludu. Nemáš-li žádné ochranné božstvo, rozjímej buď o milosrdném Bohu, nebo o mně. Udržuj to v mysli a v klidu rozjímej.

Potom nech rozplynout (tvar představy) ochranného božstva, obrysem počínaje, a rozjímej bez jakéhokoli tvaru o prázdném čirém světle. Je to velmi hluboké umění, jež zabraňuje vstupu do lůna. (175)

(175) Kdo si představuje Boha jako určité bytí — především představuje-li si ho podobného bytosti v počínání a způsobech — a jako k takovému se k němu modlí a čeká od něho spásu, ten se uvádí do nebezpečí svodů, fanatismu a posedlosti, i když předpokládá, že tento Bůh je nejvyšší a spravedlivou instancí. To proto, že každou představu, jíž přisuzujeme nezávislost na nás samých, vyživujeme svou vlastní životní esencí. Posléze se tato abstraktní, neurčitá představa stane zřídlem vlivů, jejichž kvalitu lidé zpravidla snižují svým vlastním psychickým naladěním.

Aby se tomu zabránilo, měli bychom o Bohu uvažovat, jak radí text: jako o představě nezobrazující ve skutečnosti žádné faktické bytí. V tom případě se představa stane pouze oporou, symbolem vyšších kvalit a vzhledem k našemu kontaktu s ní, jež jsme takto vytvořili, nám umožní tyto kvality rozvinout a tím vyloučit vliv kvalit nižších. A dospějeme-li až k tomu, že budeme moci nechat rozplynout obraz božství, který jsme si zvolili jako pomůcku, pak náš duchovní růst nebude zastaven, neboť bude podporován dojmy, k nimž jsme si proklestili cestu rozjímáním o božství jako obrazu.

Ve skutečnosti je každé bytí sansárem, procesem, ať je jeho původ vyšší nebo nižší. Může však být nositelem stavu dharmakája, což je tím jistější, čím je vyšší. Bohové oblasti druhého až osmého džhána proto mohou být člověku symboly, které mu slibují vykoupení ve vysokých nebích. Nižší tvorové jsou symboly nižších realizací.

Kdo se však povznesl nad oblast jsoucnosti do bezmezna a věčnosti, ten bude skutečně spasen. Bezmeznost a věčnost symbolizují stavy nadpocitové a tím i stavy, jež již nejsou děním, ale harmonickým vyrovnáváním všech „proč“, všech příchylností a odporů.

První metoda k uzavření brány lůna

Rozjímej, jak ti bylo řečeno. Nepostačí-li to k zabránění vstupu do lůna a chystáš se do něho vstoupit, můžeš tomu zabránit hlubokým učením o uzavírání brány lůna. Vyslechni je.

*,Když mi svítá sipä bardo,
chovám v mysli jediné rozhodnutí
a prodlužuji tak řetěz dobré karmy.
Uzavři bránu lůna a nezapomínej na odpor.
Je právě čas, kdy je nutná vážnost a čistá láska.
Odlož žárlivost a rozjímej o guruovi, otci–matce.‘ (176)*

Opakuj to zřetelně svými ústy, pamatuje živě na význam slov, a rozjímej o tom. Je důležité převést to do cvičení.

Uvedená slova ,když svítá sipä bardo‘ ukazují, že teď putuješ v sipä bardu. Znakem toho je, že nespatriš v zrcadle nebo ve vodě svůj obraz a že tvé tělo nevrhá stín. Odložil jsi teď své hmotné tělo z masa a krve. To jsou znaky putování v sipä bardu.

V tuto chvíli musíš bez rozptylování zformovat ve své mysli jediné rozhodnutí. Vytvoření jediného rozhodnutí je teď velmi důležité. Je to, jako bychom řídili běh koně uzdou.

Splní se všechno, co si přeješ. Nemysli na špatné skutky, jež by mohly změnit běh (tvé mysli). Vzpomeň na (duchovní) příbuzenství s předčítatelem Bardo thöдолu nebo na toho, od něhož jsi obdržel nauku, zasvěcení a plnou duchovní moc ke čtení náboženských textů, pokud jsi byl ve světě lidí. Setrvávej nyní v konání dobrých skutků; je to velmi důležité. Nedej se rozptýlit. Hranice mezi výstupem a sestupem jsou nyní zde. Setrváš-li třeba na okamžik v nerozhodnosti, budeš musit po dlouhý čas snášet utrpení. (177)

Teď nadešel ten okamžik. Vzchop se a přimkni se k jedinému cíli. Vytrvale prodlužuj řetěz dobrých činů.

Nadešel ti teď čas, abys uzavřel bránu lůna. Výraz ‚je právě čas, kdy je nutná vážnost a čistá láska‘ vyjadřuje vhodnou dobu k prvnímu uzavření brány lůna, k čemuž je vlastně pět metod. Dobře to uchovej ve svém srdci.

(176) Chceme-li svou vnitřní přirozenost přinutit k poslušnosti, nepodaří se to vždy tím, že odložíme světskost a přilneme k absolutnu. Zvyky a sklony ji činí tak neklidnou, že setrvat v „čistotě a prázdnotě intelektu“ je vůbec nemyslitelné. Proto se zde radí chopit se jedné myšlenky, jediného rozhodnutí nebo jediné představy. Tím poněkud ustoupíme své přirozenosti, ale omezíme její výpady jen na jednu věc. Když se to podaří, můžeme se pokusit opustit pomocný prostředek a postavit se bez opor.

Většina lidí musí právě takto postupovat, chtějí-li dosáhnout nejvyššího cíle. Musí zamezit bloudění mysli, k němuž tak často dochází, snaží-li se mysl zcela vyprázdnit. Musí mu zamezit tím, že svým zrakem spočinou na jedné věci, přičemž musí kontrolovat svou mysl. Když zjistí, že se uklidnila, mohou hledat oporu v sobě v pomyslném bodu, kontrolující stále, zda tento přesun pozornosti nezpůsobil, že jejich mysl opět počala bloudit.

Když mysl již nebloudí a pomyslný bod se stane dost zřetelným, abychom se mohli pokusit o uvažování, můžeme konečně vidět tento bod jako centrální v poměru ke kosmu. A pak můžeme předpokládat, že tento bod je v nás a že my jsme jako sám vesmír, načež ho můžeme nechat rozplynout a potom i sebe jako bytí a chápat sebe již pouze jako prázdnotu absolutna.

(177) Realizuje-li se naše přání na bardické úrovni a v jistém úseku mystické cesty hned, realizuje se v přirozeném stavu později. Proto je žádoucí kázeň, jejíž pomocí čelíme napětí, jaké v duchovním prostoru naší země vytvořilo současné myšlení a zaměření lidí.

Pokud je mi známo, toto napětí směřuje k propasti i se svými tvůrci, lidmi. Kdo se chce zachránit, musí se jeho vlivu bránit přáním všeho dobra všem žijícím bytostem, radostností, vírou, nadšením, optimistickou náladou a vyšším psychickým zaměřením vůbec. Jinak bude muset v souhlasu s mechanickou karmou světa jít vstříc vlastní zkáze.

Druhá metoda k uzavření brány lůna

Ó urozený, v tomto čase spatříš mužské a ženské bytosti ve spojení. Vidíš-li je, dej pozor, abys mezi ně nevstupoval. Dívej se na otce a na matku jako na svého gurua a božskou matku. Rozjímej tak o nich a klaň se. Cvič se pokorně ve víře. Vzývej je duchovně s velkou vroucností a vypros si přípověď (jejich) náboženského vedení. (178)

Jedině tímto rozhodnutím může být lůno uzavřeno bezpečně. Neshledáváš-li je uzavřeno a shledáš-li naopak sebe připravena do něho vstoupit, rozjímej o božském guruovi, o otci–matce jako o svém ochranném božstvu nebo o milosrdném ochranném božstvu a o jeho družce; při rozjímání jim přinášej duchovní oběti. Vypros si (jejich) přízeň.

Tím má být brána lůna uzavřena. (179)

(178) Tyto vize jsou symboly skutečnosti a jsou výstrahou jak bardické bytosti, tak mystikovi, který je v této fázi své vývojové cesty. Může se totiž stát, že dojde k vtělení ve sféře a prostředí, které odpovídají právě se uplatňující karmě. Rozeznávací schopnost bytosti je v této době snížena mocí vystupujících sklonů, takže se chápe momentální příležitosti jen instinktivně z podvědomých pohnutek. Proto vnímá místo a prostředí vyhovující jejím žádostem vždy jako místo a prostředí příznivých předzvěstí. Je to asi tak, jako když mravně čistý člověk instinktivně lne k mravně čisté společnosti a zhýralec ke společnosti nemravné. V obou případech vznikají v bytosti příznivé odezvy, na něž se aktivně reaguje.

V bardu i v příslušném místě mystické cesty se však tyto vize pokládají za vážné a vysoce významné předzvěsti. Proto se jim čelí alespoň tím, že mystik vnímá bytosti pohlavně spojené jako bytosti hodné úcty pro jejich vlastní duchovní kvality. Nejsou-li jimi skutečně, vznikne v bytosti hledající své nové vtělení vnitřní odpor, jenž samočinně zabrání vstupu mezi ně a tím i nežádoucímu znovuvtělení.

(179) Nestačí-li to, že o znovuvtělení usilující bytost vnímá pohlavně spojené bytosti jako své, to je lidské guruy, měla by o nich uvažovat jako o samých bozích příznivě jí nakloněných a skládat jim

svůj hold v důvěře, že ji povedou vysokou cestou mystického a duchovního zdokonalení. Tím bude ochranná hráz proti neblahému vtělení velmi zesílena. Nebudou-li tyto bytosti pocházet z vysokých božských oblastí, nebudou na ni působit přitažlivě, aby mezi ně vstoupila a tím se znovu zrodila.

Třetí metoda k uzavření brány lůna

Není-li lůno uzavřeno ani nyní a jsi-li připraven do něho vstoupit, užij třetí metody, která zabraňuje příchylnosti a odporu. (180)

Jsou čtyři druhy zrození: zrození z vejce, zrození z lůna, nadnormální zrození a zrození teplem a vlhkem. Z těchto čtyř přichází v úvahu zrození z vejce a zrození z lůna. (181)

Bylo řečeno, že se ti zjeví bytosti mužské a ženské ve spojení. Vchází-li člověk v tomto čase do lůna za pocitu příchylnosti a odporu, může se zrodit jako kuň, opeřenec, pes nebo člověk. (182)

Má-li se někdo zrodit jako mužská bytost, svítá jeho vědoucímu pocit o sobě jako o mužské bytosti spolu s pocitem silné nenávisti a žárlivosti k otci a přitažlivosti k matce. Má-li se však zrodit jako bytost ženská, svítá jeho vědoucímu pocit o sobě jako o bytosti ženské a vzniká pocit silné nenávisti k matce a velké příchylnosti a lásky k otci. Z tohoto podružného důvodu zakouší vědoucí blaženost stavu současně zrozeného a v něm při vstupu na stezku éteru – padá do bezvědomí právě v okamžiku, kdy se chtějí spojit sperma a vejce. (Později) shledává, že je uzavřen v embryonálním stavu v oválném tvaru a při vyjití z lůna, když otevře oči, vidí, že je proměněn třeba v mladého psa. Předtím byl člověkem, ale teď, když je psem, prožívá útrapy ve psí boudě. Nebo se stane prasetem a prožívá útrapy prasete v chlívků. Nebo mravencem, prožívá své osudy v mraveništi, nebo hmyzem s jeho osudy, nebo červem s jeho osudy v nějaké díře, nebo teletem, kůzletem či ovečkou s jejich

osudy. Z těchto osudů není okamžitého návratu. Je stížen nemotou, hloupostí, bédnou duševní temnotou a prožívá rozličná muka. Stejně však může člověk putovat do pekel, do světa nešťastných duchů nebo šesti lókami, prožívaje nadpomyslitelná muka. (183)

Ti, kdo jsou příliš chtiví sansarické existence nebo ti, jejichž srdce se jí nestrachuje — Ó hrůza, hrůza! Ó běda! — a ti, kdo nepřijali žádnou nauku od gurua, tak padají do hlubokých propastí sansára a trpí bezmezně a nesnesitelně. Aby tě nepotkal podobný osud, naslouchej raději mým slovům a zachovej v srdci tuto nauku. (184)

Zanech pocitů příchylnosti a odporu a vzpomeň si na některou metodu k uzavření lůna, kterou ti nyní ukáži. Uzavři bránu lůna a vzpomeň si na odpor. Teď je čas, kdy je nutno mít vážnost a čistou lásku. Jak jsem již řekl, ‚odlož žárlivost a rozjímej o otci–matce‘. (185)

Jak již bylo naznačeno, bude ti svítat příchylnost k matce a odpor k otci, máš-li se zrodit jako bytost mužská, a příchylnost k otci a odpor k matce s pocitem žárlivosti (k ní nebo k němu), máš-li se zrodit jako bytost ženská.

Pro tuto dobu existuje hluboká nauka. Ó urozený, vzniká-li příchylnost a odpor, rozjímej takto:

‚Jaké jsem to stvoření se špatnou karmou. Příchylností a odporem bylo způsobeno, že jsem dosud putoval sansárem. Budu-li i nadále pociťovat příchylnost a odpor, budu putovat sansárem do nekonečna, budu dlouho, dlouho trpět a ještě hlouběji klesat v oceánu béd. Teď nesmím jednat z příchylnosti a odporu. Běda mi. Od nynějška nechci již jednat z příchylnosti a odporu.‘ (186)

Takto rozjímaje, pevně se rozhodni setrvat ve svém (rozhodnutí). V tantrách je psáno: ‚Už tím samým se brána lůna uzavírá.‘

Ó urozený, nedej se odvrátit. Cílevědomě zaměř ducha k tomuto jedinému rozhodnutí.

(180) Příchylnost a odpor jsou vstupní dveře pro přemáhající nás karmu. Pramení z bytostných tendencí a karmických dispozic člověka, který se dosud neovládá a setrvává na osobním stanovisku. Jsou tedy jeho slabostí a bude pro ně trpět, jestliže nahromadil špatnou karmu. Ale může též získat určité malé výhody, jestliže nahromadil dobrou karmu.

Lidé však zpravidla konají víc zla než dobra, což odpovídá běžnému nedostatku sebevlády. Proto se doporučuje vždy tlumit příchylnost a odpor. Můžeme se domnívat, že je každý takovým, jakým se stal mocí své karmy. Jestliže ruka osudu nebo ruka boží dovolila, aby zde žil, je jistě k tomu oprávněn a nepotřebuje k tomu náš souhlas nebo nesouhlas. Ostatně můžeme uvažovat o tom, že i my jsme některým lidem sympatičtí, kdežto jiným nesympatičtí a že proto nemáme právo stavět se do pozice soudců ostatních lidí.

Chceme-li však být mystiky, pak se musíme příchylnosti a odporu vyvarovat jako jedné z nejvážnějších překážek na mystické cestě. Velmi hluboko porušují naši vnitřní rovnováhu, zesilují osobitost a činí nás otroky karmy. Proto vizme všechny lidi jako bohy plné dobroty a neuznávejme, že jsou zlí, i když se proti nám dopouštějí zlých skutků. Dobro, které u nich předpokládáme, se k nám později vrátí a vytvoří pro nás příznivější situaci.

(181) Zrození z tepla a vlhka, jež se přičítá podmínkám pro zrod hmyzu, se vztahuje na vznik života na zemi. V samých počátcích způsobilosti země pro vznik organického života se projevilo působení vzduchu a vody na zemi vznikem života.

Nesmíme se dát mást zdánlivou neživotností hmoty. Od objevení se hvězdného oblaku až ke sluncím a od sluncí až k planetám jsou tu fyzikální a chemické procesy, jejichž transformační síla způsobuje víc než rozžhavení plynů s tendencí ke zhuštění, z něhož vznikla země. Země sama je laboratoř, která ze tří činitelů, totiž z hlíny, vody a ze vzduchu, vytváří za pomoci tepla živou buňku a ta v příhodných podmínkách buduje organismy, jež se nám jeví jako živé bytosti.

Ať však nazíráme na životnost a neživotnost jakkoli, na jistém stupni zdánlivý rozdíl mezi nimi zcela zmizí. Právě na tomto rozhraní je život hmotných substancí — život, jenž je ve fyzikálním

smyslu výraznějším přitahováním a odpuzováním základních částic čili pouze pohybem hmoty nebo ve hmotě — přinejmenším stejně zřetelný jako bezživotnost tzv. mrtvé hmoty. Tím chci říci, že hmota sama je jistým druhem životnosti. Její vyšší projevy vznikají absorpcí a kombinacemi subtilních fyzikálních látek, totiž vzduchu a tepla, ve fyzikálních látkách robustnějších, totiž v zemi a vodě.

Ale pozor! Tím se nepřikláním k materialistickému názoru. Modifikace těchto látek jsou tak nesčetné, že můžeme právem mluvit o organismech duchovního světa. I když máme na zřeteli, že to stále je projev země, ohně, vody, vzduchu, z nichž jsou tyto organismy vybudovány.

Za grandiozní pestrostí v projevech bytí lze tedy vždy najít tyto prosté čtyři živly. Jenom jejich nesčetné nuance nás uvádějí do rozpaků, zda nejde o další látky. V každém případě však můžeme nazírat na život z duchovního hlediska. Vytvářejí-li se např. těla v chemické laboratoři země, pak vesmír je větší laboratoř, kde se pracuje se subtilnějším druhem týchž látek a vytvářejí se organismy tzv. duchovní. Proto činitel, jež nazýváme prostor, umožňuje, aby existovaly organismy, z nichž některé musíme ze svého hlediska pokládat za bohy a jiné za ďábly, přičemž „hustota“ těl těchto organismů je tak rozdílná, že mnohé z nich unikají našim zjišťovacím metodám. A co víc! Je možné zjišťovat, že se fyzická bytost vyvíjí právě ze zřídla „nadpostřehnutelného“. Vývoj organismů z hutné země je malým krůčkem na cestě návratu v původní zřídlo, z něhož tato země vznikla dekadencí emanací toho, co je nad hranicí postřehů nebo vjemů. Proto můžeme považovat každé bytí za určitý úsek na nepředstavitelně velkém kole všeexistence, které se otáčí v samém těle věčnosti.

Mluví-li text o čtyřech druzích zrození, z nichž bere v úvahu pro bytost na tomto stupni barda pouze dvě, vejce a lůno, předpokládá tím, že dvě zbývající jsou znemožněna stavem mysli a vědomí bardické bytosti na tomto stupni. Ostatně je to velmi logické. Nadnormální zrození nemůže relativně přijít v úvahu proto, že obvyklý stav vědomí vykazuje vztahy pouze ke smyslové přírodě, kdežto zrození z tepla a vlhka se vylučuje proto, že život hmyzu člověku neimponuje. Kromě toho odbojná karma jakéhokoli druhu může najít prostředí v lidském, zvířecím nebo ptačím světě. Pátrání bardické

bytosti ve světě jeví se na tomto stupni podobá pátrání lidské bytosti zažíva — do jejího vědomí nevstupuje jako imponující život žádný jiný než lidský, zvířecí nebo drůbeží.

Jinými slovy: v dosahu uvědomění subjektivně významného života na obvyklém stupni lidské bytosti, která je svým vnitřním naladěním příbuzná bytosti bardické na tomto stupni barda, je život lidský, zvířecí a drůbeží, neboť jen tyto životy odpovídají jejím zájmům týkajícím se touhy po pocitových prožitcích a po výživě. Tato skutečnost tak přibližuje oblasti těchto živoucích tvorů člověku i bardické bytosti na tomto stupni barda, že je při hledání nového prostředí pro vědomí (objektivaci) poutají a přitahují jen tyto oblasti. Konkrétní vtělení je pak určeno druhem karmy, která převládá.

(182) Kdo přijal nauku o reinkarnaci a ponechal si přitom teologický názor na původ stvoření, snadno propadá bludnému přesvědčení, že dosáhne-li zrození ve stavu člověka, nikdy již nevstupuje do nižších existencí. Ale reinkarnační postup je valivý jev a nestará se o lidské názory. Strhuje do víru šesti lók každou monadu obtíženou lpěním a podrobenou hnacím silám podvědomí. A vyskytuje-li se u vyšších inkarnací rozvinutý rozum (buddhi), je to jen projevem zásluh, které mohou být již zítra vyčerpány. Po jejich vyčerpání musí lpící a hnacím silám podvědomí podrobená bytost opět zapadnout do existencí, které nemají rozum vyvinutý tak dalece, aby těmto hnacím silám mohly čelit.

Tak se po ztrátě buddhi člověku otevírá šest lók jako konglomerát karmických stavů v podstatě sobě kvalitativně tak blízkých, že je na cestě za novým vtělením nerozezná. Uchýlí se k volbě citové, která bude provedena ve shodě s jeho karmickými dispozicemi. Např. dosavadní nelibost ke zvířatům nezabrání požitkáři, aby zvolil svou novou inkarnaci ve vepři. Stejně se hněvivý člověk vtělí v pekle, i když je dosud věřící a má následkem církevní výchovy k peklu odpor. Neboť sklony jako konkrétně vyjádřené karmické dispozice potlačují rozeznávací schopnost do té míry, že se nevhodné prostředí může jevit jako vhodné a naopak.

(183) Zkoumáme-li přírodu jako dávkyni těl bytostí, poznáváme, že za touto její štědrostí existuje jen zájem o udržení rodu. Vytváří

komplikované organismy, jejichž primárním účelem je pohlavnost a teprve sekundárním žití. Jeho pohlavnosti je proto nutno ztotožňovat se sansarickým bytím, jehož eventuální průvodní etické zřetele jsou stejně bezcenné jako etiketa, jestliže neřeší pohlavní problém. Jsou však nebezpečné, jestliže jsou uplatňovány pro vzbuzení dobrého dojmu. Proto je žití v těle drsnou skutečností a jeho problémy lze řešit jen tím, že se potlačuje pohlavnost ve všech jejích formách. Další její formy je třeba hledat ve všech citových projevech, které se vměšují do citových snah.

Kolik jsem to již poznal mystiků, kteří vyvíjeli své snahy jenom za tím účelem, aby dosáhli citových vzruchů, do nichž měla být u vyšších typů strhávána i mysl, aby její slučování s citem vyvolalo ještě prudší citové zážitky. Tato bludná cesta je však vymezena nepoznáním a poutá lidi, kteří svým zrakem dosud nepronikli ke stavu dharmakája. Takoví mystikové ji volí na základě převládajících nižších sklonů, proto jim asi navždy unikne pravý účel mystického úsilí — pozvednout člověka do nadsvětských oblastí.

Ostatně je jisté, že kdyby zdánliví mystikové nevolili mystickou cestu instinktivně, musili by najít zejména v indické józe metodiku jak překonat pohlavnost. A tak, i když se domnívají, že jsou mystiky, musí putovat v kruhu sansarických existencí, dokud z nich životní zkušenosti nevykoření pohlavní náchylnost.

Text mluví o tom, že již na tomto stupni barda nastává pohlavní rozlišení. To znamená, že pohlavnost je v nás vrostlá a souvisí s tělem. I když se právě neprojevuje hrubým pohlavním chtíčem, může se projevovat paráděním, jemuž tolik podléhají ženy, a vytržením, které bývá ideálem mystiků. Proto by mystická kázeň měla být chápána tak, že musíme potlačovat veškeré projevy citu a naučit se žít analytickým pozorováním. Po zničení citových vzduť a po rozvinutí bdělého analytického pozorování je pohlavnost překonána ve svých duchovních projevech. A když někdo pomocí vylučovací metody zruší pociťování svého vlastního těla jako činitele prostoupeného chtivostí a začne je pociťovat jako sídlo svého dosud nezaniklého vědomí, povýšil svou bytost na úroveň nadsansarickou.

Pocit blaženosti při pádu do těla budoucí matky je malou odměnou za útrapy v přechodném stavu. Podobá se pocitům provázejícím pohlavní spojení, čímž se potvrzuje, že primárním projevem

života ve fyzickém těle je pohlavnost. Ježto však je tento prchavý pocit tak draze placen, předpisuje jóga askezi, jejíž pomocí se zničí jeho strhující vliv. Když je zničen, je zpravidla zastaveno kolo znovuvtělování.

Cesta ke zničení pohlavnosti je však dlouhá a ne zcela snadno schůdná. Do úsilí o jógu se snadno vměšuje touha po dobrých pocitových stavech náležitých do samádhi zvaného savikalpa; to je překážka, která může vést usilujícího člověka na scestí. A konečně tu jsou ještě blaženosti týkající se pocitových stavů. Teprve po jejich překonání je překonána pohlavnost ve všech formách.

Tím buď řečeno, že cílem jógy není blažené prožívání, ale indiferentismus, který zakončuje pouť jedince existencemi.

(184) Chtivost sansarické existence je podmíněna vystupňovaným lnutím, jež se stává vášní. Potlačováním chtivosti vůbec se kladou meze chtivosti sansarické existence. Ještě úspěšněji ji lze tlumit vyššími zřeteli.

(185) Meditace založené na bezpohlavním nebo dvojpohlavním chápání jedné a téže skutečnosti, již jsme zvolili za meditační předmět, vyrovnává stavy příchylnosti a odporu. A dovede-li jednou tato meditace člověka k realizaci tohoto názoru na skutečnost, stává se příslibem existence s nadpohlavními zřeteli, čili existence mravně ušlechtilé.

(186) Takovéto předsevzetí by měl učinit každý mystik, neboť mystika je především morální kázní.

Čtvrtá metoda k uzavření brány lůna

Neuzavře-li lůno ani předešlá metoda a jsi-li proto připraven do něho vejít, máš je opět uzavírat pomocí nauky (zvané) „nepravé a klamné“. Máš rozjímat takto:

„Spojené dvojice — otec a matka, černý déšť, nárazy větru, řinčivé zvuky, děsivé přízraky a všechny ostatní jevy nejsou než klam. Jen ať se zjevují, když nejsou pravdivé. Všechny látky jsou neskutečné a nepravé. Jsou jako sny a přízraky, nemají trvání ani stálosti. Co je platno na nich lpět! Co je platno obávat a děsit se (jich)! Znamená to

vidět neexistující jako existující. Jsou to vidiny mého ducha. Klamný duch sám neexistuje od věčnosti, kde by tedy mohly existovat tyto zevní jevy?’ (187)

„Protože jsem dosud nepochopil pravou povahu jevů, považoval jsem nejsoucí za jsoucí, neskutečné za skutečné a putoval tak dlouho sansárem. Nepoznám-li však jevy ani teď jako přeludy, budu po věky putovat v sansáru a jistě upadnu do bažiny různých strastí.“

„Vskutku je to vše jako sny, jako vidiny, jako ozvěny, jako města gandharvů, jako fata morgana, jako zrcadlené tvary, jako ve vodě se odrážející měsíc — ani na chvíli to není skutečné. Opravdu je to neskutečné, je to falešné.“ (188)

Cílevědomým udržováním tohoto myšlenkového postupu zničíš víru v jejich skutečnost, a když se to vryje do vnitřní spojitosti (tvého vědomí), odvrátíš se. Vryješ-li si takto hluboko vědomí o neskutečnosti všeho, uzavřeš bránu lůna.

(187) Kdo je schopen nazírat na skutečnost jako na neskutečnost, přestane se strachovat. Když se nebojí, a proto může hledět vstříc každé situaci, rozplynou se před ním mnohé předzvěsti jako dým a najde téměř vždy schůdnou cestu i v nejméně utěšené situaci.

(188) Kdyby se někomu podařilo vetknout toto přesvědčení do celé bytosti, jistě by ihned dosáhl svobody. Proto se setkáváme se stejnou poučkou i v mystické výchově. Máme vidět všechno jako kouzelné přeludy tak dlouho, až náš živelný zájem o to zmizí. Kdo se nezajímá o svět a setrvává sám v sobě spokojen a bdělý, ten se může snadno stát džívanmuktou, člověkem vykoupeným již zaživa.

Pátá metoda k uzavření brány lůna

I když bylo učiněno vše, co zde bylo řečeno, můžeš dál považovat (klamné) věci za skutečné. Brána lůna tím zůstala otevřena a ty se chystáš vstoupit. Aby se tomu zabráni-

lo, máš užít meditace o čirém světle; to je pátá metoda. Provádí se takto:

„Hleď, všechny látky jsou tvým duchem, jenž je prázdnotou, nezrozen a trvá bez ohraničení.“ (189)

Takto rozjímaje, udržuj svého ducha ve stavu nestvořeného. Je to, jako bys např. nalil vodu do vody. Duchu má být ponecháno jeho vlastní lehké duchovní trvání v jeho přirozeném (nebo nezměněném) stavu, čiré a vibrující. Udržování tohoto uvolněného nestvořeného stavu ducha dává jistotu, že zůstane uzavřena brána lůna čtyř způsobů zrození. Rozjímej tak, až bude uzavření úspěšně dosaženo. (190)

Pokyny pro toho, kdo koná obřad: Bylo sděleno mnoho velmi hlubokých nauk o uzavření brány lůna. Je nemožné, aby nepřinesly osvobození lidem nejvyšší, průměrné a nejnížší duševní úrovně. Kdyby byla otázka, proč tomu tak je, tedy za prvé proto, že vědomí má v bardu v neomezené míře nadnormální stupeň chápavosti a rozumí všemu, co se k zemřelému mluví. Za druhé — třeba bychom byli dříve hluchí a slepí — zde jsme nyní dokonale vybaveni smyslovými schopnostmi, a proto můžeme slyšet, co se nám říká. Za třetí, protože jsme trvale pronásledováni strachem a hrůzou, uvažujeme: „Co by bylo ze všeho nejlepší?“ A protože máme tak bdělé vědomí, vždy slyšíme, co se nám říká. Poněvadž vědomí nemá žádné opory, odchází okamžitě do místa, kam je duchem posíláno. Za čtvrté, je snadné je řídit. Paměť je devětkrát jasnější než předtím. I když byl člověk hloupý, stane se působením karmy jeho intelekt neobyčejně jasným a schopným jakéhokoli rozjímání. (Proto je třeba odpovědět, že) je tomu tak, protože (vědoucí) má tyto vlohy. (191)

V tom také tkví účinnost pohřebních ritů. Je proto velmi důležité předčítat velký Bardo thödol po celých čtyřicet devět dní. Není-li zemřelý osvobozen při jednom stavění

tváří v tvář, může se tak stát při některém jiném, proto jsou nutná tak mnohá.

(189) Je-li duch nebo psychická přirozenost člověka silou, má stejnou podstatu jako hmota. Psychická přirozenost však je podle své pomíjivé přirozenosti pouze podmíněnou skutečností, a proto prázdnotou. Proto jsou tři stavy skutečnosti — prázdnota, síly a hmota — jednotou. Jednota smazává rozdíl mezi hmotným tělem a psychickým projevem zvaným já. Obé je krizí, týmž napětím, jež váže kosmickou energii v určitém stavu nebo tvaru.

Když se zaměříme na hmotu, konfrontujeme se subtilní skutečností ducha, resp. vědomí a psychické přirozenosti, prvek velmi hutný a těžký. Z toho vznikají strastné pocity, jež v nás vystupují. Proto bychom se měli zaměřovat k nejvyšší skutečnosti, totiž k prázdnotě; tím proti své duševní přirozenosti položíme faktor ještě lehčí a dospějeme tak k pocitu uvolnění, který je vždy spojen s dobrými stavy.

(190) Stav „nestvořeného“ symbolizuje upevnění vědomí v čirém nediferencovaném stavu. Pak je stav vlastního ducha (vědomí) shodný s nejvyšším stavem kosmickým. Tato shoda je předpokladem realizace tohoto kosmického stavu a jistě zabrání zapletení do sansarického bytí.

(191) Důvod spočívá v tom, že v pravém slova smyslu ve své nejhlubší podstatě je člověk psychicky vždy více spjat s kosmem než se zemí. Jeho psychické vybavení je spíš modifikací dechu než potravy. Proto po opuštění těla na chvíli ztrácí hutné opory a ocitá se tím na úrovni vševědomí. Na této úrovni je individualizovaný duch vybudovaný jástvím neobyčejně jasný, chápavý a vnímavý, ať již byl v těle jakkoli omezen stagnujícími fyzickými prvky.

Avšak zosobňování vědomí je předpokladem duchovní omezenosti. Je-li tato omezenost na bardické pláni dočasně snížena, je tím dána možnost, aby se člověk chopil i relativně nevýrazných dobrých fondů a tak dosáhl realizace ve sféře bohů, i když k tomu zdánlivě neměl dostatečné předpoklady.

Dokonalé smyslové vybavení na bardické úrovni je podmíněno

tím, že ani slepý ani hluchý ani němý člověk takový není ve své mysli. A bardické tělo je projevem tohoto mentálního zaměření.

Volba brány lůna

Pokyny pro toho, kdo koná obřad: Je mnoho lidí, kteří nebudou osvobozeni pro velkou moc zlých karmických zatemnění — ač byli připamatováni a poučováni, aby své myšlenky cílevědomě řídili. Neuvykli zbožným skutkům, ale po eony byli zvyklí konat nesprávné činy. Proto je zde uvedena nauka pro volbu brány lůna, když nebylo již dříve uzavřeno. Nyní vzývej o pomoc všechny buddhy a bódhisattvy a opakuj, že se k nim utíkáš; volaje zemřelého znovu třikrát jménem, řekni mu:

Ó urozený (jmenuj ho), naslouchej. Ač ti byly pečlivě poskytnuty nauky o stavění tváří v tvář, přece jsi nerozuměl. Je proto na čase, abys přijal nějaké tělo, když brána lůna nebyla uzavřena. Vol lůno podle tohoto nejlepšího učení. Pozorně naslouchej a podrž v mysli, co ti zjeví. (192)

(192) Stejně tomu je i při mystickém vývoji. Kdo nedovede udržet vědomí a mysl v přirozeném, tj. nehnutém stavu, musí vždy volit jejich budoucí činný stav. Je samozřejmé, že se doporučuje, aby se člověk chopil ušlechtilých zřetelů, dobrých pocitů, radostnosti a jiných kladných stavů. Dostane se tím sice na „cesty“, ale není jiné možnosti pro toho, kdo nedokáže zastavit duševní činnost.

Jsou-li zřetele vysoké, stává se mystik bytostí ušlechtilou a to je příprava na schopnost zřeknout se světa a vyčistit tímto aktem vědomí. Touž myšlenkou je tedy veden člověk, který zná bardo, a proto teprve tehdy, když selhaly všechny pokusy o udržení intelektu ve stavu „neutváření“, doporučuje se volba brány lůna, při níž se přihlíží k možnosti získat co nejšťastnější inkarnaci.

Výstražné vize místa znovuzrození

Ó urozený, teď se objevují znamení a znaky místa zrození. Snaž se je rozeznat! Pozoruj místo zrození a vol též světadíl.

Máš-li se zrodit ve východním světadílu Púrvavidéha, spatříš jezero zdobené (plovoucími) labutěmi, samečky a samičkami. Nechoď tam. Pamatuj si, že je třeba mít je v ošklivosti. Kdo tam vstupuje, přichází do světadílu — vybaveného sice štěstím a pohodlím — nevládne tam však náboženství. Proto tam nechoď. (193)

Máš-li se zrodit v jižním světadílu Džambudvípa, spatříš velké okouzující příbytky. Vejdi tam, když už musíš někam vstoupit.

Máš-li se zrodit v západním světadílu Aparágódáníja, spatříš jezero ozdobené koni, hřebci a klisnami, pasoucími se na březích. Ani tam nechoď, ale vrať se sem. Ač je tam bohatství a nadbytek, je to země, kde nepřevládá náboženství. Proto tam nechoď.

Máš-li se zrodit v severním světadílu Uttarakuru, spatříš jezero kol dokola ozdobené stromy nebo dobyt看em, samci a samicemi (pasoucími se) na březích. Ač tam je život a zásluhy, přece je to světadíl, kde nepřevládá náboženství. Proto tam nechoď.

To jsou výstražná znamení (nebo vize) zrození v oněch (světadílech). Poznej je a nevstupuj.

Máš-li se zrodit jako déva, spatříš okouzující chrámy nebo příbytky zbudované z různých drahých kovů. Tam smíš vejít, tam tedy vejdi.

Máš-li se zrodit jako asura, spatříš buď rozkošný les, nebo kruhy ohňů otáčející se opačným směrem. Pamatuj si, že je nutno si je ošklivit, a proto tam nevcházej za žádnou cenu.

Máš-li se narodit jako zvíře, spatříš skalní jeskyně, hluboké díry v zemi a mlhu. Nevcházej tam.

Máš-li se zrodit mezi préty, spatříš pusté neutěšené roviny a mělké dutiny, mýtiny v džunglích a lesní houštiny. Kdo tam vstoupí, zrodí se jako préta a zakusí nejrůznější muka hladu a žízně. Pamatuj si, že je to třeba mít v oškřivenosti a za žádnou cenu tam nevstupuj. Vyviň všemožné úsilí (abys tam nevstoupil).

Kdo se má zrodit v pekle, zaslechne vlivem špatné karmy zpěvy (jako nařikání). Bude nucen vejít tam bez odporu. Objevují se ponuré země, černé a bílé domy, černé díry v zemi, černé cesty, po nichž musí jít. Kdo tam jde, vchází do pekla, kde bude snášet nesnesitelné bolesti horka a zimy a velmi dlouho potrvá, než zase odtamtud vyvázne. Nevcházej tam. Bylo řečeno: ‚Vyvíjej všemožné úsilí.‘ Toho je teď třeba. (194)

(193) Orientace je podle hory Méru. — Volba v lidském světě se řídí ohledem na náboženství, protože z náboženství lze vzít lepší užitek než z jakéhokoli jiného druhu výhod.

(194) Je zajímavé, že vize dévické, asurické, zvířecí, pekelné a vize prétů se za jistých stavů velmi často vynořují i ve snech lidí, kteří pracují mysticky. Mám-li v této souvislosti mluvit o svých zkušenostech, usuzoval jsem na základě duševních stavů provázejících tyto vize, že jsou v přímé souvislosti s určitými duševními poklesky. O jejich příčině jsem nevěděl, neboť jsem se podle tehdejšího svého úsudku tak dobře nekontroloval. Dnes však vím, že mystické úsilí vyzvedá na povrch denního vědomí — nebo se to děje zvětšením variační schopnosti uvědomování, chcete-li — hluboko uložené latentní komplexy, jejichž rozpad je příčinou příslušných vizí a vjemů.

Tím chci říci, že ten, kdo poctivě jde mystickou cestou, prochází úměrně rychle svému mystickému úsilí všemi sférami života, v nichž sbírá a doplňuje potřebné životní zkušenosti, aby po skutečném dosažení nejvyššího stavu nebyl utajenými sklony znovu přepaden a stržen do hlubin sansára. Avšak přesto bych nechtěl tyto prožitky generalizovat. Je totiž možno jít dvojí cestou. Jednak tím způsobem, že si ve vědomí zpřítomňujeme nejprve tělo, jednak tak, že se snažíme mentálně zakotvit v nadsvětských oblastech.

Kdo začne mystický vývoj tím, že si ve vědomí zpřítomňuje tělo, projde šesti sansarickými oblastmi, což přirozeně vyplývá z přetavování fyzické a smyslové bytnosti. Kdo se však snaží mentálně zakotvit v nadsvětských oblastech, může se vnitřně vybavit, a to přímo do těch oblastí. Leč já jsem pochopil, že se spása má dotýkat celé bytnosti, tedy i těla. Zastávám tedy názor, že je užitečnější jít mystickou cestou počínající samým tělem. Přitom je mi známo, že poutáním se na nadsvětské oblasti se musí v nepřetaveném fyzickém těle vytvořit nové tělo, tzv. duchovní (nirmánakája), ale dosud jsem nedospěl k bezpečnému zjištění, že je v tom nějaká výhoda. Viděl jsem totiž mystiky, procházející zásvětím a hledající tam zjevně nebo skrytě cestu do nového vtělení a vypátral jsem, že to bylo způsobeno právě tím, že nezískali zkušenost z přetavování své vlastní nižší bytnosti. Ostatně mohu říci, že i hrozné prožitky v sansarických oblastech jsou zajímavé a poučné. Kdo prožil vše, co lze v těchto sférách prožít, je prost touhy po životě.

Ochrana před mučícími furiemi

Ó urozený, jsi nedobrovolně nucen jít dál, i když se ti to nelíbí, neboť tě zezadu pronásledují karmické mučící furie. Mučící furie a bytnosti, jež chtějí ničit život, tě ženou jako předvoj zla; působením temnoty, karmických orkánů, hluku, sněhu, deště, krupobití a smrští ledových bouří budí v tobě myšlenky na útěk. (195)

Jat bázní hledáš útočiště. Zříš uvedené vidiny velkých příbytků, skalních jeskyň, děr v zemi, džunglí a lotosových květů, které se zavřou (jakmile do nich vstoupíš). Unikaje, skryješ se (v některém z míst) a bojíš se vyjít. Myslíš si: ‚Teď není dobré vycházet.‘ Zatím co se bojíš vyjít, budeš se cítit vděčně přitahován k místu útočiště (jímž je právě lůno). Z obavy, že by tě potkaly děs a hrůza barda, kdybys vyšel, a ze strachu, že nebudeš s to jim čelit, skryješ se uvnitř (místa nebo zvoleného lůna), přijmeš nežádoucí tělo a prožiješ rozličná muka.

Popisované vidiny a dění jsou známkou, že se rušivě vměšují zlí duchové a rákašasové (nebo démoni). Pro tento duševní stav však existuje hluboká nauka. Naslouchej a řiď se jí. (196)

Jsi-li pronásledován mučícími furiemi a dostaví-li se hrůza a strach, ihned si představ nejvyššího héruku nebo Hajagrívu nebo Vadžrapániho nebo (jiné) ochranné božstvo, máš-li jaké, dokonalé tvarem, obrovského těla s masivními údy, zlostné, budící svým zjevem hrůzu, jež může na prach rozdrtit všechny duchy — strůjce zla. Ihned si to představ. Vlny darů a moc jejich milosti položí zábranu mezi tebe a mučící furie, čímž získáš sílu k volbě brány lůna. Tím je zjeveno důležité umění velmi hluboké nauky, jež zcela přesně uchovej ve své mysli. (197)

Ó urozený, božstva dhjány a jiná se rodí ze samádhi (nebo ze soustředění). Préty (nebo nešťastnými duchy nebo stíny) a zlomyslnými duchy určitých řádů se stávají ti, kdo v posmrtném stavu změnili cítění (nebo duchovní postoj). Později dostali podobu a stali se préty, zlými duchy a rákšasy, kteří mají moc měnit svůj tvar. Všichni prétové, kteří existují v prostoru a putují nebesy, a osmdesát tisíc druhů zlovolných strašidel, to vše bylo utvořeno změnou cítění duchů mrtvých lidí v bardickém těle. (198)

Když se v této době upamatuješ na velký symbol, na nauku o prázdnotě, bude to nejlepší. Nejsi-li v tom školen, cvič (duchovní) síly a pozoruj vše jako iluzi (nebo máju). Kdyby nebylo možné ani to, nenech se k ničemu přivábit. Rozjímáním o ochranném božstvu, o velikém Milosrdném, dosáhneš buddhovství v sambhógakáji.

(195) Zmínil jsem se již vpředu o tom, že kdosi, kdo právě umíral, byl již v sipä bardu a byl pronásledován mučícími furiemi. Byl to strastný stav, který již rozhodl otázku jeho příští inkarnace, a byl jistě zaviněn převládajícími zájmy v právě končícím životě. Ironií osudu bylo, že šlo o osobu „věřící“ a nábožensky založenou. Snad

by měl Bůh její víru přijmout jako zásluhu a pomoci jí tím, že by jí seslal Spasitele.

Nezdá se však, že by věci byly tak prosté a jednoduché. Je-li „víra“ jen pozlátko nanesené na smyslová hlediska v životě, rozhodne otázku reinkarnace karma ze skutků. V tomto případě asi nechybělo sobectví, a proto ta štvance jako předzvěst toho, že již první „útočiště“, které se jí naskytlo, pokládala za dobré a přijatelné.

Nemyslím, že byl tento případ výjimečný. Soudím, že způsob života, jemuž propadla současná lidská společnost, vede k takovým koncům velmi často. Pokud jsou lidé nihilisté, probíhá jim toto bardo v tuposti a temnotě, která dovede vyvolat v psychické přirozenosti postoj zaručující, že věci dobře nedopadnou.

Je tedy nutné pouze morální ozdravení. I když morální ozdravení člověka zcitlivuje ve svědomí, přece jen činí i vyšší bardo zřetelným a to je předpoklad možné záchrany, jež se konkrétně jeví v lepších zrodech.

(196) Rákšasové jsou zde uvedeni jako jeden druh démonických bytostí duchovního světa s lidským tělem.

(197) Zatím co v čhōni bardu nutily zjevy krev pijících božstev bytosti k sestupu, zde jí mohou pomoci. To proto, že je bardická bytost v jejich sféře. Zde se stávají vhodně použitelnou představou k zapuzení zjevů nebo představ nechtěných a spontánně vystupujících.

(198) Každý aktivní psychický projev je vlastně projevem tvůrčím. Zejména myšlením vytváříme to, co se nám může jevit jako bytosti neviditelného světa. Zkoumáme-li však povahu pozitivního myšlení lidí, velmi často v něm poznáváme prvky vytvářející rákšasy a jiné druhy zlovolných duchovních bytostí. Téměř nelze nalézt Evropana, který rozjímá v pokojném duchu a s myslí plnou přání všeho dobra všem bytostem, a proto v evropském ovzduší nejsou tzv. vyšší duchové takřka k spatření.

Duchovní bytosti se však v životě člověka opravdu nejvíc uplatňují teprve na přechodu z tohoto života do života budoucího. Proto je vždy ve výhodě člověk, který rozjímáním na vysoké úrovni vytvořil „příznivé obrazce“ a potlačováním světského myšlení

nerozmnožil „obrazce nepříznivé“. Neboť je dost na tom, že se smyslově se projevující vitalitou vytvoří mnoho nízkých a zlovolných duchů, kteří se snad nemusí projevovat ve tvaru, ale projevují se v pohnutkách, jindy jako tendence nebo jako našeptávání. Přitom nežijeme jenom v prostředí, které jsme si sami vytvořili, ale i v tom, které vytvářejí jiní lidé. Čisté myšlení jejich projevy poněkud omezuje nebo zcela paralyzuje.

Dnešní člověk, pokud se k duševnímu napětí nestaví docela pasivně, je většinou v tomto směru ignorant. Málo mu záleží na tom, zda se po smrti pro své karmické zásluhy stane dévou nebo pro nezásluhy bhútu (strašidlem). Ale skutečnost se tím ze světa nesprowadí. Mizejí povznášející duchovní inspirace, které ve skutečném životě dobře disponované lidi obracely k životu téměř svatému. Čím dál tím mocněji a všeobecněji nebo snad dokonce vůbec jsou lidé inspirováni zlem, ba téměř ďábelstvím. Jak jinak by se mohl uplatnit téměř zrůdný názor, který skutečnost měří podle její vražedné upotřebitelnosti?

Dvojí možnost volby: nadnormální zrození nebo zrození z lůna

Ó urozený, musíš-li pod vlivem karmy vejít do lůna, bude ti teď vysvětleno učení o volbě lůna. Naslouchej.

Nevstupuj do libovolného lůna, v němž bys mohl najít útulek. Jsi-li mučícími furiemi nucen, abys tam vstoupil, rozjímej o Hajagrívovi.

Máš nyní jemnější nadnormální předvídavost a naučíš se znát všechna místa (zrození), jedno po druhém. Podle toho vol. (199)

Jsou dvě možnosti: přenést princip vědomí do čisté říše Buddhy nebo zvolit nečistou sansarickou bránu lůna, čehož může být dosaženo takto:

Nadnormální zrození přemístěním do ráje

V prvním případě — při přenosu do čistého ráje — děje se přemístění (myšlením nebo meditací) podle následujícího předpisu:

„Jak je strastiplné, že jsem putoval v bahnu sansára od nespočetných kalp a bezmezného času bez počátku až do nynějška. Jak je bolestné, že jsem dosud a již předtím nedosáhl osvícení věděním, že vědomí je Já. Sansáró se mi teď hnusí, děsí mne, činí mne nemocným. Nadešla hodina, abych se před ním vydal na útěk. Sám chci tak jednat, abych se zrodil ve šťastné západní říši u nohou buddhy Amitábhy, zázračně z nitra lotosového květu.“ (200)

Takto přemítaje, řídí rozhodnutí nebo přání opravdově na onu říši nebo na každou jinou, kde chceš být. Na říši „Absolutní čistoty“, nebo „Dokonalé radosti“ nebo „Hustého uspořádání“ nebo „Jívového listí“ nebo „Hora Pótalá“ nebo božské sídlo „Lotosové světlo“. Řídí své přání na říši, po níž nejvíc toužíš v neodvratném úsilí ducha o dosažení cíle. Jednáš-li tak, hned se v té říši zrodíš. (201)

Toužíš-li po přítomnosti Maitréji v nebi Tušity, dosáhneš zázračného zrození z lotosového květu v přítomnosti Maitréji, když budeš tím způsobem řídit své opravdové přání a budeš myslet: „Chci dosáhnout přítomnosti Maitréji v nebi Tušity, neboť udeřila pro mne hodina v přechodném stavu.“ (202)

(199) Rozpoznání povahy prostředí, jež má být místem zrodu, je podmíněno rozlišovací schopností. A této schopnosti lze nabýt analýzou duševních stavů. Každý tento stav působí totiž charakteristicky, a proto ten, kdo si duševních stavů dlouho a dobře všímal, nemůže se mýlit ve smyslu předzvěstí.

(200) Kalpa je zde uvedena jako nesmírně dlouhé světové období vymykající se lidským představám času.

(201) Nebereme-li v úvahu přechodný stav, vtěluje se zemřelý člověk vlastně ihned. Ovšem nikoli jako týž člověk, ale jako podmínka

pro vznik jáství, které je umístěno ve stavu symbolizovaném bytostnými silami sdruženými už za života v těle. To znamená, že síly, jež člověk vyzařoval chaotickým stavem svého vědomí a mysli, odpadají při přechodu ze života do života, kdežto síly, které sdružil, mu zaručují, že to, co se v příští době projeví jako nové vtělení, bude spíš jím samým než někým jiným.

Můžeme proto předpokládat, že kdyby někdo sdružil všechny síly své bytosti ve vědomí, pak by pro něho byla smrt pouhou změnou duševního stavu, takže by mohl žít dál a v témž těle. Ježto je však velice nesnadné sdružit celou svou bytost ve vědomí ve formě sil a napětí, bývá tělo postihováno smrtí. Za těchto okolností se životní síla vyzáří a podle svého povahového zabarvení se zachytí na příslušné existenci.

Sdružování sil pomocí praktické jógy tedy ničí smrt, stejně jako chaos, roztržitost zájmů a poddávání se únavě urychluje smrtný rozklad.

(202) O mocném účinku řízeného přání se zmiňuje i buddhismus. Je však nutno doložit, že jeho účinek závisí na dalších činitelích, o nichž jsem v buddhismu nenašel zmínku. Je to především vyčištění vědomí, jímž se zabrání tomu, aby se vmísily bytostné tendence směřující jinam a rozhodující o východisku ve svůj prospěch. Z mysli a vědomí se musí sejmut příkrov, který vzniká stavem a tendencemi našeho podvědomí, a teprve potom bude přání splněno tak, jak jsme je v mysli pronesli.

Lidé žijí ve vleku bytostných tendencí a přitom pronášejí mnohá, avšak nesplnitelná přání. Proto se obecně v duševní moc nevěří. Vyčistěte však vědomí ode všech strusek chtivosti a vášně a pak se vaše přání jistě budou splňovat. Abyste je však vyčistili, musíte se podrobit kázni neulpívání. Musíte mít mysl silnější než bytostné tendence. Tím budou všechny vměšující se síly odstraněny a bytost se stane poddajnou a pro splnění přání způsobitou.

Zrození z lůna: návrat do lidského světa

Nemůžeš-li dosíci (nadnormálního) zrození a činí-li ti radost vstup do lůna nebo vstoupit musíš, existuje nauka o volbě brány lůna v nečistém sansáru. Naslouchej.

Prohlédni nadnormální předvídavostí prve zmíněné světadíly, vyber si ten, kde vládne náboženství, a vejdi tam.

Má-li to být zrození na hromadě nečistoty, bude tě k ní vábit sladká vůně a tak dojde ke zrození.

Nechť se (vidiny a lůna) zdají být jakékoli, nepohlížej na ně, jaké jsou (nebo se zdají), nedej se ani přivábit ani odpudit a vol dobré lůno. Též nyní je důležité řídit přání, proto je říd:

„Kéž se zrodím jako svrchovaný vládce nebo brahmín, podobný posvátnému stromu, nebo jako syn mocného adepta nebo v neposkvrněné hierarchické linii nebo v kastě věřících. Nechť jsem v tomto zrození vybaven velkými zásluhami a mám možnost sloužit všem žijícím bytostem.“

Tak myslí a říd své přání. Pak vejdi do lůna. Vysílej přitom vlny darů (nebo milosti a dobré vůle) na lůno, kam vstupuješ, abys je tím proměnil v nebeský příbytek. S vírou, že vítězové a jejich synové (nebo bódhisattvové) deseti směrů a ochranná božstva, zvláště velký Milosrdný, ti k tomu dodají síly, modli se k nim a vejdi do lůna.

Při volbě brány lůna není vyloučen omyl. Vlivem karmy se mohou dobrá lůna zdát špatnými a špatná dobrými. Takový omyl je možný. I v této chvíli je poučení důležité, proto si počínej takto: (203)

Nenech se přivábit, zdá-li se ti lůno být dobrým. Zdá-li se být špatné, nenech se odpudit. Být prost příchylnosti a odporu, být prost přání vzít nebo se vystříhat — vejít v naprosto nestranném myšlení — to je nejvyšší umění. S výjimkou několika lidí, kteří získali praktické zkušenosti v (psychickém) vývoji, není snadné zbavit se zbytků nemoci zlých sklonů. (204)

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

Proto ti, kdo se nemohou vzdát přichylnosti a odporu, lidé s nepatrným intelektem, s ubohým myšlením a se špatnou karmou najdou přečasto útulek mezi zvířaty. Aby byl zemřelý od toho odvrácen, voláme ho opět jménem a říkáme mu: (205)

Ó urozený, nemůžeš-li se zbavit přichylnosti a odporu a neznáš-li (umění) volby brány lůna, vzývej vzácnou Trojici a utíkej se k ní bez ohledu na povahu toho, co právě vidíš. Modli se k velkému Milosrdnému. Jdi se vztyčenou hlavou. Poznej se v bardu. Odlož všechnu přichylnost k synům, dcerám a všem příbuzným, jež jsi zanechal na světě. Nemohou ti nijak prospět. Jdi bílou světelnou (stezkou) děvů nebo žlutou světelnou (stezkou) lidských bytostí. Vejdi do velikých příbytků ze vzácných kovů a do rozkošných zahrad.

Pokyny pro toho, kdo koná obřad:

To opakuj (zemřelému) sedmkrát. Pak bys měl přednést „Vzývání buddhů a bódhisattvů“, „Stezku dobrých přání, jež chrání před strachem v bardu“, „Základní verše barda“ a „Zachránce (nebo stezku dobrých přání pro vyvážnutí) z osidel barda“ (nebo nebezpečného úzkého průchodu bardem). Všechno uvedené musí být čteno třikrát. Také má být předčítán Tahdol, který osvobozuje celou tělesnost. Také by měl být čten „Obřad, jenž osvobozuje sám sebou“.

(203) Omyl je možný vždy. Špatné lůno se může zdát dobrým a dobré špatným následkem smíšení dobra a zla, jež jako napětí sídlí v našich bytostech. Jsou např. lidé, kteří nejednají dobře, ale setravávají v dobrém citění. V tom případě si citěním tvoří velmi dobrou karmu, kdežto jednáním karmu špatnou. Při takovémto smíšení různorodé karmy nemohou rozpoznat pravou povahu lůna.

Když však vysílají vlny přání všeho dobrého a žehnají lůnu, do něhož mají vstoupit, zabrání svému vstupu do lůna špatného a jistě vstoupí do lůna žádoucího. Přitom se vize lůna nemění. Na úrovni vizí je přítomný jev zaměněn přímo na místě, neboť prostorové podmínky se zde odlišují od prostorových podmínek smyslové sféry.

To znamená, že jeví-li se lůno jako útulek, jakým je např. jeskyně, nemusí odrážet povahu prostředí, k němuž náleží. Jakmile tomuto útulku žehnáme, pak týž útulek symbolizuje zcela nové prostředí, pokud dřív nevyhovovalo podmínkám, jichž je třeba pro žehnající sílu.

(204) Toto se doporučuje i mystikům, kteří v přetvářecím procesu mívají vidiny brzy vábné, brzy odstrašující. Je vůbec nejlepší, když vidiny podceňujeme a jdeme dál, jako by jich nebylo. To se však bohužel nestává. Jakmile mentální introverze rozjitří schopnost vidění, couvá ten, kdo mystickými snahami zcitlivěl, před nepříznivými vizemi. Často se schoulí do sebe sama přímo do pesimistického stavu, jenž všechno vnímání a vidění potlačuje. Tak se na mystické cestě zastaví, aniž tím byl osud jakkoli ovlivněn.

Sebeobrana útekem do pesimistického stavu je výsledkem duchovní nemoci, pocházející ze špatných sklonů. Tato nemoc může být vyléčena jen radou, jíž usilující člověk uposlechne: máme se do všech případných vizí dívat příznivě, ať jsou jakéhokoli druhu, a jít jim vstříc jako nejvyšší milému Pánu Bohu. To může změnit předzvěst.

(205) Požitkář miluje jídlo a pití, a proto mu nejlépe vyhoví zrození v těle vepře. Kdo rád ukazuje svou sílu a převahu, neohlížeje se na to, že tím druhým lidem ubližuje, bude se nejlépe cítit v těle dravce. Člověk plný strachu a s velkou touhou po příteli, který by ho vedl a byl silnější než on, se bude nejlépe cítit v těle psa atd. — Jestliže tito lidé propadli živočišnosti a nechali se jí vést.

Všeobecný závěr

Přesné čtení tohoto a ostatních doporučovaných textů usnadní věřícím lidem (a jogínům), kteří pokročili v pochopení, uskutečnit přenos v okamžiku smrti co nejlépe. Není jim třeba procházet přechodným stavem, ale odejdou po veliké kolmé Stezce. Jiní lidé, kteří neznali duchovní cvičení tak dobře, zamíří vzhůru ihned, jakmile v okamžiku smrti poznají v čhöňi bardu čiré světlo. Ti, kdo jsou

ještě níže, budou osvobozeni — podle svých schopností a karmických vztahů — když jim svitne jedno nebo druhé z pokojných nebo hněvivých božstev v následujících (dvou) týdnech, kdy meškají v čhöni bardu. (206)

Protože existují různé body obratu, mělo by dojít k osvobození poznáním některého z nich. Ale ti, jejichž karmické vztahy jsou příliš slabé a jejichž zatemnělost je zpětným působením špatných činů příliš velká, musí putovat hlouběji do sipä barda. Protože je však tolik stavění tváří v tvář (nebo upamatování) jako je příček žebříku, mělo by při jednom z nich být dosaženo osvobození poznáním. Ale ti, jejichž karmické vztahy jsou nejslabší, a proto nepoznávají nic prospěšného, upadnou do strachu a hrůzy. (Pro ně) jsou nauky o uzavírání brány lůna a o volbě lůna různého stupně. Jedni nebo druzí by měli pochopit metody představitosti a měli by použít (jejich) neomezených výhod a předností, aby se pozvedli ve vlastním stavu. Dokonce i lidé duchovně nejnižší, jaké je možno zařadit mezi zvířata, se stanou schopnými zastavit se na cestě sestupu do bĕd — přijmou-li podle návodu útočiště — a (získají) tak velký dar vybaveného, osvobozeného lidského těla. V příštím vtĕlení se setkají s přítelem, guruem, bohatým ctnostmi a tak dosáhnou (zachraňujícího) zaslíbení. (207)

Zastihne-li někoho tato nauka v sipä bardu, lze to přirovnat ke spojování dobrých skutků asi tak, jako kdyby byla vložena dobrá roura do (vadného místa) zlomeného vodovodu. Takovou hodnotu má tato nauka. (208)

Není možné, aby nebyli ihned osvobozeni ti, kdo naslouchají nauce (a poznají ji), i když je jejich karma špatná a těžká. Ptá-li se někdo, proč je tomu tak, je to proto, že v době, kdy tu jsou všechna pokojná a hněvivá božstva, aby človĕka přijala, kdy tu jsou márové a pokušitelé, aby i oni ho přijali, obrací se jeho názor již pouhým slyšením nauky a on dosáhne osvobození. Neboť neexistuje tělo

z masa a krve, na něž je možno se spolehnout, ale jen tělo duchovní, snadno ovlivnitelné. (209)

Ať kdo putuje v bardu jakkoli daleko, přichází a naslouchá. Protože má alespoň malou možnost nadnormálního vnímání a předvídavosti, ihned se upamatuje a chápe, čímž může být jeho duch proměněn nebo ovlivněn. Proto je nauka Bardo thödolu velmi prospěšná. Má podobný mechanismus jako prak. Je jako veliký dřevěný trám, jež nemůže unést ani sto lidí, jenž však vložen na vodu dá se snadno zatáhnout na žádané místo. Je jako udidlo, jímž je možno řídit běh koně. (210)

Proto se přiblíž těsně k tělu — když tu tělo ještě je — a živě vtiskuj tuto nauku (duchu zemřelého) vždy znovu a znovu, až z jeho chřípí začne vytékat krev a žlutá tekutina. V té době nemá být tělo rušeno. K tomu, aby se dosáhlo účinku (vtiskování), má být šetřeno těchto pravidel: jako oběť za zemřelého by nemělo být zabito žádné zvíře, v jeho blízkosti by neměli plakat a naříkat příbuzní. (Nechť rodina) vykonává ctnostné skutky, pokud je to možné. (211)

Veliká nauka Bardo thödolu a jiné náboženské texty se mohou (umírajícímu nebo zemřelému) vysvětlovat i jiným způsobem. Je-li tato nauka připojena k dalším náboženským textům a s nimi odříkávána, je velmi účinná. (212)

I jinými způsoby by měla být přednášena tak často, jak jen je možno. (Každý) by se měl slovům a významu učit nazpaměť. Když je smrt neodvratná a její příznaky rozpoznány, má je člověk sám odříkávat a přemítat o významu slov, pokud mu to síly dovolují. Když na to nestačí se svými silami, má knihu přečíst některý jeho přítel a vtiskovat mu čtené, zatím co umírá. To zcela nepochybně osvobozuje.

Nauka je taková, že osvobozuje, jakmile jsme se s ní setkali, aniž potřebujeme rozjímat nebo provádět sádhanu; osvobozuje, zatím co se s ní seznamujeme nebo ji slyší-

*me. Osvobozuje tajnou stezkou ty, kdo mají špatnou kar-
mu. Člověk by neměl zapomenout na její význam a slova,
i kdyby jej pronásledovalo sedm krvežíznivých psů. (213)*

*Touto vybranou naukou dosahujeme buddhovství v oka-
mžiku smrti. I kdyby hledali buddhové tři časů (minulosti,
přítomnosti, budoucnosti) nauku, která by tuto předčila,
nenašli by ji.*

*Hluboké srdeční krůpěje nauky o bardu, zvané Bar-
do thödol, jež osvobozuje vtělené bytosti, jsou tímto
úplné. (214)*

Zde končí Tibetská kniha mrtvých.

(206) Jak jsem již řekl, má člověk pomocí jógického úsilí poznat nejvyšší prázdno, povahově shodné se stavem dharmakája. Když je pozná za života v těle, jistě k němu přilne a zachytí se ho ihned, jakmile mu svitne v okamžiku, kdy umírá. Zachytí-li se ho, ne-
dotknou se ostatní procesy smrti jeho vědomí, takže bude v tu chvíli osvobozen.

Kdo nedospěl k poznání velikého prázdna, ale poznal pomocí jógy alespoň vyšší stavy, pozná nejvyšší skutečno ve formě stavů a sil, což je sambhógakája. Bude tedy osvobozen již na prvních stupních přechodného stavu, jakmile bude procházet dobrými dru-
hy vytržení, jejichž prostřednictvím může být vrácen zpět k veliké-
mu prázdnu a skončit život ve stavu dharmakája.

Ty, u koho převládá tendence ke stvoření, pak „upamatování“ na tomto stupni nechá projít vytrženími k formování ve smyslové bytí, jehož hodnota bude zvýšena vztahy k velikému prázdnu — a to je stav zvaný nirmánakája.

Tak jogínové, kteří se dotkli velikého prázdna nebo nejvyšších božských stavů, mohou být zachráněni ihned nebo na prvních stup-
ních barda. Ale všichni lidé nejsou jogíni. Jsou jen lidmi s vyššími nebo nižšími tendencemi, což též ovlivňuje jejich tzv. východisko.

Ti, kdo milují spravedlnost a jsou spravedliví, mohou se upa-
matovat ve sféře bohů, která neumožňuje okamžité vysvobození, ale umožňuje hromadění zásluh. Na jejich základě pak mohou po-
chopit prázdnotu a tím získají předpoklad budoucího vysvobození.

A tak jenom ti, kdo přijali destruktivní filozofii o „nejlepším způsobu života“ v podřizování se živočišným zřetelům, mají truchlivé vyhlídky. Mohli bychom si přát, aby mravní zřetele vstoupily do vážnosti. . .

(207) Řeč textu může být mnohým lidem útěchou, ovšem jen za předpokladu, že se setkají s učením thödolu. Ježto však je thödol těžko přístupný a lidí obeznámených s touto naukou velmi málo, je snadno pochopitelné, že lidé postižení těžkou a zlou karmou budou pravděpodobně muset sestoupit do velmi nízkých stavů. V nich přímými zkušenostmi dospějí ke zjištění, že ukájení smyslových požadavků znamená stále splétání provazu nekonečného utrpení. Pak se rozhodnou k tomu, že se na této cestě zastaví a začnou vytvářet karmu, která je přivede ke zrodu ve sférách bohů nebo mudrců; ti se mohou zcela osvobodit rozeznáváním toho, co je časné, od toho, co je věčné.

(208) Hodnotu nauky o bardu činí tak vysokou to, že popisuje skutečnosti a nikoli teorii. Je založena na zkušenostech mystiků, kteří se na tuto cestu nevydali proto, aby unikli světobolu, ale aby prozkoumali záhady života, před něž jsme neustále stavěni, jakmile se poněkud zamyslíme nad životem.

Úvahy samy jako prostředek k řešení životní problematiky by nám ovšem nikdy nepomohly, abychom dospěli k objektivnímu poznání. Snad právě proto se celý západní kontinent stal pesimistickým k psychologickým úvahám, jejichž pomocí bychom chtěli dospět k poznání, a proto přijímá jiný způsob hledání — technický.

Záhady života jsou však psychologické, nikoli technické, proto musí být technický způsob řešení neúspěšný.

Západní kontinent však je kontinentem inteligentních lidí, kteří dovedou pochopit, že stejně vědec jako mystik si na mentální úrovni může počínat jako člověk úzkoprsý. Dovede pochopit, že je pro oba druhy lidí nezbytné, aby do pozorování nevměšovali své cítění, a že když to dokáží, zachovají si vždy objektivitu.

Bardo thödol je výsledkem objektivního postupu při zkoumání životních záhad. Jeho původci, jak mi potvrdila má vlastní zkušenost, musili dokázat to, že svou bytost učinili předmětem zkoumání jako vědecký materiál. To znamená, že pokládali svou

bytost za velké X, od něhož duševně abstrahovali a pak teprve sledovali neustálé a spontánní změny jejího vědomí, myšlení a cítění.

Byli tu ve výhodě, že zkoumali živou bytost, bytost vlastní, jejíž psychické změny jim nemohly uniknout, neboť i při nejvyšším stupni odpoutání od vlastní bytosti je zachováno spojení s vědomím. A to byl důvod, proč ji prozkoumat mohli. Přitom jako vedlejší podrobnost odhalili bardické procesy.

Pozorujeme-li bytost dlouhou dobu, nemůže nám uniknout, že psychické stavy a změny nejsou kvalitativně nevyčerpatelné, ale že je jen malý počet základních změn a kromě toho řada změn podružných, které lze řešit společně se změnami základními. Kromě toho lze zjistit, že všechny tyto změny jsou závislé na organismu a nikoli na denním vědomí. Tato skutečnost potvrzuje nauku o bardu.

Duševní hladina náležící do podvědomí je stále bičována z karmických předpokladů bez závislosti na denním vědomí. To ukazuje žití jako pulsaci, podléhající zákonu o měnící se výšce psychicko-fyzického napětí. Vůle a denní vědomí může do této pulsace zasahovat jen tehdy, když uvědomování a tím i jáství přesáhne hranice vrozených vlastností; člověk se nám tím ukazuje jako jev, který je podmíněn stavy a napětími duchovního rázu.

Denní vědomí je pouze průvodním faktorem bytí, i když je snadno můžeme učinit primárním. A to je problém jógy, problém, jehož dokonalým vyřešením bude to, co jsem nazval pulsací, zcela zastaveno a to, co jsem nazval psychickým stavem, se rozplyne v samém univerzu.

Lidé našeho kontinentu nevěří józe. Mohou však učinit cokoli jiného, a přece se jim nepodaří rozřešit problematiku bytí a života. K technickému zkoumání je třeba život z bytosti nejdříve vypudit a pak můžeme zkoumat mrtvou hmotu, aniž v ní najdeme sebenepatrnější stopu latentní psychické přirozenosti. Jen zaživa se napětí psychické bytnosti vzdouvá do té míry, že se stává zřetelným, a my se jen v této situaci můžeme naučit toto napětí sledovat. Nabudeme tím nezbytných zkušeností k tomu, abychom je mohli sledovat i tehdy, když je bytí zničeno smrtí.

Ostatně je možno říci, že celý problém života je spíš fyzikální než chemický. Chybí-li fyzikální potenciál, chová se hmota buď jako minerál, nebo jako látka v rozkladu. Stopování záhad živo-

ta chemickou cestou je proto možno pokládat za naprosto chybný postup. Je po nich nutno pátrat metodami fyzikálními, z nichž nám je dodnes dostupná pouze metoda psychologická. Pozorujte se a ve správném čase a místě opatrně zasahujte do psychických stavů a změn a poznáte, že Bardo thödol obsahuje chvályhodnou a realistickou nauku, jak se o tom zmiňuje text.

(209) Mohlo by se také říci: co znamenají lidské skutky před nejvyšším majestátem? Malé lidské strasti a starosti, všechna lidská bída pocházející jen a jen ze lpění na pozemských věcech, tak malých při srovnání s všehomírem, nemůže přece ani v nejmenším ovlivnit nejsvětějšího Boha, jehož jsme v nitru odleskem. Ale běda! Stejně to všechno, i nejvyšší a nadpomyslitelné utrpení malé lidské duše, lpící na své existenci jako na nejvyšší skutečnosti, není ničím před jeho tváří. Proto může karma konat své dílo, přetavovat, rozlučovat, spojovat atd., aby tuto malou bytost uzpůsobila k poznání absolutna.

Ale tato karma by to nečinila, kdyby tu nevystupoval další činitel, totiž touha po věčném a šťastném životě. Tato touha působí konflikt mezi tím, co je v člověku transcendentní a tím, co je v něm bezprostředně pomíjivé. Zvítězí-li touha po životě, může se dostavit i strašné utrpení a očišťování, dar to karmy jako nemilosrdné síly Zákona mechanického vyrovnávání porušené rovnováhy. A pokud vím, neexistuje, vyjma ateistů věřících ve zničení, duše nejhorší z nejhorších, která by toužila jen po zničení jako prostředku ke zlomení ostnu karmy očišťující bytost. Víím totiž, že i ďáblové touží po životě.

(210) Jakmile se bardické tělo uvolní od těla fyzického, vždy lne k místu, kde mu svitla dobrá naděje. Proto ať již putuje kamkoli, vždycky se vrací zpět, doufajíc v pomoc radou. Jsou-li však na tomto místě přítomni jenom lidé nevědomí, pokud jde o osvobozující nauku, vrací se i bardická bytost zpět jen pro zklamání. Proto je možno chválit tento Veliký thödol.

(211) Jakmile začne vytékat krev a nažloutlá tekutina z chřípí mrtvoly, je to znamením, že se uvolňují životní síly, aby vytvořily bardické tělo. Naříkají-li lidé v tu dobu v blízkosti mrtvoly, ovlivní to

vstupní moment bardického bytí. Snad i to je zaviněno karmou, již člověk za svého života vytvořil. Ale neznamená to, že by se ostatní lidé museli stát jejími nástroji.

Nechť tedy ti, kdo jsou blízko mrtvoly, pochopí, že je to situace přirozená a vyskytuje se vždy a všude; nechť se s ní tedy smíří. Nebo by ti, kdo by mohli vidět, mohli usoudit, že je to tak správné, aby mrtvý člověk v prvních fázích barda byl zděšen, když hledí na nepochopitelnou situaci, kterou mu lidé zpestřují pláčem a naříkáním? Právě toho jsem byl svědkem; viděl jsem bardickou bytost stát v nohou vlastního mrtvého těla a projevovat zděšení nad tím, co se právě děje. Tento případ jsem vpředu uvedl.

(212) Jedním z těchto způsobů a snad nejlepším z nejlepších je přítomnost někoho, kdo může poučovat silou svého ducha na základě zjišťování momentální situace mrtvého člověka. Jiným, ovšem daleko méně účinným prostředkem, je víra, představa mrtvého člověka a modlitba za jeho blaho, vše prováděné v jednom okamžiku. Vzhledem k tomu působí čtení thödolu s myšlenkou na mrtvého člověka proto, že jeho intelekt v latentním stavu hned nemizí.

(213) Osvobozující nauka působí jednak pochopením, jednak uskutečňováním. Thödol ji zakládá na pochopení. Jakmile někdo zná stav věcí podle pravdy, může toho využít ve svůj prospěch i proti karmě určující mu jiné cesty bytím. A tak je tomu i v mystice. Můžete provádět mystická cvičení po eony, a přece to k ničemu nepovede, jestliže vám nevzejde pochopení skutečnosti.

Ale pozor! Pochopení skutečnosti se rodí z hlubin bytosti velmi pomalu, a proto ti, kdo poctivě mysticky pracují, nemusí zoufat, i když nemohou být s výsledky své snahy spokojeni. Např. víra v Boha člověka psychicky uzpůsobuje k pojetí vyšší jednotky, než kterou je několik smyslových jevů. Kdo je takto dlouho otevřen transcendentnu, musí být osvícen.

(214) Jako rolník nemůže stanovit, kdy má zaseté semeno vzklíčit a úroda dozrát, stejně nelze stanovit, kdy musí přijít výsledky našich mystických a duchovních snah. Ale člověk by neměl přihlížet k výsledkům svého mystického úsilí, při němž uskutečňuje svatost. Svatost (vysoce mravný život) je již sama výsledkem snah

a kdo v ní setrvává, najde její ovoce, stejně jako se člověk setkává s ovocem zlovolnosti, i když po něm netouží nebo v ně raději nevěří. Proto usilujme o bezúhonnost a pilně studujme pravé duchovní nauky. Výsledky přenechme rukám božím nebo osudu.

Každého, kdo se nemůže dočkat výsledků svého duchovního úsilí, mohu poučit, že je nejlépe, když se dobrý výsledek dostaví až v okamžiku jeho smrti. Jinak je s tím veliké trápení, neboť požadavky světa a Ducha jsou mnohdy protichůdné. Je též možno říci, že významné výsledky duchovního úsilí, které se dostaví ještě před okamžikem tělesné smrti, jsou jen pro silné lidi. Je nutno uvážit, že schopnost prohlédat neznamená blaženost. První je duchovní výsledek, druhé citový. A nedočkaví lidé již svou nedočkavostí dokazují, že nejsou mravně dokonalí.

KOLOFON

Rukopis je zakončen následujícími sedmi verši lamy nebo pisatele, který ho sestavil, který však — věrný staré lamaistické nauce, že lidská osobnost má být pokořena a jediné spisy mají být vyvyšovány před zraky žijících bytostí — svoje jméno nezaznamenal.

*Kéž jsou přesazeny do stavu buddhy
mým dokonale čistým záměrem
při psaní tohoto díla, základními zásluhami z něho
matky oněch živých bytostí bez ochrany.
Kéž svět osvěcuje zářící nádhera příznivého příslibu,
kéž je tato kniha příznivým příslibem,
kéž ctnost a dobrota jsou všemi způsoby zdokonalovány.
Zde končí rukopis Bardo thödolu.*

Poznámka: verše Kolofonu jsou v anglickém originálu uvedeny na konci knihy na závěr přílohy.

DOSLOV KOMENTÁTORA

Původně jsem měl v úmyslu zachovat v celé knize naprosto neosobní postoj i při tak obtížném tématu, jako je právě tibetská mystika.

Když jsem však viděl, že bych takto mohl ve čtenáři vzbudit myšlenku, že zde vytvářím jen myšlenkové konstrukce, rozhodl jsem se, že od svého původního úmyslu upustím. Tak se stalo, že bude čtenář nucen zaujmout stanovisko i k některým mým zkušenostem, které jsem zde uvedl na podporu tibetských mystických zřetelů. Přitom však je mým přáním, aby vše, co jsem řekl, bylo přijato jako tvrzení vážné a na pravdě se zakládající. Veškerou kritiku odkazují čtenáři samému jako jeho vlastní problém.

Všechna vysvětlení k tibetské mystice jsem založil na vlastních zkušenostech. Ty mohou být předmětem diskuse jen tehdy, když vážený kritik prošel stejnou disciplinou. Všechny repliky a dupliky založené na úvahách jsou vždy jen „mluvou do větru“ a přitom je jisté, že se konfrontují jen názory přijaté. Proto člověk, který z určitých důvodů přijal církevní názory, hájí existenci Boha, kdežto ten, kdo lne k materialismu, bude vždy existenci Boha popírat. Když se tyto dva druhy lidí sejdou a začnou debatovat o životním názoru, mohou se jen hádat, protože oba zastávají jen přijatý názor. A právě to je bezúčelné.

Tibetská mystika se tedy našim lidem může zdát něčím jako „terra incognita“, i když je založena na racionalistických postupech a prostých psychologických faktech. Evropa, tak tvrdě a bezvýhradně odmítající mystické školení, se celá utápí v mysticismu nebo v diletantismu, alespoň pokud jde o poznání a užívání podmíněnosti žití a bytí. Táž zdánlivě racionalistická Evropa chce řešit veškeré záhady života v prosekturách a pověrečně se vzdaluje poctivého jógického způsobu zkoumání, jež tak skvěle zapadá do rámce psychologických zákonitostí. Proto je možné lidem mystické zkušenosti pouze předkládat, nikoli o nich debatovat.

Týká se to zejména nauky Velkého thödolu, který vůbec nemluví o pochodech zaživa, ale jen o pochodech smrtných a posmrtných.

Kdo ze světských lidí by si v této souvislosti nepoložil hned otázku, jak může kdo vědět, co se děje po smrti, když se ze zásvětí nikdo nevrátil? Při sledování psychických vzduť však otázka „před smrtí“ a „po smrti“ vůbec nepřichází v úvahu. Sledují se přitom síly a napětí, jejichž funkce se nezdají být závislé na existenci denního vědomí. Tato skutečnost až nebezpečně přibližuje mystika k mechanistickému názoru na život. Před tímto názorem ho chrání

stopování projevů vědomí. Nikoli tedy vědomí jako jevu statického, ale jako uvědomovacích okamžiků nebo jevů. Tady se ukazuje, že vědomí pojaté jako „látka“ zachovává svou kvalitu jak na vrcholu svého zážehu, totiž zaživa, tak i v hlubině své nezřetelnosti, po smrti. Tato „látka“ se ukazuje být jevem kosmickým. Vědomé zážehy se jeví jako impulsy, které se dějí uvnitř této látky samé.

Proto není jevu, který nazýváme smrtí. Mizení souvislé řady těchto impulsů je jenom potlačením jejich amplitudy, která se v následujících okamžicích znovu rozvíjí do původní formy z předpokladů nižších, které známe pod pojmem „zachování energie“ a které pocházejí ze chtíčů, pudů, lpění na životě, z přesvědčení a jiných psychických jevů. A tak tu stojíme před kontinuitou celého stvoření, které je jak ve smrti, tak i za svého života pouhou pulsační periferních vibračních jevů a kvalitativně závisí na předchozích zřetelích udávajících tón jeho hnací síle, totiž karmě.

Dospějeme-li v analytickém pozorování tak daleko, že místo toho, abychom vnímali své bytí jako neměnný typ, jak tomu bylo až dosud, začneme je vnímat jako síly, napětí a přechodné stavy, přestoupíme z oblasti fyzické do oblasti psychické, která se projevuje ve dvou aspektech: předně psychickými projevy a potom jako účinná energie.

Z hlediska tohoto aspektu psychické přirozenosti se všechno jeví jako závislé na absolutním kvantu energie, a proto se zdá být nemožné najít spolehlivou dělicí čáru mezi individuem a celkem. Všechna individua a jiné jednotlivé jevy přírody se jeví jako vypukliny na nekonečné hladině kosmického napětí; zatím co na jednom místě mizí, objevují se na jiném místě vždy v přibližně stejné charakteristice a prostředí.

Tímto zjišťováním se však všechny možnosti pozorujícího člověka nevyčerpávají. Stavem svého vědomí může způsobit, že bude schopen zjišťovat sám sebe jako jednu z pozorovaných vln a docílit i toho, že formou prožitku bude moci stopovat výsledek zániku této vlny. Tu náhle zjistí, že nezaniká s konečnou platností, ale jen podmíněně. Může totiž pozorovat, že „povstal“ jako nová možnost uvědomování v jiném, na základě předchozího zániku obnoveném stavu. A zjistí též, že v této oblasti není smrti, nýbrž jen změna formy, jakýsi druh přenosu napětí, jímž je eventuálně bytí.

Když projde kursem výzkumu, vidí, že nauky mluvící o reinkarnaci jsou založeny na skutečnosti. Její projevy byly vystopovány přímými zkušenostmi, pocházejícími ze správně použité psychologie. Těmito zkušenostmi jsem podložil každé tvrzení v této knize a přál bych si, aby se její poučky staly dobrým vodítkem těm, kdo touží po poznání tajemství života.

V Řečici, v březnu 1955.

PŘÍLOHY

TABULKA

den	1.	2.
buddha jeho barva	Vairožana bílá	Vadžrasattva Akšóbhja blankytná
říše její barva	„Všepronikající světelné kruhy“, resp. „Hustě uspořádaná“	„Dokonalá radost“ blankytná
element jeho barva	[prostor (<i>nam-mkha'</i>)] [blankytná]	voda bílá
světová strana	střed	východ
emblém	kolo	vadžra
zvíře	lev	slon
družka	Ákášadhátvíšvarí	Buddhaločana
doprovázející mužští (m.) a ženští (ž.) bódhisattvové		(m.) Kšitigarbha Maitréja (ž.) Lásja Pušpa
bytostní složka její barva	vědomí blankytná	tvar bílá
typ moudrosti její barva	moudrost sféry dharmy blankytná	zrcadlu podobná moudrost bílá
sansárový stav jeho barva typická neřest	bohové matná bílá nevědomost	peklo matná kouřová nenávist

(Citováno podle Tibetské knihy mrtvých v překladu Josefa Kolmaše, Odeon, Praha 1991.)

DHJÁNIBUDDHŮ

3.	4.	5.
Ratnasambhava žlutá	Amitábha červená	Amóghasiddhi zelená
„Plná lesku“ žlutá	„Blaženost“ červená	„Nahromadění nejlepších skutků“, resp. „Dovršenost nejlepších skutků“ zelená
země žlutá	ohěň červená	vzduch zelená
jih	západ	sever
klenot	lotos	dvojvadžra
kůň	páv	harpyje
Mámakí	Pándaravásiní	Samajatára
(m.) Ákášagarbha Samantabhadra (ž.) Mála Dhúpa	(m.) Avalókitéšvara Maňdžuší (ž.) Gíta Álóka	(m.) Vadžrapáni Sarvanivarana- viškambhin (ž.) Gandha Nrtja
cítění žlutá	vnímání červená	představivost zelená
moudrost stejnosti žlutá	moudrost rozlišování červená	moudrost uskutečňování činů zelená
lidé matná modrá pýcha	hladoví duchové matná žlutá chtíč	polobohové matná červená závist

MANDALA POKOJNÝCH BOŽSTEV

která se podle Tibetské knihy mrtvých zjevují v prvním týdnu v čhöni bardu

Nejvyšší buddha a jeho družka

1. Samantabhadra 2. Samantabhadrí

Buddhové a jejich družky

3. Vairócana 4. Akášadhátvíšvarí
5. Akšóbhja 6. Buddhalócana

11. Ratnasambhava 12. Mámakí

17. Amitábha 18. Pándaravásiní

23. Amóghasiddhi 24. Samajatára

Doprovázející bódhisattvové

7. Kšitigarbha 9. Lásja
8. Maitréja 10. Pušpa
13. Akášagarbha 15. Mála
14. Samantabhadra 16. Dhúpa
19. Avalókitéšvara 21. Gíta
20. Maňdžušrí 22. Álóka
25. Vadžrapáni 27. Gandha
26. Sarvanivara- 28. Nrtja
naviškambhin

Strážcové a strážkyně bran

29. Vidžaja 33. Ankuša
30. Jamántaka 34. Páší
31. Hajagríva 35. Šrnkhala
32. Amrtakundalin 36. Ghanta

Mudrci šesterá sfér sansára

37. Indra 40. Dhruvasinha
38. Vémačitra 41. Džvámukha
39. Šákjasinha 42. Dharmarádža

(Citováno podle Tibetské knihy mrtvých v překladu Josefa Kolmaše, Odeon, Praha 1991.)

MANDALA HNĚVIVÝCH BOŽSTEV

kteřá se podle Tibetské knihy mrtvých zjevují v druhém týdnu čhöni barda

Hérukové a jejich družky

1. Mahášří Buddhahéruka	2. Buddhakródhěšvarí
3. Vadžrahéruka	4. Vadžrakródhěšvarí
5. Ratnahéruka	6. Ratnakródhěšvarí
7. Padmahéruka	8. Padmakródhěšvarí
9. Karmahéruka	10. Karmakródhěšvarí

Gaurí

11. Gaurí	15. Pukkasí
12. Čaurí	16. Ghasmarí
13. Pramóha	17. Čandálí
14. Vétálí	18. Šmašání

Pišáci

19. Sinhamukha	23. Grdhramukha
20. Vjághrímukha	24. Kankamukha
21. Šrgálamukha	25. Kákamukha
22. Švánamukha	26. Úlumukha

Strážkyně bran

27. Ankuša	29. Sengdongma
28. Phagdongma	30. Duldongma

Íšvarí

Východ	Jih	Západ	Sever
31. Rákšasí	37. Vadžří	43. Bhakšíní	49. Vájudéví
32. Brahmí	38. Šánti	44. Rati	50. Nárí
33. Mahádéví	39. Amrta	45. Mahábála	51. Váráhlí
34. Lóbha	40. Čandra	46. Rákšasí	52. Vadžří
35. Kumáří	41. Danda	47. Káma	53. Maháhastíní
36. Indrání	42. Rákšasí	48. Vasurakša	54. Varunadéví

Strážkyně bran (jogínky)

55. bílá Vadžří	57. červená Vadžří
56. žlutá Vadžří	58. tmavozelená Vadžří

(Citováno podle Tibetské knihy mrtvých v překladu Josefa Kolmaše, Odeon, Praha 1991.)

VYSVĚTLIVKY

ádikája (sans.) prvotní projev nejsoucna, totéž co dharmakája (viz tam).

akášagarbha (sans.) „lůno nebes“.

alóka (sans.) zánik, zánik světa, nekonečno.

Aparagódáníja (sans.) bájný kontinent na západ od duchovní hory Méru.

arúpa (sans.) bez tvaru.

arúpadhátu (sans.) vrstva, poloha bez tvaru.

arupalóka (sans.) sféra, svět bez tvaru.

astrální (z lat.) hvězdný, nadpozemský; sféra obydlená bytostmi podrobenými svým pudovým složkám.

asura (sans.) zlý duch, démon; v buddhismu též kladné bytosti, nižší bohové žijící na svazích duchovní hory Méru.

asuralóka (sans.) oblast, svět asurů.

aura (z lat.) v mystickém smyslu fosforescence obklopující každý jev.

bardo (tib. bar-do) „uprostřed dvou“ nebo „mezi dvěma“; stav mezi okamžikem smrti a okamžikem nového vtělení; trvá různě dlouho, většinou v rozmezí 7–49 dnů.

Bardo thödol (tib. Bar-do thos-grol) „Vysvobození v bardu skrze naslouchání“, Tibetská kniha mrtvých.

bhagavan (sans.) pán, vznešený.

bhúta (sans.) bludný duch nebo duch zemřelého ovládaný pudovým já.

Bódhgaja místo ve státě Bihár, kde Buddha dosáhl probuzení.

bódhisattva (sans.) probuzená bytost, kandidát buddhovství.

brahmarandhra (sans.) Brahmova dutinka ústící v ústech nad patrem.

Buddha (sans.) „osvícený“, „probuzený“ princ Gautama Siddhartha, tj. „ten, jehož cíl je naplněn“; žil 563–483 př. Kr.

buddha (sans.) osvícená, probuzená bytost prostoupená indiferentismem s nádechem neosobního soucitu se vším, co žije.

Buddhahéruka (sans.) první z pěti héruků (viz tam); hněvivý aspekt džánibuddhy Vairóčany.

buddhi (sans.) inteligence, rozum, myšlenka, moudrost.

bytnost jsoucnost, existence, podstata; vědomím vybavená procesující struktura.

bytost tvor, osoba, stvoření; zdánlivě statická čili neprocesující bytnost.

bytostnost soubor fyzických a psychických složek, jež člověk zpravidla klamně pokládá za bytost.

Čänräzig (tib. Spjan-ras-gzigs, sans. Avalókitéšvara) bódhisattva „Pronikavého pohledu“, symbol nekonečného soucitu a dobroty, patron Tibetu.

Čagnadordže (tib., sans. Vadžrapáni) „nositel žezla“ (viz dordže).

čikhä bardo (tib. ‘Čhi-kha’i bar-do) „stav okamžiku smrti“, první fáze posmrtného mezistavu od okamžiku umírání; trvá zpravidla tři a půl dne.

čhöni bardo (tib. Čhos-ñid bar-do) posmrtný „stav prožívání pravé podstaty jevů“ po skončení čikhä barda (viz tam); v prvních sedmi symbolických dnech defilují „pokojná božstva“ v následujících sedmi „hrozivá božstva“.

dákiní (sans.) nebeská víla.

déva (sans.) bůh nižšího řádu.

dharma (sans.) „pravda o sobě“, zákon, Buddhovo učení.

dharmadhātu (sans.) „moudrost pocházející z prázdna“, věčné bytí.

dharmakája (sans.) „tělo pravdy“, stav „pravdy samé o sobě“, čisté transcendentní bytí buddhy, nejvyšší ze tří mystických těl podle mahájánského buddhismu; další viz sambhógakája a nirmánakája.

dharmarádža (sans.) „král zákona“, přízvisko boha smrti, soudce mrtvých.

dhjána (sans.) rozjímání, meditace.

dhjánibuddhové (sans.) „nebeští“ buddhové, vzniklí z rozjímání kosmické moudrosti (Ádibuddhy): Vairóčana, Akšóbhja, Ratna-sambhava, Amitábha, Amóghasiddhi.

dhjániové viz dhjánibuddhové.

Dipanamsel (tib. Dib-pa-nam-sel) „Objasňovatel temnoty“.

dordže (tib. rdo-rdže; sans. vadžra) rituální žezlo, hromoklín.

Dordžečhang (tib. Rdo-rdže-'čhang; sans. Vadžradhara) „Držící dordže“ — jeden z bódhisattvů v doprovodu dhjánibuddhy Amóghasiddhiho.

dubthab (tib. sgrub-thabs) rituální vyvolávání duchů.

Džambudvípa (sans.) bájný světadíl jižně od duchovní hory Méru.

džhána (sans.) vnor.

džívanmukta (sans.) „vykoupený zaživa“.

elementální bytosti zosobněné přírodní živly (vzduch, oheň, voda, země).

gandha (sans.) vůně.

gandharva (sans.) „jedlík vůně“, v indické mytologii božský pěvec; gandharvové sídlí v oblacích, které se v dešti rozpouštějí, proto jsou jejich sídla symbolem pomíjející iluze.

guru (sans.) duchovní učitel.

héruka (sans.) hrozivý bůh, „krev pijící a plameny hořící“; hrozivý aspekt dhjánibuddhů (viz tam).

ida (sans.) psychický nerv (kanál), který se vine po levé straně páteře od rozplozovacích orgánů po levé chřípí.

jóganidra (sans.) jógický spánek.

Kagjüpa (tib. Bka'-rgjud-pa) mystická škola tibetského buddhismu, založená v 1. polovině 11. stol. po Kr. světce Marpou.

kája (sans.) tělo.

kalpa (sans.) světové období od stvoření určitého světa do jeho zániku; podle hinduismu trvá jedna kalpa 4 320 000 let a stejně dlouhé je období neprojevu.

kankaní mantra (sans.) magicky proměňuje potravu obětovanou zemřelému tak, aby ji mohl požívat (viz mantra).

karma (sans. karman = čin) zákon univerzální kauzality, zřetězení příčin a následků.

kumbhaka (sans. hrnec) zadržení dechu.

lájajóga (sans.) jóga založená na koncentraci s tendencí k naslouchání.

lemurové (sans.) duše zemřelých, strašidla.

lóka (sans.) prostor, místo.

mahájána (sans.) „Velká cesta“ nebo „Velké vozidlo“; směr buddhismu rozšířený na sever a severovýchod od Indie

Mahákála (sans. „Velký černý“) hněvivý aspekt bódhisattvy Avalókitéšvary.

mája (sans.) klam, přelud.

Makara (sans.) „mořský lev“, mytologická obluda.

mandala (sans. kruh) kruh, v němž se provádí obřad; kruhovitě uspořádané obětiny; zobrazení kruhově uspořádaných božstev.

mantra (sans.) modlitba, posvátná slabika nebo magická formule.

mantrajána (sans.) cesta k duchovnímu osvobození pomocí manter; do Tibetu tuto nauku přinesl v 8. stol po Kr. Padmasambhava z Indie.

Máró (páli., sans. Mára) zosobněné zlo.

materia prima (lat.) prvotní látka.

Méru (sans.) duchovní hora tvořící svislou osu země.

Milaräpa (tib. Mi-la-ras-pa) tibetský světec a básník, příslušník sekty Kagjüpa; žil 1040–1123.

monada (z řec. jednotka) v duchovním pojetí životný prvek, který se zachycuje v organismu složeném z živých buněk.

mudra (sans.) gesto ruky se symbolickým významem.

naraka (sans.) peklo.

nirmánakája (sans.) „zázračně transformované tělo“; lidský buddha; bytost žijící na rozhraní nirvány.

nirvána (sans.) vyvanutí; vykoupení ze životní žízně.

pingala (sans.) psychický nerv (kanál), který se vine po pravé straně páteře od rozplozovacích orgánů po pravé chřípí.

préta (sans.) strašidlo; trvale hladové bytosti s obrovským břichem a malinkými ústy.

prétalóka (sans.) oblast, svět prétů.

psychický nerv viz ida, pingala.

Púrvavidéha (sans.) bájný světadíl východně od duchovní hory Méru.

rákšasa (sans.) démoni živící se lidskými mrtvolami.

reinkarnace (z lat.) znovuvtělení.

rúpa (sans.) vzhled, forma, tvar.

rúpadéva (sans.) bůh ve tvaru.

rúpadhátu (sans.) oblast forem.

sádhana (sans.) uskutečnění, dosažení.

samádhi (sans.) ponoření mysli, vytržení.

sambhógakája (sans.) „tělo dokonalého vybavení“; znamená projevenou moudrost; viz též dharmakája a nirmánakája.

sangha (sans.) mnišská obec, mnišský řád.

sansáró (pálj.; sans. sansára) věčný koloběh zrozování a umírání.

sanskára (sans.) dojem, působení.

savikalpa samádhi (sans.) samádhi (viz tam), v němž je zachován určitý objekt a jehož výsledkem je poznání v konkrétních věcech, nikoli ztotožnění s absolutnem.

siddhi (sans.) jógické síly.

siderický dvojník hvězdné tělo evokované bytosti z nadsvětských sfér.

sipä bardo (tib. srid-pa'i bar-do) posmrtný „stav vznikání“, zaujímá 15.–49. symbolický den posmrtné bardické existence při hledání znovuvtělení.

stúpa (sans.) stavba v podobě jehlance nebo kupole nad ostatky buddhů, světců apod.

sursum corda (lat.) vzhůru srdce.

šišja (sans.) žák.

Tahdol (tib.) text sestávající převážně z manter (viz mantra); bývá v Tibetu nošen jako talisman, vkládán jako amulet zemřelému do hrobu, případně s ním spalován.

tantry (sans.) náboženská pojednání buddhismu a hinduismu.

Tára sanskrtské jméno tibetské bohyně Dolmy.

tathágata (sans.) takto se chovající = buddha; zcela probuzený.

trapista člen mnišského řádu nazvaného podle francouzského opatství La Trappe; řád se vyznačuje přísnou kázní a povinnou mlčenlivostí.

trikája (sans.) „trojí tělo“, v němž se projevuje buddhovství: dharmakája, sambhógakája, nirmánakája (viz tam).

Trojice též Tři klenoty: Buddha; jeho učení — dharma; obec jeho stoupenců — sangha (viz oba termíny).

tulku (tib.) vtělený tzv. žijící buddha.

tulpa (tib.) magická podoba, fantom vytvořený tibetským mystikem vtisknutím jasné představy do prostoru.

Tušita (sans.) buddhistické nebe, kde sídlí bódhisattva Maitréja.

Uttarakuru (sans.) bájný světadíl severně od duchovní hory Méru.

vadžra (sans.) diamant; blesk; žezlo — hromoklín; totéž jako tibetský výraz dordže.

Velký slitovník viz Čänräzig.